

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

דוחות כספיים מאוחדים

ליום 31 בדצמבר, 2008

מנורה מבטחים החזקות בע"מ

דוחות כספיים מאוחדים ליום 31 בדצמבר, 2008

תוכן העניינים

<u>עמוד</u>	
2	דוח רואה החשבון המבקר
3-4	מאזנים מאוחדים
5	דוחות מאוחדים על רווח והפסד
6-7	דוחות מאוחדים על השינויים בהון
8-11	דוחות מאוחדים על תזרימי המזומנים
12-159	באורים לדוחות הכספיים המאוחדים
160-166	נספחים לדוחות הכספיים המאוחדים

דוח רואי החשבון המבקרים

לבעלי המניות של מנורה מבטחים החזקות בע"מ

ביקרנו את המאזנים המאוחדים המצורפים של מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן - החברה) לימים 31 בדצמבר, 2008 ו-2007 ואת הדוחות המאוחדים על רווח והפסד, הדוחות המאוחדים על השינויים בהון והדוחות המאוחדים על תזרימי המזומנים לכל אחת מהשנים שהסתיימו באותם תאריכים. דוחות כספיים אלה הינם באחריות הדירקטוריון והנהלה של החברה. אחריותנו היא לחוות דיעה על דוחות כספיים אלה בהתבסס על ביקורתנו.

לא ביקרנו את הדוחות הכספיים של חברה מאוחדת אשר נכסיה הכלולים באיחוד אינם מהותיים לכלל הנכסים המאוחדים לימים 31 בדצמבר 2008 ו-2007, והכנסותיה הכלולות באיחוד לשנים שהסתיימו באותם תאריכים אינם מהותיים. כמו כן, לא ביקרנו את הדוחות הכספיים של חברות המוצגות על בסיס השווי המאזני, אשר ההשקעה בהן הסתכמה לסך של 6,327 אלפי ש"ח ו-5,354 אלפי ש"ח לימים 31 בדצמבר 2008 ו-2007, בהתאמה, ואשר חלקה של החברה ברווחי החברות הנ"ל הסתכם לסך של 14,984 אלפי ש"ח, ו-1,801 אלפי ש"ח לשנים שהסתיימו באותם תאריכים, בהתאמה. הדוחות הכספיים של אותן חברות בוקרו על ידי רואי חשבון אחרים שדוחותיהם הומצאו לנו וחוות דעתנו, ככל שהיא מתייחסת לסכומים שנכללו בגין אותן חברות, מבוססת על דוחות רואי החשבון האחרים.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, לרבות תקנים שנקבעו בתקנות רואי חשבון (דרך פעולתו של רואה חשבון), התשל"ג-1973. על פי תקנים אלה נדרש מאתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מדגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שיושמו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על-ידי הדירקטוריון והנהלה של החברה וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. אנו סבורים שביקורתנו ודוחות רואי החשבון האחרים מספקים בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, בהתבסס על ביקורתנו ועל הדוחות של רואי חשבון אחרים, הדוחות הכספיים המאוחדים הנ"ל משקפים באופן נאות מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי המאוחד לימים 31 בדצמבר 2008 ו-2007 ואת תוצאות הפעולות המאוחדות, השינויים בהון ותזרימי המזומנים המאוחדים לכל אחת מהשנים שהסתיימו באותם תאריכים בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (International Financial Reporting Standards) ובהתאם לדרישות הגילוי שנקבעו על ידי המפקח על הביטוח בהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.

כמו כן, לדעתנו, הדוחות הכספיים הנ"ל ערוכים בהתאם להוראות תקנות ניירות ערך (עריכת דוחות כספיים שנתיים), התשנ"ג-1993, עד כמה שתקנות אלו חלות על חברות ביטוח.

הננו מפנים את תשומת הלב לאמור בבאור 37 (א) לדוחות הכספיים המאוחדים בדבר חשיפה לתובענות ייצוגיות ולאישור תובענות כייצוגיות.

ליום 31 בדצמבר		באור	נכסים
2007	2008		
אלפי ש"ח			
1,022,726	1,054,429	5	נכסים בלתי מוחשיים
3,841	61,498	21	נכסי מסים נדחים, נטו
780,333	801,823	6	הוצאות רכישה נדחות
181,561	189,101	7	רכוש קבוע, נטו
5,354	7,032	8	השקעות בחברות כלולות
100,694	107,260	9	נדל"ן להשקעה
769,665	826,753	16	נכסי ביטוח משנה
56,676	149,637		נכסי מסים שוטפים
122,723	116,399	10	חייבים ויתרות חובה
519,102	540,187	11	פרמיות לגבייה
8,951,981	7,136,009	12	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
		13	השקעות פיננסיות אחרות:
2,108,710	2,038,365		נכסי חוב סחירים
4,609,632	8,542,159		נכסי חוב שאינם סחירים
247,115	141,723		מניות
186,708	266,578		אחרות
7,152,165	10,988,825		סך כל השקעות פיננסיות אחרות
321,259	425,016	14	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
324,334	571,969	14	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
5,139	-		נכסים המיועדים למימוש
<u>20,317,553</u>	<u>22,975,938</u>		סך כל הנכסים
<u>9,412,331</u>	<u>7,704,355</u>	12	סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

הון והתחייבויות

ליום 31 בדצמבר		באור	
2007	2008		
אלפי ש"ח			
		15	הון:
97,732	99,429		הון מניות
292,474	332,985		פרמיה על מניות
63,991	(104,214)		קרנות הון
1,189,554	957,770		עודפים
1,643,751	1,285,970		סך כל ההון המיוחס לבעלי המניות של החברה
42,659	510		זכויות המיעוט
1,686,410	1,286,480		סך כל ההון התחייבויות:
7,575,267	12,025,038	16;18;19	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
8,605,702	7,080,227	17	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
158,531	8,808	21	התחייבויות בגין מסים נדחים, נטו
73,677	86,611	22	התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו
12,095	8,627		התחייבויות בגין מסים שוטפים
809,345	866,659	23	זכאים ויתרות זכות
1,396,526	1,613,488	24	התחייבויות פיננסיות
18,631,143	21,689,458		סך כל ההתחייבויות
20,317,553	22,975,938		סך כל ההון וההתחייבויות

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

31 במרס, 2009	
שי קומפל מנהל כספים	מנחם גורביץ מנהל כללי
גדליה דורון יו"ר הדירקטוריון	
תאריך אישור הדוחות הכספיים	

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		באור	
2007	(* 2008)		
אלפי ש"ח (למעט נתוני רווח (הפסד) למניה)			
3,452,831	3,939,072		פרמיות שהורווחו ברוטו
508,278	603,552		פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
2,944,553	3,335,520	25	פרמיות שהורווחו בשייר
1,040,698	(1,478,369)	26	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
387,366	398,151	27	הכנסות מדמי ניהול
94,305	135,474	28	הכנסות מעמלות
4,466,922	2,390,776		סך כל ההכנסות
3,278,997	1,708,525		תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(352,835)	(446,224)		חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
2,926,162	1,262,301	29	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
742,164	851,676	30	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
308,262	387,403	31	הוצאות הנהלה וכלליות
22,024	61,375	5	הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
83,854	143,972	33	הוצאות מימון
4,082,466	2,706,727		סך כל ההוצאות
1,801	16,370	8	חלק ברווחי חברות כלולות, נטו
386,257	(299,581)		רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
138,657	(67,451)	21	מסים על הכנסה (הטבת מס)
247,600	(232,130)		רווח נקי (הפסד)
240,868	(231,784)		מיוחס ל:
6,732	(346)		בעלי המניות של החברה
			זכויות המיעוט
247,600	(232,130)		רווח נקי (הפסד)
3.91	(3.73)	34	<u>רווח (הפסד) למניה המיוחס לבעלי המניות של החברה (בש"ח)</u>

(* כולל את תוצאות הפעולות של שומרה חברה לביטוח בע"מ - ראה באור 1 (ב).
 הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

מיוחס לבעלי מניות החברה									
סה"כ הון	זכויות מיעוט	סה"כ	יתרת עודפים	קרנות הון אחרות אלפי ש"ח	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	פרמיה על מניות	הון מניות	
1,686,410	42,659	1,643,751	1,189,554	13,841	20,983	29,167	292,474	97,732	יתרה ליום 1 בינואר, 2008
(170,941)	(2,065)	(168,876)	-	-	(168,876)	-	-	-	שינוי, נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה, לרבות שינויים שהועברו לדוח רווח והפסד
114	-	114	-	114	-	-	-	-	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
(170,827)	(2,065)	(168,762)	-	114	(168,876)	-	-	-	סך הכנסות (הוצאות) שנזקפו ישירות להון
(232,130)	(346)	(231,784)	(231,784)	-	-	-	-	-	הפסד
(402,957)	(2,411)	(400,546)	(231,784)	114	(168,876)	-	-	-	סה"כ הכנסות (הוצאות) שהוכרו
42,208	-	42,208	-	-	-	-	40,511	1,697	הנפקת מניות (ראה באור 115)
(40,297)	(40,297)	-	-	-	-	-	-	-	רכישת זכויות המיעוט (ראה באור 115)
480	480	-	-	-	-	-	-	-	הנפקת הון למיעוט בחברה מאוחדת
636	79	557	-	-	-	557	-	-	תשלום מבוסס מניות
<u>1,286,480</u>	<u>510</u>	<u>1,285,970</u>	<u>957,770</u>	<u>13,955</u>	<u>(147,893)</u>	<u>29,724</u>	<u>332,985</u>	<u>99,429</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

מיוחס לבעלי מניות החברה									
סה"כ הון	זכויות מיעוט	סה"כ	יתרת עודפים	קרנות הון אחרות אלפי ש"ח	קרן הון בגין נכסים זמינים למכירה	קרן הון בגין עסקת תשלום מבוסס מניות	פרמיה על מניות	הון מניות	
1,646,690	40,806	1,605,884	1,142,575	13,693	31,824	27,586	292,474	97,732	יתרה ליום 1 בינואר, 2007
(11,183)	(342)	(10,841)	-	-	(10,841)	-	-	-	שינוי, נטו, בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים זמינים למכירה, לרבות שינויים שהועברו לדוח רווח והפסד
148	-	148	-	148	-	-	-	-	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
(11,035)	(342)	(10,693)	-	148	(10,841)	-	-	-	סך הכנסות (הוצאות) שנזקפו ישירות להון
247,600	6,732	240,868	240,868	-	-	-	-	-	רווח נקי
236,565	6,390	230,175	240,868	148	(10,841)	-	-	-	סה"כ הכנסות (הוצאות) שהוכרו
1,631	50	1,581	-	-	-	1,581	-	-	תשלום מבוסס מניות
(198,476)	(4,587)	(193,889)	(193,889)	-	-	-	-	-	דיבידנד ששולם למחזיקי ההון של החברה
1,686,410	42,659	1,643,751	1,189,554	13,841	20,983	29,167	292,474	97,732	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		נספח	
2007	2008		
אלפי ש"ח			
48,731	515,115	(א)	<u>תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מסים על ההכנסה</u>
(156,633)	(150,265)		מס הכנסה ששולם
(107,902)	364,850		מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) שוטפת
			<u>תזרימי מזומנים מפעילות השקעה</u>
-	(6)		השקעה בחברות מוחזקות
(97,074)	(21,910)	(ד)	מזומנים שנגרעו בשל רכישתן של חברות מאוחדות שאוחדו לראשונה
-	48,855	(ה)	רכישת מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה שאוחדו לראשונה
(34,229)	(36,768)		השקעה ברכוש קבוע
(49,656)	(62,779)		השקעה בנכסים בלתי מוחשיים
(29,982)	(72,687)		השקעה בהשקעות פיננסיות על ידי חברות הקבוצה שאינן חברות ביטוח, נטו
(25,418)	(60,993)		מתן הלוואות לחברות מוחזקות
-	14,824		דיבידנד שהתקבל מחברה מוחזקת
2,278	1,909		תמורה ממימוש רכוש קבוע
274	-		תמורה ממימוש השקעות בחברות מוחזקות
-	4,773		תמורה ממימוש נכסים בלתי מוחשיים
(233,807)	(184,782)		מזומנים נטו ששימשו לפעילות השקעה
			<u>תזרימי מזומנים מפעילות מימון</u>
829,502	219,449		קבלת התחייבויות פיננסיות
(17,785)	(55,453)		פירעון התחייבויות פיננסיות
(198,476)	-		דיבידנדים ששולמו
613,241	163,996		מזומנים נטו שנבעו מפעילות מימון
4,970	7,328		השפעת תנודות בשער החליפין על יתרות מזומנים ושווי מזומנים
276,502	351,392		עליה במזומנים ושווי מזומנים
369,091	645,593	(ב)	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת התקופה
645,593	996,985	(ג)	יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף התקופה

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	

(א) תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מסים על ההכנסה

247,600	(232,130)	רווח נקי (הפסד)
		פריטים שאינם כרוכים בתזרימי מזומנים:
(1,801)	(16,370)	חלק החברה ברווחי חברות כלולות, נטו
59,994	2,632,661	הפסדים נטו מהשקעות פיננסיות עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
		הפסדים (רווחים), נטו מהשקעות פיננסיות אחרות:
25,986	430,686	נכסי חוב סחירים
(200,482)	(509,147)	נכסי חוב שאינם סחירים
6,472	118,738	מניות
(89,027)	(30,522)	השקעות אחרות
(257,051)	9,755	
30,529	52,966	הוצאות מימון בגין התחייבויות פיננסיות
		הפסד (רווח) ממימוש:
(226)	74	רכוש קבוע
(25)	-	חברות מוחזקות
-	79	נכסים בלתי מוחשיים
(12,900)	(5,969)	שינוי בשווי ההוגן של נדל"ן להשקעה
-	32,409	ירידת ערך בגין נכסים בלתי מוחשיים
		פחת והפחתות:
21,366	27,245	רכוש קבוע
45,394	62,034	נכסים בלתי מוחשיים
132,880	2,562,754	להעברה

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	

(א) תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מסים על ההכנסה (המשך)

132,880	2,562,754	מהעברה
864,942	(1,525,475)	שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
874,859	647,086	שינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה
2,363	3,473	שינוי בעסקאות תשלום מבוסס מניות
(54,739)	(57,088)	שינוי בנכסי ביטוח משנה
5,907	(21,490)	שינוי בהוצאות רכישה נדחות
138,657	(67,451)	הוצאות מסים על ההכנסה (הטבת מס) שינויים בסעיפים מאזניים אחרים:
(1,323,077)	(821,676)	השקעות פיננסיות עבור חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה: רכישות, נטו של השקעות פיננסיות
(7,506)	(597)	השקעות פיננסיות ונדל"ן להשקעה אחר:
(649,689)	(237,497)	רכישת נדל"ן להשקעה רכישות, נטו של השקעות פיננסיות
(58,724)	(21,085)	פרמיות לגבייה
21,605	6,611	חייבים ויתרות חובה
97,159	34,616	זכאים ויתרות זכות
4,094	12,934	התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו
(84,149)	(2,047,639)	סך ההתאמות הדרושות להצגת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת
48,731	515,115	סך הכל תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת לפני מסים על הכנסה

- (1) תזרימי המזומנים מפעילות שוטפת כוללים רכישות ומכירות נטו של השקעות פיננסיות, הנובעים מהפעילות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.
- (2) במסגרת הפעילות השוטפת הוצגה ריבית שהתקבלה בסכום של 990,664 אלפי ש"ח (בשנת 2007 - 560,908 אלפי ש"ח) וריבית ששולמה בסכום של 119,239 אלפי ש"ח (בשנת 2007 - 44,234 אלפי ש"ח).
- (3) במסגרת הפעילות השוטפת הוצג דיבידנד שהתקבל מהשקעות פיננסיות בסכום של 117,297 אלפי ש"ח (בשנת 2007 - 122,828 אלפי ש"ח).

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	

מזומנים ושווי מזומנים לתחילת התקופה (ב)

258,052	321,259
111,039	324,334
<u>369,091</u>	<u>645,593</u>

מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
מזומנים ושווי מזומנים אחרים

יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת התקופה

מזומנים ושווי מזומנים לסוף התקופה (ג)

321,259	425,016
324,334	571,969
<u>645,593</u>	<u>996,985</u>

מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
מזומנים ושווי מזומנים אחרים

יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף התקופה

מזומנים שנגרעו בשל רכישתן של חברות מאוחדות שאוחדו לראשונה (ד)

(5,960)	(24,932)
(3,792)	-
(31,840)	-
(23,524)	-
(10,719)	-
(49,728)	-
(58,819)	-
(447,553)	-
(5,139)	-
562,867	-
4,596	-
66,174	1,699
(10,478)	(28)
-	480
(83,159)	871
<u>(97,074)</u>	<u>(21,910)</u>

נכסים בלתי מוחשיים
נכסי מסים נדחים, נטו
הוצאות רכישה נדחות
רכוש קבוע
נדל"ן להשקעה
נכסי ביטוח משנה
פרמיה לגבייה
השקעות פיננסיות
נכסים מיועדים למימוש
התחייבויות בגין חוזי ביטוח
התחייבויות פיננסיות
זכאים ויתרות זכות
חייבים ויתרות חובה
זכויות מיעוט
עודף עלות הרכישה על ההון העצמי

רכישת מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה שאוחדו לראשונה (ה)

-	209
-	(33,209)
-	(269)
-	(110,175)
-	(3,631,385)
-	20,999
-	<u>3,802,685</u>
-	<u>48,855</u>

מוניטין שנוצר ברכישה
נכסים בלתי מוחשיים
חייבים ויתרות חובה
נכסי חוב סחירים
נכסי חוב שאינם סחירים
זכאים ויתרות זכות
התחייבות בגין חוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

פעילות מהותית שלא במזומן (ו)

-	40,297
---	--------

רכישת חלק המיעוט תמורת הנפקת מניות

הבאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים המאוחדים.

באור 1: - כללי

א. תיאור החברה

מנורה מבטחים החזקות בע"מ (להלן - החברה) הינה חברה ציבורית אשר מנייתה רשומות למסחר בבורסה לניירות ערך בתל אביב. החברה פועלת באמצעות חברות בשליטתה בכל ענפי הביטוח העיקריים ובכללם ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (ביטוח חיים, פנסיה וגמל) וביטוח כללי. בנוסף עוסקת החברה באמצעות חברות בשליטתה בפעילות בתחום שוק ההון והפיננסים ובכלל זה בניהול קרנות נאמנות, ניהול תיקי השקעות וחיתום. לחברה גם פעילויות נוספות כגון השקעות בנדל"ן בחו"ל באמצעות חברה בשליטתה.

החברה הינה תושבת ישראל, אשר נתאגדה בישראל וכתובתה הרשמית הינה אלנבי 115, תל-אביב יפו.

ב. צירופי עסקים בתקופת הדוח

(1) בחודש דצמבר 2007 רכשה חברה מאוחדת - מנורה מבטחים ביטוח בע"מ (להלן - מנורה ביטוח), את מלוא השליטה בשומרה חברה לביטוח בע"מ (להלן - שומרה ביטוח). לפיכך, תוצאות פעולותיה של שומרה ביטוח נכללו בדוחות הכספיים המאוחדים, החל מיום 1 בינואר, 2008.

(2) בחודש מרס, 2008 רכשה חברה מאוחדת - מנורה מבטחים גמל בע"מ (להלן - מבטחים גמל) את מכלול הזכויות והתחייבויות של קופת הגמל "יתר" קופת גמל לתגמולים.

(3) בחודש ספטמבר, 2008 רכשה חברה מאוחדת - מנורה מבטחים פיננסים בע"מ (להלן - מנורה פיננסים) 60% מזכויות ההצבעה של מנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים חברה לניהול קופות גמל בע"מ, (להלן - מנורה מהנדסים), שהינה חברה המנהלת קרן השתלמות.

ג. הגדרות

דוחות כספיים אלה -

- החברה מנורה מבטחים החזקות בע"מ.
- הקבוצה החברה והחברות המאוחדות שלה המצוינות ברשימה המצורפת כנספח.
- חברות מאוחדות חברות אשר לחברה שליטה בהן (כהגדרתן ב- IAS 27) ואשר דוחותיהן מאוחדים עם דוחות החברה.
- חברות כלולות חברות אשר לחברה השפעה מהותית בהן ואינן חברות מאוחדות, ואשר השקעת החברה בהן כלולה בדוחות הכספיים המאוחדים של החברה על בסיס השווי המאזני.
- חברות מוחזקות חברות מאוחדות או חברות כלולות.
- צדדים קשורים כהגדרתם ב- IAS 24.
- בעלי עניין כהגדרתם בתקנות ניירות ערך (עריכת דוחות כספיים שנתיים), התשנ"ג-1993.
- בעלי שליטה כהגדרתם בתקנות ניירות ערך (הצגת פעולות בין תאגיד לבין בעל שליטה בו בדוחות הכספיים), התשנ"ו-1996.
- המפקח המפקח על הביטוח.
- חוק הפיקוח חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981.
- תקנות ההון תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח), התשנ"ח-1998, על תיקונן.
- תקנות דרכי השקעה תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי השקעת ההון והקרנות של מבטח וניהול התחייבויותיו), התשס"א-2001, על תיקונן.

באור 1: - כללי

ג. הגדרות (המשך)

- תקנות פרטי דין וחשבון (המשך)
- תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (פרטי דין וחשבון), התשנ"ח-1998, על תיקונן.
- חוזי ביטוח
- חוזים לפיהם צד אחד (המבטח) לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר (בעל הפוליסה), על ידי הסכמה לפצות או לשפות את בעל הפוליסה אם אירוע עתידי לא ודאי מוגדר (מקרה הביטוח) ישפיע באופן שלילי על בעל הפוליסה.
- חוזי השקעה
- פוליסות שאינן מהוות חוזי ביטוח.
- חוזים תלויי תשואה
- חוזי ביטוח וחוזי השקעה במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח בהם ההתחייבויות צמודות לתשואת תיק ההשקעות (פוליסות משתתפות ברווחי השקעה), או נובעות מחוזים אלה.
- נכסים עבור חוזים תלויי תשואה
- סך כל הנכסים העומדים כנגד התחייבויות הנובעות מחוזים תלויי תשואה.
- התחייבויות בגין חוזי ביטוח
- עתודות ביטוח ותביעות תלויות במגזרי הפעילות ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח וביטוח כללי.
- נכסי ביטוח משנה
- חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח.
- פרמיות
- פרמיות לרבות דמים.
- פרמיות שהורווחו
- פרמיות המתייחסות לתקופת הדוח.
- מדד
- מדד המחירים לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

באור 2: - מדיניות חשבונאית

א. בסיס הצגת הדוחות הכספיים המאוחדים

הדוחות הכספיים המאוחדים ערוכים על בסיס העלות, למעט נדל"ן להשקעה, מכשירים פיננסיים נגזרים, מכשירים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ומכשירים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה והתחייבויות בגין הסדר תשלום מבוסס מניות, אשר נמדדים בהתאם לשוויים ההוגן. ערכם של נכסים לא כספיים ופריטי הון שנוצרו עד ליום 31 בדצמבר, 2003 הותאמו לשינויים במדד עד לאותו יום, מאחר ועד למועד זה נחשבה כלכלת ישראל ככלכלה היפר אינפלציונית.

מתכונת העריכה של הדוחות הכספיים

הצהרה על עמידה בתקני דיווח כספי בינלאומיים:

דוחות כספיים אלו נערכו בהתאם לתקני דיווח כספי בינלאומיים (להלן - תקני IFRS). תקנים אלו כוללים:

1. תקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRS).
2. תקני חשבונאות בינלאומיים (IAS).
3. הבהרות לתקני דיווח כספי בינלאומיים (IFRIC) ולתקני חשבונאות בינלאומיים (SIC).

כמו כן, הדוחות הכספיים נערכו בהתאם לדרישות הגילוי בתקנות ניירות ערך (עריכת דוחות כספיים שנתיים), התשנ"ג-1993 ודרישות הגילוי כפי שנקבעו על פי חוק הפיקוח, התקנות שהותקנו על פיו והוראות המפקח.

דוחות כספיים אלו הינם הדוחות הכספיים השנתיים הראשונים של החברה לפי תקני IFRS. החברה אימצה לראשונה את תקני IFRS בשנת 2008 ולפיכך מועד המעבר לדיווח על-פי תקני IFRS הינו 1 בינואר, 2007.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

א. בסיס הצגת הדוחות הכספיים (המשך)

לפני אימוץ תקני IFRS, ערכה החברה את דוחותיה הכספיים לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל. הדוחות הכספיים השנתיים האחרונים של החברה לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל נערכו ליום 31 בדצמבר, 2007 ולשנה שהסתיימה באותו תאריך.

ראה באור 39 בדבר ההתאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS.

מדיניות חשבונאית עקבית ויישום לראשונה של תקני IFRS

המדיניות החשבונאית שיושמה בדוחות הכספיים יושמה באופן עקבי בכל התקופות המוצגות, למעט כאמור להלן:

אימוץ מוקדם של תקני IFRS

הקבוצה אימצה באימוץ מוקדם את IFRS 8 בדבר מגזרי פעילות החל מדוחות כספיים אלה, כמפורט להלן:

IFRS 8 (להלן - התקן) דן במגזרים תפעוליים ומחליף את IAS 14. התקן קובע כי הדיווח המגזרי יעשה בהתאם "לגישת ההנהלה", דהיינו, בהתאם למתכונת הדיווח הפנימית למקבלי החלטות בישות. כתוצאה מהאימוץ המוקדם של IFRS 8 הציגה החברה את עסקי הבריאות ארוכי הטווח כחלק ממגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח.

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים

השיקולים

בתהליך יישום עיקרי המדיניות החשבונאית של הקבוצה שקלה ההנהלה את הנושאים הבאים, שלהם השפעה המהותית ביותר על הסכומים שהוכרו בדוחות הכספיים:

1. סיווג חוזי ביטוח וחוזי השקעה

חוזי ביטוח הינם חוזים בהם המבטח לוקח סיכון ביטוחי משמעותי מצד אחר. ההנהלה שוקלת לגבי כל חוזה וחוזה, או לגבי קבוצה של חוזים דומים, האם הם כרוכים בלקיחת סיכון ביטוחי משמעותי ועל כן יש לסווגם כחוזי ביטוח או שהם חוזי השקעה.

2. סיווג ויעוד ההשקעות הפיננסיות

הנהלת החברה הפעילה שיקול דעת בבואה לסווג ולייעד את ההשקעות הפיננסיות לקבוצות הבאות:

- נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד.
- השקעות המוחזקות לפדיון.
- הלוואות וחייבים.
- נכסים פיננסיים זמינים למכירה.

ראה סעיף ז' להלן.

3. סיווג ויעוד התחייבויות פיננסיות

הנהלת הקבוצה הפעילה שיקול דעת בבואה לסווג ולייעד את התחייבויות הפיננסיות לפי שיטת העלות המופחתת ראה סעיף ז(7) להלן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים (המשך)

אומדנים והנחות

בעת הכנת הדוחות הכספיים, נדרשת ההנהלה להפעיל שיקול דעת ולהסתייע באומדנים, הערכות והנחות המשפיעים על יישום המדיניות החשבונאית ועל הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות, הכנסות והוצאות. האומדנים וההנחות שבבסיסם נסקרים באופן שוטף. השינויים באומדנים החשבונאיים נזקפים בתקופה בה נעשה השינוי באומדן.

להלן ההנחות העיקריות שנעשו בדוחות הכספיים בקשר לאי הודאות לתאריך המאזן ואומדנים שחושבו על ידי הקבוצה ואשר שינוי מהותי באומדנים ובהנחות עשויים לשנות את ערכם של נכסים והתחייבויות בדוחות הכספיים בשנת הדיווח הבאה:

1. ירידת ערך מוניטין

הקבוצה בוחנת ירידת ערך של מוניטין לפחות אחת לשנה. הבחינה מחייבת את ההנהלה לבצע אומדן של תזרימי מזומנים עתידיים הצפויים לנבוע משימוש מתמשך ביחידה מניבת המזומנים ואף לאמוד שיעור ניכיון מתאים לתזרימי מזומנים אלה, בחינת ירידת הערך של המוניטין שנבעה ברכישת מנורה מבטחים פנסייה מתבסס על עקרונות החישוב ה- Embedded Value. ראה מידע נוסף בסעיף יד' (5).

2. שווי הוגן של מכשיר פיננסי לא סחיר

השווי ההוגן של אגרות חוב בלתי סחירות, הלוואות ופיקדונות, מחושב לפי מודל המבוסס על היוון תזרימי המזומנים כאשר שיעורי הריבית להיוון נקבעים על ידי חברה המספקת ציטוט ריביות ביחס לדירוגי הסיכון השונים. השווי ההוגן של קרנות השקעה נקבע על פי ערך נכסי נקי (N.A.V.) בהתבסס על הדוחות הכספיים של הקרנות.

קיימת אי ודאות בגין אומדן תזרימי מזומנים עתידיים ואומדן שיעורי ההיוון. ראה מידע נוסף בסעיף ז'.

3. ירידת ערך של השקעות פיננסיות

כאשר קיימת ראייה אובייקטיבית שקיים הפסד מירידת ערך בגין הלוואות וחייבים המוצגים בעלותם המופחתת, או בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה סכום ההפסד נזקף לדוח רווח והפסד. ראה סעיף יד' (1).

על הנהלת החברה לקבוע האם קיימת ראייה אובייקטיבית כאמור.

4. קביעת השווי ההוגן של נדל"ן להשקעה

נדל"ן להשקעה מוצג לפי שווי הוגן לתאריך המאזן כאשר שינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד. השווי ההוגן נקבע על ידי מעריכי שווי חיצוניים בלתי תלויים בהתאם להערכות שווי כלכליות הכוללות שימוש בטכניקות הערכה והנחות לגבי אומדנים של תזרימי מזומנים עתידיים הצפויים מהנכס ואומדן שיעור היוון מתאים לתזרימי מזומנים אלה. לעתים נקבע השווי ההוגן בהתייחס לעסקאות שנעשו לאחרונה בנדל"ן בעל אופי ומיקום דומים לזה המוערך. ראה מידע נוסף בסעיף ט'.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ב. עיקרי השיקולים, האומדנים וההנחות בעריכת הדוחות הכספיים (המשך)

5. קביעת ברות ההשבה של הוצאות רכישה נדחות

הוצאות רכישת פוליסות ביטוח חיים נדחות ומופחתות על פני תקופת הפוליסה. ברות ההשבה של הוצאות הרכישה הנדחות נבדקת אחת לשנה תוך שימוש בהנחות לגבי שיעורי ביטולים, תמותה ותחלואה ומשתנים נוספים כאמור בסעיף ו'1(ה) אם הנחות אלו לא תמומשה יתכן ויהיה צורך בהאצת ההפחתה או אף במחיקת הוצאות הרכישה הנדחות.

6. התחייבויות בגין חוזי ביטוח

ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח מבוססות על שיטות הערכה אקטוארית ועל הנחות המפורטות בבאור 35(ה)1 לגבי ביטוח חיים ובריאות ובבאור 35(ה)2 לגבי ביטוח כללי.

ההערכות האקטואריות וההנחות השונות נעשות על סמך ניסיון העבר ומבוססות, בעיקר, על כך שדפוס ההתנהגות והתביעות בעבר מייצג את מה שיקרה בעתיד. השתנות בגורמי הסיכון, בשכיחות האירועים או בחומרתם, וכן שינוי המצב המשפטי עשויים להשפיע באופן מהותי על גובה ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח. לגבי ניתוחי רגישות של הסיכון הביטוחי בביטוח חיים ובריאות ראה באור 35 ה'ו)6).

7. תביעות משפטיות

כנגד חברות מאוחדות תלויות ועומדות תביעות משפטיות וכן בקשות לאישור תובענות כייצוגיות. בהערכות סיכויי התביעות המשפטיות שהוגשו נגד החברות המאוחדות, הסתמכו החברות על חוות דעת יועציהן המשפטיים. הערכות אלה של היועצים המשפטיים מתבססות על מיטב שיפוטם המקצועי, בהתחשב בשלב בו מצויים ההליכים, וכן על הניסיון המשפטי שנצבר בנושאים השונים. מאחר שתוצאות התביעות תקבענה בבתי המשפט, עלולות תוצאות אלה להיות שונות מהערכות אלה. ראה מידע נוסף בבאור 37.

8. הטבות בגין פנסיה והטבות אחרות לאחר פרישה

התחייבות בגין תוכניות הטבה מוגדרות לאחר העסקה נקבעת תוך שימוש בטכניקות הערכה אקטואריות. חישוב ההתחייבות כרוכה בקביעת הנחות בין השאר לגבי שיעורי היוון, שיעורי תשואה צפויים על נכסים, שיעור עליית השכר ושיעורי תחלופת עובדים. קיימת אי ודאות מהותית בגין אומדנים אלו בשל היות התוכניות לזמן ארוך. ראה מידע נוסף בבאור 22.

9. נכסי מסים נדחים

נכסי מסים נדחים מוכרים בגין הפסדים מועברים לצורכי מס והפרשים זמניים, שטרם נוצלו, במידה שצפוי שתהיה הכנסה חייבת עתידית שכנגדה ניתן יהיה לנצלם. נדרש שיקול דעת של ההנהלה על מנת לקבוע האם ניתן להכיר בנכס מסים נדחים ואת סכום נכס המסים הנדחים שניתן להכיר בו וזאת בהתבסס על קיום, עיתוי וסכום ההכנסה החייבת במס הצפויה. ראה מידע נוסף בבאור 21.

ג. מטבע הפעילות ומטבע חוץ

1. מטבע הפעילות ומטבע ההצגה

הדוחות הכספיים מוצגים בשקלים, מטבע הפעילות של הקבוצה.

מטבע פעילות זה הוא המטבע המשקף באופן הטוב ביותר את הסביבה הכלכלית שבה פועלת הקבוצה ואת עסקאותיה מטבע הפעילות, נקבע בנפרד עבור כל חברה בקבוצה, לרבות חברות כלולות המוצגות על פי שיטת השווי המאזני, ולפי מטבע זה נמדדים מצבה הכספי ותוצאות פעולותיה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ג. מטבע הפעילות ומטבע חוץ (המשך)

1. מטבע הפעילות ומטבע ההצגה (המשך)

כאשר מטבע הפעילות של חברה בקבוצה שונה ממטבע ההצגה, חברה זו מהווה פעילות חוץ שנתוני דוחותיה הכספיים מתורגמים לצורך הכללתם בדוחות הכספיים המאוחדים כדלקמן:

(א) נכסים והתחייבויות בכל תאריך מאזן (כולל מספרי השוואה) מתורגמים לפי שער סגירה בכל תאריך מאזן.

(ב) הכנסות והוצאות לתקופות המוצגות בדוח רווח והפסד (כולל מספרי השוואה) מתורגמות לפי שערי חליפין ממוצעים בתקופות המוצגות; אולם, במקרים בהם חלו תנודות משמעותיות בשערי החליפין, הכנסות והוצאות מתורגמות לפי שערי החליפין כפי שהיו במועד העסקאות עצמן.

(ג) הון מניות, קרנות הון ותנועות הוניות אחרות מתורגמים לפי שער החליפין במועד התהוותם.

(ד) יתרת הרווח (הפסד) מתורגמת בהתבסס על יתרת הפתיחה שתורגמה לפי שער החליפין לאותו מועד ותנועות רלוונטיות נוספות (כגון: דיבידנד) במשך התקופה שתורגמו כאמור בסעיפים ב) ו-ג) לעיל.

(ה) כל הפרשי התרגום שנוצרו נזקפים לסעיף נפרד בהון, בקרן הון "התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ".

בעת מימוש פעילות חוץ, בחלקה או במלואה, הסכום המתייחס בקרן ההון מועבר לדוח רווח והפסד במועד המימוש.

2. עסקאות, נכסים והתחייבויות במטבע חוץ

עסקאות הנקובות במטבע חוץ (מטבע השונה ממטבע הפעילות) נרשמות עם ההכרה הראשונית בהן לפי שער החליפין במועד העסקה. לאחר ההכרה הראשונית, נכסים והתחייבויות כספיים הנקובים במטבע חוץ מתורגמים בכל תאריך מאזן למטבע הפעילות לפי שער החליפין במועד זה. הפרשי שער נזקפים לדוח רווח והפסד, למעט הפרשי שער בגין נכסים פיננסיים זמינים למכירה שאינם מכשירי חוב, הנזקפים לקרן הון עד למועד המימוש. נכסים והתחייבויות לא כספיים הנקובים במטבע חוץ ומוצגים לפי שווי הוגן מתורגמים מחדש למטבע הפעילות בהתאם לשער החליפין במועד שבו נקבע השווי ההוגן.

עסקאות ביטוח משנה לסוגיהן מתורגמות למטבע הפעילות בהתאם להסכמים שנחתמו עם מבטחי המשנה.

3. פריטים כספיים צמודי מדד

נכסים והתחייבויות כספיים הצמודים על פי תנאיהם לשינויים במדד מותאמים לפי המדד הרלוונטי, בכל תאריך מאזן, בהתאם לתנאי ההסכם. הפרשי הצמדה הנובעים מההתאמה כאמור נזקפים לדוח רווח והפסד.

ד. מבנה הדיווח הנוכחי

המאזנים המאוחדים, הכוללים בעיקר את הנכסים וההתחייבויות של חברת ביטוח מאוחדת, הוצגו לפי סדר נזילות ללא הבחנה בין שוטף ללא שוטף. הצגה זו, המספקת מידע מהימן ורלבנטי יותר, תואמת את תקן חשבונאות בינלאומי מס' 1 - "הצגת דוחות כספיים".

ה. דוחות כספיים מאוחדים

הדוחות הכספיים המאוחדים כוללים את הדוחות של חברות שלחברה יש שליטה בהן (חברות בנות). שליטה מתקיימת כאשר לחברה יש את היכולת, במישרין או בעקיפין, להתוות את המדיניות הכספית והתפעולית של החברה הנשלטת. בבחינת שליטה נלקחת בחשבון השפעת זכויות הצבעה פוטנציאליות שניתנות למימוש בתאריך המאזן.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ה. דוחות כספיים מאוחדים (המשך)

בבחירת השליטה נלקחו גם בחשבון הסיכונים שנושאות חברות הקבוצה, כגון כאשר חברות הקבוצה ערבות להבטחת תשואה של זכויות עמיתים בקופות גמל. לאור זאת, אוחדו לראשונה בדוח זה מסלולי קופות גמל מביטחות תשואה.

איחוד הדוחות הכספיים מתבצע החל ממועד השגת השליטה, ועד למועד בו הופסקה השליטה.

יתרות ועסקאות הדדיות מהותיות ורווחים והפסדים הנובעים מעסקאות בין חברות הקבוצה בוטלו במלואם בדוחות הכספיים המאוחדים.

זכויות המיעוט מייצגות את חלקו של המיעוט ברווח או בהפסד ובנכסים נטו של החברות המאוחדות. זכויות המיעוט מוצגות במסגרת ההון העצמי של החברה בסכום נפרד.

רכישת זכויות המיעוט על ידי הקבוצה נרשמה כנגד מוניטין המחושב כהפרש בין התמורה ששולמה לבין סכום החלק הנרכש בזכויות המיעוט אשר נגרע במועד הרכישה. כאשר הפרש זה שלילי, מוכר רווח בגובה הפרש זה.

בשנת 2007 הקימה מנורה ביטוח את מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ (להלן - מנורה גיוס הון), שהינה ישות למטרה מיוחדת (SPE - Special Purpose Entity) לצורכי גיוס מקורות בישראל עבור מנורה ביטוח באמצעות הנפקות ציבוריות ופרטיות של אגרות חוב ותעודות התחייבות. בנוסף, מנורה ביטוח ערבה לחובות מנורה גיוס הון וכל כספי הגיוס של מנורה גיוס הון מועברים למנורה ביטוח. בהתאם לתקני IFRS, יש לאחד את דוחותיה הכספיים של ה-SPE, אם, בהתבסס על הערכת מהות הקשר עם הקבוצה והסיכונים וההטבות של ה-SPE, הקבוצה שולטת ב-SPE. ה-SPE הנשלטת על ידי הקבוצה הוקמה בהתאם לתנאים המטילים מגבלות על קבלת החלטות של הנהלת ה-SPE והמאפשרים לקבוצה ליהנות מכל ההטבות המתייחסות לפעילות ולנכסים נטו של ה-SPE.

הדוחות הכספיים של החברה והחברות המוחזקות ערוכים לתאריכים ולתקופות זהים. המדיניות החשבונאית בדוחות הכספיים של החברות המוחזקות יושמה באופן אחיד ועקבי עם זו שיושמה בדוחות הכספיים של החברה.

ו. חוזי ביטוח וחוזים לניהול נכסים

IFRS 4 הדן בחוזי ביטוח מאפשר למבטח להמשיך במדיניות החשבונאית בה נקט לפני מועד המעבר לתקינה הבינלאומית לגבי חוזי ביטוח שהוא מנפיק (לרבות עלויות רכישה קשורות ונכסים בלתי מוחשיים קשורים) וכן חוזי ביטוח משנה שהוא רוכש. כתוצאה מכך עיקרי המדיניות החשבונאית ושיטות החישוב בקשר לפעילות הביטוחית בביטוח חיים ובביטוח כללי אשר יושמו בדוחות אלו, הערוכים על בסיס התקינה הבינלאומית, זהים לאלו אשר יושמו בדוחות הכספיים השנתיים האחרונים אשר נערכו על בסיס התקינה הישראלית למעט אותם שינויים המתחייבים מהמעבר לתקינה הבינלאומית המפורטים בבאור 39. להלן תמצית המדיניות החשבונאית בקשר לחוזי ביטוח:

1. ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח

(א) הכרה בהכנסות - ראה סעיף יט' להלן.

(ב) התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים:

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים מחושבות בהתאם להוראות המפקח (תקנות וחוזרים), כללים חשבונאיים ושיטות אקטואריות מקובלות. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל המבוטח, ותק הכיסויים, סוג הביטוח, סכום הביטוח וכו'.

התחייבויות בגין חוזי ביטוח בריאות הכלולות במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח כוללת, במידת הצורך הפרשה בגין הפסדים צפויים בשייר (פרמיה בחסר) המחושבת על בסיס הערכה אקטוארית (Premium Deficiency).

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים וחלקם של מבטחי המשנה בהן נקבעות על בסיס הערכה אקטוארית, המבוצעת על-ידי האקטואר הממונה במנורה ביטוח על ביטוח חיים ובריאות, ד"ר אברהם לוונגליק (F.I.L.A.A) שהינו נושא משרה בחברה. חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים נקבע גם על פי התנאים של החוזים הרלוונטיים.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. חוזי ביטוח וחוזים לניהול נכסים (המשך)

1. ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

ג) התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים הצמודות למדד וההשקעות צמודות למדד המשמשות כיסוי להתחייבויות אלה, נכללו בדוחות הכספיים לפי המדד שפורסם לאחרונה לפני תאריך המאזן לרבות התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים בקשר לפוליסות שלפי תנאיהן ההצמדה הינה חצי שנתית.

ד) הנחיות המפקח בדבר התחייבויות לתשלום קיצבה:

בחוזרים שפרסם המפקח בדבר חישוב התחייבויות לתשלום קצבה בפוליסות ביטוח חיים, נקבעו הוראות עדכניות לחישוב ההפרשות וזאת עקב קצב השיפור בתוחלת החיים המצריך מעקב אחר הלימות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים המאפשרות קבלת קצבה והשלמתן באופן ראוי.

בהתאם לכך, בצעה מנורה ביטוח השלמה מיידית של ההתחייבות, ככל שנדרש, בגין פוליסות לגביהן הקצבה בתשלום, כאשר המבוטח הגיע לגיל פרישה או קבוצת פוליסות שאינה רווחית. לגבי פוליסות אחרות, בהן צפויה רווחיות, מתבצעת השלמת ההתחייבות, תוך הקבלה להכנסות הצפויות, לאורך חיי הפוליסה.

ה) הוצאות רכישה נדחות:

1) הוצאות הרכישה הנדחות בגין פוליסות ביטוח חיים (להלן - ה-DAC) הנמכרות החל מיום 1 בינואר, 1999 כוללות עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה והוצאות הנהלה וכלליות הקשורות לרכישת פוליסות חדשות. ה-DAC מופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ-15 שנה. ה-DAC המתייחס לפוליסות שבוטלו נמחק במועד הביטול.

הוצאות רכישה נדחות בגין פוליסות שהופקו עד ליום 31 בדצמבר, 1998 מחושבות על ידי אקטואר החברה, על בסיס שיטת "ניכוי הצילמר" לפי שיעורים מהפרמיה או מהסכום בסיכון בהתאם לתוכניות הביטוח השונות. ניכוי הצילמר הופחת בפוליסות מסוג "עדיף" ב-10% לשנה ובפוליסות מסוג "מסורתית" על פני תקופת הפוליסה.

הוצאות רכישה נדחות בביטוח בריאות כוללות עמלות לסוכנים ולמפקחי רכישה והוצאות הנהלה וכלליות, בקשר להפקת פוליסות חדשות. ה-DAC בביטוח בריאות מחושב על פוליסות שנמכרו החל משנת 2005 ומופחת בשיעורים שנתיים שווים על פני תקופת הפוליסה, אך לא יותר מ-6 שנים. בפוליסות שבוטלו ה-DAC נמחק במועד הביטול.

הוצאות רכישה בגין חוזים לניהול נכסים (בקרנות פנסיה) כוללות עמלות לסוכנים ומפקחי רכישה בקשר עם יצירת זכויות חוזיות חדשות. ה-DAC בפנסיה מופחת על פני 15 שנה המהווים אומדן לתקופה המשוערת לקבלת דמי ניהול לרבות התחשבות בביטולים. במועד ביטול הזכויות החוזיות, נמחק ה-DAC המתייחס.

2) בהתאם להוראות המפקח אקטואר מנורה ביטוח בודק מידי תקופת דיווח את ברות השבת ה-DAC. הבדיקה נערכת על מנת לוודא שההתחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי ה-DAC בגין הפוליסות שנמכרו מאז שנת 1999 מספיקה, ושהפוליסות צפויות ליצור הכנסות עתידיות שתכסינה את הפחתת ה-DAC ואת ההתחייבויות הביטוחיות, הוצאות התפעול והעמלות בגין אותן פוליסות. הבדיקה מבוצעת ברמת כל מוצר (סוג ביטוח) בנפרד.

ההנחות המשמשות לבדיקה זו, כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, דמי ניהול צפויים, תמותה ותחלואה, הנקבעות על-ידי אקטואר מנורה ביטוח מדי שנה על-פי בדיקות ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים עדכניים.

לעניין ברות השבת DAC פנסיה נבחנים דמי הניהול הצפויים ביחס ל-DAC אשר מופחת על פני התקופה המשוערת לקבלת הכנסות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ו. חוזי ביטוח וחוזים לניהול נכסים (המשך)

1. ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

(ו) בדיקת נאותות ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים (Liability Adequacy Test):

האקטוארים הממונים בודקים מדי שנה כי סך סכום העתודה בניכוי הוצאות רכישה נדחות מספיק לכסות את התזרים העתידי הצפוי: תביעות, עמלות והוצאות בניכוי פרמיות והכנסות מהשקעות. התזרים נבדק לאחר ניכוי ביטולים צפויים ומהוון בריבית ריאלית חסרת סיכון בגין הפוליסות הקיימות, תחת הנחות סבירות. הבדיקה נעשית בנפרד עבור פוליסות פרט ובנפרד עבור פוליסות קולקטיביות. במקרה של פוליסות פרט, הבדיקה נעשית ברמת המוצר ובמקרה של פוליסות קולקטיביות, הבדיקה מתבצעת ברמת הקולקטיב הבודד.

ההנחות המשמשות לבדיקות הנ"ל כוללות הנחות בגין ביטולים, הוצאות תפעול, תשואה מנכסים, תמותה ותחלואה והן נקבעות על ידי האקטואר מדי שנה על פי בדיקות, ניסיון העבר ומחקרים רלוונטיים אחרים. עבור פוליסות קולקטיביות הבדיקה נעשית בהתאם לניסיון התביעות של הקולקטיב הבודד ובכפוף למהימנות הסטטיסטית של ניסיון זה

(ז) תביעות תלויות:

תביעות תלויות בניכוי חלק מבטחי המשנה בהן מחושבות באופן פרטני, בהתאם להערכת מומחי מנורה ביטוח על בסיס ההודעות בגין אירועי הביטוח וסכומי הביטוח.

הפרשות לתשלומי גמלאות, ההפרשות לתביעות מתמשכות בתשלום בביטוח אי כושר עבודה, ההוצאות הישירות והעקיפות הנובעות מהן, וכן הפרשות לתביעות שאירעו אך לא דווחו (IBNR), חושבו על-ידי האקטואר הממונה נכללו במסגרת התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

(ח) חוזי השקעה:

תקבולים בגין חוזי השקעה לא נכללים בסעיף פרמיות שהורווחו אלא נזקפים ישירות להתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה. פדיונות ותום תקופה בגין חוזים אלה לא נזקפים לדוח רווח והפסד אלא נגרעים ישירות מהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה.

בדוח רווח והפסד נזקפים בשל חוזים אלה ההכנסות מהשקעות, דמי הניהול הנגבים מהמבוטחים, תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשל חלקם של המבוטחים בהכנסות מהשקעות, עמלות לסוכנים והוצאות הנהלה וכלליות.

(ט) הפרשה בגין השתתפות ברווחים של המבוטחים בביטוח קבוצתי:

ההפרשה נכללה בסעיף "זכאים ויתרות זכות". כמו כן, השינוי בהפרשה קוזז מההכנסות מפרמיה.

2. ביטוח כללי

(א) הכרה בהכנסה - ראה סעיף יט' להלן.

(ב) סעיף תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו ושייר כולל, בין היתר, סילוק ועלויות טיפול ישירות בגין תביעות ששולמו, הוצאות עקיפות לישוב תביעות, תלויות שאירעו בשנת הדוח וכן עדכון ההפרשה לתביעות התלויות (הכוללת הפרשה לעלויות ישירות ועקיפות בטיפול בתביעות) שנרשמה בשנים קודמות.

(ג) התחייבויות בגין חוזי ביטוח והוצאות רכישה נדחות:

עתודות הביטוח והתביעות התלויות הכלולים בסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, וחלקם של מבטחי משנה בעתודה ובתביעות התלויות, הכלול בסעיף נכסי ביטוח משנה, והוצאות הרכישה הנדחות בביטוח כללי, חושבו בהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (דרכי חישוב הפרשות לתביעות עתידיות בביטוח כללי), התשמ"ה-1984, על תיקוניהן (להלן - תקנות חישוב העתודות), הנחיות המפקח ושיטות אקטואריות מקובלות לחישוב תביעות תלויות, המיושמות בהתאם לשיקול דעתם של האקטוארים הממונים.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

1. חוזי ביטוח וחוזים לניהול נכסים (המשך)

2. ביטוח כללי (המשך)

ד) סעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, מורכב מעתודות ביטוח ותביעות תלויות, כלהלן:

(1) הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה, (Unearned Premium Reserve), משקפת את דמי הביטוח המתייחסים לתקופת ביטוח שלאחר תאריך המאזן.

(2) הפרשה לפרמיה בחסר, (Premium Deficiency). הפרשה זו נרשמת במידה והפרמיה שטרם הורווחה (בניכוי הוצאות הרכישה הנדחות) אינה מכסה את העלות הצפויה בגין חוזי הביטוח. ההפרשה מבוססת בין היתר על מודל, שנקבע בתקנות חישוב עתודות.

(3) תביעות תלויות המחושבות לפי השיטות כמפורט להלן:

3.1 תביעות תלויות וחלקם של מבטחי המשנה בהן נכללו לפי הערכה אקטוארית, למעט לגבי הענפים המפורטים בסעיף 3.2 להלן. הוצאות עקיפות ליישוב תביעות נכללו לפי הערכה אקטוארית. התחשיב האקטוארי עבור מנורה ביטוח, בוצע על-ידי האקטואר הממונה על ביטוח כללי מר עמיר פלד (F.I.L.A.A.) שהינו עובד החברה ובגין חלק מההתחייבויות הביטוחיות של חברת ביטוח מאוחדת על-ידי מר ניר הרמתי שהינו עובד חברת שומרה ביטוח. התחשיב האקטוארי של שומרה ביטוח בשנת 2007 בוצע על ידי אקטואר חיצוני פרופ' יהודה כהנא.

3.2 בענפי הביטוח אחריות נושאי משרה ודירקטורים בו קבע האקטואר כי לא ניתן ליישם מודל אקטוארי עקב היעדר מובהקות סטטיסטית וכן בענפים כלי שייט, כלי טייס, יהלומים וסיכונים מיוחדים בהם קבע האקטואר את סכומי ה-IBNR נכללו התביעות התלויות בהתבסס על הערכה פרטנית לכל תביעה לפי חוות דעת שנתקבלה מעורכי דין ומומחי חברות ביטוח המאוחדות ומומחים חיצוניים שמטפלים בתביעות. ההערכות כוללות הפרשה מתאימה לסילוק והוצאות הטיפול אשר טרם שולמו לתאריך הדוחות הכספיים.

3.3 עודף הכנסות על הוצאות:

לגבי עסקים עם זנב תביעות ארוך (ענפים בהם הזמן הנדרש למתן הודעה על קרות הנזק ו/או לקביעת הנזק והפיצוי בגינו, ארוך ועשוי להתמשך מספר שנים), כגון ענפי חבויות ורכב חובה, מחושב עודף הכנסות על הוצאות על בסיס תלת שנתי מצטבר, בענף ערבויות חוק מכר על בסיס חמש שנים מצטבר ובענף ערבויות פיננסיות לפי מועד תום הפוליסה (להלן - העודף). בשומרה ביטוח בענפי חבות כלפי צד שלישי וחבות מעבידים מחושב העודף על בסיס חמש שנים מצטבר.

העודף מחושב, בהתאם לתקנות חישוב עתודות ולהנחיית המפקח, על בסיס ההכנסות מפרמיות בניכוי הוצאות רכישה ותביעות, בתוספת הכנסות מהשקעות המחושבות לפי שיעור תשואה ריאלית של 3% לשנה (ללא תלות בתשואה בפועל על ההשקעות), בניכוי חלקם של מבטחי המשנה, לפי ענפי הביטוח ושנת החיתום המתייחסת. העודף המצטבר עד למועד שחרורו ממועד שנת תחילת הביטוח בניכוי הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ובניכוי התביעות התלויות כפי שחושבו כמפורט לעיל (להלן - הצבירה), נכלל בסעיף התחייבויות בגין חוזי ביטוח, והגירעון נזקף כהוצאה.

עד ליום 31 בדצמבר, 2006 נזקפו לצבירה, בענפי חבויות ורכב חובה, ההכנסות מהשקעות בפועל אך לא פחות מתשואה ריאלית מצטברת בשיעור 3% לשנה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

1. חוזי ביטוח וחוזים לניהול נכסים (המשך)

2. ביטוח כללי (המשך)

ד) (המשך)

3) (המשך)

3.4 שיבובים ושרידים נלקחים בחשבון בבסיס הנתונים לפיו מחושבות ההערכות האקטואריות של התביעות התלויות. בענפים שאינם סטטיסטיים נלקחים השיבובים בחשבון בעת הערכת הסיכון הכלול בתיקי התביעה על בסיס פרטני.

3.5 להערכת הקבוצה התביעות התלויות הינן נאותות, וזאת בהתחשב בכך שהתביעות התלויות מחושבות בעיקרן על בסיס אקטוארי ויתרתן כוללת הפרשות מתאימות ככל שנדרש ל-IBNR.

ה) הוצאות רכישה נדחות בביטוח כללי כוללות עמלות לסוכנים והוצאות הנהלה וכלליות בקשר עם רכישת פוליסות, המתייחס לפרמיות שטרם הורווחו. הוצאות הרכישה מחושבות לפי שיעורי ההוצאות בפועל או לפי שיעורים תקינים, שנקבעו בתקנות הפיקוח, כאחוז מהפרמיה שטרם הורווחה, לכל ענף בנפרד, לפי הנמוך שבהם.

ו) עסקים המתקבלים מהמאגר הישראלי לביטוח רכב שליד איגוד חברות הביטוח בישראל (להלן - הפול), מחברות ביטוח אחרות (לרבות ביטוח משותף) וסוכנויות חיתום, נכללים לפי דיווחים המתקבלים עד לתאריך המאזן בתוספת הפרשות לפי העניין, והכול בהתאם לשיעור השתתפות חברות הביטוח המאוחדות בהם.

2. מכשירים פיננסיים

1. מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים

מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים כוללים הן נכסים פיננסיים והן התחייבויות פיננסיות. נכסים פיננסיים כוללים השקעות פיננסיות (נכסי חוב סחירים, נכסי חוב בלתי סחירים, מניות ואחרות) וכן נכסים פיננסיים אחרים כגון: פרמיות לגביה, חייבים אחרים, מזומנים ושווי מזומנים. כמו כן, מכשירים פיננסיים כוללים התחייבויות פיננסיות, כגון הלוואות ואשראי שנתקבלו ואשראי ספקים וזכאים אחרים.

ההכרה הראשונית במכשירים פיננסיים שאינם נגזרים הינה לפי שווי הוגן ולגבי מכשירים שאינם מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד בתוספת כל עלויות העסקה הישירות הניתנות לייחוס. לאחר ההכרה הראשונית, מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים נמדדים כמפורט בהמשך. מכשיר פיננסי מוכר כנכס או כהתחייבות במועד קבלת התנאים החוזיים על ידי הקבוצה (מועד העסקה).

מזומנים ושווי מזומנים

מזומנים כוללים יתרות מזומנים לשימוש מיידי ופקדונות לפי דרישה. שווי מזומנים כוללים השקעות לזמן קצר ברמת נזילות גבוהה אשר ניתנות להמרה בנקל לסכומים ידועים של מזומנים ואשר חשופות לסיכון בלתי משמעותי של שינויים בשווי ואשר אינם מוגבלים בשעבוד.

השקעות המוחזקות לפדיון

כאשר לקבוצה יש כוונה מפורשת ויכולת להחזיק מכשירי חוב עד למועד פדיונם, מכשירי החוב מסווגים כמוחזקים לפדיון. השקעות המוחזקות לפדיון נמדדות לפי עלות מופחתת בשיטת הריבית האפקטיבית (תוך התחשבות בעלויות העסקה), בניכוי הפסדים מירידת ערך.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. מכשירים פיננסיים (המשך)

1. מכשירים פיננסיים שאינם נגזרים (המשך)

נכסים פיננסיים זמינים למכירה

נכסים פיננסיים זמינים למכירה הינם נכסים פיננסיים שאינם נגזרים שיועדו כזמינים למכירה או שאינם מסווגים לאחת משלוש הקבוצות: נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, השקעות המוחזקות לפדיון או הלוואות וחייבים. לאחר ההכרה הראשונית, נכסים פיננסיים זמינים למכירה נמדדים לפי השווי ההוגן. רווחים או הפסדים כתוצאה מהתאמות שווי הוגן, למעט בגין הפרשי שער המתייחסים למכשירי חוב כספיים אשר נזקפים לרווח והפסד לסעיף המימון, נזקפים ישירות להון לקרן הון בגין רווחים שטרם מומשו, נטו. במועד גריעת ההשקעה או במקרה של ירידת ערך, הרווח או ההפסד שהצטבר ושהוכר בעבר בהון נזקף לדוח רווח והפסד.

הכנסות ריבית בגין ההשקעות במכשירי חוב מוכרות בדוח רווח והפסד לפי שיטת הריבית האפקטיבית. דיבידנדים שהתקבלו בגין השקעות במכשירים הוניים נזקפים לדוח רווח והפסד במועד הזכאות לתשלום.

נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד

מכשיר פיננסי מסווג כנמדד לפי שווי הוגן דרך רווח והפסד, אם הוא מוחזק למסחר או אם יועד ככזה בעת ההכרה הראשונית בו.

נכסים פיננסיים מסווגים כמוחזקים למסחר אם הם נרכשו בעיקר למטרת מכירה או רכישה חוזרת בתקופה הקרובה ומהווים חלק מתיק של מכשירים פיננסיים מזהים המנוהלים יחד להשגת רווחים בזמן הקצר. רווחים או הפסדים מהשקעות המוחזקות למסחר נזקפים במועד התהוותם לדוח רווח והפסד.

מכשירים פיננסיים מיועדים כנמדדים לפי שווי הוגן, דרך רווח והפסד, אם הקבוצה מנהלת השקעות מסוג זה ומקבלת החלטות קניה ומכירה בהתבסס על שווים הוגן, בהתאם לאופן שבו תיעדה החברה את ניהול הסיכונים או אסטרטגיית ההשקעה. בעת ההכרה הראשונית, עלויות העסקה הניתנות לייחוס נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן. מכשירים פיננסיים אלה נמדדים לפי שווי הוגן והשינויים בהם נזקפים לרווח והפסד.

הלוואות וחייבים

הלוואות וחייבים הינם נכסים פיננסיים בעלי תשלומים קבועים או הניתנים לקביעה שאינם סחירים בשוק פעיל. לאחר ההכרה הראשונית, הלוואות וחייבים נמדדים לפי העלות המופחתת לפי שיטת הריבית האפקטיבית תוך התחשבות בעלויות עסקה ובניכוי הפרשות לירידת ערך. רווחים והפסדים נזקפים לדוח רווח והפסד כשהלוואות והחייבים נגרעים או אם מוכרת בגינם ירידת ערך, וכתוצאה מההפחתה השיטתית.

2. מכשירים פיננסיים נגזרים

נגזרים פיננסיים מוכרים לראשונה לפי שווי הוגן, עלויות עסקה הניתנות לייחוס נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן. לאחר ההכרה הראשונית, נמדדים הנגזרים לפי שווי הוגן, כשהשינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד.

3. נכסים והתחייבויות צמודי מדד שאינם נמדדים לפי שווי הוגן

ערכם של נכסים והתחייבויות פיננסיות צמודי מדד, שאינם נמדדים לפי שווי הוגן, משוערכים בכל תקופה בהתאם לשיעור עליית המדד בפועל.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. מכשירים פיננסיים (המשך)

4. ייעוד הנכסים הפיננסיים

הקבוצה קבלה החלטות לייעוד הנכסים כדלקמן:

(א) נכסים הכלולים בתיקי השקעה של פוליסות משתתפות ברווחי השקעות

נכסים אלו, הכוללים מכשירים פיננסיים סחירים ומכשירים פיננסיים לא סחירים, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד, וזאת מהנימוקים הבאים: מדובר בתיקים מנוהלים, נפרדים ומזוהים, אשר הצגתם לפי שווי הוגן מקטינה באופן משמעותי עיוות חשבונאי של הצגת נכסים פיננסיים והתחייבויות פיננסיות לפי בסיסי מדידה שונים (mismatch), כמו כן הניהול מתבצע לפי שווי הוגן וביצועי התיק נמדדים לפי שווי הוגן בהתאם לאסטרטגיית ניהול סיכונים מתועדת, והמידע לגבי המכשירים הפיננסיים מדווח להנהלה (וועדת ההשקעות הרלוונטית) באופן פנימי על בסיס שווי הוגן.

(ב) נכסים שאינם נכללים בתיקי השקעות כנגד פוליסות משתתפות ברווחים (נוסטרו)

(1) נכסים שאינם סחירים שאינם כוללים נגזרים משובצים או שאינם מהווים נגזרים

נכסי חוב הכוללים אגרות חוב מיועדות לרבות בגין (הסכמי ח"צ), אגרות חוב בלתי סחירות אחרות, תעודות מסחריות, פקדונות בבנקים והלוואות, סווגו כהלוואות וחייבים. מניות שאינן סחירות סווגו כנכסים פיננסיים זמינים למכירה.

(2) נכסים סחירים שאינם כוללים נגזרים ושיבוצים או שהינם מהווים נגזרים

נכסי חוב ומניות סחירים סווגו לקבוצת נכסים פיננסיים זמינים למכירה.

(3) נגזרים ומכשירים פיננסיים הכוללים נגזרים משובצים שנדרש להפרידם

נכסים אלו, סחירים ושאינם סחירים, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד החל ממועד המעבר.

(4) מכשירים פיננסיים המוחזקים על ידי חברות בנות שאינן חברות ביטוח

כל הנכסים הפיננסיים הסחירים של החברות הבנות שאינן חברות ביטוח, יועדו לקבוצת שווי הוגן דרך רווח והפסד.

5. קביעת השווי ההוגן

השווי ההוגן של השקעות הנסחרות באופן פעיל בשווקים פיננסיים מוסדרים נקבע על ידי מחירי השוק בתאריך המאזן. בגין השקעות שלהן אין שוק פעיל, השווי ההוגן נקבע באמצעות שימוש בשיטות הערכה. שיטות אילו כוללות התבססות על עסקאות שבוצעו לאחרונה בתנאי שוק, התייחסות לשווי השוק הנוכחי של מכשיר אחר דומה במהותו, היוון תזרימי מזומנים או שיטות הערכה אחרות. השווי ההוגן של אגרות חוב בלתי סחירות, הלוואות ופיקדונות, מחושב לפי מודל המבוסס על היוון תזרימי המזומנים כאשר שיעורי הריבית להיוון נקבעים על ידי חברה המספקת ציטוט ריביות ביחס לדירוגי הסיכון השונים.

6. סווג מחדש של נכסים פיננסיים

ביום 13 באוקטובר, 2008 פורסם תיקון לתקן חשבונאות בינלאומי 39 ולתקן דיווח כספי בינלאומי 7 (להלן-התיקון). התיקון מאפשר במקרים מסוימים, להוציא נכסים פיננסיים המוחזקים למסחר (למעט נגזרים) מקטגוריית שווי הוגן דרך רווח והפסד וכן, להוציא נכסים פיננסיים מקטגוריית זמין למכירה לקטגוריית הלוואות וחייבים במידה והם עומדים בהגדרת הלוואות וחייבים (במידה ולא היו מיועדים מלכתחילה באופן אקטיבי לקטגוריית זמין למכירה) ומעטה, יש לישות כוונה ויכולת להחזיק אותם בעתיד הנראה לעין או לפדיון.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. מכשירים פיננסיים (המשך)

6. סווג מחדש של נכסים פיננסיים (המשך)

במידה ולאחר הסיווג מחדש מתוך קבוצות שווי הוגן דרך רווח והפסד או זמין למכירה קיימת הערכה כי יהיה גידול בתזרימי המזומנים הצפויים מהנכס הפיננסי, אין להכיר ברווח באופן מיידי אלא יש לפרוס אותו מאותה עת, לפי שיטת הריבית האפקטיבית. במידה וישות בוחרת לסווג מחדש מקטגוריה אחת לאחרת יחולו עליה דרישות גילוי נרחבות.

ישות המחליטה לסווג מחדש עד (כולל) 31 באוקטובר, 2008, יכולה ליישם את הסיווג מחדש למפרע החל מיום 1 ביולי, 2008 (תחילת הרבעון השלישי). ישות המחליטה לסווג מחדש החל מיום 1 בנובמבר, 2008 תיישם את הוראות התיקון החל מיום ההחלטה.

הקבוצה לא שינתה את הסיווגים של הנכסים הפיננסיים המוצגים במאזנה ולפיכך, לתיקון לא הייתה השפעה על דוחות כספיים אלה.

7. הלוואות ואשראי נושאי ריבית

הלוואות, אגרות חוב ואשראי נושאי ריבית מוכרים לראשונה לפי שווי הוגן בניכוי עלויות עסקה מיוחסות ישירות (לדוגמה, עלויות גיוס הלוואה). לאחר ההכרה הראשונית, הלוואות ואשראי נושאי ריבית מוצגים לפי עלות מופחתת תוך שימוש בשיטת הריבית האפקטיבית הלוקחת בחשבון גם את עלויות העסקה המיוחסות ישירות. רווחים והפסדים מוכרים בדוח רווח והפסד בעת גריעת הלוואה וכתוצאה מההפחתה השיטתית.

8. גריעת מכשירים פיננסיים

נכסים פיננסיים

נכס פיננסי נגרע כאשר:

- פקעו הזכויות החוזיות לקבלת תזרימי מזומנים מהנכס הפיננסי; או
- החברה מעבירה את הזכויות החוזיות לקבלת תזרימי המזומנים מהנכס הפיננסי או נוטלת על עצמה מחויבות לשלם את תזרימי המזומנים שהתקבלו במלואם לצד שלישי, ללא עיכוב משמעותי, ובנוסף או (א) העבירה באופן ממשי את כל הסיכונים וההטבות הקשורים לנכס או (ב) לא העבירה ולא הותירה בידיה באופן ממשי את כל הסיכונים וההטבות הקשורים לנכס אך העבירה את השליטה על הנכס.

התחייבויות פיננסיות

התחייבות פיננסית נגרעת כאשר היא מסולקת, דהיינו ההתחייבות נפרעה, בוטלה או פקעה. התחייבות פיננסית מסולקת כאשר החייב (הקבוצה):

- פורע את ההתחייבות על ידי תשלום במזומן, בנכסים פיננסיים אחרים, בסחורות או שירותים, או
- משוחרר משפטית מההתחייבות.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ז. מכשירים פיננסיים (המשך)

9. רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו הכנסות מימון והוצאות מימון

רווחים (הפסדים) מהשקעות נטו והכנסות מימון כוללים הכנסות ריבית בגין סכומים שהושקעו (לרבות נכסים פיננסיים זמינים למכירה), הכנסות מדיבידנדים, רווחים (הפסדים) ממכירת נכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה והפסדים שהועברו לרווח והפסד בגין ירידות ערך קבועות, שינויים בשווי ההוגן של נכסים פיננסיים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, רווחים (הפסדים) ממטבע חוץ ורווחים (הפסדים) מממוש השקעות המחושבים כהפרש בין תמורת המימוש נטו ובין העלות המקורית או העלות המופחתת ומוכרים בעת קרות אירוע המכירה. הכנסות ריבית מוכרות עם צבירתן, באמצעות שיטת הריבית האפקטיבית. הכנסות מדיבידנדים מוכרות במועד בו מוקנית לחברה הזכות לקבלת תשלום.

הוצאות מימון כוללות הוצאות ריבית על הלוואות שנתקבלו וריבית על פקדונות מבטחי משנה.

רווחים והפסדים מהפרשי שער ושינויים בשווי ההוגן של ההשקעות מדווחים בנטו.

ח. רכוש קבוע

1. הכרה ומדידה

פריטי רכוש קבוע נמדדים לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות, בניכוי פחת שנצבר והפסדים מירידת ערך.

עלות תוכנה שנרכשה, המהווה חלק בלתי נפרד מתפעול הציוד המתייחס, מהוונת כחלק מעלות ציוד זה.

2. עלויות עוקבות

עלות החלפת חלק מפריט רכוש קבוע מוכרת כחלק מהערך בספרים של אותו פריט אם צפוי כי התועלת הכלכלית העתידית הגלומה בפריט תזרום אל הקבוצה וכי עלותו ניתנת למדידה באופן מהימן. הערך בספרים של החלק שהוחלף נגרע. עלויות תחזוקה שוטפות נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

3. פחת

פחת נזקף לדוח רווח והפסד לפי שיטת הקו הישר על פני אומדן אורך החיים השימושי של כל חלק מפריטי הרכוש הקבוע.

שיעורי הפחת בהם נעשה שימוש בתקופה השוטפת ובתקופות השוואתיות הינו כדלקמן:

בניינים (למעט מרכיב הקרקע) -	4%
שיפורים במושכר -	לאורך תקופת השכירות כולל תקופת האופציה
כלי רכב -	15%
מחשבים וציוד היקפי -	25%-33%
ריהוט וציוד -	6%-15%

האומדנים בדבר שיטת הפחת, אורך החיים השימושי וערך השייר נבחנים מחדש לפחות בכל סוף שנת דיווח.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ט. נדל"ן להשקעה

נדל"ן להשקעה הוא נדל"ן (קרקע או מבנה - או חלק ממבנה - או שניהם) המוחזק (על ידי הקבוצה כבעלים או בחכירה מימונית) לצורך הפקת הכנסות שכירות או לשם עליית ערך הונית או שניהם, ושלא לצורך שימוש בייצור או הספקת סחורות או שירותים למטרות מנהלתיות, או מכירה במהלך העסקים הרגיל.

זכויות בנדל"ן החכורות על ידי הקבוצה מסווגים ומטופלים כנדל"ן להשקעה.

נדל"ן להשקעה נמדד לראשונה לפי עלות בתוספת עלויות עסקה. בתקופות עוקבות הנדל"ן להשקעה נמדד לפי שווי הוגן, כשהשינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד.

העברת נכס מרכוש קבוע לנדל"ן להשקעה מתבצעת כאשר יש שינוי בשימוש, כגון הפסקת שימוש בנכס על ידי הבעלים, הסכם שכירות תפעולית עם צד שלישי או השלמת הפיתוח של נדל"ן המיועד לשימוש כנדל"ן להשקעה.

העברת נכס מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע מתבצעת כאשר יש שינוי בשימוש, כגון התחלת שימוש בנכס על ידי הבעלים או התחלת פיתוח עם תכנון למכור את הנכס.

העלות של הנכס המועבר מנדל"ן להשקעה לרכוש קבוע הוא השווי ההוגן במועד המעבר.

ההפרש בין השווי ההוגן לעלות נכס שהועבר מרכוש קבוע לנדל"ן להשקעה מטופל כהערכה מחדש בהתאם ל-16 IAS ונזקף לקרן הון מהערכה מחדש.

לצורך קביעת השווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה מתבססת הקבוצה על הערכת שווי שמבוצעת על ידי מעריכים חיצוניים בלתי תלויים שהינם מומחים בהערכות שווי של נדל"ן והינם בעלי הידע והניסיון הנדרשים.

י. חכירות

המבחנים לסיווג חכירה כמימונית או כתפעולית מבוססים על מהות ההסכמים והם נבחנים במועד ההתקשרות על-פי הכללים להלן שנקבעו ב-17 IAS.

1. חכירה מימונית

בחכירה מימונית, הועברו לקבוצה באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הקשורים לשימוש בנכס החכור. הנכס החכור נמדד בתחילת תקופת החכירה לפי הנמוך מבין השווי ההוגן של הנכס החכור או הערך הנוכחי של תשלומי החכירה המינימליים. ההתחייבות בגין תשלומי החכירה מוצגת בערך נוכחי כאשר תשלומי החכירה מוקצים בין הוצאות המימון ופרעון של ההתחייבות בגין החכירה לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

2. חכירה תפעולית

הסכמי חכירה, בהם לא מועברים באופן ממשי כל הסיכונים וההטבות הגלומים בשימוש בנכס החכור, מסווגים כחכירה תפעולית. תשלומי החכירה מוכרים כהוצאה ברווח והפסד באופן שוטף על פני תקופת החכירה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יא. השקעות בחברות כלולות

חברות כלולות הינן חברות שלקבוצה יש השפעה מהותית על המדיניות הכספית והתפעולית שלהן, אך לא שליטה.

ההשקעה בחברות כלולות מוצגת על בסיס השווי המאזני. לפי שיטת השווי המאזני, ההשקעה בחברות הכלולות מוצגת במאזן לפי עלות בתוספת שינויים שלאחר הרכישה בחלק הקבוצה בנכסים נטו, לרבות קרנות ההון של החברות הכלולות.

דוח רווח והפסד משקף את החלק בתוצאות הפעולות של החברות הכלולות. רווחים והפסדים הנובעים מעסקאות בין הקבוצה לבין החברות הכלולות מבוטלים בהתאם לשיעור ההחזקה בחברות הכלולות.

הדוחות הכספיים של החברה, החברות המאוחדות והחברות הכלולות ערוכים לתאריכים ולתקופות זהים. המדיניות החשבונאית בדוחות הכספיים של החברות הכלולות יושמה באופן אחיד ועקבי עם זו שיושמה בדוחות הכספיים של הקבוצה.

יב. צירופי עסקים ומוניטין

צירופי עסקים שהתרחשו לפני 1 בינואר, 2007

במסגרת המעבר לדיווח לפי IFRS, הקבוצה בחרה להציג מחדש לפי IFRS רק צירופי עסקים שהתרחשו לאחר מועד המעבר ל- IFRS, 1 בינואר 2007. באשר לרכישות שהתרחשו לפני 1 בינואר 2007, משקף המוניטין את הסכום שהוכר על ידי הקבוצה, בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בישראל. בגין רכישות אלו, הסיווג והטיפול החשבונאי לא הותאמו ל- IFRS לצורך הכנת מאזן הפתיחה של הקבוצה.

צירופי עסקים שהתרחשו לאחר 1 בינואר, 2007

צירופי עסקים מטופלים בשיטת הרכישה בהתאם ל- IFRS 3. בשיטה זו מזהים הנכסים וההתחייבויות של החברה הנרכשת בהתאם לשוויים ההוגן במועד הרכישה.

מוניטין (מוניטין שלילי) הנרכש במסגרת צירוף עסקים, נמדד לראשונה כהפרש בין עלות הרכישה לבין חלק הקבוצה בשווי הוגן נטו של הנכסים המזהים, ההתחייבויות המזוהות וההתחייבויות התלויות של העסק הנרכש. לאחר ההכרה הראשונית נמדד המוניטין לפי עלות בניכוי הפסדים נצברים מירידת ערך. המוניטין אינו מופחת באופן שיטתי. לצורך בחינת קיום ירידת ערך, המוניטין מוקצה לכל אחת מהיחידות מניבות המזומנים של הקבוצה. באשר לבחינת ירידת ערך של מוניטין, ראה סעיף יד'5.

יג. נכסים בלתי מוחשיים

נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בנפרד נמדדים עם ההכרה הראשונית לפי העלות בתוספת עלויות רכישה ישירות. נכסים בלתי מוחשיים הנרכשים בצירופי עסקים נכללים לפי השווי ההוגן במועד הרכישה. לאחר ההכרה הראשונית, נכסים בלתי מוחשיים מוצגים על פי עלותם בניכוי הפחתה מצטברת ובניכוי הפסדים מירידת ערך שנצברו.

נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים בלתי מוגדר אינם מופחתים באופן שיטתי וכפופים לבחינת ירידת ערך מדי שנה וכן בכל עת שקיים סימן המצביע כי ייתכן שחלה ירידת ערך (ראה גם סעיף יד'). אורך החיים השימושיים של נכסים אלה נבחן מדי שנה כדי לקבוע אם הערכת אורך החיים כבלתי מוגדר עדיין תקפה. אם האירועים והנסיבות אינם תומכים עוד בהערכה כאמור, השינוי באורך החיים השימושיים מבלתי מוגדר למוגדר מטופל כשינוי באומדן חשבונאי מכאן ולהבא, ובאותו מועד נבחנת גם ירידת ערך ומופחת הנכס באופן שיטתי על פני תקופת אורך החיים הכלכליים השימושים שלו.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יג. נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים שימושיים מוגדר מופחתים על פני אורך החיים השימושיים שלהם על בסיס שיטת הקו הישר ונבחנת לגביהם ירידת ערך כאשר קיימים סימנים המצביעים על כך שקיימת לגביהם ירידת ערך. תקופת הפחתה ושיטת הפחתה של נכס בלתי מוחשי עם אורך חיים שימושיים מוגדר נבחנות לפחות בכל סוף שנה. שינויים באורך החיים השימושיים או בדפוס הצריכה הצפוי של ההטבות הכלכליות הצפויות לנבוע מהנכס מטופלים כשינוי אומדן חשבונאי באופן של מכאן ולהבא. הוצאות הפחתה בגין נכסים בלתי מוחשיים עם אורך חיים שימושיים מוגדר נזקפים לדוח רווח והפסד.

1. עלויות פיתוח תוכנה

הוצאות פיתוח תוכנה מהוונות אך ורק אם ניתן למדוד באופן מהימן את עלויות הפיתוח; התוכנה ישימה מבחינה טכנית ומסחרית; צפויה הטבה כלכלית עתידית מהפיתוח, ולקבוצה כוונה ומקורות מספיקים להשלים את הפיתוח ולהשתמש בתוכנה. הוצאה שהוונה כוללת את עלות החומרים, שכר עבודה ישיר והוצאות תקורה שניתן לייחסן ישירות להכנת הנכס לשימוש המיועד. הוצאות פיתוח אחרות נזקפות לרווח והפסד עם התהוותן.

הוצאות פיתוח שהוונו נמדדות לפי עלות בניכוי הפחתות.

2. תוכנות

נכסי הקבוצה כוללים מערכות מחשב המורכבות מחומרה ותוכנות. תוכנות המהוות חלק אינטגרלי מחומרה, אשר אינה יכולה לפעול ללא התוכנות המותקנות עליה, מסווגות כרכוש קבוע. לעומת זאת, רישיונות לתוכנות העומדות בפני עצמן ומוסיפות פונקציונליות נוספת לחומרה, מסווגים כנכסים בלתי מוחשיים.

3. עלויות עוקבות

עלויות עוקבות מוכרות כנכס בלתי מוחשי אך ורק כאשר הן מגדילות את ההטבה הכלכלית העתידית הגלומה בנכס בגינו הן הוצאו. כל העלויות האחרות, לרבות עלויות הקשורות למוניטין או מותגים שפותחו באופן עצמי, נזקפות לדוח רווח והפסד עם התהוותן.

4. הפחתה

הפחתה נזקפת לדוח רווח והפסד לפי שיטת הקו הישר על פני אומדן אורך החיים השימושי של הנכסים הבלתי מוחשיים, פרט למוניטין, מהמועד שבו הנכסים זמינים לשימוש.

אומדן אורך החיים השימושי לתקופה הנוכחית ולתקופות השוואתיות הינו כדלקמן:

(א) עודפי עלות שנוצרו ברכישתה של שומרה ביטוח מופחתים כדלהלן: עודף עלות המיחוס לתיק ביטוח נרכש מופחת על פני 5 שנים, עודף עלות המיחוס לקשרי סוכנים של סוכנות ביטוח מאוחדת מופחת על פני 10 שנים ועודף עלות המיחוס לשם מסחרי מופחת על פני 6 שנים.

(ב) עודף עלות שנוצר ברכישתה של מבטחים פנסיה והמיחוס לתיק לקוחות מופחת על פני 20 שנים.

(ג) עודפי עלות שנוצרו ברכישת זכויות ניהול קופות גמל וקרנות נאמנות והמיחוסים לתיקי לקוחות מופחתים על פני תקופה של 5 שנים עד 10 שנים (ראה באור 5).

(ד) תוכנות - מופחתות בקו ישר על פני 4-8 שנים.

האומדנים בדבר שיטת הפחת ואורך החיים השימושי נבחנים מחדש לפחות בכל סוף שנת דיווח.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ד. ירידת ערך והפרשות לחובות מסופקים

הקבוצה בוחנת בכל תאריך מאזן אם קיימת ירידת ערך כמפורט להלן:

1. השקעות פיננסיות

א. נכסים המוצגים בעלות מופחתת

אם קיימת ראייה אובייקטיבית שקיים הפסד מירידת ערך בגין הלוואות וחייבים המוצגים בעלותם המופחתת, סכום ההפסד הנזקף לדוח רווח והפסד נמדד כהפרש בין הסכום הפנקסני של הנכס והערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים, המהוונים בהתאם לשיעור הריבית האפקטיבית המקורית של הנכס הפיננסי (שיעור הריבית האפקטיבית שחושב בעת ההכרה הראשונית). הסכום הפנקסני של הנכס מוקטן באמצעות רישום הנזקף לדוח רווח והפסד.

ב. נכסים זמינים למכירה

אם קיימת ראייה אובייקטיבית שקיים הפסד מירידת ערך, סכום ההפסד נמדד כהפרש בין העלות (בניכוי תשלומי קרן והפחתות כלשהן) ובין השווי ההוגן, בניכוי הפסד מירידת ערך שנזקף בעבר לדוח רווח והפסד. הפסד זה מועבר מקרן הון בגין נכסים זמינים למכירה לדוח רווח והפסד. בתקופות עוקבות ביטול הפסד מירידת ערך לגבי מכשירים הוניים אינו נזקף לדוח רווח והפסד ואילו ביטול הפסד מירידת ערך בגין מכשירי חוב נזקף לדוח רווח והפסד אם ניתן ליחס באופן אובייקטיבי את העלייה בשווי ההוגן של המכשיר לאירוע שהתרחש לאחר שההפסד לירידת ערך נזקף לדוח רווח והפסד.

2. ביטוח משנה

א) ההתחייבויות של מבטחי המשנה כלפי חברות הביטוח המאוחדות אינן משחררות אותן מהתחייבויותיהן כלפי המבוטחים על פי פוליסות הביטוח.

מבטח משנה, אשר לא יעמוד בהתחייבויותיו על פי חוזה ביטוח המשנה, עלול לגרום לחברות הביטוח המאוחדות הפסדים.

ב. חברות הביטוח המאוחדות מבצעות הפרשה לחובות מסופקים בגין חובות מבטחי משנה שגבייתם מוטלת בספק על בסיס הערכות סיכון פרטניות ועל בסיס עומק החוב.

בנוסף, בקביעת חלקם של מבטחי המשנה בהתחייבויות הביטוחיות מתחשבות חברות הביטוח המאוחדות, בין היתר, בהערכת אפשרות הגביה ממבטחי המשנה. כאשר חלקם של מבטחי המשנה כאמור מחושב על בסיס אקטוארי, חלקם של אותם מבטחי משנה שבקשיים מחושב בהתאם להמלצת האקטואר, המביאה בחשבון את כלל גורמי הסיכון. כמו כן, מתחשבות חברות הביטוח המאוחדות בעת עריכת ההפרשות, בין היתר, בנכונות הצדדים להגיע להסכמי CUT OFF (ניתוק התקשרויות בדרך של פירעון סופי של החובות) במטרה לצמצם את החשיפה.

3. פרמיה לגבייה

הפרשה לחובות מסופקים בגין פרמיות לגבייה מחושבת בהתאם לגיל החוב.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

י.ד. ירידת ערך (המשך)

4. נכסים שאינם פיננסיים

הקבוצה בוחנת אפשרות לירידת ערך בשווי הפנקסני של נכסים שאינם פיננסיים (למעט הוצאות רכישה נדחות, נדל"ן להשקעה, נכסים הנובעים מהטבות לעובדים ונכסי מס נדחים), כאשר ישנם סימנים כתוצאה מאירועים או שינויים בנסיבות המצביעים על כך שהשווי הפנקסני אינו בר-השבה. במקרים בהם השווי הפנקסני של הנכסים הלא פיננסיים עולה על הסכום בר-ההשבה שלהם, מופחתים הנכסים לשווי בר-ההשבה שלהם. השווי בר-ההשבה הוא הגבוה מבין מחיר המכירה, נטו ושווי שימוש. בהערכת שווי השימוש מהוונים תזרימי המזומנים הצפויים לפי שיעור ניכיון לפני מס המשקף את הסיכונים הספציפיים לכל נכס. בגין נכס שאינו מייצר תזרימי מזומנים עצמאיים נקבע סכום בר-השבה עבור היחידה מניבת המזומנים שאליה שייך הנכס. הפסדים מירידת ערך נזקפים לדוח רווח והפסד לסעיף הפחתת נכסים בלתי מוחשיים.

הקריטריונים הייחודיים להלן מיושמים בבחינת ירידת ערך של הנכסים הספציפיים הבאים:

5. מוניטין

הקבוצה בוחנת את המוניטין לצורך ירידת ערך, בתום כל שנה, או לעיתים קרובות יותר אם אירועים או שינויים בנסיבות מצביעים על כך שקיימת ירידת ערך.

ירידת ערך נקבעת בגין מוניטין על ידי בחינת סכום בר-ההשבה של יחידה מניבת מזומנים (או קבוצה של יחידות מניבות מזומנים) שאליה מתייחס המוניטין. כאשר סכום בר-השבה של יחידה מניבת מזומנים (או קבוצה של יחידות מניבות מזומנים) נמוך מהשווי הפנקסני של יחידה מניבת מזומנים (או קבוצה של יחידות מניבות מזומנים) שאליה הוקצה המוניטין, מוכר הפסד מירידת ערך. הפסדים מירידת ערך מוניטין אינם מבוטלים.

6. חברות כלולות

הקבוצה קובעת, לאחר יישום שיטת השווי המאזני, באם יש צורך להכיר בהפסד נוסף בגין ירידת ערך של ההשקעה בחברות כלולות. הקבוצה קובעת בכל תאריך מאזן אם קיימת ראייה אובייקטיבית לירידת ערך של ההשקעה בחברה כלולה. במידה ויש צורך בכך, מוכר הפסד מירידת ערך, בסכום ההפרש בין סכום בר ההשבה של ההשקעה בחברה הכלולה לבין ערכה בדוחות הכספיים. ההפסד מירידת ערך נזקף לדוח רווח והפסד בסעיף חלק ברווחי חברות כלולות, נטו.

7. נכסים בלתי מוחשיים בעלי אורך חיים בלתי מוגדר

הבחינה לירידת ערך נעשית בתום כל שנה, או לעיתים קרובות יותר אם אירועים או שינויים בנסיבות מצביעים על סימנים המעידים כי קיימת ירידת ערך.

הפסד מירידת ערך מוניטין אינו מבוטל. באשר לנכסים אחרים, הפסדים מירידת ערך שהוכרו בתקופות קודמות נבדקים מחדש בכל מועד דיווח כדי לקבוע האם קיימים סימנים לכך שההפסדים קטנו או לא קיימים עוד. הפסד מירידת ערך מבוטל אם חל שינוי באומדנים ששימשו לקביעת הסכום בר ההשבה, אך ורק במידה שהערך בספרים של הנכס, אחרי ביטול ההפסד מירידת הערך, אינו עולה על הערך בספרים בניכוי פחת או הפחתות, שהיה נקבע אלמלא הוכר הפסד מירידת ערך.

10. הון מניות

עלויות המתייחסות ישירות להנפקת מניות מוצגות כהפחתה מההון.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

טז. התחייבויות בשל הטבות לעובדים

1. הטבות לזמן קצר

הטבות לעובדים לזמן קצר כוללות משכורות, ימי חופשה, הבראה והפקדות לביטוח לאומי ומוכרות כהוצאות עם מתן השירותים. התחייבות בגין בונוס במזומן או תוכנית להשתתפות ברווחים, מוכרת כאשר לקבוצה קיימת מחויבות משפטית או משתמעת לשלם את הסכום האמור בגין שירות שניתן על ידי העובד וניתן לאמוד באופן מהימן את הסכום.

2. הטבות לאחר העסקה

בקבוצה קיימות מספר תוכניות הטבה לאחר העסקה. התוכניות ממומנות בדרך כלל על ידי הפקדות בחברות ביטוח ובקרנות פנסיה (להלן - נכסי תוכנית).

א. תוכניות הפקדה מוגדרת

בהתאם לסעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין שלפיהן משלמת הקבוצה באופן קבוע תשלומים מבלי שתהיה לה מחויבות משפטית או משתמעת לשלם תשלומים נוספים, גם אם בקרן לא הצטברו סכומים מספיקים כדי לשלם את כל ההטבות לעובד המתייחסות לשירות העובד בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. הפקדות הקבוצה בתוכניות הפקדה מוגדרת, נזקפות כהוצאה לרווח והפסד במקביל לקבלת שירותי העבודה מהעובד ולא נדרשת הפרשה נוספת בדוחות הכספיים.

ב. תכנית הטבה מוגדרת

מחויבות של הקבוצה, המתייחסת לתכנית הטבה מוגדרת בגין הטבות לאחר פרישה, מחושבת לגבי כל תכנית בנפרד על ידי אומדן הסכום העתידי של ההטבה שייגיע לעובד בתמורה לשירותיו, בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. הטבה זו מוצגת לפי ערך נוכחי בניכוי השווי ההוגן של נכסי התכנית. שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב ממשלתיות, שהמטבע שלהן ומועד פירעונן דומים לתנאי המחויבות של הקבוצה. החישובים נערכים על ידי אקטואר מוסמך לפי שיטת יחידת הזכאות החזויה.

רווחים והפסדים אקטואריים נזקפים לרווח והפסד בתקופה בה הם נוצרו. מרכיב הפיצויים בפוליסות שהופקו על ידי חברות מאוחדות אינו מהווה נכסי תוכנית ומקוזז מההתחייבויות בגין חוזי הביטוח.

3. הטבות אחרות לעובדים לטווח ארוך

המחויבות נטו של הקבוצה בגין הטבות לעובדים לטווח ארוך, שאינן מתייחסות לתוכניות הטבה לאחר העסקה, היא בגין סכום ההטבה העתידית המגיעה לעובדים בגין שירותים שהוענקו בתקופה השוטפת ובתקופות קודמות. סכום הטבות אלו מהווה לערכו הנוכחי ומנוכה ממנו השווי ההוגן של נכסים המתייחסים למחויבות זו. שיעור ההיוון נקבע בהתאם לתשואה במועד הדיווח על אגרות חוב ממשלתיות שהמטבע שלהן ומועד הפירעון שלהן דומים לתנאי המחויבויות של הקבוצה. החישוב נעשה לפי שיטת יחידת הזכאות החזויה. רווחים והפסדים אקטואריים נזקפים לרווח והפסד בתקופה בה הם נוצרו.

יז. עסקאות תשלומים מבוססי מניות

עלות תוכנית הקצאת מניות שהוענקו למנכ"ל מנורה ביטוח (להלן - המנכ"ל ביטוח) נמדדה לפי השווי ההוגן במועד ההענקה של המכשירים ההוניים שהוענקו.

עלות תוכנית ההקצאה מוכרת ברווח והפסד כהוצאת שכר יחד עם גידול מקביל בהון על פני התקופה שבה תנאי השירות מתקיימים, ומסתיימת במועד שבו המנכ"ל ביטוח זכאי לגמול (להלן - תקופת ההבשלה). ההוצאה המצטברת המוכרת בגין תוכנית ההקצאה בכל מועד דיווח עד למועד ההבשלה, משקפת את מידת חלוף תקופת ההבשלה ואת האומדן הטוב ביותר של מנורה ביטוח לגבי מספר המכשירים ההוניים שיבשילו בסופו של דבר. החיוב או הזיכוי בדוח רווח והפסד משקף את השינוי בהוצאה המצטברת שהוכרה לתחילת התקופה המדווחת ועד לסופה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

יח. הפרשות

הפרשה מוכרת כאשר לקבוצה יש מחוייבות נוכחית, משפטית או משתמעת, כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, הניתנת לאמידה בצורה מהימנה, וכאשר צפוי כי תידרש זרימת הטבות כלכליות לסילוק המחויבות.

הפרשה בגין תביעות משפטיות מוכרת כאשר לקבוצה מחוייבות קיימת (משפטית או משתמעת) כתוצאה מאירוע שהתרחש בעבר, יותר סביר מאשר לא (more likely than not) כי הקבוצה תידרש למשאביה הכלכליים לסילוק המחוייבות וניתן לאמוד את המחוייבות באופן מהימן. כאשר השפעת ערך הזמן מהותית, נמדדת ההפרשה בהתאם לערכה הנוכחי. בעת בחינת הצורך בהכרה בהפרשות ובכימותן, מסתייעת הנהלת הקבוצה ביועציה המשפטיים.

יט. הכרה בהכנסה

1. פרמיות:

(א) פרמיות במגזר ביטוח חיים, לרבות פרמיות חסכון ולמעט תקבולים בגין חוזי השקעה נרשמות כהכנסות בהגיע מועד גבייתן. ביטולים נרשמים במועד קבלת ההודעה מבעל הפוליסה, או באופן יזום על ידי מנורה ביטוח עקב פיגורים בתשלום, בכפוף להוראות כל דין. השתתפות המבוטחים בפוליסות ריסק ברווחים מנוכה מהפרמיות.

(ב) פרמיות בביטוח כללי נרשמות כהכנסות על בסיס דוחות תפוקה חודשיים. הפרמיות מתייחסות בעיקרן לתקופת ביטוח של שנה. ההכנסות מפרמיה ברוטו ושינויים בפרמיה שטרם הורווחה בגינה, נרשמים בסעיף פרמיות שהורווחו ברוטו.

פרמיות בענף רכב חובה נרשמות בעת פירעון הפרמיה אך לא לפני תחילת תקופת הביטוח הואיל והכיסוי הביטוחי מותנה בתשלום הפרמיה.

פרמיות בענף דירות המבוטחות כבטוחה למשכנתא נרשמות כהכנסה בהגיע מועד גבייתן (מדי חודש).

פרמיות מפוליסות שתחילת הביטוח שלהן לאחר תאריך המאזן נרשמות כהכנסות מראש.

דוחות התפוקה החודשיים, בעיקר בענפי רכב רכוש ודירות, כוללים חידושים אוטומטיים של פוליסות שמועד החידוש שלהן הגיע.

ההכנסות שנכללו בדוחות הכספיים הינן לאחר ביטולים שנתקבלו מבעלי פוליסות, ובניכוי ביטולים והפרשות עקב אי פירעון דמי הביטוח, בכפוף להוראות כל דין ובניכוי השתתפות המבוטחים ברווחים, על בסיס ההסכמים שבתוקף.

2. דמי ניהול:

(א) דמי ניהול בגין חוזי ביטוח תלויי תשואה:

דמי הניהול מחושבים בהתאם להנחיות המפקח על בסיס התשואה וצבירת החיסכון של המבוטחים בתיק המשתתף ברווחים.

דמי הניהול כוללים את המרכיבים דלקמן:

פוליסות שנמכרות החל מ-1 בינואר, 2004 - דמי ניהול קבועים בלבד.
 בגין פוליסות שנמכרו עד ליום 31 בדצמבר, 2003 - דמי ניהול קבועים ומשתנים.

דמי הניהול הקבועים מחושבים בשיעורים קבועים מצבירת החיסכון ונרשמים על בסיס צבירה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

ט. הכרה בהכנסה (המשך)

2. דמי ניהול: (המשך)

(א) (המשך)

דמי הניהול המשתנים מחושבים כשיעור מהרווח הריאלי השנתי (מה- 1 בינואר ועד ה- 31 בדצמבר) שנזקף לפוליסה בניכוי דמי הניהול הקבועים שנגבו מאותה הפוליסה. ניתן לגבות דמי ניהול משתנים רק כאשר התשואה הריאלית חיובית. אם נצברו תשואות ריאליות שליליות בשנים קודמות, אזי ניתן לגבות דמי ניהול משתנים רק לאחר החזר התשואה הריאלית השלילית.

במהלך השנה נרשמים דמי הניהול המשתנים על בסיס צבירה בהתאם לתשואה החודשית הריאלית, ככל שהיא חיובית. בחודשים בהם התשואה הריאלית שלילית מוקטנים דמי הניהול המשתנים עד לגובה סך דמי הניהול המשתנים שנגבו במצטבר מתחילת השנה.

(ב) דמי ניהול מקרנות פנסיה, קופות גמל וקרנות נאמנות:

הכנסות מניהול קרנות פנסיה נזקפות על בסיס יתרות הנכסים המנוהלים ועל בסיס התקבולים מהעמיתים. הכנסות מניהול קופות גמל וקרנות נאמנות נזקפות בעת התהוותן.

3. עמלות:

הכנסות מעמלות ביטוח כללי בסוכנויות ביטוח מאוחדות נזקפות בעת התהוותן.

הכנסות מעמלות ביטוח חיים מחברת ביטוח מאוחדת נזקפות על בסיס מועדי הזכאות לתשלום העמלות על פי ההסכמים עם חברות הביטוח, בניכוי הפרשות להחזרי עמלות עקב ביטולים צפויים של פוליסות ביטוח.

4. הכנסות אחרות:

הכנסות מניהול תיקי לקוחות, הכנסות מייעוץ והכנסות מהפצה נרשמות על בסיס מצטבר בהתאם למועד מתן השירות או ביצוע הפעולות.

הכנסות מעמלות חיתום וניהול, הכפופות לביצוע בפועל של הנפקה, נזקפות לדוח רווח והפסד רק לאחר הנפקת ניירות הערך או במועד שהתגבשו התחייבויות המנפיקים והקונים, לפי המוקדם ובמקביל נזקפות ההוצאות הכרוכות בביצוען.

כ. מסים על ההכנסה

הוצאת מסים על הכנסה כוללת מסים שוטפים ונדחים. הוצאת מסים על הכנסה נזקפת לדוח רווח והפסד אלא אם המס נובע מעסקה או אירוע אשר מוכרים ישירות בהון. במקרים אלו, נזקפת השפעת המס לסעיף המתייחס בהון.

המס השוטף הינו סכום המס הצפוי להשתלם על ההכנסה החייבת במס לשנה, כשהוא מחושב על פי שיעורי המס ובהתבסס על חוקי המס שנחקקו, או אשר חקיקתם הושלמה למעשה עד לתאריך המאזן. בנוסף כולל המס השוטף שינויים בתשלומי המס המתייחסים לשנים קודמות.

ההכרה במסים נדחים הינה בהתאם לגישה המאזנית, בהתייחס להפרשים זמניים בין הערך בספרים של נכסים והתחייבויות לצורך דיווח כספי לבין ערכם לצרכי מסים.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כ. מסים על הכנסה (המשך)

המסים הנדחים נמדדים לפי שיעורי המס הצפויים לחול על ההפרשים הזמניים במועד בו ימומשו, בהתבסס על החוקים שנחקקו או שנחקקו למעשה לתאריך המאזן. הקבוצה מקזזת נכסי והתחייבות מסים נדחים במידה וקיימת זכות חוקית הניתנת לאכיפה לקיזוז נכסי והתחייבויות מסים שוטפים, והם מיוחסים לאותה הכנסה חייבת במס הממוסה על ידי אותה רשות מס באותה חברה נישומה.

נכס מס נדחה מוכר בספרים כאשר צפוי שבעתיד תהיה הכנסה חייבת, שכנגדה ניתן יהיה לנצל את ההפרשים הזמניים. נכסי המסים הנדחים נבדקים בכל תאריך מאזן, ובמידה ולא צפוי כי הטבות המס המתחייבות תתממשנה, הם מופחתים.

בחישובי המסים הנדחים לא מובאים בחשבון המסים שהיו חלים במקרה של מימוש ההשקעות בחברות מוחזקות, כל עוד מכירת ההשקעות בחברות המוחזקות אינה צפויה בעתיד הנראה לעין.

מס נדחה בגין עסקאות בינחברתיות בדוחות המאוחדים נרשם לפי שיעור המס החל על החברה הרוכשת.

כא. רווח (הפסד) למניה

החברה מציגה נתוני רווח (הפסד) בסיסי למניה לגבי הון המניות הרגילות שלה. הרווח הבסיסי למניה מחושב על ידי חלוקת הרווח או ההפסד המיוחסים לבעלי המניות הרגילות של החברה במספר הממוצע המשוקלל של המניות הרגילות שהיו במחזור במשך התקופה. הרווח המדולל למניה נקבע על ידי התאמת הרווח או ההפסד, המתייחס לבעלי המניות הרגילות והתאמת הממוצע המשוקלל של המניות הרגילות שבמחזור בגין ההשפעות של כל המניות הרגילות הפוטנציאליות המדוללות הנכללות בחישוב הרווח המדולל למניה במידה שהשפעתן מדללת את הרווח למניה על ידי כך שהמרתן מקטינה את הרווח למניה או מגדילה את ההפסד למניה מפעילויות נמשכות. חלקה של החברה ברווחי חברות מוחזקות מחושב לפי חלקה ברווח למניה של אותן חברות מוחזקות מוכפל במספר המניות שבידי החברה.

כב. עסקאות עם בעלי שליטה

נכסים והתחייבויות שלגביהם בוצעה עסקה עם בעל שליטה, נמדדים לפי השווי ההוגן במועד העסקה. בשל העובדה כי מדובר בעסקה במישור ההוני, זוקפת הקבוצה את ההפרש בין השווי ההוגן לבין התמורה מהעסקה להון.

כג. דיווח מגזרי

מגזר הינו מרכיב בר הבחנה של הקבוצה, העוסק באספקת מוצרים או שירותים העשויים להיות קשורים זה בזה (מגזר עסקי), או באספקת מוצרים או שירותים במסגרת סביבה כלכלית מוגדרת (מגזר גיאוגרפי), והחשוף לסיכונים ולתשואות השונים מאלה של יתר המגזרים. המתכונת לדיווח המגזרי של הקבוצה מבוססת על מגזרים עסקיים, והיא נקבעה על פי גישת ההנהלה, דהיינו, בהתאם למתכונת הדיווח הפנימית המקבלי החלטות בקבוצה. פירוט הדיווח הכספי לפי מגזרים - ראה באור 3.

כד. תקנים חדשים שטרם אומצו

1. IAS 23, עלויות אשראי, מתוקן (להלן - "התקן")

התקן מבטל את האפשרות לזקוף את עלויות האשראי כהוצאה לדוח רווח והפסד ומחייב את הישות להוון לעלות הנכס עלויות אשראי הניתנות לייחוס באופן ישיר לרכישה, להקמה או לפיתוח של נכס כשיר. נכס כשיר הוא נכס שנדרשת תקופת זמן משמעותית להכנתו לשימוש המיועד או מכירתו והוא כולל נכסים קבועים ונדל"ן להשקעה. התקן יחול על תקופות שנתיות אשר יחלו ביום 1 בינואר, 2009 או לאחר מכן. ליישום לראשונה של התקן לא צפויה השפעה מהותית על תוצאות הפעילות והמצב הכספי של הקבוצה.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כד. תקנים חדשים שטרם אומצו (המשך)

2. IAS 1, הצגת דוחות כספיים, מתוקן (להלן - "התקן")

בהתאם לתיקון ל-1 IAS נדרש להציג גם דוח נוסף, נפרד "דוח על הכנסה כוללת" ובו יוצגו, מלבד סכום הרווח הנקי (הפסד) הנלקח מדוח רווח והפסד, כל הפריטים אשר נזקפו בתקופת הדיווח ישירות להון ושאינם נובעים מעסקאות עם בעלי המניות כבעלי מניות (הכנסה כוללת אחרת), כגון התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ, התאמות שווי הוגן לנכסים פיננסיים המסווגים כזמינים למכירה, התאמות לקרן הערכה מחדש של רכוש קבוע וכדומה וכן השפעת המס של פריטים אלה שנזקפה אף היא ישירות להון, תוך ייחוס מתאים בין החברה לבין זכויות המיעוט. לחילופין, ניתן להציג את פריטי ההכנסה הכוללת אחרת יחד עם פריטי הדוח רווח והפסד בדוח אחד שיקרא "דוח על הכנסה כוללת" שיבוא במקום דוח רווח והפסד, תוך ייחוס מתאים בין החברה לבין זכויות המיעוט. פריטים שנזקפו להון העצמי אשר נובעים מעסקאות עם בעלי המניות כבעלי מניות (כגון הנפקות הון, חלוקת דיבידנד וכדומה) יוצגו בדוח על השינויים בהון העצמי, כמו גם שורת הסיכום שתועבר מהדוח על ההכנסה הכוללת, תוך ייחוס מתאים בין החברה לבין זכויות המיעוט.

כמו כן, קובע התיקון שבמקרים של שינוי מספרי השוואה כתוצאה משינוי במדיניות חשבונאית המיושם למפרע, הצגה מחדש או סיווג מחדש, יש להציג מאזן גם לתחילת התקופה של מספרי השוואה לגביהם בוצע השינוי.

התקן יחול על תקופות שנתיות אשר יחלו ביום 1 בינואר, 2009 או לאחר מכן. השפעת התיקון ל-1 IAS תחייב את הקבוצה במתן הגילוי הנדרש כאמור בדוחות הכספיים.

3. IFRS 3 צירופי עסקים ו-1 IAS 27, דוחות כספיים מאוחדים ונפרדים, מתוקנים (להלן - "התקנים")

התקנים ייושמו לגבי הדוחות הכספיים השנתיים לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר, 2010. יישום מוקדם של שני התקנים אפשרי יחדיו החל מהדוחות הכספיים השנתיים לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר, 2008.

להלן עיקרי השינויים הצפויים לחול בעקבות יישום התקנים:

- כיום קובע IFRS 3 כי מוניטין, בניגוד לשאר הנכסים וההתחייבויות המזוהים של החברה הנרכשת, יימדד כעודף עלות הרכישה על חלק החברה הרוכשת בשווי ההוגן של הנכסים המזוהים, נטו במועד הרכישה. על פי התקנים, ניתן לבחור לגבי כל עסקת צירוף עסקים בנפרד, למדוד את המוניטין על בסיס מלוא שווי ההוגן ולא רק לפי החלק הנרכש.
  - תמורה תלויה בצירופי עסקים תימדד בהתאם לשווייה ההוגן כאשר שינויים בשווי ההוגן של התמורה התלויה, שאינם מהווים התאמות בתקופת המדידה לעלות הרכישה, לא יוכרו במקביל כהתאמת המוניטין. בדרך כלל, התמורה התלויה תיחשב נגזר פיננסי בתחולת IAS 39 המוצג בשווי הוגן עם שינויים בו לרווח והפסד.
  - עלויות רכישה ישירות המיוחסות לעסקת צירוף העסקים יוכרו ברווח והפסד עם התהוותן, כאשר הדרישה עד כה לזקוף אותן כחלק מתמורת עלות צירוף העסקים, בוטלה.
  - עסקה עם המיעוט, בין אם מכירה ובין אם רכישה, תטופל כעסקה במישור ההוני, ולכן לא תביא להכרה ברווח או הפסד או תשפיע על סכום המוניטין, בהתאמה.
  - הפסדי חברה בת, גם אם מביאים לגרעון בהון של החברה הבת, יוקצו בין החברה האם לבין זכויות המיעוט, גם אם המיעוט אינו ערב או שאין לו מחויבות חוזית לתמוך בחברה הבת או לבצע השקעה נוספת.
  - במועד אובדן השליטה בחברה הבת, יתרת האחזקה, אם קיימת, תשווערד לשווי הוגן כנגד רווח והפסד מהמימוש ושווי הוגן זה יהווה בסיס לעלותה לצורך טיפול עוקב.
- התקנים יישמו באופן של מכאן ולהבא וישפיעו על רכישות עתידיות ועסקאות עם המיעוט.

באור 2: - עיקרי המדיניות החשבונאית (המשך)

כד. תקנים חדשים שטרם אומצו (המשך)

4. IFRS 5, נכסים בלתי שוטפים המוחזקים למכירה ופעילויות שהופסקו, מתוקן (להלן - "התקן")

בהתאם לתיקון לתקן, כאשר החברה האם מחליטה לממש חלק מהחזקתה בחברה מאוחדת כך שלאחר המימוש תישאר לחברה האם החזקה שאינה מקנה שליטה, לדוגמה זכויות המקנות השפעה מהותית, כל הנכסים וההתחייבויות המיוחסים לחברה המאוחדת יסווגו כמוחזקים למכירה ויחולו הוראות IFRS 5 הרלבנטיות, לרבות הצגה כפעילות שהופסקה. התיקון לתקן ייושם מכאן ולהבא החל מהדוחות הכספיים לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר, 2010. יישום מוקדם אפשרי. ליישום לראשונה של התקן לא צפויה השפעה מהותית על תוצאות הפעילות והמצב הכספי של הקבוצה.

5. IAS 28, השקעות בחברות כלולות, מתוקן (להלן - "התקן")

בהתאם לתיקון ל-IAS 28, בחינת ירידת ערך של השקעה בחברה כלולה תיעשה בהתייחס להשקעה בכללותה. בהתאם לזאת, הפסד המוכר מירידת ערך של ההשקעה לא יוקצה באופן ספציפי למוניטין הכלול בהשקעה אלא ייוחס להשקעה בכללותה ולפיכך מלוא הפסד מירידת ערך שהוכר בעבר יהיה ניתן לביטול בהתקיים התנאים הנדרשים. ניתן ליישם את התיקון לתקן למפרע או באופן של מכאן ולהבא החל מהדוחות הכספיים לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר, 2009. יישום מוקדם אפשרי. ליישום לראשונה של התקן לא צפויה השפעה מהותית על תוצאות הפעילות והמצב הכספי של הקבוצה.

6. IAS 19 (מתוקן) - הטבות לעובדים

בהתאם לתיקון ל-IAS 19, קבוצת הטבות אחרות לזמן ארוך תכלול גם הטבות לעובדים שהזכאות להן מתהווה בזמן קצר אך מועד ניצולן הצפוי מתרחש לאחר שנה מתום התקופה המזכה בהטבה, כגון הטבות בגין ימי חופשה ומחלה צוברות הצפוי כי ינוצלו בתקופה שלאחר שנה מתאריך המאזן. לפיכך הטבות אלה יחייבו מעתה הכרה בדוחות הכספיים לפי חישוב אקטוארי בהתחשב בשכר עתידי והיוון לערך נוכחי. התקן ייושם למפרע החל מהדוחות הכספיים לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר, 2009. יישום מוקדם אפשרי.

להערכת הקבוצה, לתקן המתוקן לא צפויה להיות השפעה מהותית על מצבה הכספי, תוצאות פעולותיה ותזרימי המזומנים שלה.

7. IAS 40 (מתוקן) - נדל"ן להשקעה

בהתאם לתיקון ל-IAS 40, גם נדל"ן להשקעה הנמצא בתהליך הקמה או פיתוח לשימוש עתידי כנדל"ן להשקעה יטופל כנדל"ן להשקעה כאשר מיושמת שיטת השווי ההוגן ושווי ניתן למדידה מהימנה. התקן ייושם באופן של מכאן ולהבא החל מהדוחות הכספיים לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר, 2009. יישום מוקדם אפשרי.

להערכת הקבוצה, לתקן המתוקן לא צפויה להיות השפעה מהותית על מצבה הכספי, תוצאות פעולותיה ותזרימי המזומנים שלה.

כה. להלן שיעורי השינוי של המדד ושער החליפין של הדולר:

שער חליפין יציג של הדולר ארה"ב	מדד המחירים לצרכן	
	מדד ידוע	מדד בגין
%	%	%

(1.1)	4.5	3.8
(9.0)	2.8	3.4

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007

באור 3: - מגזרי פעילות

הקבוצה פועלת במגזרי הפעילות הבאים:

1. מגזר ביטוח החיים והחיסכון לטווח ארוך

מגזר ביטוח החיים והחיסכון לטווח ארוך כולל את ענפי ביטוח חיים ובריאות, פנסיה וגמל והוא מתמקד בעיקר בחיסכון לטווח ארוך (במסגרת פוליסות ביטוח לסוגיהן, קרנות פנסיה וקופות גמל לרבות קרן השתלמות) וכן בכיסויים ביטוחיים של סיכונים שונים כגון: מוות, נכות, אובדן כושר עבודה ועוד.

2. מגזר ביטוח כללי

מגזר הביטוח הכללי כולל את ענפי החבויות והרכוש. בהתאם להוראות המפקח מפורט מגזר הביטוח הכללי לפי ענפי רכב חובה, רכב רכוש, ענפי רכוש אחרים וענפי חבויות אחרים.

- ענף רכב חובה
ענף רכב חובה מתמקד בכיסוי אשר רכישתו על ידי בעל הרכב או הנוהג בו היא חובה על פי דין ואשר מעניק כיסוי לנזק גוף (לנהג הרכב, לנוסעים ברכב או להולכי רגל) כתוצאה משימוש ברכב מנועי.
- ענף רכב רכוש
ענף רכב רכוש מתמקד בכיסוי נזקי רכוש לרכב המבוטח ונזקי רכוש שהרכב המבוטח יגרום לצד שלישי.
- ענפי חבויות אחרים
ענפי החבויות מיועדים לכיסוי של חבויות המבוטח בגין נזק שהוא יגרום לצד שלישי. ענפים אלו כוללים: אחריות כלפי צד שלישי, אחריות מעבידים, אחריות מקצועית ואחריות המוצר וערבויות.
- ענפי רכוש ואחרים
יתר ענפי הרכוש שאינם רכב וחבויות וכן ענפי ביטוח אחרים, ענפי בריאות המספקים כיסוי לזמן קצר (תאונות אישיות, נסיעות לחו"ל ועובדים זרים).

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008					
סה"כ	התאמות וקיזוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות אלפי ש"ח	ביטוח כללי	ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	
3,939,072	(1,259)	-	2,114,016	1,826,315	פרמיות שהורווחו ברוטו
603,552	-	-	404,267	199,285	פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
3,335,520	(1,259)	-	1,709,749	1,627,030	פרמיות שהורווחו בשייר
(1,478,369)	(3,367)	(116,239)	118,011	(1,476,774)	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
398,151	(1,613)	60,286	-	339,478	הכנסות מדמי ניהול
135,474	(11,943)	26,638	59,170	61,609	הכנסות מעמלות
2,390,776	(18,182)	(29,315)	1,886,930	551,343	סך כל ההכנסות
1,708,525	-	-	1,644,623	63,902	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(446,224)	-	-	(253,785)	(192,439)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
1,262,301	-	-	1,390,838	(128,537)	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
851,676	(11,943)	32,553	474,309	356,757	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
387,403	(4,446)	48,042	61,882	281,925	הוצאות הנהלה וכלליות
61,375	-	40,598	4,613	16,164	הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
143,972	(1,793)	132,709	2,744	10,312	הוצאות מימון
2,706,727	(18,182)	253,902	1,934,386	536,621	סך כל ההוצאות
16,370	-	16,370	-	-	חלק ברווחי חברות כלולות, נטו
(299,581)	-	(266,847)	(47,456)	14,722	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007

סה"כ	התאמות וקיזוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות אלפי ש"ח	ביטוח כללי	ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח	
3,452,831	(945)	-	1,691,894	1,761,882	פרמיות שהורווחו ברוטו
508,278	-	-	323,424	184,854	פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
2,944,553	(945)	-	1,368,470	1,577,028	פרמיות שהורווחו בשייר
1,040,698	(108)	28,726	162,893	849,187	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
387,366	-	67,381	-	319,985	הכנסות מדמי ניהול
94,305	-	21,578	38,330	34,397	הכנסות מעמלות
4,466,922	(1,053)	117,685	1,569,693	2,780,597	סך כל ההכנסות
3,278,997	-	-	1,174,895	2,104,102	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(352,835)	-	-	(222,459)	(130,376)	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
2,926,162	-	-	952,436	1,973,726	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
742,164	-	42,142	397,129	302,893	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
308,262	(945)	35,110	28,316	245,781	הוצאות הנהלה וכלליות
22,024	-	7,585	-	14,439	הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
83,854	(108)	75,078	2,005	6,879	הוצאות מימון
4,082,466	(1,053)	159,915	1,379,886	2,543,718	סך כל ההוצאות
1,801	-	1,801	-	-	חלק ברווחי חברות כלולות, נטו
386,257	-	(40,429)	189,807	236,879	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2008

סה"כ	התאמות וקיצוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות אלפי ש"ח	ביטוח כללי	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	
					נכסים
1,054,429	-	197,673	83,777	772,979	נכסים בלתי מוחשיים
801,823	-	-	175,656	626,167	הוצאות רכישה נדחות
7,032	-	7,032	-	-	השקעות בחברות כלולות
7,136,009	-	-	-	7,136,009	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
10,988,825	-	757,933	2,402,097	7,828,795	השקעות פיננסיות אחרות
826,753	-	-	536,331	290,422	נכסי ביטוח משנה
540,187	-	-	418,838	121,349	פרמיות לגבייה
1,620,880	(22,501)	579,923	373,458	690,000	נכסים אחרים
<u>22,975,938</u>	<u>(22,501)</u>	<u>1,542,561</u>	<u>3,990,157</u>	<u>17,465,721</u>	סך כל הנכסים
<u>7,704,355</u>	-	-	-	<u>7,704,355</u>	סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה
					התחייבויות
12,025,038	(178)	-	3,609,719	8,415,497	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
7,080,227	(1,782)	-	-	7,082,009	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
2,584,193	(20,541)	853,599	1,264,560	486,575	התחייבויות אחרות
<u>21,689,458</u>	<u>(22,501)</u>	<u>853,599</u>	<u>4,874,279</u>	<u>15,984,081</u>	סך כל ההתחייבויות

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2007					
סה"כ	התאמות וקיצוזים	לא מיוחס למגזרי פעילות אלפי ש"ח	ביטוח כללי	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח	
1,022,726	-	234,408	88,675	699,643	נכסים בלתי מוחשיים
780,333	-	-	150,550	629,783	הוצאות רכישה נדחות
5,354	-	5,354	-	-	השקעות בחברות כלולות
8,951,981	-	-	-	8,951,981	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
7,152,165	-	931,084	2,429,791	3,791,290	השקעות פיננסיות אחרות
769,665	-	-	569,777	199,888	נכסי ביטוח משנה
519,102	-	-	411,574	107,528	פרמיות לגבייה
1,116,227	(20,891)	486,101	185,373	465,644	נכסים אחרים
<u>20,317,553</u>	<u>(20,891)</u>	<u>1,656,947</u>	<u>3,835,740</u>	<u>14,845,757</u>	סך כל הנכסים
<u>9,412,331</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>9,412,331</u>	סך כל הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה
					התחייבויות
7,575,267	(160)	-	3,314,893	4,260,534	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
8,605,702	(1,917)	-	-	8,607,619	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
2,450,174	(17,782)	1,568,250	399,090	500,616	התחייבויות אחרות
<u>18,631,143</u>	<u>(19,859)</u>	<u>1,568,250</u>	<u>3,713,983</u>	<u>13,368,769</u>	סך כל ההתחייבויות

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

א'. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008					
סה"כ	ענפי חבויות (אחרים *)	ענפי רכוש (ואחרים *) אלפי ש"ח	רכב רכוש	רכב חובה	
2,157,323	243,834	519,217	836,971	557,301	פרמיות ברוטו
403,899	79,122	244,801	62,187	17,789	פרמיות ביטוח משנה
1,753,424	164,712	274,416	774,784	539,512	פרמיות בשייר
(43,675)	(7,761)	3,190	(27,203)	(11,901)	שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר
1,709,749	156,951	277,606	747,581	527,611	פרמיות שהורווחו בשייר
118,011	28,096	8,572	18,682	62,661	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
59,170	2,459	53,888	2,823	-	הכנסות מעמלות
1,886,930	187,506	340,066	769,086	590,272	סך כל ההכנסות
1,644,623	171,556	301,126	605,606	566,335	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו חלקם של מבטחי המשנה
253,785	51,563	130,026	59,501	12,695	בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
1,390,838	119,993	171,100	546,105	553,640	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
474,309	55,946	153,854	203,236	61,273	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
61,882	14,022	10,580	16,931	20,349	הוצאות הנהלה וכלליות
4,613	-	-	2,306	2,307	הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
2,744	9	1,732	794	209	הוצאות מימון
1,934,386	189,970	337,266	769,372	637,778	סך כל ההוצאות
(47,456)	(2,464)	2,800	(286)	(47,506)	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
3,609,719	808,994	346,055	526,999	1,927,671	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31.12.2008

(* ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אבדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 77% מסך הפרמיות בענפים אלו.

ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 86% מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

א. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח כללי (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007					
סה"כ	ענפי חבויות (אחרים *)	ענפי רכוש (ואחרים *) אלפי ש"ח	רכב רכוש	רכב חובה	
1,755,750	242,711	493,381	645,740	373,918	פרמיות ברוטו
335,085	70,988	205,842	48,852	9,403	פרמיות ביטוח משנה
1,420,665	171,723	287,539	596,888	364,515	פרמיות בשייר
(52,195)	(2,495)	(9,167)	(34,322)	(6,211)	שינוי ביתרת פרמיה שטרם הורווחה, בשייר
1,368,470	169,228	278,372	562,566	358,304	פרמיות שהורווחו בשייר
162,893	38,190	13,451	25,736	85,516	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
38,330	1,944	33,589	2,797	-	הכנסות מעמלות
1,569,693	209,362	325,412	591,099	443,820	סך כל ההכנסות
1,174,895	145,030	290,799	447,639	291,427	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
222,459	35,830	142,782	44,760	(913)	
952,436	109,200	148,017	402,879	292,340	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
397,129	58,856	136,055	158,549	43,669	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
28,316	1,200	8,952	13,093	5,071	הוצאות הנהלה וכלליות
2,005	-	1,578	427	-	הוצאות מימון
1,379,886	169,256	294,602	574,948	341,080	סך כל ההוצאות
189,807	40,106	30,810	16,151	102,740	רווח לפני מסים על ההכנסה
3,314,893	792,271	339,379	479,417	1,703,826	התחייבויות בגין חוזי ביטוח, ברוטו ליום 31.12.2007

(* ענפי רכוש ואחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח אבדן רכוש, בתי עסק ודירות אשר הפעילות בגינם מהווה 70 מסך הפרמיות בענפים אלו.

ענפי חבויות אחרים כוללים בעיקר תוצאות מענפי ביטוח מעבידים, צד ג' ואחריות מקצועית אשר הפעילות בגינם מהווה 86 מסך הפרמיות בענפים אלו.

באור 3: - מגזרי פעילות (המשך)

ב. נתונים נוספים לגבי מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008				
סה"כ	ביטוח חיים	פנסיה	גמל (*)	
אלפי ש"ח				
1,826,315	1,826,315	-	-	פרמיות שהורווחו ברוטו
199,285	199,285	-	-	פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
1,627,030	1,627,030	-	-	פרמיות שהורווחו בשייר
(1,476,774)	(1,743,826)	4,285	262,767	רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון
339,478	63,474	226,562	49,442	הכנסות מדמי ניהול
61,609	61,573	36	-	הכנסות מעמלות
551,343	8,251	230,883	312,209	סך כל ההכנסות
63,902	(240,672)	-	304,574	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(192,439)	(192,439)	-	-	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
(128,537)	(433,111)	-	304,574	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
356,757	304,904	39,184	12,669	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
281,925	159,294	106,009	16,622	הוצאות הנהלה וכלליות
16,164	-	9,800	6,364	הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
10,312	7,198	-	3,114	הוצאות מימון
536,621	38,285	154,993	343,343	סך כל ההוצאות
14,722	(30,034)	75,890	(31,134)	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007				
סה"כ	ביטוח חיים	פנסיה	גמל	
אלפי ש"ח				
1,761,882	1,761,882	-	-	פרמיות שהורווחו ברוטו
184,854	184,854	-	-	פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
1,577,028	1,577,028	-	-	פרמיות שהורווחו בשייר
849,187	835,956	13,072	159	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
319,985	98,085	188,553	33,347	הכנסות מדמי ניהול
34,397	34,397	-	-	הכנסות מעמלות
2,780,597	2,545,466	201,625	33,506	סך כל ההכנסות
2,104,102	2,104,102	-	-	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה ברוטו
(130,376)	(130,376)	-	-	חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
1,973,726	1,973,726	-	-	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר
302,893	290,381	9,620	2,892	עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
245,781	137,568	99,325	8,888	הוצאות הנהלה וכלליות
14,439	-	9,800	4,639	הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
6,879	3,211	-	3,668	הוצאות מימון
2,543,718	2,404,886	118,745	20,087	סך כל ההוצאות
236,879	140,580	82,880	13,419	רווח לפני מסים על ההכנסה

(* ראה באור 4 להלן בדבר איחוד לראשונה של מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה.

באור 4: - צירופי עסקים

בשנת 2008

- א. ביום 2 במרס, 2008 רכשה מבטחים גמל את מכלול הזכויות והתחייבויות של קופת הגמל יתר קופת גמל לתגמולים. הדוחות הכספיים המאוחדים כוללים את תוצאות הפעולות של מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה החל ממועד רכישתם. מנורה מבטחים פיננסים בע"מ (להלן - מנורה פיננסים) קיבלה הערכת שווי חיצונית בלתי תלויה של עלות הרכישה.
- ב. ביום 25 בספטמבר, 2008 רכשה מנורה פיננסים 60% מזכויות ההצבעה של מנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים ניהול קופות גמל בע"מ (להלן- מנורה מהנדסים) (לשעבר: קרן ההשתלמות למהנדסים). שהינה חברה המנהלת קרן השתלמות.
- הדוחות הכספיים המאוחדים כוללים את מצבה הכספי של מנורה מהנדסים החל ממועד רכישתה. מנורה פיננסים קיבלה הערכת שווי חיצונית בלתי תלויה של עלות הרכישה.
- ג. יתרת הנכסים המזוהים וההתחייבות המזוהות של מסלולי מבטיחות תשואה של קופת הגמל ושל מנורה מהנדסים למועד הרכישה הינם כדלקמן:

יתרה בדוחות הכספיים		
מסלולי	קופות גמל	
קרן	מבטיחות	
ההשתלמות	תשואה	
למהנדסים		אלפי ש"ח
2,871	81,855	מזומנים ושווי מזומנים
-	110,175	השקעות שוטפות
28	3,631,385	השקעות בלתי שוטפות
-	269	חייבים ויתרות חובה
24,061	33,000	נכסים בלתי מוחשיים ומוניטין (באור 5)
<u>26,960</u>	<u>3,856,684</u>	
1,699	20,999	זכאים ויתרות זכות
480	-	זכויות המיעוט
-	3,802,685	התחייבות לעמיתי מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה
<u>2,179</u>	<u>3,823,684</u>	
<u>עלות הרכישה</u>		
24,061	33,000	מזומן ששולם
720	-	מניות שהונפקו בשווי הוגן
<u>24,781</u>	<u>33,000</u>	סך הכל
<u>מזומנים אשר נבעו מהרכישה (ששימשו לרכישה)</u>		
2,871	81,855	מזומנים ושווי מזומנים בחברה הנרכשת למועד הרכישה
(24,781)	(33,000)	מזומנים ששולמו
<u>(21,910)</u>	<u>48,855</u>	מזומנים, נטו

באור 4: - צירופי עסקים (המשך)

בשנת 2007

ביום 16 בדצמבר, 2007 רכשה מנורה ביטוח 100% ממניות שומרה ביטוח שהינה מבטח מורשה כדין, הפועל בתחומי הביטוח הכללי, ואשר בבעלותה שלוש חברות נוספות: סיני סוכנות לביטוח בע"מ, סיני מורשי חיתום סוכנות לביטוח (1989) בע"מ ושומרה נדל"ן בע"מ.

השווי ההוגן של הנכסים המזוהים וההתחייבויות המזוהות של שומרה ביטוח ויתרתם בדוחות הכספיים למועד הרכישה, הינם כדלקמן:

יתרה בדוחות		
הכספיים	שווי הוגן	
אלפי ש"ח		
5,960	44,926	נכסים בלתי מוחשיים
3,792	(27,698)	נכסי (התחייבויות) מסים נדחים, נטו
31,840	-	הוצאות רכישה נדחות
23,524	23,524	רכוש קבוע
10,719	10,719	נדל"ן להשקעה
49,728	49,728	נכסי ביטוח משנה
10,478	10,478	חייבים ויתרות חובה
58,819	58,819	פרמיה לגביה
447,553	448,123	השקעות פיננסיות אחרות
5,139	5,139	נכסים המיועדים למימוש
60,801	60,801	מזומנים ושווי מזומנים
(562,867)	(486,101)	התחייבויות בגין חוזי ביטוח
(66,174)	(62,536)	זכאים ויתרות זכות
(4,596)	(4,596)	התחייבויות פיננסיות
<u>74,716</u>	<u>131,326</u>	נכסים נטו שנרכשו
	<u>26,549</u>	מוניטין הנובע מרכישה (באור 5)
	<u>157,875</u>	תמורה, שולמה במזומן

אלפי ש"ח

מזומנים אשר נבעו מהרכישה/שימשו לרכישה:

60,801	מזומנים ושווי מזומנים בחברה הנרכשת למועד הרכישה
<u>157,875</u>	מזומנים ששולמו
<u>97,074</u>	מזומנים, נטו

הנתונים ליום 31 בדצמבר, 2007, המהווים מספרי השוואה בדוחות הכספיים הוצגו מחדש על מנת לשקף את התאמת השווי ההוגן כאמור.

באור 5: - נכסים בלתי מוחשיים

א. ההרכב והתנועה:

מוניטין	תיקי ביטוח	תיקי לקוחות וקשרי סוכנים	מותגים ושמות מסחריים אלפי ש"ח	תוכנות מחשב	אחר	סה"כ	
<u>עלות</u>							
610,815	-	275,721	5,865	182,898	677	1,075,976	יתרה ליום 1 בינואר, 2007
961	-	1,733	31	46,931	-	49,656	תוספות (*) חברה שאוחדה לראשונה
26,549	19,267	14,435	11,572	5,901	-	77,724	(באור 4)
638,325	19,267	291,889	17,468	235,730	677	1,203,356	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007
6,019	-	-	-	62,779	-	68,798	תוספות (*) חברות שאוחדו לראשונה
(1,080)	-	58,141	-	-	-	57,061	(באור 4)
-	-	-	(5,619)	(15)	-	(5,634)	גריעות
643,264	19,267	350,030	11,849	298,494	677	1,323,581	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008
<u>הפחתה שנצברה והפסדים מירידת ערך</u>							
25,662	-	31,151	506	71,581	87	128,987	יתרה ליום 1 בינואר, 2007
-	-	21,351	602	23,370	71	45,394	הפחתה שהוכרה במהלך השנה
-	2,527	-	-	3,722	-	6,249	חברה שאוחדה לראשונה (באור 4)
25,662	2,527	52,502	1,108	98,673	158	180,630	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007
(1,080)	3,275	24,863	2,423	32,186	70	61,737	הפחתה שהוכרה במהלך השנה
28,244	-	-	4,165	-	-	32,409	ירידת ערך
-	-	-	(5,619)	(5)	-	(5,624)	גריעות
52,826	5,802	77,365	2,077	130,854	228	269,152	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008
<u>ערך בספרים נטו</u>							
590,438	13,465	272,665	9,772	167,640	449	1,054,429	ליום 31 בדצמבר, 2008
612,663	16,740	239,387	16,360	137,057	519	1,022,726	ליום 31 בדצמבר, 2007

(*) תוספות בגין תוכנות מחשב כוללות תוספות בגין פיתוח עצמי: בשנת 2008 בסך של 52,047 אלפי ש"ח ובשנת 2007 בסך של 38,986 אלפי ש"ח.

באור 5: - נכסים בלתי מוחשיים

ב. ירידת ערך מוניטין

לצורך בחינת ירידת ערך של מוניטין הוקצה המוניטין ליחידות מניבות מזומנים הבאות:

1. תחום פנסיה נכלל במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח.
2. ביטוח כללי.
3. קרנות הנאמנות אינו מיוחס למגזר פעילות.
4. גמל נכלל במגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח.

להלן הערך בספרים של המוניטין, שהוקצה לכל אחד מהמגזרים הבאים:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
384,929	384,929
26,549	26,549
183,745	155,501
13,283	14,244
<u>608,506</u>	<u>581,223</u>

יחידה מניבת מזומנים:

- (1) תחום הפנסיה
- (2) מגזר ביטוח כללי
- (3) פעילות קרנות נאמנות
- (4) ניהול קופות גמל

לצורך בחינת ירידת ערך של המוניטין יש לבחון את ערך היחידה המניבה מזומנים הקטנה ביותר, בתוך המגזר, שאליה יוחס המוניטין בהשוואה לסכום בר ההשבה שלה. אם הסכום בר ההשבה של היחידה עולה על הערך בספרים של היחידה, היחידה והמוניטין שהוקצה לה יחשבו כבלתי פגומים בערכם. אם הערך בספרים של היחידה עולה על הסכום בר ההשבה שלה החברה מכירה בהפסד מירידת ערך.

(1) הסכום בר ההשבה של תחום הפנסיה המהווה חלק ממגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח נקבע על בסיס עקרונות חישוב ה-Embedded Value. על-פי הערכת הקבוצה אין צורך להפחית את ערך המוניטין בגין מבטחים.

(2) הסכום בר ההשבה של שומרה ביטוח כיחידה מניבה מזומנים המהווה חלק מעסקי ביטוח כללי נקבע על בסיס שווי השימוש המחושב לפי אומדן תזרימי המזומנים העתידיים למשך 10 שנים.

ההנחות שנלקחו לצורך בחינת ברות ההשבה הינן שמרניות מאד ביחס לעסקי החברה.

ההנחות ששימושו בחישוב שווי השימוש:

- שיעור ריבית ההיוון - 11.5%.
- שיעור התשואה על ההשקעות - 3% ריאלי (הנחת אינפלציה שנתית של 2.5%).
- שיעור גידול בהכנסות - לשנים 2009 ו-2010 - 15%.
- לשנים 2018 - 2011 - 0%.
- שיעור הוצאות הנהלה וכלליות מדמי ביטוח - 10%.
- שיעור תביעות ברכב רכוש - 70%.

מאחר ואומדן תזרימי המזומנים הצפוי גבוה מהותית מערך הנכס בספרים ולאור ההנחות השמרניות שנלקחו כאמור, להערכת הקבוצה כל שינוי סביר בהנחות המפתח ששימושו בחישוב שווי השימוש לא יגרמו לערך בספרים להיות נמוך מסכום בר ההשבה.

באור 5: - נכסים בלתי מוחשיים (המשך)

ב. ירידת ערך מוניטין (המשך)

(3) הסכום בר ההשבה של פעילות קרנות הנאמנות במנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ כיחידה מניבה מזומנים המהווה נקבע על בסיס שווי השימוש המחושב לפי אומדן תזרימי המזומנים העתידיים. בחינת סכום בר ההשבה בוצעה על ידי מעריך שווי חיצוני. לאור תוצאות בחינת סכום בר ההשבה הפחיתה הקבוצה את המוניטין לסכום בר ההשבה שהעריך מעריך השווי. סכום ההפחתה לירידת ערך שבוצעה השנה הינו 28,244 אלפי ש"ח הערכת השווי מצורפת לדוחות הכספיים.

ההנחות העקריות ששימשו בשווי השימוש:
שיעור ריבית ההיוון - 11.5% (לאחר מס)
שיעור צמיחה שנתי הצפוי לטווח ארוך - 3%

(4) הסכום בר ההשבה של פעילות קופות הגמל מבטחים גמל כיחידה מניבה מזומנים המהווה חלק ממגזר חסכון ארוך טווח נקבע על בסיס שווי השימוש המחושב לפי אומדן תזרימי המזומנים העתידיים. בחינת ברות ההשבה בוצעה על ידי מעריך שווי חיצוני.

ההנחות העיקריות ששימשו בבסיס שווי השימוש
שיעור ריבית ההיוון - 11.5% (לאחר מס)
שיעור צמיחה שנתי הצפוי לשנה הראשונה - (0.5%)
שיעור הצמיחה הצפוי מהשנה השניה ואילך - 3.7%

מאחר ואומדן תזרימי המזומנים הצפוי גבוה מהותית מערך הנכס בספרים אין צורך בביצוע הפחתה של המוניטין.

באור 6 - הוצאות רכישה נדחות

א. ההרכב:

יום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
629,783	626,167
150,550	175,656
<u>780,333</u>	<u>801,823</u>

ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
ביטוח כללי

ב. התנועה בהוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:

ביטוח
חיים וחסכון
ארוך טווח
אלפי ש"ח

653,197

יתרה ליום 1 בינואר, 2007

התנועה בשנת 2007:

101,418
45,491

תוספות:
עמלות רכישה
הוצאות רכישה אחרות

146,909

סה"כ תוספות

(52,657)
(117,666)

הפחתות:
הפחתה שוטפת
הפחתה בגין ביטולים

(170,323)

629,783

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007

התנועה בשנת 2008:

105,379
49,688

תוספות:
עמלות רכישה
הוצאות רכישה אחרות

155,067

סה"כ תוספות

(49,775)
(108,908)

הפחתות:
הפחתה שוטפת
הפחתה בגין ביטולים

(158,683)

626,167

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008

באור 7: - רכוש קבוע, נטו

א. הרכב ותנועה:

שנת 2008

סה"כ	שיפורים במושכר	ציוד וריהוט משרדי	כלי רכב אלפי ש"ח	מחשבים וציוד היקפי	קרקע(*) ובנייני משרדים	
עלות						
375,523	12,101	36,827	30,835	145,098	150,662	יתרה ליום 1 בינואר, 2008
36,768	1,768	3,978	5,206	19,051	6,765	תוספות במשך השנה
(3,568)	(56)	(562)	(2,848)	(102)	-	גריעות במשך השנה
408,723	13,813	40,243	33,193	164,047	157,427	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008
פחת שנצבר						
193,962	5,669	25,132	7,255	118,722	37,184	יתרה ליום 1 בינואר, 2008
27,245	636	1,895	4,741	15,101	4,872	תוספות במשך השנה
(1,585)	-	(291)	(1,268)	(26)	-	גריעות במשך השנה
219,622	6,305	26,736	10,728	133,797	42,056	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008
189,101	7,508	13,507	22,465	30,250	115,371	יתרת עלות מופחתת ליום 31 בדצמבר, 2008

(*) הקרקע נמצאת בבעלות מלאה של הקבוצה.

באור 7: - רכוש קבוע, נטו (המשך)

א. הרכב ותנועה: (המשך)

שנת 2007

סה"כ	שיפורים במושכר	ציוד וריהוט משרדי	כלי רכב אלפי ש"ח	מחשבים וציוד היקפי	קרקע(*) ובנייני משרדים	עלות
309,998	10,496	31,363	18,848	125,669	123,622	יתרה ליום 1 בינואר, 2007
34,229	1,065	1,972	11,534	13,969	5,689	תוספות במשך השנה
34,656	540	3,492	3,479	5,460	21,685	חברה שאוחדה לראשונה
(3,360)	-	-	(3,026)	-	(334)	גריעות במשך השנה
375,523	12,101	36,827	30,835	145,098	150,662	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007
162,771	5,107	21,732	4,784	102,348	28,800	יתרה ליום 1 בינואר, 2007
21,366	348	1,667	3,614	12,423	3,314	תוספות במשך השנה
11,132	214	1,733	155	3,951	5,079	חברה שאוחדה לראשונה
(1,307)	-	-	(1,298)	-	(9)	גריעות במשך השנה
193,962	5,669	25,132	7,255	118,722	37,184	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007
181,561	6,432	11,695	23,580	26,376	113,478	יתרת עלות מופחתת ליום 31 בדצמבר, 2007

(*) הקרקע נמצאת בבעלות מלאה של הקבוצה.

ב. אורך חיים שימושיים

31 בדצמבר		
2007	2008	
שנים		
25	25	מבנים
3-4	3-4	מחשבים וציוד היקפי
6-7	6-7	כלי רכב
4-16	4-16	ציוד וריהוט משרדי
תקופת השכירות		שיפורים במושכר

באור 8 - השקעות בחברות כלולות

א. ההרכב

חברות כלולות	
31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
17	23
5,172	6,718
165	291
<u>5,354</u>	<u>7,032</u>

עלות המניות
חלק החברה ברווחים שנצברו ממועד הרכישה, נטו
התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ

ב. תמצית נתונים כספיים לגבי חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני, בהתאמה לשיעורי הבעלות המוחזקים בידי החברה:

לשנה שהסתיימה ביום	
31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
113,070	179,253
(107,716)	(172,221)
<u>5,354</u>	<u>7,032</u>

נכסים
התחייבויות

נכסים, נטו

לשנה שהסתיימה ביום	
31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
17,504	29,342
1,801	16,370
<u>4,491</u>	<u>-</u>

חלק הקבוצה בתוצאות הפעולות של החברות הכלולות בהתאם לשיעור ההחזקה בהן בתקופה:

הכנסות

רווח נקי לתקופה

מתוכם: בגין פעילות שהופסקה

באור 8: - השקעות בחברות כלולות (המשך)

ג. פירוט שיעורי ההחזקה ופרטים נוספים

בהון המונפק, ברווחים ובזכויות ההצבעה		הערה
31 בדצמבר		
2007	2008	
באחוזים		

חברות כלולות של חברה מאוחדת - מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ
(להלן - מנורה נדל"ן)

50	50	(1)	Belltrend Menora Enterprises LTD.
60	60	(2)	Yatelsis Development LTD.
50	50	(3)	MXR Development LTD.
-	60	(4)	Yatelsis River Development LTD.

לבעלי מניות המיעוט ב-Yatelsis River וב-Yatelsis Development, ולבעלי המניות המחזיקים ב-50% ממניות Belltrend ו-MXR, זכויות הכרעה בהחלטות מהותיות לפעילות החברות כגון: זכויות וטו על כניסה לפרוייקטים חדשים, מינוי מנהלים וקביעת תנאי עבודתם, אישור התקציב השוטף וכיוצ"ב. לאור הנסיבות שתוארו לעיל, נמנע ממנורה נדל"ן יישום השליטה בפועל ב-Yatelsis River וב-Yatelsis Development והשליטה המשותפת ב-Belltrend וב-MXR, ובשל כך הוצגו ההשקעות בחברות הנ"ל בדוחותיה הכספיים של מנורה נדל"ן על פי שיטת השווי המאזני.

(1) Belltrend Menora Enterprises LTD (להלן - בלטרנד) התאגדה בקפריסין בשנת 2005. בבעלות בלטרנד, בשיתוף עם משקיעים נוספים, נדל"ן מניב בערים דורטמונד וקלן בגרמניה.

(2) Yatelsis Development LTD (להלן - יטלסיס) התאגדה בקפריסין בשנת 2007. בחודש אוקטובר 2007 רכשה יטלסיס ביחד עם משקיעים נוספים מקרקעין בעיר סנט פטרסבורג ברוסיה בשטח של כ-35,500 מ"ר לשימוש תעשייה, מחסנים ומשרדים.

(3) MXR Development LTD (להלן - MXR) התאגדה בקפריסין בשנת 2007, לצורך מתן שירותי ניהול לנכס שנרכש על-ידי יטלסיס כאמור בסעיף 2 לעיל.

(4) בחודש אפריל 2008 חתמה Yatelsis River Development LTD (להלן - יטלסיס נהר), על הסכם לרכישת מניות בחברה רוסית שבבעלותה קרקע בהיקף של כ-43 דונם בסנט פטרסבורג ברוסיה, וזאת בחלקים שווים עם חברה המאוגדת ונסחרת בפולין. היקף העסקה מסתכם בכ-48 מיליוני יורו. היקף ההשקעה הישיר של מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ עומד על כ-11.5 מיליוני יורו. בכוונת הצדדים ליזום פרויקט לפיתוח של הקרקע הנרכשת הממוקמת במרכז סנט פטרסבורג ולהקים באתר מבני משרדים בשטח של כ-130 אלף מ"ר. השלמת הפרוייקט צפויה להיות בין השנים 2011-2013. מימון פרויקט הבנייה צפוי להתבצע באמצעות הלוואות "ליווי בניה" מבנקים זרים. העסקה הושלמה בחודש יוני 2008.

באור 9: - נדל"ן להשקעה

א. הרכב ותנועה:

31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
69,569	100,694	יתרה ליום 1 בינואר
		<u>תוספות במשך השנה</u>
7,506	597	רכישות ותוספות לנכסים קיימים
10,719	-	תוספות בגין צירוף עסקים
18,225	597	סה"כ תוספות
12,900	5,969	התאמת שווי הוגן
100,694	107,260	יתרה ליום 31 בדצמבר

ב. נדל"ן להשקעה מוצג על בסיס השווי ההוגן כפי שנקבע בהערכת שווי שבוצעה על ידי מעריך שווי חיצוני בלתי תלוי שהוא בעל כישורים מקצועיים מוכרים וניסיון רב בנוגע למיקום וסוג הנדל"ן שהוערך. השווי ההוגן נקבע בהתבסס על עסקאות שנערכו לאחרונה בשוק ביחס לנדל"ן דומה ובמיקום דומה לזה של הנדל"ן שבבעלות החברה, וכן בהתבסס על אומדן תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים מהנכס. באמידת תזרימי המזומנים הובא בחשבון הסיכון המובנה שלהם. בחישוב השווי ההוגן השתמש מעריך השווי בשיעור היוון של 9%.

הנדל"ן להשקעה כולל קרקע פנויה, נדל"ן המושכרים לעסקים ודירות המושכרות למגורים.

ג. באשר להתקשרויות המתייחסות לחכירה של נדל"ן להשקעה, ראה באור 37ד'.

ד. פרטים בדבר זכויות במקרקעין המשמשות את הקבוצה כנדל"ן להשקעה:

ליום 31 בדצמבר		מועדי סיום תקופת החכירה (בשנים)	
2007	2008		
אלפי ש"ח			
100,069	106,570	-	בבעלות
625	690	3.25-58	בחכירה מהוונת
100,694	107,260		

באור 10: - חייבים ויתרות חובה

ליום 31 בדצמבר		א. <u>ההרכב:</u>
2007	2008	
אלפי ש"ח		
3,509	3,474	הכנסות לקבל
28,755	26,246	הוצאות מראש
2,532	3,096	מקדמות לספקים
25,950	32,564	חברות ביטוח ותווכני ביטוח - חשבונות אחרים
93,624	81,662	סוכני ביטוח
9,611	9,293	אחרים
(41,258)	(39,936)	בניכוי הפרשה לחובות מסופקים
<u>122,723</u>	<u>116,399</u>	סה"כ חייבים ויתרות חובה

ב. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים:

ליום 31 בדצמבר		יתרה ליום 1 בינואר שינוי בהפרשה בתקופה - נזקף לרווח והפסד
2007	2008	
אלפי ש"ח		
73,891	41,258	
(32,633)	(1,322)	
<u>41,258</u>	<u>39,936</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר

באור 11: - פרמיות לגבייה

ליום 31 בדצמבר		א. <u>ההרכב:</u>
2007	2008	
אלפי ש"ח		
523,835	545,381	פרמיות לגבייה (*)
4,733	5,194	בניכוי הפרשה לחובות מסופקים
<u>519,102</u>	<u>540,187</u>	סה"כ פרמיות לגבייה
<u>371,465</u>	<u>378,310</u>	(*) כולל המחאות לגבייה והוראות קבע

ב. גיול:

ליום 31 בדצמבר		ב. פרמיה לגבייה שערכה לא נפגם ללא פיגור בפיגור (*): מתחת ל- 90 ימים בין 90 ל- 180 ימים מעל 180 ימים
2007	2008	
אלפי ש"ח		
332,346	372,466	סה"כ פרמיה לגבייה שערכה לא נפגם
102,306	80,174	פרמיה לגבייה שערכה נפגם
42,073	43,803	
25,513	25,467	
<u>502,238</u>	<u>521,910</u>	סה"כ פרמיה לגבייה
<u>16,864</u>	<u>18,277</u>	
<u>519,102</u>	<u>540,187</u>	

(*) כולל בעיקר חובות בפיגור במגזר ביטוח חיים וחסכון לטווח ארוך. חובות אלה מגובים בעיקרם בערך הפדיון של הפוליסה.

באור 11: - פרמיות לגבייה (המשך)

ג. להלן התנועה בהפרשה לחובות מסופקים בגין הפרמיות לגבייה:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
3,650	4,733	יתרה ליום 1 בינואר
600	461	שינוי בהפרשה בתקופה - נזקף לרווח והפסד
483	-	חברה שאוחדה לראשונה
<u>4,733</u>	<u>5,194</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר

באור 12: - נכסים עבור חוזים תלויי תשואה

להלן פירוט הנכסים המוחזקים כנגד חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה, המוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד:

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
2,633,650	2,571,014	השקעות פיננסיות:
3,114,921	2,412,110	נכסי חוב סחירים
2,562,180	1,354,933	נכסי חוב שאינם סחירים
641,230	797,952	מניות
		השקעות פיננסיות אחרות
<u>8,951,981</u>	<u>7,136,009</u>	סך הכל השקעות פיננסיות
<u>321,259</u>	<u>425,016</u>	מזומנים ושווי מזומנים
<u>139,091</u>	<u>143,330</u>	אחר
<u>9,412,331</u>	<u>7,704,355</u>	סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה

לעניין החשיפה בגין נכסי פוליסות משתתפות ברווחים ראה באור 35 בדבר ניהול סיכונים.

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות

ליום 31 בדצמבר, 2008					
סה"כ	הלוואות וחייבים	זמינים למכירה	מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	פירוט בסעיף	
אלפי ש"ח					
2,038,365	-	1,533,520	504,845	א	נכסי חוב סחירים
8,542,159	8,542,159	-	-	ב	נכסי חוב שאינם סחירים
141,723	-	114,252	27,471	ד	מניות
266,578	-	89,826	176,752	ה	אחרות
<u>10,988,825</u>	<u>8,542,159</u>	<u>1,737,598</u>	<u>709,068</u>		סה"כ

ליום 31 בדצמבר, 2007					
סה"כ	הלוואות וחייבים	זמינים למכירה	מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד	פירוט בסעיף	
אלפי ש"ח					
2,108,710	-	1,815,800	292,910	א	נכסי חוב סחירים
4,609,632	4,606,685	-	2,947	ב	נכסי חוב שאינם סחירים
247,115	-	215,706	31,409	ד	מניות
186,708	-	85,480	101,228	ה	אחרות
<u>7,152,165</u>	<u>4,606,685</u>	<u>2,116,986</u>	<u>428,494</u>		סה"כ

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

א. נכסי חוב סחירים

ההרכב:

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	

		<u>אגרות חוב ממשלתיות</u>	
		מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:	
		שיועדו בעת ההכרה לראשונה	
		זמינות למכירה	
211,740	164,114		
533,239	765,758		
<u>744,979</u>	<u>929,872</u>	סך הכל אגרות חוב ממשלתיות	
		<u>נכסי חוב אחרים:</u>	
		<u>שאינם ניתנים להמרה</u>	
		מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:	
		שיועדו בעת ההכרה לראשונה	
		זמינים למכירה	
49,685	321,086		
1,282,561	767,762		
<u>1,332,246</u>	<u>1,088,848</u>	סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה	
		<u>ניתנים להמרה</u>	
		מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד:	
		שיועדו בעת ההכרה לראשונה	
31,485	19,645		
<u>2,108,710</u>	<u>2,038,365</u>	סך הכל נכסי חוב סחירים	
<u>-</u>	<u>63,047</u>	ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)	

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ב. נכסי חוב שאינם סחירים

ההרכב:

שווי הוגן		ערך בספרים	
2007	2008	2007	2008
אלפי ש"ח			

אגרות חוב ממשלתיות

מוצגות כהלוואות וחייבים:
אג"ח מיועדות

2,412,817	6,483,003	2,181,544	5,710,277
-----------	-----------	-----------	-----------

נכסי חוב אחרים

שאינם ניתנים להמרה

מוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
מוצגות כהלוואות וחייבים, לרבות פקדונות בבנקים

582	-	582	-
2,471,869	2,679,902	2,425,141	2,831,882

סך הכל נכסי חוב אחרים שאינם ניתנים להמרה

2,472,451	2,679,902	2,425,723	2,831,882
-----------	-----------	-----------	-----------

ניתנים להמרה

שיועדו בעת ההכרה לראשונה

2,365	-	2,365	-
-------	---	-------	---

סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים

4,887,633	9,162,905	4,609,632	8,542,159
-----------	-----------	-----------	-----------

ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

26,850	69,082	26,850	69,082
--------	--------	--------	--------

ג. פרטים בדבר ריבית והצמדה בגין נכסי חוב

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אחוזים	

נכסי חוב סחירים

בסיס הצמדה:

צמוד מדד

שקלי

צמוד מט"ח

4.81	13.69
5.54	6.97
5.60	13.13

נכסי חוב שאינם סחירים

בסיס הצמדה:

צמוד מדד

שקלי

צמוד מט"ח

5.45	5.03
6.08	11.35
8.60	5.94

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

ד. מניות

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
30,227	26,479	<u>סחירות</u>
212,753	113,682	מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
		זמינות למכירה
242,980	140,161	סך הכל מניות סחירות
1,182	992	<u>שאינן סחירות</u>
2,953	570	מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
		זמינות למכירה
4,135	1,562	סך הכל מניות שאינן סחירות
247,115	141,723	סך הכל מניות
20,511	88,792	ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

ה. אחרות

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
18,793	125,136	<u>סחירות</u>
42,473	40,496	מוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
400	-	זמינות למכירה
		מכשירים נגזרים (*)
61,666	165,632	סך הכל השקעות פיננסיות סחירות
80,268	52,522	<u>שאינן סחירות</u>
43,007	49,330	מוצגות בשווי הוגן דרך רווח או הפסד שיועדו בעת ההכרה לראשונה
1,767	(906)	זמינות למכירה
		מכשירים נגזרים (*)
125,042	100,946	סך הכל השקעות פיננסיות שאינן סחירות
186,708	266,578	סך הכל השקעות פיננסיות אחרות
-	10,995	ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד (במצטבר)

השקעות פיננסיות המסווגות לאחרות כוללות בעיקר השקעות בתעודות סל, תעודות השתתפות בקרנות נאמנות, קרנות השקעה, נגזרים פיננסיים, חוזים עתידיים, אופציות, מוצרים מובנים.

באור 13: - השקעות פיננסיות אחרות (המשך)

(*) להלן סכום החשיפה, נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של העסקאות הפיננסיות שנעשו לתאריך הדוח הכספי:

ליום 31 בדצמבר		מניות מטבע חוץ
2007	2008	
אלפי ש"ח		
9,379	188	
-	(87,794)	

1. שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן

השווי ההוגן של נכסי חוב שאינם סחירים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד וכן של נכסי חוב פיננסיים שאינם סחירים אשר מידע לגבי השווי ההוגן ניתן לצרכי באור בלבד נקבעים באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינם. שיערי ההיוון מתבססים על התשואות של אגרות חוב ממשלתיות והמרווחים של אג"ח קונצרני כפי שנמדדו בבורסה לניירות ערך בת"א בתוספת פרמיה בגין אי סחירות. שיעורי הריבית ששימשו להיוון נקבעים על ידי חברה המספקת ציטוט ריביות ביחס לדירוגי סיכון שונים.

ליום 31 בדצמבר		באחוזים
2007	2008	
4.8	6.4	עבור נכסי חוב שאינם סחירים לפי דירוג (*):
7.4	28.2	AA ומעלה
13.3	65.8	BBB עד +A
		נמוך מ-BBB ולא מדורג

(*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות", "מדרוג" ודירוג פנימי. נתוני חברת מדרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד +A.

באור 14: - מזומנים ושווי מזומנים

א. עבור חוזים תלויי תשואה:

ליום 31 בדצמבר		מזומנים ופקדונות למשיכה מיידית
2007	2008	
אלפי ש"ח		
321,259	425,016	

המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ליום המאזן ריבית שוטפת המבוססת על שיעורי ריבית בגין הפקדות בנקאיות יומיות (2.9%).

באשר לתנאי הצמדה וריבית של המזומנים ופקדונות לזמן קצר, ראה באור 135'.

באור 14: - מזומנים ושווי מזומנים (המשך)

ב. אחרים:

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
208,825	331,098
21,778	78,773
10,358	5,920
240,961	415,791
83,373	156,178
324,334	571,969

מזומנים ופקדונות למשיכה מיידית:
בש"ח
בדולר ארה"ב
ביורו

פקדונות לזמן קצר

מזומנים ושווי מזומנים

המזומנים בתאגידים הבנקאיים נושאים ליום המאזן ריבית שוטפת המבוססת על שיעורי ריבית בגין הפקדות בנקאיות יומיות (2.90% - 0.54%).

פקדונות לזמן קצר המופקדים בתאגידים הבנקאיים הינם לתקופות של בין שבוע לשלושה חודשים. הפקדונות נושאים ריבית בשיעור 2.56% (אשתקד - 2.74%).

באשר לתנאי הצמדה וריבית של המזומנים ופקדונות לזמן קצר, ראה באור 135'.

באור 15: - הון ודרישות הון

א. הרכב הון המניות

31 בדצמבר 2007		31 בדצמבר 2008	
מונפק ונפרע	רשום	מונפק ונפרע	רשום
אלפי ש"ח			
61,575	88,000	63,272	88,000

מניות רגילות בנות 1 ש"ח ע.ג. כ"א

ב. התנועה בהון המניות

ההון המונפק והנפרע:

מספר מניות/
ש"ח ע.ג.

61,575
61,575
1,697
63,272

יתרה ליום 1 בינואר, 2007

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007

הנפקת הון מניות - ראה סעיף ו' (2) להלן

יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008

ג. זכויות הנלוות למניות

1. זכויות הצבעה באסיפה הכללית, זכות לדיבידנד, זכויות בפירוק החברה וזכות למינוי הדירקטורים בחברה.

2. סחירות בבורסה לניירות ערך בתל-אביב.

ד. דיבידנד

ביום 12 ביוני, 2007 חילקה החברה דיבידנד בסך של 96,944 אלפי ש"ח. ביום 29 באוקטובר, 2007 חילקה החברה דיבידנד בסך של 96,945 אלפי ש"ח. בשנת 2008 לא חולק דיבידנד.

באור 15: - הון ודרישות הון (המשך)

ה. קרנות הון אחרות

ההרכב - מיוחס לבעלי מניות החברה:

סך הכל	עסקה עם בעל שליטה	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים אלפי ש"ח	הטבת מס בגין הענקת מניות למנכ"ל מנורה ביטוח	הערכה מחדש מקרקעין	
13,693	696	-	5,961	7,036	<u>יתרה ליום 1 בינואר, 2007</u>
148	-	148	-	-	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
13,841	696	148	5,961	7,036	<u>יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007</u>
114	-	114	-	-	התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ
13,955	696	262	5,961	7,036	<u>יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008</u>

קרן הערכה מחדש מקרקעין

קרן הערכה מחדש משמשת לרישום התאמות בשווי ההוגן (בניכוי השפעת המס) של רכוש קבוע וירידות ערך עד למידה שהן מתייחסות לעליית ערך שנרשמה בגין אותו נכס בקרנות הון.

קרן הון בגין עסקה עם בעל שליטה

קרן הון מתייחסת לעסקה שבוצע בין חברות מאוחדות של החברה. ההפרש בין השווי ההוגן לבין התמורה שנקבעה בעסקה נזקף לקרן ההון.

התאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילות חוץ

הקרן משמשת לרישום שינויים בשערי חליפין של מטבע חוץ הנובעים מתרגום הדוחות הכספיים של חברות מוחזקות המהוות פעילויות חוץ ושינויים בשערי חליפין של מטבע חוץ הנובעים מתרגום דוחות כספיים ממטבע הפעילות למטבע ההצגה.

זכויות מיעוט 1.

(1) הרכב זכויות המיעוט במאזנים המאוחדים:

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
42,659	510

החלק בשווי המאזני (*)

(*) כולל החלק ביתרות עודפי עלות מיוחסים.

באור 15: - הון ודרישות הון (המשך)

ו. זכויות מיעוט (המשך)

(2) רכישת זכויות מיעוט במנורה ביטוח:

במסגרת שינוי בתוכנית להקצאת מניות למנכ"ל מנורה ביטוח (ראה באור 32(ה) להלן), הנפיקה החברה ביום 24 באוגוסט, 2008 סך של 1,696,518 מניות בנות 1 ש"ח ע.ג. כ"א, נגד קבלת מלוא יתרת מניות מנורה ביטוח שהוחזקו בנאמנות עבור מנכ"ל מנורה ביטוח על פי תוכנית הקצאת המניות המקורית, וכתוצאה מכך עלה שיעור החזקת החברה במנורה ביטוח מ-96.943% ל-100%.

ז. ניהול ודרישות הון

1. מדיניות ההנהלה היא להחזיק בסיס הון איתן במטרה לשמר את יכולת הקבוצה להמשיך את פעילותה על מנת שתוכל להניב תשואה לבעלי מניותיה, וכן על מנת לתמוך בפעילות עסקית עתידית. מנורה ביטוח ושומרה ביטוח כפופות לדרישות הון הנקבעות על-ידי המפקח.
2. מבטחים פנסיה מבטחים גמל ומנורה מהנדסים מחויבת לעמוד בתנאי של הון עצמי מינימלי לתקנות מס הכנסה (כללים לאישור לניהול קופות גמל), תשכ"ד-1964.
  - א. מנורה קרנות נאמנות מחויבת לעמוד בתקנות השקעות משותפות בנאמנות (הון עצמי וביטוח של מנהל קרן ונאמן ותנאי כשירות של דירקטורים וחברי ועדת השקעות), התשנ"ו-1995.
  - ב. מנורה מבטחים ניהול תיקי השקעות בע"מ מחויבת לעמוד בתקנות הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות ובניהול תיקי השקעות (הון עצמי וביטוח), התש"ס-2000.
  - ג. מנורה מבטחים חיתום וניהול מחויבת לעמוד בתקנות ניירות ערך (חיתום), (תיקון), התשס"ז-2007.

באור 15: - הון ודרישות הון (המשך)

ז. ניהול ודרישות הון (המשך)

2. להלן נתונים בדבר ההון הנדרש והקיים של מנורה ביטוח ושל שומרה ביטוח בהתאם לתקנות ההון והנחיות המפקח.

שומרה		הון עצמי מינימלי:
מנורה ביטוח	ביטוח	
ליום 31 בדצמבר 2008		
אלפי ש"ח		
88,236	1,815,151	הסכום הנדרש על-פי התקנות (א)
63,645	1,915,716	הסכום המחושב על-פי התקנות (ב) (ד)
(24,591)	100,565	עודף (גרעון)
(2,536)	-	בניכוי השקעה בסיני סוכנות לביטוח בע"מ (ג)
(27,127)	100,565	עודף (גרעון) ליום המאזן
16,000	-	פעולות לאחר תאריך המאזן:
10,000	-	הקצאת הון מניות למנורה ביטוח
2,000	-	הנפקת שטר הון למנורה ביטוח
		תוספת בגין שטרי הון שהוכרו בעקבות הקצאת מניות
873	100,565	עודף
53,444	80,191	הון ראשוני:
42,430	1,277,144	הסכום המינימלי הנדרש על-פי התקנות
		הסכום המחושב על-פי התקנות
(11,014)	1,196,953	עודף (גרעון) ליום המאזן
16,000	-	פעולות לאחר תאריך המאזן:
		הקצאת הון מניות למנורה ביטוח
4,986	1,196,953	עודף
-	568,918	(א) הסכום הנדרש כולל, בין היתר, דרישות הון בגין:
-	146,677	הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים ובביטוח מפני מחלות ואשפוז
79	130,584	בגין סיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים
-	702,421	נכסים בלתי מוכרים כהגדרתם בתקנות ההון (בעיקר הלוואות ומקדמות לסוכנים)
		השקעה בחברות מאוחדות
79	1,548,600	

(ב) כולל כתבי התחייבות נדחים המוכרים על-פי התקנות כהון משני, במנורה ביטוח בסך 638,572 אלפי ש"ח ובשומרה ביטוח בסך 22,215 אלפי ש"ח.

(ג) מלבד הדרישות הכלליות בחוק החברות, חלוקת דיבידנד מעודפי הון בחברות ביטוח כפופה גם לדרישות נזילות ועמידה בכללי תקנות ההשקעה.

(ד) הסכום המחושב על-פי התקנות הינו לאחר ביטול תוספת ההון המנהלית שהוטלה על מנורה ביטוח כחלק מהיתר השליטה של הקבוצה שנתן המפקח מיום 16 בדצמבר, 2007. ראה גם סעיף ז' להלן.

באור 15: - הון עצמי ודרישות הון (המשך)

ז. ניהול ודרישות הון (המשך)

3. בחודש יוני 2008 פורסם חוזר בדבר אופן יישום כללי המדידה וההצגה לפי ה-IFRS לצורך חישוב ההון הנדרש וההון המוכר של חברות ביטוח, החל מהדוחות הכספיים בגין הרבעון השני לשנת 2008. מטרת החוזר הייתה לקבוע הוראות לעניין אופן יישום תקנות ההון לגבי השקעות בחברות מוחזקות (לרבות חברות ביטוח וחברות מנהלות שבשליטת חברת הביטוח). על-פי החוזר, דרישות ההון לפי תקנות ההון יוסיפו להיות מבוססות על דוחות סולו. לצורך חישוב ההון המוכר לפי תקנות ההון, ההשקעה של חברת ביטוח בחברת ביטוח או בחברה מנהלת נשלטת וכן בחברות מוחזקות אחרות תחושב על בסיס אקוויטי בשרשור מלא.

4. בחודשים אוקטובר 2007 ואפריל 2008 פורסמו טיוטות תיקון לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (הון עצמי מינימלי הנדרש ממבטח) (תיקון), התשס"ח - 2007 (להלן - הטיטה).

במסגרת הטיטה מוצע להוסיף לדרישות ההון הקיימות דרישות הון בגין קטגוריות אלו:

- א. תוכניות מבטיחות תשואה בביטוח חיים שאין כנגדן או כנגד חלקן אגרות חוב מיועדות.
- ב. סיכון אריכות ימים בפוליסות קצבה בהן מקדמי הקצבה מגלמים הבטחת תוחלת חיים.
- ג. סיכונים תפעוליים.
- ד. סיכוני אשראי לפי מידת הסיכון המאפיינת את הנכסים השונים.
- ה. סיכוני קטסטרופה בביטוח כללי.

דרישות ההון החדשות צפויות להגדיל באופן משמעותי את ההון העצמי המינימלי הנדרש, אולם לא ניתן להעריך את השפעתן עד לגיבוש הסופי של התקנות. בהתאם לטיטות התקנות תתבצע הגדלת ההון הנדרש עד סוף שנת 2010 בשלושה חלקים שנתיים שווים.

בשלב זה, הורה המפקח לחברות הביטוח להימנע מחלוקת דיבידנד בסכום העולה על 50% מהרווח הנקי לשנת 2007 (לעניין זה "הרווח" - בניכוי רכיב הרווח הנובע מהעברה של העתודה לסיכונים מיוחדים בביטוח חיים אל ההון העצמי) ובסכום העולה על מחצית מהרווחים מפעילות רגילה מתחילת שנת 2008, אלא באישורו המוקדם של המפקח.

5. ביום 10 ביולי, 2007 אימץ האיחוד האירופי נוסח מוצע לדירקטיבה Solvency II (להלן - הדירקטיבה המוצעת). הדירקטיבה המוצעת מהווה שינוי יסודי ומקיף של הרגולציה הנוגעת להבטחת כושר הפרעון והלימות ההון של חברות הביטוח במדינות האיחוד. לפי לוחות הזמנים שנקבעו על-ידי האיחוד האירופי, יישום הדירקטיבה המוצעת במדינות החברות באיחוד האירופי צפוי במחצית השנייה של שנת 2012.

בהתאם לחוזר שפרסם המפקח, בכוונתנו ליישם את הוראות הדירקטיבה המוצעת לגבי חברות ביטוח בישראל במועד יישומה במדינות החברות באיחוד האירופי. הדירקטיבה המוצעת מבוססת על שלושה נדבכים: דרישות כמותיות, דרישות איכותיות ודרישות גילוי. החברה החלה להיערך ליישום הדירקטיבה המוצעת בלוחות הזמנים שנקבעו.

6. בחודש ינואר, 2009, פרסם המפקח הבהרה בדבר הקלה לחברות ביטוח אשר קיים חוסר בהון הנדרש שלהן כלהלן: ההקלה מאפשרת להכיר בהון משני בשיעור של 75% (במקום 50%) על כל סכום השקעה בהון ראשוני שיבוצע החל מיום 1 בדצמבר, 2008 ועד ליום 30 ביוני, 2009, ובלבד שסך כל ההון המשני של החברה (לאחר ההשקעה) לא יעלה על 60% מההון הראשוני. הגדלת שיעור ההון המשני כאמור תופחת בקו ישר החל מיום 30 ביוני, 2009 ועד ליום 30 ביוני, 2010. חברות שמעוניינות לנצל את ההקלה נדרשות לקבל את אישורו המוקדם של המפקח. שומרה ביטוח ניצלה את ההקלה האמורה לאחר קבלת אישור המפקח ובהתאם הכירה בתוספת הון משני בסך של 4 מיליוני ש"ח.

באור 15: - הון עצמי ודרישות הון (המשך)

ז. ניהול ודרישות הון (המשך)

7. היתר שליטה לבעלי השליטה בגופים המוסדיים:

בהיתר שנתן המפקח לבעל השליטה במנורה ביטוח ובחברות המאוחדות, אשר נכנס לתוקף ביום 16 בדצמבר, 2007 (להלן - היתר השליטה), התחייבה החברה, בהיותה בעלת השליטה, במישרין או בעקיפין, במנורה ביטוח, במבטחים פנסיה, בשומרה ביטוח ובמנורה מבטחים גמל (להלן - הגופים המוסדיים), להשלים בכל עת את ההון העצמי של הגופים המוסדיים עד לסכום הקבוע בתקנות הפיקוח או כל תקנה או דין אחר שיבואו במקומו.

תקרת ההתחייבות כאמור לעיל, לא תעלה על הנמוך מבין 50% מההון הנדרש ו- 846 מיליוני ש"ח לעניין מנורה ביטוח, ועל הנמוך מבין 50% מההון הנדרש ו- 32 מיליוני ש"ח לעניין שומרה ביטוח (הסכומים צמודים למדד שפורסם בחודש יולי 2007).

ההתחייבות תמומש רק כאשר ההון העצמי של הגופים המוסדיים יהיה שלילי, ובגובה סכום ההון השלילי, ובלבד שסכום ההשלמה לא יעלה על תקרת ההתחייבות כאמור. התחייבות זו היא בלתי הדירה, ותהיה תקפה כל עוד החברה שולטת במישרין או בעקיפין בגופים המוסדיים בכפוף לאמור להלן.

ההתחייבות כאמור לעיל, תפוג מאליה במועד המוקדם בו יתקיימו אחד משני התנאים המפורטים להלן:

1. להונה העצמי של מנורה ביטוח יוזרמו 300 מיליוני ש"ח נוספים ממקורות חיצוניים ובנוסף, לא יפחת ההון העצמי הקיים במנורה ביטוח מ-120% מההון העצמי הנדרש ממנורה ביטוח לפי תקנות ההון (להלן - תוספת הון מנהלית).

2. מנורה ביטוח ושומרה ביטוח יעמידו את מלוא ההון העצמי הנדרש לפי טיטות תקנות ההון החדשות כפי שיאושרו (ראה סעיף 4 לעיל).

ביום 1 ביוני, 2008 פגה ההתחייבות, וזאת לאחר שהתקיים התנאי בסעיף 1 לעיל. מנורה ביטוח נדרשת להמשיך ולעמוד בתנאי לפיו לא יפחת ההון העצמי הקיים במנורה ביטוח מ-120% מההון העצמי הנדרש ממנה לפי תקנות ההון, וזאת עד למועד כניסתן לתוקף של תקנות ההון החדשות ועמידת מנורה ביטוח בהוראות התקנות כאמור.

לאור הפסדים שנגרמו למנורה ביטוח במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2008 (בעיקר בשל המשבר בשוק ההון), ולאור העובדה שמנורה ביטוח לא עמדה בדרישה לתוספת ההון המנהלית כאמור, פנתה מנורה ביטוח למפקח בהתאם לתנאי היתר השליטה בבקשה להסיר את הדרישה האמורה על רקע המשבר. בהמשך לאמור הודיעה מנורה ביטוח למפקח כי בכוונתה לפנות לחברה בבקשה לשקול הפקדה מחדש של כתב ההתחייבות הנ"ל אשר יבטל את דרישת תוספת ההון המנהלית. בחודש מרס 2009, אישר דירקטוריון החברה את מתן כתב התחייבות האמור וכתוצאה מכך בוטלה דרישת תוספת ההון המנהלית ולכן הקבוצה כפופה למבחני ההון לפי 100% מהדרישה בתקנות ההון ללא התוספת המנהלית. כתב ההתחייבות החדש ניתן בהתאם ובכפוף לתנאי היתר השליטה ובפרט לענין התנאים אשר בהתקיימם יפוג מאליו תוקף כתב ההתחייבות החדש כמפורט לעיל.

באור 15: - הון עצמי ודרישות הון (המשך)

ז. ניהול ודרישות הון (המשך)

8. מספרי השוואה, ליום 31 בדצמבר, 2007 חושבו על בסיס הדוחות הכספיים הערוכים לפי התקינה הישראלית.

מנורה		
שומרה ביטוח	ביטוח	
ליום 31 בדצמבר 2007		
אלפי ש"ח		הון עצמי מינימלי:
71,007	1,851,838	הסכום הנדרש על-פי התקנות (1)
68,516	2,110,057	הסכום המחושב על-פי התקנות (2)
(2,491)	258,219	
(2,135)	-	בניכוי השקעה בסיני סוכנות לביטוח
(4,626)	258,219	
5,000	-	שטר הון שהנפיקה שומרה ביטוח למנורה ביטוח לאחר תאריך המאזן
374	258,219	עודף
		הון ראשוני:
53,271	76,729	הסכום המינימלי הנדרש על-פי התקנות
65,988	1,527,758	הסכום המחושב על-פי התקנות
12,717	1,451,029	עודף
		(1) הסכום הנדרש כולל, בין היתר, דרישות הון בגין:
-	560,034	הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים ובביטוח מפני מחלות ואישפוז והוצאות רכישת תיקי ביטוח
-	709,008	השקעה בחברות מאוחדות
-	142,483	בגין סיכונים מיוחדים בביטוח חיים
-	195,510	נכסים בלתי מוכרים כהגדרתם בתקנות ההון (בעיקר הלוואות ומקדמות לסוכנים)
-	1,607,035	

(2) כולל כתבי התחייבות נדחים המוכרים על-פי התקנות כהון משני, במנורה ביטוח סך 582,299 אלפי ש"ח ובשומרה בסך 2,528 אלפי ש"ח.

באור 16: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

שייר		ליום 31 בדצמבר		ברוטו		
2007	2008	ביטוח משנה		2007	2008	
		2007	2008			
אלפי ש"ח						
4,056,859	4,150,648	199,888	290,422	4,256,747	4,441,070	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:
19,012	3,991,490	-	-	19,012	3,991,490	חוזי ביטוח חוזי השקעה
4,075,871	8,142,138	199,888	290,422	4,275,759	8,432,560	
(15,385)	(17,241)	-	-	(15,385)	(17,241)	בניכוי סכומים המופקדים בחברה במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה
4,060,486	8,124,897	199,888	290,422	4,260,374	8,415,319	סך הכל ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
2,745,116	3,073,388	569,777	536,331	3,314,893	3,609,719	חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי
6,805,602	11,198,285	769,665	826,753	7,575,267	12,025,038	סה"כ התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה

באור 17: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

שייר		ליום 31 בדצמבר		ברוטו		
2007	2008	ביטוח משנה		2007	2008	
		2007	2008			
אלפי ש"ח						
7,864,018	6,575,070	-	-	7,864,018	6,575,070	ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח:
795,821	554,927	-	-	795,821	554,927	חוזי ביטוח חוזי השקעה
8,659,839	7,129,997	-	-	8,659,839	7,129,997	
(54,137)	(49,770)	-	-	(54,137)	(49,770)	בניכוי סכומים המופקדים בחברה במסגרת תוכנית הטבה מוגדרת לעובדי הקבוצה
8,605,702	7,080,227	-	-	8,605,702	7,080,227	סה"כ התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי:

א'1. ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי סוגים:

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר			
2007	2008	2007	2008	2007	2008
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
		אלפי ש"ח			
ענפי רכב חובה וחבויות					
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה					
302,194	321,856	33,160	28,940	335,354	350,796
עודף הכנסות על הוצאות (צבירה)					
236,319	180,688	130,429	99,107	366,748	279,795
-	2,397	-	-	-	2,397
1,673,206	1,973,598	174,870	167,625	1,848,076	2,141,223
תביעות תלויות					
2,211,719	2,478,539	338,459	295,672	2,550,178	2,774,211
סך ענפי רכב חובה וחבויות (ראה ב' להלן)					
ענפי רכוש ואחרים					
הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה					
421,795	423,130	113,199	117,050	534,994	540,180
1,174	-	-	-	1,174	-
187,203	209,267	118,110	123,609	305,313	332,876
תביעות תלויות					
610,172	632,397	231,309	240,659	841,481	873,056
סך ענפי רכוש ואחרים (ראה ב' להלן)					
יתרה בגין צרוף עסקים					
(54,086)	(37,548)	-	-	(54,086)	(37,548)
(22,680)	-	-	-	(22,680)	-
(76,766)	(37,548)	-	-	(76,766)	(37,548)
סך יתרה בגין צרוף עסקים					
סה"כ התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי					
2,745,125	3,073,388	569,768	536,331	3,314,893	3,609,719
הוצאות רכישה נדחות:					
ענפי רכב חובה וחבויות					
41,565	39,764	4,848	6,594	46,413	46,358
108,368	107,717	27,609	30,173	135,977	137,890
149,933	147,481	32,457	36,767	182,390	184,248
ענפי רכוש ואחרים					
(31,840)	(8,592)	-	-	(31,840)	(8,592)
יתרה בגין צרוף עסקים					
118,093	138,889	32,457	36,767	150,550	175,656
סך-הכל הוצאות רכישה					
התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי בניכוי הוצאות רכישה נדחות:					
2,147,908	2,409,819	333,611	289,078	2,481,519	2,698,897
479,124	524,680	203,700	210,486	682,824	735,166
2,627,032	2,934,499	537,311	499,564	3,164,343	3,434,063

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

א'2. התחייבויות ביטוחיות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי לפי שיטות חישוב:

		ליום 31 בדצמבר					
2007	2008	2007	2008	2007	2008		
שייר		ביטוח משנה אלפי ש"ח		ברוטו			
<u>הערכות אקטואריות:</u>							
1,518,630	2,087,119	233,720	257,307	1,752,350	2,344,426	מר עמיר פלד	
3,650	2,678	6,939	6,934	10,589	9,612	דר' אברהם לוונגליק	
267,820	-	21,144	-	288,964	-	מר יהודה כהנא	
43,065	55,400	14,661	13,941	57,726	69,341	מר ניר הרמתי	
<u>1,833,165</u>	<u>2,145,197</u>	<u>276,464</u>	<u>278,182</u>	<u>2,109,629</u>	<u>2,423,379</u>	סה"כ הערכות אקטואריות	
<u>הפרשות על בסיס הערכות אחרות:</u>							
2,038	33,199	16,079	11,635	18,117	44,834	הערכת מחלקת תביעות בגין התביעות התלויות הידועות תוספת לתביעות התלויות בגין תביעות שאירעו אך טרם דווחו (IBNR)	
-	4,203	-	1,417	-	5,620	הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה	
723,989	744,986	146,359	145,990	870,348	890,976	הערכות אחרות	
26,380	2,663	437	-	26,817	2,663	עודף הכנסות על הוצאות (צבירה)	
<u>236,319</u>	<u>180,688</u>	<u>130,429</u>	<u>99,107</u>	<u>366,748</u>	<u>279,795</u>		
2,821,891	3,110,936	569,768	536,331	3,391,659	3,647,267		
<u>76,766</u>	<u>37,548</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>76,766</u>	<u>37,548</u>	שינוי עקב צרוף עסקים	
<u>2,745,125</u>	<u>3,073,388</u>	<u>569,768</u>	<u>536,331</u>	<u>3,314,893</u>	<u>3,609,719</u>	סה"כ ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי	

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ב'. תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזרי ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות:

1. ענפי רכב חובה וחבויות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2007	2008	2007	2008	2007	2008
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
אלפי ש"ח					
1,952,784	2,147,908	324,820	333,611	2,277,604	2,481,519
יתרה לתחילת השנה					
569,030	614,189	41,339	38,838	610,369	653,027
עלות התביעות המצטברת בגין שנת חיתום שוטפת					
65,381	86,322	11,783	13,344	77,164	99,666
שינוי ביתרות לתחילת שנה כתוצאה מהצמדה למדד שינוי באומדן עלות התביעות המצטברת בגין שנות חיתום קודמות					
29,114	36,925	(41,120)	33,633	(12,006)	70,558
סך השינוי בעלות התביעות המצטברת					
663,525	737,436	12,002	85,815	675,527	823,251
תשלומים לשוב תביעות במהלך השנה:					
13,943	14,829	553	646	14,496	15,475
בגין שנת חיתום שוטפת					
312,269	394,167	36,712	102,579	348,981	496,746
בגין שנות חיתום קודמות					
326,212	408,996	37,265	103,225	363,477	512,221
סך תשלומים לתקופה					
48,545	42,557	31,666	31,725	80,211	74,282
צבירה בגין שנת חיתום שוטפת					
(169,552)	(117,726)	(30,503)	(47,167)	(200,055)	(164,893)
צבירה שנזקפה לרווח בגין שנת החיתום ששוחזרה					
1,064	15,351	32,891	(11,681)	33,955	3,670
יתרת השינוי בצבירה					
(119,943)	(59,818)	34,054	(27,123)	(85,889)	(86,941)
סך שינוי בצבירה לתקופה					
2,170,154	2,416,530	333,611	289,078	2,503,765	2,705,608
שינוי עקב צירוף עסקים					
(22,246)	(6,711)	-	-	(22,246)	(6,711)
יתרה לסוף השנה					
2,147,908	2,409,819	333,611	289,078	2,481,519	2,698,897

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות, הפרשה לפרמיה בחסר, צבירה, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.
2. עלות התביעות המצטברת (Ultimate) הינה: יתרת תביעות תלויות (ללא צבירה), הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה בניכוי הוצאות רכישה נדחות בתוספת סך תשלומי התביעות כולל הוצאות ישירות ועקיפות לשוב תביעות.
3. התשלומים כוללים הוצאות עקיפות לשוב תביעות (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות החיתום.

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ב'. תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזרי ביטוח כללי, בניכוי הוצאות רכישה נדחות (המשך):

2. ענפי רכוש ואחרים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2007	2008	2007	2008	2007	2008
שייר		ביטוח משנה		ברוטו	
		אלפי ש"ח			
417,592	479,124	179,653	203,700	597,245	682,824
יתרה לתחילת השנה					
592,733	653,152	193,779	191,466	786,512	844,618
עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח שינוי בעלות התביעות המצטברות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח					
3,735	3,809	1,288	(1,941)	5,023	1,868
596,468	656,961	195,067	189,525	791,535	846,486
תשלומים לשוב תביעות במהלך השנה:					
435,703	488,827	118,273	120,021	553,976	608,848
בגין אירועים של שנת הדוח בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח					
120,113	146,069	58,642	64,005	178,755	210,074
555,816	634,896	176,915	184,026	732,731	818,922
סך תשלומים					
458,244	501,189	197,805	209,199	656,049	710,388
שינוי בהפרשה לפרמיה שטרם הורווחה, נטו מהוצאות רכישה נדחות הפחתה בגין חברה שאוחדה לראשונה שינוי בהפרשה לפרמיה בחסר / עתודת חשיפה					
42,386	24,665	5,895	1,287	48,281	25,952
(22,680)	-	-	-	(22,680)	-
1,174	(1,174)	-	-	1,174	(1,174)
479,124	524,680	203,700	210,486	682,824	735,166
יתרה לסוף השנה					

1. יתרות הפתיחה והסגירה כוללות: תביעות תלויות בתוספת הפרשה לפרמיה בחסר, פרמיה שטרם הורווחה ובניכוי הוצאות רכישה נדחות.
2. עלות התביעות המצטברת בגין אירועים בשנת הדוח כוללת את יתרת תביעות תלויות לסוף שנת הדוח בתוספת סך תשלומי התביעות בתקופת הדוח לרבות הוצאות ישירות ועקיפות לשוב תביעות.
3. תשלומים לשוב תביעות במהלך השנה כוללים תשלומים בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח ובתוספת השינוי ביתרת תביעות תלויות בגין אירועים שקדמו לשנת הדוח.
4. התשלומים ליישוב תביעות כוללים הוצאות ישירות ועקיפות ליישובן (הנהלה וכלליות הנרשמות בתביעות) בייחוס לשנות הנזק.

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'1. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, ברוטו, בענפי ביטוח רכב חובה וחבויות:

ליום 31 בדצמבר, 2008										
שנת חיתום										
סה"כ	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001		
אלפי ש"ח מותאמים למדד נובמבר 2008 (*)										
	16,021	15,171	14,861	13,432	10,143	8,203	6,360	4,878	תביעות שולמו (מצטבר) בסוף השנה:	
	-	175,278	96,985	87,895	70,988	53,384	43,162	35,387	לאחר שנה ראשונה	
	-	-	180,176	172,342	151,434	105,709	78,777	68,737	לאחר שנתיים	
	-	-	-	254,108	215,762	159,944	107,032	92,838	לאחר שלוש שנים	
	-	-	-	-	270,108	207,624	140,886	121,333	לאחר ארבע שנים	
	-	-	-	-	-	256,707	161,789	146,353	לאחר חמש שנים	
	-	-	-	-	-	-	183,448	172,088	לאחר שש שנים	
	-	-	-	-	-	-	-	193,272	לאחר שבע שנים	
	-	-	-	-	-	-	-	-	לאחר שמונה שנים	
	727,859	646,634	629,056	635,443	594,587	460,219	314,008	246,704	אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה:	
	-	737,918	701,644	706,525	646,998	494,977	355,027	303,688	לאחר שנה ראשונה	
	-	-	708,181	725,231	674,781	522,350	268,119	314,862	לאחר שנתיים	
	-	-	-	581,461	462,900	373,491	255,763	234,231	לאחר שלוש שנים	
	-	-	-	-	479,246	378,728	254,928	232,871	לאחר ארבע שנים	
	-	-	-	-	-	381,737	261,261	235,822	לאחר חמש שנים	
	-	-	-	-	-	-	264,353	254,014	לאחר שש שנים	
	-	-	-	-	-	-	-	255,002	לאחר שבע שנים	
	-	-	-	-	-	-	-	-	לאחר שמונה שנים	
	(53,953)				(16,346)	(8,246)	(8,590)	(20,771)	חוסר לאחר שחרור הצבירה (**)	
	(4.07%)				3.53%	2.21%	3.36%	8.87%	שיעור סטייה לאחר שחרור הצבירה באחוזים	
	4,135,757	727,859	737,918	708,181	581,461	479,246	381,737	264,353	255,002	עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2008
	1,529,118	16,021	175,278	180,176	254,108	270,108	256,707	183,448	193,272	תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2008
	2,606,639	711,838	562,640	528,005	327,353	209,138	125,030	80,905	61,730	סה"כ התחייבויות ביטוחיות
	121,215									תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2000
	2,727,854									סה"כ התחייבויות ביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2008

(*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
 (**) עודף בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הרביעית (הראשונה לאחר שחרור הצבירה) להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.

באור 18: - התחייבויות בגין חוזי ביטוח הכלולים במגזר ביטוח כללי (המשך)

ג'2. בדיקת התפתחות הערכת התחייבויות בגין חוזי ביטוח בניכוי הוצאות רכישה נדחות, בשייר עצמי, בענפי ביטוח רכב חובה וחבויות:

ליום 31 בדצמבר, 2008									
שנת חיתום									
סה"כ	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	
אלפי ש"ח מותאמים למודד נובמבר 2008 (*)									
	15,376	14,593	14,032	11,981	9,060	7,658	5,965	2,492	תביעות ששולמו (מצטבר) בסוף השנה:
	-	103,415	94,396	83,899	67,737	50,197	38,881	13,188	לאחר שנה ראשונה
	-	-	176,894	167,633	145,786	96,785	72,572	32,373	לאחר שנתיים
	-	-	-	247,609	209,779	145,255	98,500	37,556	לאחר שלוש שנים
	-	-	-	-	261,706	190,363	126,488	46,442	לאחר ארבע שנים
	-	-	-	-	-	237,159	146,092	52,183	לאחר חמש שנים
	-	-	-	-	-	-	165,831	64,708	לאחר שש שנים
	-	-	-	-	-	-	-	72,420	לאחר שבע שנים
	-	-	-	-	-	-	-	-	לאחר שמונה שנים
	657,296	569,335	561,384	573,909	550,032	401,959	256,601	130,666	אומדן תביעות מצטברות (כולל תשלומים) בסוף השנה:
	-	624,788	629,456	636,662	595,974	432,968	285,022	104,646	לאחר שנה ראשונה
	-	-	637,865	654,640	622,970	450,021	296,584	120,748	לאחר שנתיים
	-	-	-	563,955	443,617	338,111	231,404	92,159	לאחר שלוש שנים
	-	-	-	-	459,276	350,195	226,622	89,631	לאחר ארבע שנים
	-	-	-	-	-	354,678	231,331	88,188	לאחר חמש שנים
	-	-	-	-	-	-	234,606	102,666	לאחר שש שנים
	-	-	-	-	-	-	-	106,803	לאחר שבע שנים
									לאחר שמונה שנים
	(50,072)				(15,659)	(16,567)	(3,202)	(14,644)	עודף (חסור) לאחר שחרור הצבירה (**)
	(4.53%)				3.53%	4.90%	1.38%	15.89%	שיעור סטייה לאחר שחרור הצבירה באחוזים
	3,639,267	657,296	624,788	637,865	563,955	459,276	354,678	234,606	עלות תביעות מצטברות, ליום 31 בדצמבר 2008
	1,280,410	15,376	103,415	176,894	247,609	261,706	237,159	165,831	תשלומים מצטברים עד ליום 31 בדצמבר 2008
	2,358,857	641,920	521,373	460,971	316,346	197,570	117,519	68,775	סה"כ התחייבויות ביטוחיות
	79,918								תביעות תלויות בגין שנים עד וכולל שנת 2000
	2,438,775								סה"כ התחייבויות ביטוחיות ליום 31 בדצמבר 2008

(*) הסכומים לעיל מובאים בערכים מותאמים לאינפלציה על מנת לאפשר בחינת ההתפתחות על בסיס ערכים ריאליים.
 (***) עודף בין הערכת התביעות המצטברות בשנה הרביעית (הראשונה לאחר שחרור הצבירה) להערכת התביעות המצטברות נכון לתאריך הדוח.

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח

א'. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות

נתונים ליום 31 בדצמבר, 2008	פוליסות ביטוח חיים הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה		פוליסות ביטוח חיים ללא מרכיב חסכון		פוליסות ביטוח חיים הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה		פוליסות ביטוח חיים ללא מרכיב חסכון		סה"כ
	משנת 2004		סיעודי		בודדת		סיעודי		
	עד שנת 1990	עד שנת 2003	תלוי	שאינו תלוי	תלוי	שאינו תלוי	קבוצתי	פרט	
(א) לפי חשיפה ביטוחית:									
התחייבויות בגין חוזי ביטוח:									
קצבה ללא מקדמים מובטחים	-	-	-	-	-	-	-	-	-
קצבה עם מקדמים מובטחים:									
עד חודש מאי 2001	1,230,363	2,321,074	-	-	-	-	-	-	3,551,437
מחודש יוני 2001	-	144,942	-	150,050	-	-	-	-	294,992
קצבה בתשלום	31,474	38,790	-	-	-	-	-	-	70,264
הוני (ללא אופציה לקצבה)	2,228,831	2,933,940	-	767,170	-	-	-	-	5,929,941
מרכיבי סיכון אחרים	92,528	298,542	-	119,105	-	37,036	192,633	244,118	1,102,495
סה"כ בגין חוזי ביטוח	3,583,196	5,737,288	-	1,036,325	-	37,036	192,633	244,118	10,949,129
התחייבויות בגין חוזי השקעה:									
בביטוח חיים	-	-	-	554,927	-	-	-	-	564,983
לעמיתי מסלולי קופות גמל	-	-	-	-	-	-	-	-	3,981,434
סה"כ בגין חוזי השקעה	-	-	-	554,927	-	-	-	-	4,546,417
סה"כ	3,583,196	5,737,288	10,056	1,591,252	10,056	37,036	192,633	244,118	15,495,546
(ב) לפי חשיפה פיננסית:									
תלוי תשואה	37,143	5,537,799	-	1,472,269	-	10,910	181,723	22,105	7,080,227
מבטיח תשואה	3,546,053	199,489	10,056	118,983	-	-	-	222,013	8,259,750
אחר	-	-	-	-	-	37,036	-	-	155,569
סה"כ	3,583,196	5,737,288	10,056	1,591,252	10,056	37,036	192,633	244,118	15,495,546

(* ראה באור 4 בדבר איחוד לראשונה של מסלולי קופות גמל מבטיחות תשואה.

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

א'. פירוט ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה לפי חשיפות (המשך)

		פוליסות ביטוח חיים ללא מרכיב חסכון				פוליסות ביטוח חיים הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה משנת 2004				נתונים ליום 31 בדצמבר, 2007
סה"כ	בריאות אחר	סיעודי		סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		משנת 2004		עד שנת 2003	עד שנת 1990	
		קבוצתי	פרט	קבוצתי	פרט	תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה			
		אלפי ש"ח								
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	(א) לפי חשיפה ביטוחית: התחייבויות בגין חוזי ביטוח: קצבה ללא מקדמים מובטחים
4,099,013	-	-	-	-	-	-	-	2,939,818	1,159,195	קצבה עם מקדמים מובטחים: עד חודש מאי 2001
273,012	-	-	-	-	-	107,683	-	165,329	-	מחודש יוני 2001
57,669	-	-	-	-	-	-	-	36,855	20,814	קצבה בתשלום
6,621,301	-	-	-	-	-	731,880	-	3,694,251	2,195,170	הוני (ללא אופציה לקצבה)
1,000,248	97,063	6,993	140,373	33,392	180,624	84,673	-	357,878	99,252	מרכיבי סיכון אחרים
12,051,243	97,063	6,993	140,373	33,392	180,624	924,236	-	7,194,131	3,474,431	סה"כ בגין חוזי ביטוח
814,833	-	-	-	-	-	795,821	19,012	-	-	התחייבויות בגין חוזי השקעה
12,866,076	97,063	6,993	140,373	33,392	180,624	1,720,057	19,012	7,194,131	3,474,431	סה"כ
8,605,702	-	-	25,757	-	6,272	1,635,494	-	6,888,762	49,417	(ב) לפי חשיפה פיננסית: תלוי תשואה
4,122,926	-	-	114,616	-	174,352	84,563	19,012	305,369	3,425,014	מבטיח תשואה
137,448	97,063	6,993	-	33,392	-	-	-	-	-	אחר
12,866,076	97,063	6,993	140,373	33,392	180,624	1,720,057	19,012	7,194,131	3,474,431	סה"כ

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות									
נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008									
סה"כ	בריאות אחר	סיעודי		פוליסות ביטוח חיים ללא מרכיב חסכון		פוליסות ביטוח חיים הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה		עד שנת 2003	עד שנת 1990
		קבוצתי	פרט	סיכון הנמכר כפוליסה בודדת	פרט אלפי ש"ח	מסגרת 2004	תלוי תשואה		
150,701	-	-	-	-	-	-	-	84,769	65,932
824,051	-	-	-	-	-	381,248	-	414,215	28,588
851,563	(* 190,968)	339	40,003	28,644	252,325	90,206	-	227,095	21,983
1,826,315	(* 190,968)	339	40,003	28,644	252,325	471,454	-	726,079	116,503
196,666	-	-	-	-	-	196,454	212	-	-
84,257	-	-	-	-	-	22,039	(227)	39,323	23,122
(28,653)	35,323	1,342	(39,178)	11,649	20,069	(90,212)	(253)	(39,675)	72,282
(1,381)									
(30,034)									
44,756									
14,722									
186,423	14,846	-	3,235	-	46,059	118,066	-	3,746	471
36,877	-	-	-	-	-	31,063	-	5,644	170
46,199	-	-	-	-	-	46,199	-	-	-
159,928	-	-	-	-	-	159,928	-	-	-

(*) מתוך זה פרמיות פרט בסך של 159,417 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 31,551 אלפי ש"ח.

הערות:

- המוצרים שהונפקו עד לשנת 1990 (לרבות הגדלות בגינם) היו בעיקרם מבטיחי תשואה והם מגובים בעיקרם/בחלקם באגרות חוב מיועדות.
  - הגדלות בפוליסות קיימות אינן נכללות במסגרת הפרמיה המשוננת בגין עסק חדש, אלא במסגרת תוצאות הפעילות של הפוליסה המקורית.
  - המרווח הפיננסי אינו כולל הכנסות נוספות של החברה הנגבות כשיעור מהפרמיה והוא מחושב לפני ניכוי הוצאות לניהול ההשקעות.
- המרווח הפיננסי בפוליסות עם תשואה מובטחת מבוסס על ההכנסות מהשקעות בפועל לשנת הדוח בניכוי מכפלה של שיעור התשואה המובטחת לשנה כשהוא מוכפל בעתודה הממוצעת לשנה בקרנות הביטוח השונות.
- בחוזים תלויי תשואה, המרווח הפיננסי הינו סך דמי הניהול הקבועים והמשתנים המחושבים על בסיס התשואה והיתרה הממוצעת של עתודות הביטוח.

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (המשך)

		פירוט התוצאות לפי סוגי פוליסות (המשך)		פוליסות ביטוח חיים הכוללות מרכיב חסכון (לרבות נספחים) לפי מועד הנפקת הפוליסה משנת 2004		פוליסות ביטוח חיים ללא מרכיב חסכון סיכון הנמכר כפוליסה בודדת		נתונים לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007		
סה"כ	בריאות אחר	קבוצתי	פרט	קבוצתי	פרט	תלוי תשואה	שאינו תלוי תשואה	עד שנת 2003	עד שנת 1990	
		סיעודי		אלפי ש"ח						
									פרמיות ברוטו:	
151,181	-	-	-	-	-	-	-	84,609	66,572	מסורת/מעורב
819,618	-	-	-	-	-	358,616	-	431,396	29,606	מרכיב החסכון
791,083	(* 178,086)	508	36,942	30,846	218,987	70,275	-	233,399	22,040	אחר
1,761,882	(* 178,086)	508	36,942	30,846	218,987	428,891	-	749,404	118,218	סה"כ
550,808	-	-	-	-	-	543,018	7,790	-	-	תקבולים בגין חוזי השקעה שנוקפו ישירות לעתודות ביטוח
137,407	-	-	-	-	-	16,873	416	76,814	43,304	מרווח פיננסי כולל דמי ניהול
141,581	36,114	(1,515)	4,530	14,001	16,839	(75,578)	1,251	68,577	77,362	רווח (הפסד) מעסקי ביטוח חיים קיזוזים והתאמות
(1,001)										רווח מעסקי ביטוח חיים לאחר קיזוזים והתאמות
140,580										רווח מפנסיה וגמל
96,299										סה"כ רווח מביטוח חיים וחסכון ארוך טווח
236,879										פרמיה משוננת בגין חוזי ביטוח - עסק חדש
232,288	18,656	-	3,034	-	51,057	154,898	-	3,912	731	פרמיה חד פעמית בגין חוזי ביטוח
51,768	-	-	-	-	-	42,365	-	8,481	922	פרמיה משוננת בגין חוזי השקעה - עסק חדש
28,190	-	-	-	-	-	28,190	-	-	-	פרמיה חד פעמית בגין חוזי השקעה
518,327	-	-	-	-	-	518,327	-	-	-	

(*): מתוך זה פרמיות פרט בסך של 148,606 אלפי ש"ח ופרמיות קולקטיב בסך 29,480 אלפי ש"ח.

באור 19: - נתונים נוספים אודות מגזר ביטוח חיים וחיסכון ארוך טווח (המשך)

ג. מידע נוסף אודות התחייבויות תלויות תשואה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008			ליום 31 בדצמבר 2008	התחייבויות תלויות תשואה	
פדיונות	תביעות	פרמיות / תקבולים	אלפי ש"ח		
17,118	8,563	20,077	305,131	בגין פוליסות שהונפקו בין 1991-2003:	קרו ט'
277,472	188,262	975,940	5,302,827		קרו י'
93,362	15,629	486,156	917,342	בגין פוליסות שהונפקו החל משנת 2004	חוזי השקעה
314,145	-	196,454	554,927		
<u>702,097</u>	<u>212,454</u>	<u>1,678,627</u>	<u>7,080,227</u>		סך הכל

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007			ליום 31 בדצמבר 2007	התחייבויות תלויות תשואה	
פדיונות	תביעות	פרמיות / תקבולים	אלפי ש"ח		
22,613	8,825	21,319	385,714	בגין פוליסות שהונפקו בין 1991-2003:	קרו ט'
281,351	219,603	971,210	6,584,395		קרו י'
52,890	10,054	437,834	839,772	בגין פוליסות שהונפקו החל משנת 2004	חוזי השקעה
105,349	-	543,018	795,821		
<u>462,203</u>	<u>238,482</u>	<u>1,973,381</u>	<u>8,605,702</u>		סך הכל

ד. מידע אודות תשואה ודמי ניהול בגין התחייבויות תלויות תשואה

דמי ניהול לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2008	תשואה שנתית ממוצעת נומינלית 5 שנים		תשואה שנתית נומינלית ברוטו					
	אחרי דמי ניהול	לפני דמי ניהול	2004	2005	2006	2007	2008	
אלפי ש"ח	באחוזים							
39,323	1.21	2.73	11.15	15.17	8.74	6.92	(23.12)	קרו י'
16,783	1.62	2.74	11.15	15.20	8.74	6.92	(23.12)	מסלול כללי בפוליסות החל משנת 2004
<u>7,368</u>								אחר
<u>63,474</u>								סך הכל

באור 20: - תנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים וחוזי השקעה, ברוטו

ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח			
סה"כ	חוזי השקעה אלפי ש"ח	חוזי ביטוח	
11,374,010	364,530	11,009,480	יתרה ליום 1 בינואר, 2007
623,726	20,797	602,929	ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה
1,529,862	491,890	1,037,972	גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות
(685,142)	(62,384)	(622,758)	קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה
(17,188)	-	(17,188)	שינויים בגין שינוי בהנחות
40,808	-	40,808	שינויים אחרים
12,866,076	814,833	12,051,243	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007
(1,311,173)	186,231	(1,497,404)	ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי (הפסדי) השקעה
1,170,230	195,823	974,407	גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות
(1,097,892)	(453,155)	(644,737)	קיטון בגין תביעות, פדיונות ותום תקופה
76,985	-	76,985	שינויים בגין שינוי בהנחות
(11,365)	-	(11,365)	שינויים אחרים
3,802,685	3,802,685	-	חברה שאוחדה לראשונה (*)
15,495,546	4,546,417	10,949,129	יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008

(*) בגין תוכניות מבטיח תשואה בגמל.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
4,260,374	8,415,319
8,605,702	7,080,227
12,866,076	15,495,546

הרכב (ברוטו):

חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה

1. ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות - סעיף זה כולל ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי (הפסדי) השקעות בגין היתרה לתחילת השנה, בתוספת ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי (הפסדי) השקעות בגין הפרמיות לחסכון בלבד שנרשמו בתקופת הדו"ח.
2. גידול בגין פרמיות שנזקפו להתחייבויות - פרמיה זו איננה כוללת את כל הפרמיה שנרשמה כהכנסה בחברה. הפרמיה כוללת את הפרמיה לחסכון וחלק מהפרמיה במוצרים בעלי פרמיה קבועה.
3. שינויים אחרים - הסעיף כולל שינויים בעתודה בגין תביעות תלויות, רזרבה לתביעות עתיות, IBNR, קצבאות בתשלום וכדומה (על פי ההנחות שהיו בשימוש בסוף השנה הקודמת). בנוסף הסעיף כולל גם את השפעת הריבית, הפרשי הצמדה ורווחי ההשקעה שלא נכללו בסעיף "ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעות", כגון: ריבית, הפרשי הצמדה ורווחי השקעה על תשלומי תביעות ועל פרמיות שאינן חסכון.

התנועה בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה אינה כוללת התייחסות בגין פוליסות שהונפקו ובוטלו בשנת הדוח.

באור 21: - מסים על ההכנסה

א. חוקי המס החלים על חברות הקבוצה

1. כללי

חברות מאוחדות מנורה ביטוח, שומרה ביטוח, מבטחים פנסיה, גמל, קרנות נאמנות, מנורה מהנדסים וגיוס הון הינן "מוסד כספי" כהגדרתו בחוק מס ערך מוסף, התשל"ו-1975. המס החל על הכנסות של מוסדות כספיים מורכב ממס חברות וממס רווח.

על הכנסות החברה ויתר החברות המוחזקות חל מס חברות בלבד.

2. חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985

על החברה והחברות המוחזקות שאינן חברות מוחזקות בחו"ל חל, עד לתום שנת 2007, חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985. על-פי החוק, נמדדו התוצאות לצורכי מס כשהן מותאמות לשינויים במדד.

בחודש פברואר 2008 התקבל בכנסת תיקון לחוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה), התשמ"ה-1985 שקבע כי תחולתו של חוק התיאומים תסתיים בשנת המס 2007, ומשנת המס 2008 לא יחולו עוד הוראות החוק, למעט הוראות המעבר שמטרתן למנוע עיוותים בחישובי המס. החל משנת 2008, נמדדות התוצאות לצורכי מס בערכים נומינליים למעט תיאומים מסוימים בגין שינויים במדד בתקופה שעד ליום 31 בדצמבר, 2007. התיקון לחוק כולל בין היתר את ביטול התוספת והניכוי בשל אינפלציה והניכוי הנוסף בשל פחת החל משנת 2008.

3. תיקון חוק מס ערך מוסף

בהמשך לתיקון כאמור בסעיף א' 2 לעיל, תוקן גם חוק מע"מ (תיקון מספר 35) ונקבע שבחישוב מס הרווח החל על מוסדות כספיים, יותרו בניכוי החל משנת המס 2009 מלוא תשלומי מס השכר ששולמו. בשנת המס 2008 יותרו בניכוי מחצית מתשלומי מס השכר ששולמו בגין אותה שנה. בנוסף, מס השכר ישולם החל משנת המס 2009 גם על חלק המעביד בביטוח לאומי. בשנת המס 2008 ישולם מס השכר על מחצית מחלק המעביד בביטוח לאומי.

א. הסכם עם שלטונות המס

בין התאחדות חברות הביטוח בישראל לבין שלטונות המס קיים הסכם (להלן - הסכם המס) המתחדש ומתעדכן מדי שנה, המסדיר סוגיות מס ייחודיות לענף בגין שנות המס עד וכולל שנת המס 2007. ההסכם מתייחס בין היתר לנושאים הבאים:

- תקופת הפחתת הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים (D.A.C.) לצורכי מס.
- שיעור ייחוס הוצאות להכנסות החייבות בשיעורי מס מועדפים (הכנסות ריבית ודיבידנד מניירות ערך החייבות על-פי חוק בשיעור מס נמוך משיעור מס חברות).
- מיסוי הכנסות מנכסים המוחזקים כהשקעות חופפות להתחייבויות תלויות תשואה.
- מיסוי הכנסות מניירות ערך סחירים.

טרם נחתם הסכם לשנת המס 2008 וכן טרם נקבעו הוראות לגבי השלכות המס עקב היישום לראשונה של תקני ה-IFRS.

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

א. חוקי המס החלים על חברות הקבוצה (המשך)

4. הסדרי מס ייחודים לענף הביטוח (המשך)

ב. המס החל על ביטול העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים

בחוק ההסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2007), התשס"ז-2007 מיום 11 בינואר, 2007, נקבעו כללים לגבי המס החל על ביטול העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים שנכללה בדוחות הכספיים עד ליום 31 בדצמבר, 2006. על - פי הכללים, חלק העתודה המחושב בגובה 0.17% מסכום הביטוח בסיכון, בשייר עצמי, הקיים בביטוח חיים ואשר בגינו הוגדרה דרישת הון, יהיה פטור ממס. בהסכם המיסוי הענפי צוין כי בבסיס הפטור עומדת דרישת ההון, שבאה לידי ביטוי כאמור לעיל, ובמידה ותבטל או תקטן דרישת ההון ידונו הצדדים בהשלכות המס הנובעות מכך, ככל שישנן.

יתרת העתודה העולה על 0.17% מסכום הביטוח בסיכון, בשייר עצמי, כאמור תחויב במס בארבעה חלקים שווים בשנים 2007 עד 2010. ליום 31 בדצמבר, 2006 יתרת העתודה הקיימת במנורה ביטוח מהווה 0.17% מסכום הביטוח בסיכון בשייר העצמי.

לפרטים נוספים ראה באור 39 (התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS).

ב. שיעורי המס החלים על ההכנסות של חברות הקבוצה

המס הסטטוטורי החל על מוסדות כספיים, המהווים את עיקר פעילות הקבוצה, מורכב ממס חברות וממס רווח.

להלן שיעורי המס החלים (באשר לפער בין סכום המס התאורטי לבין מסים על הכנסה בדוח רווח והפסד - ראה סעיף - להלן):

שנה	שעור מס חברות	שעור מס רווח %	שעור מס כולל במוסדות כספיים
2007	29	15.50	38.53
2008	27	15.50	36.80
2009	26	15.50	35.93
2010 ואילך	25	15.50	35.06

ג. שומות מס

1. שומות מס סופיות

לחברה ולשומרה ביטוח הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2005. למנורה ביטוח הוצאו שומות מס סופיות עד וכולל שנת המס 2003. השומות של חברות מאוחדות אחרות נחשבות כסופיות עד וכולל שנת המס 2004. לחברות מאוחדות שהוקמו לאחר שנת המס 2005 טרם הוצאו שומות מס סופיות מיום היווסדן.

2. שומות מס במחלוקת

למנורה ביטוח הוצאו שומות לפי מיטב שפיטה לשנות המס 2004 ו-2005. הסוגיה שבמחלוקת הינה בקשר להתרת ההוצאה בגין הפחתת המוניטין שנבע למנורה ביטוח ברכישת מנורה מבטחים פנסיה. מנורה ביטוח חולקת על עמדת פקיד השומה והגישה השגות על השומות.

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

ד. הפסדים מועברים לצורכי מס והפרשים זמניים אחרים

לחברה הפסדים עסקיים לצורכי מס המועברים לשנים הבאות ומסתכמים ליום 31 בדצמבר, 2008 לסך של כ- 5,337 אלפי ש"ח. לחברות מאוחדות הפסדים עסקיים לצורכי מס המועברים לשנים הבאות ומסתכמים ליום 31 בדצמבר, 2008 לסך של כ- 212,167 אלפי ש"ח. בגין יתרות אלה ובגין הפרשים זמניים אחרים הניתנים לניכוי נרשמו בדוחות הכספיים נכסי מסים נדחים כמפורט בסעיף ו' להלן.

לא נכלל נכס מס נדחה בגין הפסדים עסקיים להעברה בסך של כ- 43,312 אלפי ש"ח, בהיעדר צפי לניצולו בעתיד הנראה לעין.

ה. מסים על ההכנסה הכלולים בדוחות רווח והפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
128,226	40,936
(10,559)	(121,287)
20,990	12,900
<u>138,657</u>	<u>(67,451)</u>

מסים שוטפים
מסים נדחים המתייחסים ליצירה והיפוך של הפרשים זמניים, ראה גם ו' להלן
מסים בגין שנים קודמות

ו. מסים נדחים

ההרכב:

סה"כ	אחרים	לצורכי מס	הפסדים לחובות מסופקים	מכשירים פיננסיים	עודפי עלות מיוחסים	הוצאות רכישה נדחות בביטוח חיים	התחייבות מס נדחה ליום 1 בינואר 2007
אלפי ש"ח							
(143,327)	30,505	-	4,049	(20,145)	(3,657)	(154,079)	שינויים אשר נזקפו לרווח והפסד שינויים אשר נזקפו להון תוספות בגין חברה שאוחדה לראשונה
10,559	(13,349)	6,649	15,004	(4,148)	(5,799)	12,202	יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר, 2007
5,776	(736)	-	-	6,512	-	-	שינויים אשר נזקפו להון
(27,698)	2,546	-	-	1,246	(31,490)	-	שינויים אשר נזקפו להון
(154,690)	18,966	6,649	19,053	(16,535)	(40,946)	(141,877)	יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר, 2007
121,287	(7,028)	49,627	9,687	45,251	17,635	6,115	שינויים אשר נזקפו להון
86,093	(6,935)	-	-	93,028	-	-	שינויים אשר נזקפו להון
<u>52,690</u>	<u>5,003</u>	<u>56,276</u>	<u>28,740</u>	<u>121,744</u>	<u>(23,311)</u>	<u>(135,762)</u>	יתרת נכס (התחייבות) מס נדחה ליום 31 בדצמבר, 2008

באור 21: - מסים על ההכנסה (המשך)

1. מסים נדחים (המשך)

המסים הנדחים מוצגים במאזן כדלקמן:

31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
3,841	61,498
(158,531)	(8,808)
(154,690)	52,690

נכסי מסים נדחים
התחייבויות בגין מסים נדחים

ליום 31 בדצמבר, 2008 לא הוכרו התחייבויות מסים נדחים בגין הפרשים זמניים בסך כולל של כ- 623,760 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2007 כ- 976,527 אלפי ש"ח) המתייחסים להשקעות בחברות מוחזקות בשל העדר צפי למימוש השקעות אלה בעתיד הנראה לעין.

2. מס תאורטי

להלן מובאת התאמה בין סכום המס, שהיה חל אילו כל ההכנסות וההוצאות, הרווחים וההפסדים בדוח רווח והפסד היו מתחייבים במס לפי שיעור המס הסטטוטורי, לבין סכום מסים על ההכנסה שנזקק בדוח רווח והפסד:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	

386,257	(299,581)	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
38.53%	36.80%	שיעור המס הסטטוטורי הכולל החל על מוסדות כספיים (ראה ב לעיל)

מס (חסכון במס) מחושב לפי שיעור המס הסטטוטורי הכולל הפחתה בגין אי החלת מס רווח על חברות שאינן מוסד כספי

146,869	(106,435)
---------	-----------

עלייה (ירידה) במסים על ההכנסה הנובעת מהגורמים הבאים:

6,741	6,767
(6,444)	(6,752)
3,178	683
(522)	19

הוצאות שאינן מותרות בניכוי לצורכי מס
הכנסות פטורות
מס רווח על מס שכר
חלק הקבוצה (ברוחי) בהפסדי חברות כלולות

הפרשים בבסיס המדידה (מדד לצורכי מס ומטבע חוץ בדוחות הכספיים)

(2,228)	(4,646)
(5,126)	-
355	12,819

הפרשים זמניים בגינם לא נזקפו מסים נדחים
גידול בהפסדים לצורכי מס בגינם לא נזקפו מסים נדחים
ניצול הפסדים לצורכי מס משנים קודמות, בגינם לא נזקפו מסים נדחים בעבר

(603)	(1,344)
(2,779)	17,832
4,589	12,900
(5,373)	706

עדכון יתרות מסים נדחים בגין שינויים בשיעורי המס
מסים בגין שנים קודמות
אחרים

138,657	(67,451)
---------	----------

מסים על ההכנסה (הטבת מס)

35.90%	22.52%
--------	--------

שיעור מס אפקטיבי ממוצע

באור 22: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו

הטבות לעובדים כוללות הטבות לטווח קצר, הטבות לאחר סיום העסקה, הטבות אחרות לטווח ארוך והטבות בגין פיטורין.

הטבות לאחר סיום העסקה

דיני העבודה וחוק פיצויי פיטורין בישראל מחייבים את החברה לשלם פיצויים לעובד בעת פיטורין או פרישה או לבצע הפקדות שוטפות בתוכנית הפקדה מוגדרת, לפי סעיף 14 כמתואר להלן. התחייבויות החברה בשל כך מטופלות כהטבות לאחר סיום העסקה. חישוב התחייבויות החברה בשל הטבות לעובדים מתבצע על פי הסכם העסקה בתוקף ומבוסס על משכורת העובד אשר, לדעת ההנהלה, יוצרת את הזכות לקבלת הפיצויים.

ההטבות לעובדים לאחר סיום העסקה, ממומנות, בדרך כלל, על ידי הפקדות המסווגות כתוכנית הטבה מוגדרת או כתוכנית הפקדה מוגדרת כמפורט להלן:

תוכניות הפקדה מוגדרת

לגבי חלק מתשלומי הפיצויים, חלים תנאי סעיף 14 לחוק פיצויי פיטורין, התשכ"ג-1963, על-פיו הפקדותיה השוטפות של החברה בקרנות פנסיה ו/או בפוליסות בחברות ביטוח, פוטרות אותה מכל התחייבות נוספת לעובדים, בגינם הופקדו הסכומים כאמור לעיל. הפקדות אלו וכן הפקדות בגין תגמולים מהוות תוכנית הפקדה מוגדרת. ההוצאות בגין תוכניות ההפקדה המוגדרת הסתכמו בשנים 2008 ו-2007 לסך אלפי 3,186 אלפי ש"ח וסך 2,561 אלפי ש"ח בהתאמה ונכללו במסגרת הוצאות הנהלה וכלליות.

תוכנית הטבה מוגדרת

החלק של תשלומי הפיצויים שאינו מכוסה על ידי הפקדות בתוכנית הפקדה מוגדרת, כאמור לעיל, מטופל על ידי הקבוצה כתוכנית הטבה מוגדרת לפיה נרשמת התחייבות בגין הטבות עובדים ובגינה הקבוצה מפקידה סכומים בקופות מרכזיות לפיצויים ובפוליסות ביטוח מתאימות.

א. הרכב ההתחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו

31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	
22,653	23,739
71,342	88,783
93,995	112,522
20,318	25,911
73,677	86,611

התחייבויות בגין תוכנית הטבה מוגדרת שאיננה ממומנת

התחייבויות בגין תוכנית הטבה מוגדרת ממומנת

שווי הוגן של נכסי התוכנית

סה"כ התחייבויות, נטו בגין תוכניות הטבה מוגדרות

באור 22: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו (המשך)

ב. מידע באשר לתוכניות הטבה מוגדרות

1. השינויים בערך הנוכחי של ההתחייבות בגין תוכנית הטבה מוגדרת

31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
79,903	93,995	יתרה ליום 1 בינואר
4,253	5,188	עלות הריבית
7,502	12,064	עלות שירות שוטף
(3,635)	(3,932)	הטבות ששולמו
(2,033)	3,953	(רווח) הפסד אקטוארי, נטו
7,777	-	שינויים בגין צירופי עסקים
228	1,254	התאמות אחרות
<u>93,995</u>	<u>112,522</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר

2. נכסי התוכנית

(א) נכסי התוכנית

נכסי התוכנית כוללים נכסים המוחזקים על ידי קרן הטבות לעובד לזמן ארוך (קופ"ג לשכירים וקרנות פנסיה) וכן פוליסות ביטוח מתאימות.

(ב) התנועה בשווי ההוגן של נכסי התוכנית

31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
10,225	20,318	יתרה ליום 1 בינואר
621	1,433	תשואה צפויה
(968)	(2,480)	הפסד אקטוארי, נטו
5,763	7,020	הפקדות לתוכנית על ידי המעביד
(1,380)	(1,072)	הטבות ששולמו
6,057	-	שינויים בגין צירופי עסקים
-	692	התאמות אחרות
<u>20,318</u>	<u>25,911</u>	יתרה ליום 31 בדצמבר

באור 22: - נכסים והתחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו (המשך)

ב. מידע באשר לתוכניות הטבה מוגדרות (המשך)

3. ההנחות האקטואריות העיקריות בקביעת ההתחייבות בגין תוכנית הטבה מוגדרת

2007	2008	
%		
5.81	3.66	שיעור ההיוון
4.99	5.08	שיעור התשואה הצפויה על נכסי התוכנית *
5.26	3.69	שיעור עליית שכר צפויה

4. הסכומים לגבי השנה השוטפת ושנים קודמות

2007	2008	
93,995	112,522	ערך נוכחי של ההתחייבות בגין ההטבה המוגדרת
20,318	25,911	שווי הוגן של נכסי התוכנית
(73,677)	(86,611)	גרעון בתוכנית
		התאמות הנובעות מניסיון העבר לגבי:
(1,398)	4,022	התחייבויות התוכנית
(1,010)	(3,796)	נכסי התוכנית

5. הוצאות שנזקפו לרווח והפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
7,502	12,064	עלות שירות שוטף
4,253	5,188	ריבית בגין ההתחייבות להטבות
(621)	(1,433)	תשואה צפויה על נכסי התוכנית
(1,621)	7,220	הפסד (רווח) אקטוארי, נטו שהוכר השנה
9,513	23,039	סך הוצאות בגין הטבות לעובדים *
836	(1,577)	תשואה בפועל על נכסי התוכנית

* ההוצאות נכללו בסעיף שכר עבודה ונלוות במסגרת הוצאות הנהלה וכלליות, ראה באור 31.

באור 23: - זכאים ויתרות זכות

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
52,830	55,783	עובדים והתחייבויות אחרות בשל שכר ומשכורת
51,845	66,747	הוצאות לשלם
52,575	72,290	ספקים ונותני שירותים
15,418	11,296	מוסדות ורשויות ממשלתיות
37,119	39,392	הוצאות רכישה נדחות בגין ביטוח משנה
		חברות ביטוח ותווכני ביטוח:
176,316	185,000	פקדונות של מבטחי משנה
68,510	80,610	חשבונות אחרים
244,826	265,610	סך כל חברות ביטוח ותווכני ביטוח
147,058	153,733	סוכני ביטוח
107,705	116,367	מבוטחים ועמיתים
3,059	3,141	הפרשה להשתתפות מבוטחים ברווחים
22,134	25,046	פרמיה מראש
67,236	43,456	קרנות פנסיה
7,540	13,798	אחרים
809,345	866,659	סך הכל זכאים ויתרות זכות

ראה פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה במסגרת באור 235'.

באור 24 - התחייבויות פיננסיות

באור זה מספק מידע בדבר התנאים החוזיים של התחייבויות פיננסיות. מידע נוסף בדבר החשיפה של הקבוצה לסיכונים ריבית, מטבע חוץ ונזילות, ניתן בבאור 35 בדבר מכשירים פיננסיים.

א. פרוט התחייבויות פיננסיות

31 בדצמבר			
שווי הוגן		ערך בספרים	
2007	2008	2007	2008
אלפי ש"ח			

1. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת:

64,901	56,262	66,383	58,460	הלוואות מתאגידים בנקאיים - ראה ד' להלן
541,470	521,235	563,041	588,161	אגרות חוב - ראה ה' להלן
588,414	(** 770,145)	614,642	835,934	כתבי התחייבויות נדחים (*) - ראה ו' להלן
1,194,785	1,347,642	1,244,066	1,482,555	

2. התחייבויות פיננסיות המוצגות בשווי הוגן דרך רווח והפסד:

37,427	143	37,427	143	מכירה בחסר הלוואות אונקול מבנק
115,033	130,790	115,033	130,790	
1,347,245	1,478,575	1,396,526	1,613,488	סך התחייבויות פיננסיות
560,402	591,581	584,827	641,235	מזה כתבי התחייבות נדחים (* המהווים הון משני

(**) השווי ההוגן של תעודות ההתחייבות הנסחרות בבורסה בתל-אביב מבוסס על מחירן בבורסה לתאריך המאזן, השווי ההוגן של תעודות ההתחייבות שאינן נסחרות מבוסס על היוון תזרים מזומנים צפוי מתעודות ההתחייבות.

ב. התחייבויות פיננסיות המוצגות בעלות מופחתת - פרטים בדבר ריבית והצמדה

ריבית אפקטיבית ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אחוזים	

5.17 6.80
5.77 4.72

בסיס הצמדה:
צמוד מדד שקלי

(*) מדד המחירים לצרכן.

באור 24: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ג. שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן

ליום 31 בדצמבר	
2007	2008
אחוזים	

1.6 - 8.5   2.0 - 10.0
1.6 - 6.0   2.0 - 10.0

התחייבויות פיננסיות:
הלוואות מבנקים
אגרות חוב וכתבי התחייבות

ד. הלוואות מתאגידים בנקאיים - פרטים נוספים

ערך בספרים ליום 31 בדצמבר		% ריבית שנתית נקובה	בסיס הצמדה	פירוט
2007	2008			
אלפי ש"ח				
50,000	46,875	6.60	שקלי	(1)
14,315	11,221	4.90	מדד	
1,970	364	4.50	מדד	
98	-	5.40	מדד	
<u>66,383</u>	<u>58,460</u>			
<u>115,033</u>	<u>130,790</u>	פריים-0.35%	שקלי	(2)

(1) הלוואה מבנק למנורה פיננסים שהתקבלה בחודש יולי 2007. ההלוואה תיפרע בששה עשר תשלומים חצי שנתיים שווים החל מיום 31 בדצמבר, 2008.

(2) הלוואות אונקול מבנק למנורה פיננסים. ההלוואות מתחדשות מידי שבוע.

ה. אגרות חוב - פרטים נוספים

אגרות חוב הונפקו על-ידי החברה למשקיעים מוסדיים ביום 12 ביולי, 2007. אגרות החוב דורגו על-ידי חברת מידרוג בדירוג Aa2.

אגרות החוב תפרענה בתשעה תשלומים שנתיים שווי החל מחודש יולי, 2011.

אגרות החוב נרשמו למסחר ביום 6 במרס, 2008.

באור 24: - התחייבויות פיננסיות (המשך)

1. כתבי התחייבות נדחים - פרטים נוספים

ערך בספרים ליום 31 בדצמבר		% ריבית שנתית	פירוט	צמודים למדד:
2007	2008			
אלפי ש"ח		נקובה		
47,356	41,245	6.60	(1)	
53,686	49,096	5.84	(2)	
307,475	321,274	5.45	(3)	
203,597	421,656	4.05	(4)	
2,528	2,663	6.30	(5)	
<u>614,642</u>	<u>835,934</u>			

(1) כתב התחייבות נדחה שהנפיקה מנורה ביטוח לבנק ביום 20 בינואר, 2000. כתב התחייבות נפרע בעשרה תשלומים שנתיים שווים החל מיום 20 בינואר, 2004. זכויות הבנק לקבלת סכומים כלשהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של מנורה ביטוח.

(2) כתבי התחייבויות נדחים שהנפיקה מנורה ביטוח למשקיעים מוסדיים ביום 8 ביולי, 2001 ושאנם סחירים בבורסה. כתבי התחייבות נפרעים בעשרה תשלומים שנתיים שווים, החל מיום 8 ביולי, 2006. זכויות המשקיעים לקבלת סכומים כלשהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של מנורה ביטוח.

(3) כתבי התחייבות נדחים שהנפיקה מנורה ביטוח למשקיעים מוסדיים בחודשים מאי וספטמבר 2004 ושאנם סחירים בבורסה. כתבי התחייבות דורגו על-ידי חברת מידרוג בע"מ בדירוג Aa2.

כתבי התחייבות יפרעו בששה תשלומים שנתיים שווים החל מיום 6 במאי, 2010. זכויות המשקיעים לקבלת סכומים כלשהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של מנורה ביטוח.

(4) תעודות התחייבות נדחות שהונפקו על-ידי מנורה גיוס הון למשקיעים מוסדיים ולציבור בחודש מאי, 2007. תמורת הנפקת תעודות התחייבות הופקדה במנורה ביטוח, לשימושה, על-פי שיקוליה ועל אחריותה. מנורה ביטוח התחייבה לשלם לבעלי תעודות התחייבות את הקרן, ההצמדה והריבית על-פי תנאי תעודות ההתחייבות. תעודות ההתחייבות דורגו על-ידי חברת מידרוג בדירוג Aa2 והינן סחירות בבורסה. תעודות ההתחייבות תיפרענה באחד עשר תשלומים שנתיים שווים החל מיום 1 ביולי, 2012. זכויות המשקיעים לקבלת סכומים כלשהם נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של מנורה ביטוח.

בחודש מאי 2008 הנפיקה מנורה גיוס הון על-פי תשקיף 200,000,000 ש"ח ע.ג. תעודות התחייבות (סדרה א'), רשומות על שם, בנות 1 ש"ח ע.ג. כ"א, של מנורה גיוס הון (להלן - התעודות המוצעות). התעודות המוצעות הונפקו בדרך של הרחבת סדרה שנרשמה לראשונה בבורסה לניירות ערך בתל אביב בע"מ, על-פי תשקיף שפרסמה מנורה גיוס הון ביום 3 במאי, 2007 (להלן - סדרה א'), נושאות ריבית שנתית בשיעור של 4.05%, צמודות (קרן וריבית) למדד שפורסם בגין חודש אפריל, 2007 ועומדות לפרעון ב-11 תשלומים שנתיים שווים ביום 1 ביולי בכל אחת מהשנים 2012 עד 2022. הריבית על תעודות ההתחייבות (סדרה א') תשולם בתשלומים שנתיים ביום 1 ביולי של כל שנה קלנדארית החל בשנת 2008 ועד מועד פרעון הסופי ביום 1 ביולי, 2022. התעודות המוצעות הונפקו בניכיון בשיעור של 2.57%.

(5) כתבי התחייבות נדחים שהנפיקה שומרה ביטוח לבנק בחודשים אוגוסט ונובמבר 2007. כתבי התחייבות עומדים לפרעון בתשלום אחד בחודשים אוגוסט ונובמבר 2012. זכויות הבנק לקבל סכומים כלשהם על פי כתבי התחייבות אלו, נדחות מפני תביעותיהם של כל הנושים האחרים של שומרה ביטוח.

באור 24 - התחייבויות פיננסיות (המשך)

ז. הוצאות הנפקה שטרם הופחתו

יתרת כתבי ההתחייבות הנדחים ואגרות החוב הנה בניכוי הוצאות הנפקה בסך של 3,541 אלפי ש"ח (ליום 31 בדצמבר, 2007 - 2,178 אלפי ש"ח) המופחתים לפי שיטת הריבית האפקטיבית.

באור 25: - פרמיות שהורווחו בשייר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008			
שייר	ביטוח משנה אלפי ש"ח	ברוטו	
1,624,929	199,285	1,824,214	פרמיות בביטוח חיים
1,752,398	403,898	2,156,296	פרמיות בביטוח כללי
3,377,327	603,183	3,980,510	סה"כ פרמיות
(41,807)	369	(41,438)	שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה
<u>3,335,520</u>	<u>603,552</u>	<u>3,939,072</u>	סה"כ פרמיות שהורווחו

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007			
שייר	ביטוח משנה אלפי ש"ח	ברוטו	
1,578,213	184,854	1,763,067	פרמיות בביטוח חיים
1,419,739	335,085	1,754,824	פרמיות בביטוח כללי
2,997,952	519,939	3,517,891	סה"כ פרמיות
(53,399)	(11,661)	(65,060)	שינוי ביתרת הפרמיה שטרם הורווחה
<u>2,944,553</u>	<u>508,278</u>	<u>3,452,831</u>	סה"כ פרמיות שהורווחו

באור 26: - רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
		<u>רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה</u>
		השקעות פיננסיות:
164,675	(106,651)	נכסי חוב סחירים
152,697	146,055	נכסי חוב שאינם סחירים
224,440	(1,642,899)	מניות
(27,412)	(510,778)	אחר
4,547	1,521	מזומנים ושווי מזומנים
		<u>סך הכל רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה, נטו</u>
518,947	(2,112,752)	
		<u>רווחים (הפסדים) מנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות שאינן תלויות תשואה, הון ואחרים</u>
		הכנסות מנדל"ן להשקעה:
12,900	5,969	שערוך נדל"ן להשקעה
3,734	4,749	הכנסות שוטפות בגין נדל"ן להשקעה
		<u>סך הכל הכנסות מנדל"ן להשקעה</u>
16,634	10,718	
		רווחים (הפסדים) מהשקעות פיננסיות, למעט ריבית הפרשי הצמדה הפרשי שער ודיבידנד בגין:
53,625	(151,484)	נכסים זמינים למכירה (א)
13,832	(71,248)	נכסים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד (ב)
10,570	(22,305)	נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים (ג)
78,027	(245,037)	
		הכנסות ריבית (*) והפרשי הצמדה מנכסים פיננסים שאינם בשווי הוגן דרך רווח והפסד
430,807	549,536	הכנסות ריבית והפרשי הצמדה מנכסים פיננסים בשווי הוגן דרך רווח והפסד
9,448	312,018	רווח (הפסד) מהפרשי שער בגין השקעות שאינן נמדדות בשווי הוגן דרך רווח והפסד ומנכסים אחרים
(25,585)	(7,343)	הכנסות מדיבידנד
12,420	14,491	
		<u>סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון</u>
1,040,698	(1,478,369)	
		(*) בהכנסות הנ"ל כלולה ריבית בגין נכסים פיננסים אשר אינם מוצגים בשווי הוגן דרך רווח והפסד שערכם נפגם
3,476	8,030	

באור 26: - רווחים (הפסדים) מהשקעות, נטו והכנסות מימון (המשך)

א. רווחים (הפסדים) נטו מהשקעות בגין נכסים זמינים למכירה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
72,092	(8,597)	רווחים (הפסדים), נטו מניירות ערך שמומשו
(18,467)	(142,887)	ירידות ערך נטו שנזקפו לרווח והפסד
<u>53,625</u>	<u>(151,484)</u>	סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים זמינים למכירה

ב. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
13,832	(71,248)	שינויים בשווי ההוגן נטו, לרבות רווח ממימוש: בגין נכסים שיועדו בעת ההכרה הראשונית

ג. רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
21,131	19,927	רווחים (הפסדים), נטו ממימוש נכסים המוצגים כהלוואות וחייבים
(10,561)	(42,232)	ירידות ערך נטו שנזקפו לרווח והפסד
<u>10,570</u>	<u>(22,305)</u>	סך הכל רווחים (הפסדים) מהשקעות בגין נכסים המוצגים כהלוואות ויתרות חובה

באור 26א' - תנועה בקרן הון בגין נכסים זמינים למכירה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
32,828	21,645	יתרת פתיחה
(958)	(476,683)	הפסדים שטרם מומשו
(35,204)	69,827	רווחים (הפסדים), נטו ממימוש ניירות ערך
18,467	142,887	ירידות ערך שנזקפו לרווח והפסד
6,512	93,028	השפעת המס
(11,183)	(170,941)	
<u>21,645</u>	<u>(149,296)</u>	יתרת סגירה
20,983	(147,893)	מיוחס ל:
662	(1,403)	בעלי מניות החברה
<u>21,645</u>	<u>(149,296)</u>	מיעוט

באור 27 - הכנסות מדמי ניהול

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
221,900	276,004	דמי ניהול בענפי הפנסיה והגמל
33,577	-	דמי ניהול משתנים בגין חוזי ביטוח חיים
56,895	53,165	דמי ניהול קבועים בגין חוזי ביטוח חיים
7,613	10,309	דמי ניהול בגין חוזי השקעה
67,381	58,673	דמי ניהול אחרים
<u>387,366</u>	<u>398,151</u>	סה"כ הכנסות מדמי ניהול

באור 28 - הכנסות מעמלות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
542	11,458	עמלת סוכנויות ביטוח
72,185	119,117	עמלת ביטוח משנה, בניכוי שינוי בהוצאות רכישה נדחות בגין מבטחי משנה
21,578	4,899	עמלות אחרות
<u>94,305</u>	<u>135,474</u>	סה"כ הכנסות מעמלות

באור 29: - תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
344,296	373,691	בגין חוזי ביטוח חיים: תביעות ששולמו ותלויות מקרי מוות, נכות ואחרים בניכוי ביטוח משנה
98,059	108,871	
246,237	264,820	
496,003	505,153	פוליסות שנפדו פוליסות שמועדן תם גמלאות
89,074	73,250	
3,993	5,206	
835,307	848,429	סך כל התביעות
1,119,629	(1,166,853)	גידול (קיטון) בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים (למעט שינוי בתלויות) בשייר
18,790	189,887	גידול (קיטון) בהתחייבויות בגין חוזי השקעה בשל מרכיב התשואה
1,973,726	(128,537)	סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר בגין חוזי ביטוח חיים
1,174,895	1,644,623	סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי: ברוטו ביטוח משנה
(222,459)	(253,785)	
952,436	1,390,838	בשייר
2,926,162	1,262,301	סך כל התשלומים והשינוי בהתחייבות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה בשייר:

באור 30: - עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
401,387	453,576	הוצאות רכישה: עמלות רכישה הוצאות רכישה אחרות שינוי בהוצאות רכישה נדחות
164,997	195,691	
5,908	(21,488)	
572,292	627,779	סה"כ הוצאות רכישה
156,227	209,247	עמלות שוטפות אחרות הוצאות שיווק אחרות
13,645	14,650	
742,164	851,676	סה"כ עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות

באור 31: - הוצאות הנהלה וכלליות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
264,836	315,003	שכר עבודה ונלוות
37,088	50,592	פחת והפחתות
40,914	52,795	אחזקת משרדים ותקשורת
26,989	39,673	ייעוץ משפטי ומקצועי
81,214	99,151	מיכון (ללא פחת ושכר)
11,095	16,283	בנק
10,532	13,378	אחזקת רכב
29,968	35,599	אחרות
502,636	622,474	סה"כ (*)
		בניכוי:
(29,377)	(39,156)	סכומים שסווגו בסעיף שינוי בהתחייבויות ותשלומים בגין חוזי ביטוח
(164,997)	(195,915)	סכומים שסווגו בסעיף עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
308,262	387,403	הוצאות הנהלה וכלליות
146,230	177,881	(*) הוצאות הנהלה וכלליות כוללות הוצאות בגין מיכון בסך

באור 32: - תשלום מבוסס מניות

א. הוצאה שהוכרה בספרים

ההוצאה שהוכרה בדוחות הכספיים בעבור שירותים שהתקבלו ממנכ"ל מנורה ביטוח מוצגת בטבלה שלהלן:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
2,363	3,473	סך ההוצאה שהוכרה מעסקת תשלום מבוסס מניות המסולקת במכשירים הוניים

באור 32: - תשלום מבוסס מניות (המשך)

ב. פרטי התוכנית להקצאת מניות למנכ"ל מנורה ביטוח

ביום 27 באוגוסט, 2003 אישרו דירקטוריון מנורה ביטוח ולאחר מכן האסיפה הכללית שלה וכן ועדת הביקורת והדירקטוריון של החברה תוכנית להקצאת מניות למנכ"ל מנורה ביטוח (להלן - התוכנית), כמפורט להלן:

במסגרת התוכנית הקצתה מנורה ביטוח לנאמן עבור המנכ"ל מניות המהוות 4% מהונה המונפק של מנורה ביטוח לאחר ההקצאה. המניות הוקצו ללא תמורה והינן זכאיות לכל דיבידנד או הטבה אחרת, שתחלק מנורה ביטוח ממועד אישור התוכנית. מניות אלה אינן ניתנות להעברה, מכירה או שעבוד.

הנאמן יעביר את המניות למנכ"ל בעשר מנות שנתיות שוות, החל מתום שנה ממועד חתימת התוכנית. כמו כן, ממועד הזכאות, תהיה למנכ"ל הזכות להמיר את מניות מנורה ביטוח למניות החברה, המהוות 4% מהונה של החברה לאחר ההמרה, כפוף להתאמות. לחברה הזכות לחייב את המנכ"ל להמיר את המניות כאמור לעיל.

שוויין ההוגן של המניות כאמור במועד הקצאתן הינו כ-44.7 מליוני ש"ח. השווי ההוגן נמדד על-פי השווי בו נסחרו מניות החברה בבורסה לניירות ערך בתל-אביב במועד הקצאת המניות כאמור.

מנורה ביטוח והחברה קיבלו משלטונות המס אישור לתכנית בהתאם להוראות סעיף 102 לפקודת מס הכנסה, במסלול הכנסת עבודה.

תוכנית הקצאת המניות כוללת תנאים אשר בקרות אחד מהם יהיה המנכ"ל זכאי לכל המניות והפירות מהן באופן מיידי וכן ניתנה ליו"ר הדירקטוריון הסמכות להקדים את זכאות המנכ"ל בגין המניות בכמות שלא תעלה על 20% מהמניות.

התכנית להקצאת המניות אושרה באסיפה הכללית של החברה ביום 19 בנובמבר, 2003 וקיבלה את כל האישורים הנדרשים לפי החוק.

בשנת 2005 המיר המנכ"ל שתי מנות (מתוך עשר) של מניות מנורה ביטוח שהוענקו לו למניות החברה.

ג. שינוי בתוכנית הקצאת המניות

ביום 31 ביולי, 2008 אישרו ועדות הביקורת והדירקטוריונים של מנורה ביטוח והחברה שינוי בתכנית להקצאת מניות למנכ"ל, שאושרה לראשונה ביום 27 באוגוסט, 2003 (להלן - התכנית המקורית) כמפורט להלן.

בוצעה המרה מיידיית של מלוא מניות מנורה ביטוח, שהוחזקו אצל הנאמן עבור המנכ"ל, למניות החברה, המוחזקות גם הן על-ידי הנאמן לטובתו, וזאת בהתאם ליחס ההמרה הקבוע בתכנית המקורית, כשהוא מחושב נכון לערב אישור ועדת הביקורת והדירקטוריון כאמור, דהיינו נכון לתום יום המסחר של ה-30 ביולי, 2008 (להלן - ההמרה המיידיית). מובהר בזאת, כי כתוצאה מההמרה המיידיית לא חל כל שינוי במועדי ההבשלה של מנות המניות להן זכאי המנכ"ל על-פי התכנית המקורית.

בנוסף, שונה מסלול המיסוי החל על המניות להן זכאי המנכ"ל, ממסלול פירוטי למסלול הוני על-פי סעיף 102 לפקודת מס הכנסה, דהיינו: במקום מסלול ההקצאה הפירוטי (מסלול הכנסת עבודה), כפי שנקבע בתכנית המקורית, ימוסה המנכ"ל במועד המימוש (כהגדרתו בסעיף 102 לפקודת מס הכנסה) על-פי המסלול ההוני. מובהר, כי תכנית המניות על-פי המסלול ההוני כאמור מחליפה את התכנית המקורית בתחולה לגבי שש המנות שטרם הבשילו על-פי התכנית המקורית בלבד, למעט השינויים הנ"ל ימשיכו לחול תנאי התכנית המקורית.

בהמשך לאמור לעיל, ביום 24 באוגוסט, 2008 הנפיקה החברה סך של 1,696,518 מניות בנות 1 ש"ח ע.ג. כ"א, כנגד קבלת מלוא יתרת מניות מנורה ביטוח שהוחזקו בנאמנות עבור המנכ"ל על-פי התכנית המקורית וכתוצאה מכך עלה שיעור החזקות החברה במנורה ביטוח ל-100%.

באור 33: - הוצאות מימון

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
6,099	11,685	הוצאות ריבית והפרשי הצמדה בגין:
44,354	70,105	התחייבויות לבנקים
26,491	51,597	כתבי התחייבות נדחים
		אגרות חוב
5,108	9,771	הוצאות ריבית למבטחי משנה
1,802	814	הוצאות מימון אחרות
<u>83,854</u>	<u>143,972</u>	סך הכל הוצאות מימון

באור 34: - רווח (הפסד) למניה

א. רווח (הפסד) בסיסי למניה

חישוב ההפסד הבסיסי למניה לשנת 2008 התבסס על ההפסד המיוחס לבעלי המניות הרגילות בסך של 231,784 אלפי ש"ח (בשנת 2007: רווח בסך 240,868 אלפי ש"ח) מחולק במוצע המשוקלל של מספר המניות הרגילות שבמחזור בסך של 62,173 אלפי מניות (בשנת 2007: 61,575 אלפי מניות) כדלהלן:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
מניות 1 ש"ח ע.ג.		
61,575	61,575	ממוצע משוקלל של מספר המניות הרגילות
-	598	יתרה ליום 1 בינואר
		השפעת מניות שהונפקו במהלך השנה
<u>61,575</u>	<u>62,173</u>	ממוצע משוקלל של מספר המניות הרגילות ששימשו לצורך חישוב רווח (הפסד) בסיסי למניה ליום 31 בדצמבר

ב. רווח (הפסד) מדולל למניה

השפעתן המדללת של מניות מנורה ביטוח שהוחזקו על-ידי מנכ"ל מנורה ביטוח, אילו הומרו למניות החברה, הינה זניחה.

לאור זאת, לא הוצג רווח מדולל למניה לשנת 2007.

בשנת 2008 הומרו מניות מנורה ביטוח שהוחזקו על-ידי מנכ"ל מנורה ביטוח למניות החברה כאמור בבאור 32 להלן.

באור 35: - ניהול סיכונים

כללי

הקבוצה פועלת במגזרי הפעילות הבאים: ביטוח חיים וחסכון ארוך טווח (כולל פנסיה, גמל וביטוח בריאות) וביטוח כללי. פעילויות החברה חושפות אותה לסיכונים הבאים:

- סיכונים פיננסיים: סיכוני שוק, סיכוני נזילות, סיכוני אשראי.
- סיכונים ביטוחיים.
- סיכונים תפעוליים.

א. תיאור הליכי ושיטות ניהול הסיכונים

מנהלי הסיכונים של חברות הקבוצה מבצעים מדי שנה סקר זיהוי סיכונים שמטרתו מיפוי הסיכונים להם חשופות החברות, בחינת אופן הטיפול בסיכונים קיימים שהתממשו ובחינת סיכונים חדשים.

תהליך השקת מוצרים חדשים, המתבצע במהלך השנה, כולל זיהוי ובחינה מקיפה של הסיכונים הכרוכים במוצרים וקביעת הדרכים לניהולם ולבקרה עליהם. כאשר מתעורר חשש כי קיימת הרעה בתוצאות החיתומיות, שמקורה אינו בתנודות אקראיות, נערכות בדיקות מעמיקות, בין השאר, להערכת הסיכון הגלום, ובמידת הצורך מותאמת הערכת הרזרבות. בדיקות דומות מתבצעות בעת חידוש עסקאות.

מדידת סיכונים ביטוחיים מתבצעת במחלקת ניהול סיכונים תוך הסתמכות על מחלקת אקטואריה. חברות הביטוח בקבוצה החלו בתהליך אימוץ והטמעה של מודלים וכלים מתקדמים למדידת סיכונים, כולל כלי שהופץ ע"י הועדה האירופאית המסדירה את יישום התקן האירופאי סולוונסי 2 (דרישות כמותיות לחישוב הון מותאם סיכון בחברת ביטוח).

ניהול הסיכונים בקבוצה מבוסס על אחריות הגורמים העסקיים לסיכונים הנלקחים על ידם, יחידות תומכות הכוללות אקטואריה, ביטוח משנה וחשבות, ותחום ניהול הסיכונים העוסק בזיהוי, מדידה, בקרה ודיווח. בחברה קיימים פורומים מקצועיים/ביטוחיים בראשות המנכ"ל וראשי תחומי הביטוח. ניתוחי חשיפות, רווחיות ענפית, ובדיקות תקופתיות של גורמי הסיכון מובאים באופן שוטף בפני הפורומים הנ"ל, ובהתאם לכך, מתקבלות החלטות ניהוליות. הסיכונים הביטוחיים ממותנים על ידי פיזור גדול של חוזי הביטוח. הסיכונים מוקטנים גם על ידי בחירה ויישום של אסטרטגיות חיתום ויצירת פיזור לפי ענפים, אזורים גיאוגרפים, סוגי הסיכון, גובה הכיסוי וכו'.

כמו כן, בכדי להקטין את החשיפה לסיכונים, הקבוצה מיישמת מדיניות בדיקת תביעות קפדנית, בחינה שוטפת של תהליכי הטיפול בתביעות ומבצעת חקירות לאיתור הונאות. בנוסף, הקבוצה נוקטת במדיניות ניהול אקטיבי שוטף של התביעות, על מנת להקטין את החשיפה להתפתחויות בלתי צפויות העשויות להשפיע עליה לרעה.

חברות הביטוח בקבוצה נוקטות במדיניות של הגבלת החשיפה לקטסטרופות על ידי קביעת סכומי כיסוי מרביים בחוזים מסוימים וכן על ידי רכישת כיסוי ביטוח משנה מתאים. מטרת מדיניות החיתום וביטוח המשנה הינה להגביל את החשיפה לקטסטרופות להפסד מרבי שנקבע מראש בהתאם לטעמי הסיכון של חברות הביטוח בקבוצה כפי שנקבעו על ידי הדירקטוריונים של החברות.

הקבוצה נוקטת במדיניות של הגבלת החשיפות לסיכונים הפיננסיים על ידי קביעת טווחי השקעה מותרים לכל סוג נכס, וכן מגבלות המתייחסות לגורמי הסיכון: ריבית, מניות, חדלות פרעון, מט"ח ועוד. בקבוצה פועלות ועדות נוסטרו אשר תפקידן לפקח על הסיכונים הפיננסיים הגלומים בתיק הנכסים ובתיק ההתחייבויות שלה אשר עומדים כנגד הונה העצמי. הקבוצה פועלת גם ועדות השקעה שונות אשר תפקידן לפקח על הסיכונים הפיננסיים הגלומים בתיקי הנכסים המנוהלים עבור לקוחותיה.

הדירקטוריונים של החברות בקבוצה מקבלים מהתחומים השונים מידע בדבר:

- זיהוי הסיכונים המהותיים להם חשופה החברה.
- גודל ההפסד המירבי בשייר כתוצאה מהחשיפה לרעידת אדמה, ברמת וודאות נתונה בתקופה של שנה. הדירקטוריון מאשר את גובה ה-MPL אשר על פיו מועבר סיכון זה למבטחי משנה.
- גודל ההפסד המירבי כתוצאה מהחשיפה לסיכוני שוק, ברמת וודאות נתונה בתקופה של רבעון.
- מדיניות העברת הסיכון באמצעות חוזי מבטחי משנה בכל ענפי הביטוח.
- עמידה במגבלות שאושרו בניהול הסיכונים הפיננסיים.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ב. דרישות חוקיות

במסגרת חוזר האוצר העוסק בהיערכות ליישום תקן בינלאומי סולוונסי 2 (Solvency II):

- הנהלות חברות הקבוצה וחברי הדירקטוריונים שלהן עברו השתלמות בנושא הדרישות הכמותיות והאיכותיות של התקן האירופאי העוסק בניהול סיכונים וניהול הון מותאם סיכון.
- חברות הביטוח בקבוצה מינו צוות מפתח ליישום הדרישות הכמותיות של סולוונסי 2 כפי שבאות לידי ביטוי בחקר כמותי מס' 4 (QIS4) שפורסם ע"י הועדה האירופאית. צוות המפתח סיים למפות את דרישות הנתונים למחלקות השונות.
- הדירקטוריונים של חברות הביטוח הסמיכו ועדות ייעודיות לפקח על התקדמות הפרויקט.
- צוות המפתח יחל את שלב איסוף הנתונים באפריל הקרוב.

במסגרת חוזר האוצר העוסק בתפקידי מנהל הסיכונים הקבוצה מיישמת את הדרישות הבאות:

- זיהוי הסיכונים הביטוחיים והפיננסים המהותיים לחוסנו של המבטח ולעמידה בחבותו למבוטחים קיימים ועתידיים, לרבות סיכונים מהותיים הנובעים מהנכסים המוחזקים כנגד התחייבויות תלויות תשואה (משתתפות ברווחים).

- הקבוצה מיישמת את ההוראה החל משנת 2006. מדי שנה החברה עורכת סקר זיהוי ומיפוי סיכונים באמצעותו היא מתארת את הסיכונים שמומשו ואופן הטיפול בהם, מזהה סיכונים חדשים שנוצרו ומזהה סיכונים קיימים שאופן הטיפול בהם השתנה. במהלך השנה החברה מזהה סיכונים חדשים במסגרת נוהל מוצרים חדשים.
- הקבוצה מנהלת החל משנת 2006 רישום של הליקויים באופן ניהול הסיכונים ועוסקת בשיפור מתמיד של אמצעי הבקרה והפיקוח ע"פ תכנית עבודה המאושרת ע"י ועדה לניהול סיכונים בראשות המנכ"ל.

- כימות החשיפה והערכת ההשפעה הפוטנציאלית של הסיכונים המהותיים שזוהו לפי אמות מידה שיוגדרו ע"י המבטח ולתקופות עתידיות שיקבעו.

- הקבוצה החלה לכמת סיכונים שוק בשנת 2006 כולל הערכת ההשפעה הפוטנציאלית של סיכונים השוק על ההון הפנוי של החברה (עודף נכסים בשווי הוגן על התחייבויות בשווי הוגן).
- הקבוצה החלה לכמת את סיכונים השוק המושגים על לקוחות בתיקי ביטוח החיים תלויי התשואה בשנת 2006. הכימות כולל את הביצועים היחסיים לתיקי סמן הן במישור תשואה והן במישור סיכון.
- הקבוצה תחל לכמת סיכונים אשראי בשנת 2009 כולל הערכת ההשפעה הפוטנציאלית של סיכונים השוק על ההון הפנוי של החברה (עודף נכסים בשווי הוגן על התחייבויות בשווי הוגן).
- חברות הביטוח בקבוצה יחלו לכמת סיכונים ביטוחיים בשנת 2009, תוך הסתמכות על תוצאות המודל הסטנדרטי בנדבך הראשון של סולוונסי 2 (המפורט במסמך QIS4 שפירסמה הועדה האירופאית העוסקת בגיבוש סולוונסי 2).

- הערכת ההון העצמי הנדרש (ההון הכלכלי) מחברת הביטוח לצורך נשיאה בסיכונים המהותיים תוך התייחסות למידת המתאם בין הסיכונים השונים.

- בכוונת חברות הביטוח בקבוצה להשתמש בתוצאות המודל הסטנדרטי כהערכה ראשונית של ההון הנדרש בהתחשב במתאם בין הסיכונים.

במסגרת חוזר האוצר העוסק בהשקת מוצר חדש החברה מיישמת את הדרישות הבאות:

- נוהל לזיהוי, הערכה ותיאור אופן הטיפול והבקרה בסיכונים הגלומים במוצר חדש.
- הנפקת אישור מנהל סיכונים לכך שהחברה מסוגלת לנהל את הסיכונים הנובעים מהמוצר החדש.

במסגרת חוזר האוצר העוסק בניהול סיכונים אשראי אגב השקעות באשראי לא סחיר מיישמת הקבוצה את הדרישות הבאות:

- פיתוח מתודולוגיה להערכת סיכון עיסקאות אשראי ודירוג אשראי פנימי.
- הערכת הסתברות לחדלות פרעון, ושיעורי התאוששות במטרה לחשב הפסד צפוי ברמת תיק הנכסים החשופים לסיכון האשראי.
- ביצוע הערכת סיכון כולל לתיק האשראי.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק

סיכון שוק הוא הסיכון שהשווי ההוגן או תזרימי המזומנים העתידיים של נכסים פיננסיים, התחייבויות פיננסיות או התחייבויות ביטוחיות ישתנו כתוצאה משינויים בגורמי סיכון השוק. גורמי סיכון השוק כוללים, בין היתר, שינויים בעקומי הריבית, בשערי מניות, בשערי מטבע חוץ ובמרווחי האשראי.

1. הסיכונים הגלומים בנכסים ובהתחייבויות עבור חוזים תלויי תשואה

התחייבויות תלויות תשואה (חברת הביטוח מנורה בלבד)

התחייבויות תלויות תשואה הינן התחייבויות בגין חוזים בהם תגמולי הביטוח שלהם זכאי המוטב תלויים בתשואה שמניבות השקעות מסוימות של חברת הביטוח, בניכוי דמי ניהול ממפורט להלן:

- לגבי פוליסות שהונפקו עד שנת 2004 דמי ניהול קבועים וכן דמי ניהול משתנים בשיעור 15% מהתשואה הריאלית לאחר ניכוי דמי הניהול הקבועים.
- בפוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך - דמי ניהול קבועים.

לגבי הנכסים וההתחייבויות בגין מוצרים אלו לא קיימת לחברת הביטוח חשיפה ישירה לגורמי סיכון השוק המוזכרים לעיל. השפעת התוצאות הכספיות על רווחי חברת הביטוח מצטמצמת לחשיפה הנגזרת מדמי הניהול המשתנים בהתאם לתנודתיות בתשואה הנזקפת למבוטחים, וזאת רק לגבי פוליסות שהוצאו עד 2004, ומן ההיקף הכולל של ההתחייבויות ממנה נגזרים דמי הניהול הקבועים של המבטח לגבי כלל המוצרים תלויי התשואה.

לאור האמור, מבחני הרגישות ומועדי הפירעון של ההתחייבויות המפורטים בסעיף 2 להלן, אינם כוללים חוזים תלויי תשואה.

להלן מבחן רגישות לגבי חוזים תלויי תשואה והאופן בו הרווח (הפסד) מושפע מכל שינוי בתשואה:

כל שינוי של 1% בתשואה הריאלית על ההשקעות במסגרת חוזים תלויי תשואה בגין פוליסות שהונפקו עד שנת 2004, שהיקף ההתחייבויות בגינם ליום 31 בדצמבר 2008, כ- 5.6 מיליארד ש"ח, משפיע על דמי הניהול בסך של כ- 8.5 מליון ש"ח. השפעת שינוי כאמור על פוליסות שהונפקו משנת 2004 ואילך איננה מהותית. כאשר התשואה בחוזים אלה הינה שלילית החברה לא גובה דמי ניהול משתנים ולא תוכל לגבות אותם כל עוד לא תושג תשואה חיובית שתכסה את התשואה השלילית שנצברה. היות וליום 31 בדצמבר 2008, נצברה תשואה שלילית בשיעור של 23.14% בקרן ט' ו-26.44% בקרן י', לפי ההוראות ובהתאם לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאים בחוזה ביטוח) 1981, לא תיתכן גביה של דמי ניהול משתנים עד שלא תכוסה כל התשואה השלילית שנצברה לא תהיה השפעה מיידית לשינוי של 1% בתשואה הריאלית על ההשקעות במסגרת חוזים תלויי תשואה על הרווח אלא רק לאחר כיסוי התשואה השלילית כאמור לעיל.

2. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק

להלן מבחני רגישות המציגים את השינוי ברווח (הפסד) ובהכנסה הכוללת (הון עצמי) עבור הנכסים הפיננסיים, ההתחייבויות הפיננסיות וההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי ההשקעה בגין משתנה הסיכון הרלבנטי נכון לכל מועד דיווח, ובהנחה שכל שאר המשתנים האחרים קבועים. כך, למשל, השינוי בריבית הינו בהנחה שכל הפרמטרים האחרים לא השתנו. מבחני רגישות אלו אינם כוללים כאמור את השפעתם של חוזים תלויי תשואה ממפורט לעיל. השינויים במשתנים הינם ביחס לערך הפנקסני של הנכסים וההתחייבויות. כמו כן, הונח שהשינויים האמורים אינם משקפים ירידת ערך פרמנטית של נכסים המוצגים בעלות מופחתת או של נכסים זמינים למכירה ולפיקד, במבחני הרגישות לעיל, לא נכללו בגין נכסים אלו הפסדים מירידת ערך.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

2. מבחני רגישות הנוגעים לסיכוני שוק (המשך)

מבחני רגישות, מביאים לידי ביטוי השפעות ישירות בלבד ללא השפעות משניות.

יצוין גם כי הרגישויות אינן ליניאריות, כך ששינויים גדולים או קטנים יותר ביחס לשינויים שמתוארים להלן אינם בהכרח אקסטרפולציה פשוטה של השפעת אותם שינויים.

ליום 31 בדצמבר 2008

שיעור השינוי בשע"ח של הדולר		שיעור השינוי במדד המחירים לצרכן		השקעות במכשירים הונניים (*)		שיעור הריבית		
-10%	+10%	-1%	+1%	-10%	+10%	-1%	+1%	
אלפי ש"ח								
499	(1,591)	25,455	(25,455)	(8,132)	8,132	10,772	(10,889)	רווח (הפסד)
(12,616)	11,524	18,152	(18,152)	(21,153)	21,153	43,003	(43,120)	הון עצמי

ליום 31 בדצמבר 2007

שיעור השינוי בשע"ח של הדולר		שיעור השינוי במדד המחירים לצרכן		השקעות במכשירים הונניים (*)		שיעור הריבית		
-10%	+10%	-1%	+1%	-10%	+10%	-1%	+1%	
אלפי ש"ח								
(2,391)	2391	27,024	(27,060)	(5,212)	5,212	5,053	(5,143)	רווח (הפסד)
(15,613)	15,613	19,790	(19,825)	(23,741)	23,741	49,723	(49,814)	הכנסה כוללת (הון עצמי)

(*) השקעות במכשירים שאין להם תזרים קבוע, או שלחילופין, לחברה אין מידע ביחס לתזרים זה (בהתאם להגדרות ב-IFRS 7 אינן כוללות השקעות בחברות כלולות).

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

3. סיכון ריבית ישיר

סיכון ריבית ישיר הינו הסיכון ששינוי בריבית השוק יגרום לשינוי בשווי ההוגן של הנכס או ההתחייבות הפיננסית. סיכון זה מתייחס לנכסים שהסליקה שלהם נעשית במזומן. תוספת המילה "ישיר" מבליטה את העובדה ששינוי הריבית יכול להשפיע גם על סוגי נכסים אחרים אבל לא באופן ישיר, כדוגמת השפעת שינוי הריבית על שערי המניות.

להלן יוצג פירוט הנכסים וההתחייבויות לפי החשיפה לסיכוני רבית:

ליום 31 בדצמבר 2008			
סך הכל	תלוי תשואה אלפי ש"ח	שאינו תלוי תשואה	
			נכסים עם סיכון ריבית ישיר:
4,609,378	2,571,013	2,038,365	נכסי חוב סחירים
340,231	166,344	73,887	אחר סחיר
			נכסי חוב שאינם סחירים:
5,871,256	160,980	5,710,276	אג"ח ח"ץ ופקדונות החשב הכללי
5,126,641	2,281,405	2,845,236	אחר
			השקעות פיננסיות אחרות
996,985	425,016	571,969	מזומנים ושווי מזומנים
826,753	-	826,753	נכסי ביטוח משנה
17,671,244	5,604,758	12,066,486	סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר
5,304,694	2,099,597	3,205,097	נכסים ללא סיכון ריבית ישיר (*)
<u>22,975,938</u>	<u>7,704,355</u>	<u>15,271,583</u>	סך הכל נכסים
			התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר
1,613,488	-	1,613,488	התחייבויות פיננסיות (**)
19,105,265	7,080,227	12,025,038	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
185,000	-	185,000	אחרים
20,903,753	7,080,227	13,823,526	סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר
785,705	120,316	665,389	התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר (***)
1,286,480	-	1,286,480	הון עצמי
<u>22,975,938</u>	<u>7,200,543</u>	<u>15,775,395</u>	סך הכל הון עצמי והתחייבויות
<u>-</u>	<u>503,812</u>	<u>(503,812)</u>	סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות

(*) נכסים שאין להם סיכון ריבית ישיר - כוללים מניות, רכוש קבוע ומקרקעין להשכרה, הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים. ולפיכך סיכון הרבית בגינם נמוך יחסית (פרמיות לגביה, יתרות שוטפות של חברות ביטוח וחייבים ויתרות חובה).

(**) כולל אג"ח שהונפק, הלוואות ואשראי מבנקים ושטרי הון שהונפקו.

(***) התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר כוללות עתודות למס, יתרות חו"ז למיניהם, וכו'.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

3. סיכון ריבית ישיר (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2007

סך הכל	תלוי תשואה אלפי ש"ח	שאינו תלוי תשואה	
			נכסים עם סיכון ריבית ישיר:
4,746,521	2,637,811	2,108,710	נכסי חוב סחירים
			נכסי חוב שאינם סחירים:
2,340,839	159,295	2,181,544	אג"ח ח"ץ
5,580,237	3,152,149	2,428,088	אחר
			השקעות פיננסיות אחרות
645,593	321,259	324,334	מזומנים ושווי מזומנים
769,665	-	769,665	נכסי ביטוח משנה
14,082,855	6,270,514	7,812,341	סך הכל נכסים עם סיכון ריבית ישיר
6,234,698	3,141,817	3,092,881	נכסים ללא סיכון ריבית ישיר (*)
<u>20,317,553</u>	<u>9,412,331</u>	<u>10,905,222</u>	סך הכל נכסים
			התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר
1,396,526	-	1,396,526	התחייבויות פיננסיות (**)
16,180,969	8,605,702	7,575,267	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה
78,709	-	78,709	אחרים
17,656,204	8,605,702	9,050,502	סך הכל התחייבויות עם סיכון ריבית ישיר
974,939	144,221	830,718	התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר (***)
1,686,410	-	1,686,410	הון עצמי
<u>20,317,553</u>	<u>8,749,923</u>	<u>11,567,630</u>	סך הכל הון עצמי והתחייבויות
<u>-</u>	<u>662,408</u>	<u>(662,408)</u>	סך הכל נכסים בניכוי התחייבויות

(*) נכסים שאין להם סיכון ריבית ישיר - כוללים מניות, רכוש קבוע ומקרקעין להשכרה, הוצאות רכישה נדחות ורכוש אחר וכן קבוצות מאזניות של נכסים פיננסיים. ולפיכך סיכון הריבית בגינם נמוך יחסית (פרמיות לגביה, יתרות שוטפות של חברות ביטוח וחייבים ויתרות חובה).

(**) כולל אג"ח שהונפק, הלוואות ואשראי מבנקים ושטרי הון שהונפקו

(***) התחייבויות ללא סיכון ריבית ישיר כוללות עתודות למס, יתרות חו"ז למיניהם, וכו'.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ג. סיכוני שוק (המשך)

3. סיכון ריבית ישיר (המשך)

הערות:

בביטוח חיים לא משתתף ברווחים - חלק מתיק ביטוח החיים הינו בגין פוליסות מבטיחות תשואה המגובות ברובן באגרות חוב מיועדות (ח"ץ) המונפקות על ידי בנק ישראל לכל אורך תקופת הפוליסה. לפיכך קיים לחברה כיסוי פיננסי חופף על עיקר ההתחייבויות מבחינת ריבית והצמדה למשך חיי הפוליסות. ליום 31 בדצמבר 2008 כיסו אגרות החוב המיועדות כ-60.6% (בדצמבר 2007 כ-61.2%) מכלל ההתחייבויות הביטוחיות בביטוח חיים בתוכניות אלו. בגין יתר השקעות החברה במסגרת עסקי ביטוח חיים קיימת חשיפה לשערי ריבית שישררו בעת מיחזור ההשקעות אשר משך החיים שלהן עשוי להיות נמוך מאורך החיים הממוצע של ההתחייבויות הביטוחיות.

בגין מוצרים אלה וכן בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אי-כושר עבודה, מבוסס חישוב ההתחייבות הביטוחית על שיעור הריבית התעריפית שבפוליסה. בקופות גמל מבטיחות תשואה ברובן (כ-90%) מגובות בפקדונות החשב הכללי, לפיכך קיים לחברה כיסוי פיננסי על עיקר ההתחייבויות מבחינת ריבית והצמדה, לגבי שאר ההשקעות בקופות קיימת חשיפה לשערי ריבית שישררו בעת מיחזור ההשקעות אשר עשויים להיות נמוכים יותר מהתשואה המובטחת.

ד. סיכוני נזילות

סיכון נזילות הינו הסיכון שהקבוצה תידרש לממש את נכסיה במחיר נחות על מנת לעמוד בהתחייבויותיה.

1. הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי הוודאות לגבי המועד בו תידרש החברה לשלם תביעות והטבות אחרות למבוטחים ביחס להיקף הכספים שיהיו זמינים לכך באותו מועד. חלק ניכר מהתחייבויותיה הביטוחיות במגזר ביטוח חיים אינן חשופות לסיכון הנזילות בגלל אופיים של חוזי הביטוח כמתואר להלן.

2. יצוין, עם זאת, כי צורך אפשרי לגיוס מקורות באופן בלתי צפוי ובזמן קצר - כתוצאה מהתממשותו של אירוע קטסטרופה אשר ייפגע בו זמנית במספר ענפי ביטוח כללי וחיים ויגרום לעלייה חדה, בלתי צפויה, בתביעות - עשוי לחייב מימוש נכסים משמעותי באופן מהיר ומכירתם במחירים שלא בהכרח ישקפו את שווי השוק שלהם.

3. חוזים תלויי תשואה, בביטוח חיים - על-פי תנאי החוזים זכאים בעליהם לקבל את שווי ההשקעות האמורות ותו לא. לפיכך אם ערך ההשקעות ירד מכל סיבה שהיא תהיה במקביל ירידה זהה בגובה התחייבויות החברה.

4. חוזים שאינם תלויי תשואה, בביטוח חיים - 38% מתיק ביטוח החיים הינו בגין חוזים שאינם תלויי תשואה אך מבטיחים תשואה קבועה מראש. חוזים אלו מגובים בעיקרם באגרות חוב מיועדות (ח"ץ) המונפקות על ידי בנק ישראל. החברה זכאית לממש אג"ח אלו בעת שנדרש פדיון הפוליסות האמורות.

5. קופות גמל מבטיחות תשואה - ההתחייבויות לעמיתים בקופות גמל אלה מגובות בעיקרן בפקדונות חשכ"ל. החברה זכאית לממש פקדונות אלה בעת שנדרש פדיון כספי על-ידי העמיתים.

5. סיכון הנזילות של החברה נובע, אפוא, בעיקר מיתרת הנכסים שאינם אגרות חוב מיועדות, או פקדונות חשב כללי ואינם כנגד חוזים תלויי תשואה. נכסים אלו מהווים 25% בלבד (5,690 מיליון ש"ח) מכלל נכסי החברה. מתוך יתרת הנכסים האמורה, סך של כ-3,019 מיליון ש"ח הינם נכסים סחירים, הניתנים למימוש בזמן קצר, תלוי בתנאי הנזילות של שוקי ההון.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ד. סיכוני נזילות (המשך)

ניהול נכסים והתחייבויות

הקבוצה מנהלת את נכסיה והתחייבויותיה בהתאם לדרישות חוק הפיקוח על תקנותיו.

הטבלאות להלן מרכזות את מועדי הפירעון המשוערים של סכומי ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות הבלתי מהוונות של החברה. היות ומדובר בסכומים בלתי מהוונים הרי שאין התאמה בינם לבין יתרות ההתחייבויות הביטוחיות והפיננסיות במאזן.

מועדי הפירעון המשוערים של ההתחייבויות בביטוח חיים ובריאות נכללו בטבלאות כדלקמן:

- כספי חסכון - מועדי פירעון חוזיים, דהיינו גיל הפרישה, ללא הנחות ביטולים, בהנחה שכל החסכון ימשך כהוני ולא כקצבה.
- גמלאות בתשלום, אכ"ע בתשלום וסיעודי בתשלום - על בסיס אומדן אקטוארי.
- אחר - מדווח תחת העמודה "ללא מועד פירעון מוגדר".

מועדי הפירעון של התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה נכללו על בסיס מועדי הפירעון החוזיים. בחוזים בהן הצד שכנגד רשאי לבחור את עיתוי התשלום של סכום, ההתחייבות נכללת על בסיס של המועד המוקדם ביותר שבו החברה יכולה להידרש לשלם את ההתחייבות. מועדי הפירעון של ההתחייבויות לעמיתי קופות הגמל מבטיחות התשואה (מוצגות כחלק מחוזי השקעה) נכללו על בסיס הערכות של מומחה חיצוני לגבי התפתחות משיכות הכספים מקופות אלה בהתאם לגילאי העמיתים.

התחייבויות בגין חוזי ביטוח חיים(*) ובריאות

עד שנה	עד 5 שנים	עד 10 שנים	עד 15 שנים	עד 15 שנים	ללא מועד		סה"כ
					פרעון מוגדר	פרעון מוגדר	
באלפי ש"ח							
ליום 31 בדצמבר, 2008	433,142	1,054,525	1,314,073	1,106,298	1,438,924	660,056	6,007,018
ליום 31 בדצמבר, 2007	374,054	1,034,343	1,277,726	1,090,348	1,581,334	480,611	5,838,416

(*) לא כולל בגין חוזים תלויי תשואה.

התחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי

עד שנה	עד 3 שנים	עד 5 שנים	עד 5 שנים	עד 3 שנים	ללא מועד		סה"כ
					פרעון מוגדר	פרעון מוגדר	
באלפי ש"ח							
ליום 31 בדצמבר, 2008	1,161,225	1,059,084	572,442	643,901	350,562		3,787,214
ליום 31 בדצמבר, 2007	1,061,836	944,955	502,230	548,719	445,497		3,503,237

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ד. סיכוני נזילות (המשך)

התחייבויות פיננסיות והתחייבויות בגין חוזי השקעה

סה"כ	מעל 15 שנים	מעל 5 שנים ועד 10 שנים		מעל 5 שנים ועד 10 שנים	מעל שנה ועד 5 שנים	עד שנה (*)
		מעל 10 שנים	מעל 5 שנים ועד 10 שנים			

באלפי ש"ח

ליום 31 בדצמבר 2008:

2,054,140	-	255,540	764,894	810,924	222,782	התחייבויות פיננסיות
3,991,490	817,525	486,963	733,744	1,300,960	652,299	התחייבויות בגין חוזי השקעה
554,930	-	-	-	-	554,926	התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה

ליום 31 בדצמבר 2007:

2,006,030	-	342,754	853,733	603,359	206,184	התחייבויות פיננסיות
19,012	-	-	-	-	19,012	התחייבויות בגין חוזי השקעה
795,821	-	-	-	-	795,821	התחייבויות בגין חוזי השקעה תלויי תשואה

ה. ריכוז סיכוני ביטוח

הסיכונים הביטוחיים כוללים (מתייחס לחברות הביטוח בקבוצה - מנורה ושומרה):

- **סיכוני חיתום:** הסיכון לשימוש בתמחיר שגוי כתוצאה מליקויים בתהליך החיתום ומהפער בין הסיכון שהוערך בעת התמחור וקביעת הפרמיה, לבין ההתרחשות בפועל כך שהפרמיות הנגבות אינן מספיקות לכיסוי תביעות עתידיות והוצאות. הפערים עשויים לנבוע משינויים מקריים בתוצאות העסקיות ומשינויים בעלות התביעה הממוצעת ואו בשכיחות התביעות כתוצאה מגורמים שונים.

חברת הביטוח מנהלת סיכון זה בשני אופנים עיקריים: (א) הגבלתן של הסיכון באמצעות תהליכי חיתום המותאמים לכל סוג מוצר ביטוחי (ב) העברתן של הסיכון לצד שלישי באמצעות חוזי ביטוח משנה.

- **סיכוני רזרבה:** הסיכון להערכה לא נכונה של התחייבויות הביטוחיות אשר עלולה לגרום לכך שהרזרבות האקטואריות אינן מספקות לכיסוי כל ההתחייבויות והתביעות. המודלים האקטואריים על פיהם בן היתר מעריכה החברה את התחייבויותיה הביטוחיות, מבוססים על כך שדפוס ההתנהגות והתביעות בעבר מייצג את העתיד לקרות. חשיפת החברה מורכבת מהסיכונים הבאים:

(א) סיכון מודל - הסיכון לבחירת מודל שגוי לתמחור ו/או להערכת ההתחייבויות הביטוחיות;

(ב) סיכון פרמטר - הסיכון לשימוש בפרמטרים שגויים ובניהם הסיכון שהסכום שישולם עבור סילוק ההתחייבויות הביטוחיות של החברה, או שמועד סילוק ההתחייבויות הביטוחיות, יהיה שונה מזה הצפוי.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ה. ריכוז סיכוני ביטוח (המשך)

- סיכוני רזרבה: (המשך)

חברות הביטוח בקבוצה מנהלות סיכון זה באמצעות מנגנונים אקטוארים כמו "פרמיה בחסר" אשר מטרתם להפחית את הסיכון בהערכה בחסר של ההתחייבויות והתביעות, וכן דואגת לקיים בדיקות נאותות של המבקר החיצוני וסקירה מדוקדקת של דוח אקטואר ע"י ועדת המאזן שמטרתם הפחתת הסיכון של שימוש בהנחות או שיטות שגויות.

- סיכון עיצוב המוצר: הסיכון שבתהליך עיצוב מוצרים חדשים או שינוי מוצרים קיימים החברה תיחשף לסיכונים שאינה רוצה להיחשף אליהם.

החברה מנהלת סיכון זה באמצעות קיום תהליך מסודר של אפיון ופיתוח מוצר, סקירה של הסיכונים ואופן הטיפול בהם וניסוח חוזה ביטוח המשקף בצורה מדויקת את הסיכונים שהחברה מוכנה לקחת על עצמה מול המבוטח.

- סיכון קטסטרופה: חשיפה לסיכון שאירוע בודד בעל השפעה רבה (קטסטרופה) כגון אסון טבע, מלחמה, טרור, נזקי טבע או רעידת אדמה, יביא להצטברות נזקים בהיקף גבוה. אירוע הקטסטרופה המהותי אליו חשופה החברה בארץ הינו רעידת אדמה.

גודל ההפסד המרבי הצפוי בעסקי ביטוח כללי של חברת מנורה, כתוצאה מהחשיפה לנזק בודד גדול או הצטברות נזקים בגין אירוע רעידת אדמה בהסתברות של כ-0.2%, הוא כ- 2,296 מיליון ש"ח ברוטו ו כ- 57 מיליון ש"ח בשייר עצמי. בחברת שומרה גובה הנזק בהסתברות של 0.2% הוא 331 מיליון ש"ח ברוטו וכ-2 מיליון ש"ח בשייר עצמי.

חברות הביטוח מנהלות סיכון זה באמצעות העברתו למבטח משנה בחו"ל במסגרת חוזים יחסיים וחווה Excess Of Loss המחודש מדי שנה ע"פ רמת ה- MPL הרצויה (בשנת 2008: 2.22% במנורה ו-3% בשומרה) בהינתן היקף והרכב תיק הפוליסות המכסות סיכון זה.

לעניין נתונים בדבר מוצרי הביטוח השונים אשר בגינם נוצר למבטח חשיפה לסיכונים הביטוחיים המתוארים לעיל - ראה פירוט ההתחייבויות הביטוחיות לפי סוגי סיכונים ביטוחיים להלן.

ה.1. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות

כללי

להלן תיאור מוצרי הביטוח השונים והשיטות וההנחות המשמשות לחישוב ההתחייבויות בגינם בהתאם לסוג המוצר. באופן כללי בהתאם להוראות המפקח ההתחייבויות הביטוחיות מחושבות על ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות ובאופן עקבי לשנה קודמת. ההתחייבויות מחושבות בהתאם לנתוני הכיסויים הרלוונטיים, כגון: גיל ומין המבוטח, תקופת הביטוח, מועד תחילת הביטוח, סוג הביטוח. פרמיה תקופתית וסכום הביטוח.

השיטות האקטואריות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

1. תוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "מסלולי השקעה":

בתוכניות ביטוח מסוג "עדיף" ומסוג "מסלולי השקעה" קיים מרכיב חיסכון מזהה. העתודה הבסיסית והעיקרית היא בגובה החיסכון שנצבר בתוספת תשואה בהתאם לתנאי הפוליסה כדלקמן:

קצן צמודה לתשואת תיק השקעות (חוזים תלויי תשואה).

קצן צמודה למדד בתוספת ריבית קבועה מובטחת או מזוכה בתשואה מובטחת כנגד נכסים מותאמים (חוזים מבטיחי תשואה).

בגין מרכיבים ביטוחיים המצורפים לפוליסות אלו (אי כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי וכו') מחושבת התחייבות ביטוחית בנפרד כאמור להלן.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

17. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

2. תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה ("מסורתית"):

תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה משלבות מרכיב של סכום חסכון במקרה שהמבוטח נשאר בחיים בתום תקופת התוכנית עם מרכיב ביטוחי של סיכון מוות במשך תקופת התוכנית. בגין מוצרים אלה מחושבת התחייבות ביטוחית לכל כיסוי כהיוון של תזרים המזומנים בגין התביעות הצפויות, כולל תשלום בתום התקופה, בניכוי הפרמיות העתידיות הצפויות. חישוב זה מבוסס על ההנחות לפיהן תומחרו המוצרים ו/או על הנחות שהופקו מניסיון התביעות, כולל שיעורי הריבית (להלן - ריבית תעריפית), לוח התמותה או התחלואה, (ראה גם סעיף 2 להלן). החישוב נעשה בשיטה הידועה בשם "Net Premium Reserve", אשר אינה כוללת בזרם התקבולים הצפוי את המרכיב שהועמס בתעריף הפרמיות לכיסוי העמלות והוצאות, ומנגד אינה מנכה את ההוצאות והעמלות הצפויות. בגין מוצרים מסורתיים תלויי תשואה מחושבת העתודה בהתאם לתשואה שהושגה בפועל בניכוי דמי ניהול.
3. התחייבויות לגמלאות בתשלום מחושבות בהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים אשר נבנו בסיוע נתונים אשר פורסמו על-ידי אקטואר האוצר בחוזר המפקח.
4. התחייבויות בגין קצבאות המשולמות לכל החיים בגין פוליסות בתוקף (משולמות ומסולקות) שטרם הגיעו לשלב מימוש הגמלא או הגיעו לגיל פרישה וטרם התחיל התשלום בפועל, מחושבות בהתאם להסתברות למשיכת הגמלא ובהתאם לתוחלת החיים הצפויה על בסיס לוחות תמותה עדכניים. בעת עדכון לוחות התמותה נעשית הגדלה הדרגתית של ההתחייבויות לגמלא בהתחשב ברווחים הצפויים מהפוליסות עד הגיע המבוטחים למועד הפרישה בהתאם לחוזרי המפקח. ככל שמקדמי הקצבה המובטחים בפוליסות גבוהים יותר, ההגדלה הנדרשת גבוהה יותר.
5. תוכניות ביטוח חיים אחרות כוללות מוצרי סיכון טהור (אובדן כושר עבודה, מקרה מוות, סיעודי, מחלות קשות, נכויות וכו') הנמכרות כפוליסות עצמאיות או שהן מצורפות לפוליסות עם תוכנית יסודית מסוג "עדיף", "מסלולי השקעה" או "מסורתית". בגין תוכניות אלו מחושבת התחייבות אקטוארית. חוץ מאובדן כושר עבודה וסיעודי החישוב נעשה בשיטה הידועה בשם "Gross Premium Reserve" אשר כוללת בזרם התקבולים הצפוי את כל מרכיבי הפרמיות ומנכה את ההוצאות והעמלות הצפויות. באובדן כושר עבודה וסיעודי החישוב נעשה על בסיס Net Premium Reserve. באובדן כושר עבודה השיטה לוקחת בחשבון שיעורי ביטולים שמרניים ואילו בסיעודי יש הנחה של אפס ביטולים.
- בגין תביעות מתמשכות בתשלום, בביטוח סיעודי ובביטוח אובדן כושר עבודה, מחושבת התחייבות ביטוחית בהתאם למשך תקופת התשלום הצפויה, כשהיא מהוונת לפי שיעור הריבית התעריפית שבמוצר.
6. ההתחייבות הביטוחית בגין ביטוח קבוצתי מורכבת מהתחייבות בגין פרמיה שטרם הורווחה, הפרשה להשתתפות ברווחים, עתודה ל-IBNR (תביעות אשר אירעו אך טרם דווחו), עתודה להמשכיות והפרשה להפסדים עתידיים, ככל שנדרשת.
7. ההתחייבות בגין תביעות תלויות בביטוח חיים כוללות הפרשות לתביעות שטרם שולמו, כולל IBNR, בענפים חוץ מסייעודי ואובדן כושר עבודה.

ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות

1. שיעור ההיוון

- בגין תוכניות ביטוח מסוג "מעורב" וכדומה ("מסורתית") (ראה 2 לעיל) ומוצרי סיכון טהור (ראה 5 לעיל) עם פרמיה קבועה הריבית המשמשת להיוון הינה כדלקמן:
- בתוכניות ביטוח המגובות בעיקרן באגרות חוב מיועדות ריבית תעריפית בשיעורים של בין 3% ל-5% צמודה;
  - בגין מוצרים תלויי תשואה, שהונפקו בשנים 1991 ואילך ריבית תעריפית בשיעור 2.5%, צמודה. בהתאם לתנאי הפוליסה שינויים בריבית יזקפו למבוטחים.
- שיעור ההיוון יכול להשתנות כתוצאה משינויים מהותיים בשיעור הריבית שוק לטווח ארוך.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

17. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

2. שיעורי תמותה ותחלואה

(א) שיעורי התמותה ששימשו לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות בגין תמותה של מבוטחים לפני הגיעם לגיל פרישה (כלומר לא כולל תמותה של מבוטחים מקבלי קצבאות זקנה ומקבלי פיצוי חודשי אי כושר עבודה או סיעוד) זהים, בדרך כלל, לשיעורים אשר שימשו לקביעת התעריף.

(ב) ההתחייבות לקצבאות המשולמות לכל החיים מחושבת בהתאם ללוחות תמותה עדכניים. עליה בהנחה של שיעור התמותה, עקב עליה בשיעור התמותה בפועל לרמה העולה על ההנחה הקיימת, תביא לקיטון ההתחייבות לקצבאות המשולמות לכל החיים. יצוין כי בעשורים האחרונים קיימת מגמה של הגדלת תוחלת החיים וקיטון בשיעור התמותה. הנחת התמותה המשמשת לחישוב ההתחייבות לקצבה לוקחת בחשבון הנחה בגין גידול עתידי בתוחלת החיים.

(ג) שיעורי התחלואה מתייחסים לשכיחות של מקרי תביעה בגין תחלואה ממחלות קשות, אובדן כושר עבודה, סיעוד, ניתוחים ואשפוז, נכות מתאונה וכיוצ"ב. שיעורים אלה נקבעו על בסיס ניסיון החברה או מחקרים של מבטחי משנה. בענפי סיעוד ואובדן כושר עבודה נקבעת תקופת תשלום הקצבאות בהתאם לניסיון החברה או מחקרים של מבטחי משנה. ככל שההנחה לגבי שיעור התחלואה תעלה כך תגדל ההתחייבות הביטוחית בגין תחלואה ממחלות קשות, אובדן כושר עבודה, סיעוד, ניתוחים ואשפוז, נכות מתאונה.

3. שיעורי לקיחת גמלא

חוזי ביטוח חיים הכוללים מרכיב חיסכון, התנהלו, בגין כספים שהופקדו משנת 2000 עד לסוף שנת 2007 בשני מסלולים: מסלול הוני או מסלול קצבתי. בכסף שהופקד עד שנת 2000 המובטח רשאי בעת הפרישה לבחור את המסלול במועד הפרישה. היות וסכום ההתחייבות הביטוחית שונה בכל אחד משני מסלולים אלו, מוטל על החברה לקבוע את שיעור הפוליסות בהן יבחרו המבוטחים במסלול הקצבתי. שיעור זה נקבע על פי הנחיות הפיקוח תוך התאמה לניסיון החברה. החל משנת 2008 כמעט כל התוכניות הן לקצבה.

4. שיעורי ביטולים

שיעור הביטולים משפיע על ההתחייבויות הביטוחיות בגין חלק מביטוחי הבריאות וכן על קצבאות המשולמות לכל החיים בתקופה שלפני התחלת התשלומים. ביטולי חוזי ביטוח יכולים לנבוע מביטול פוליסות היזום על ידי החברה עקב הפסקת תשלומי הפרמיות או פדיונות פוליסות לבקשת בעליהן. ההנחות לגבי שיעורי הביטולים מבוססות על ניסיון החברה והן מבוססות על סוג המוצר, משך החיים של המוצר ומגמות מכירה.

5. שיעורי המשכיות

ישנם ביטוחי בריאות וביטוחים סיעודיים קבוצתיים בהם זכאים המבוטחים להמשיך ולהיות מבוטחים באותם תנאים גם אם החוזה הקולקטיבי לא יחודש או שהמבוטח פורש מהקבוצה. בגין אופציה זו של המבוטחים קיימת לחברה התחייבות המבוססת על הנחות לגבי שיעורי המשכיות של הביטוחים הקולקטיביים ושיעורי המשכיות של החוזים עם המבוטחים לאחר סיום החוזה הקולקטיבי.

ככל שההסתברות לכך, שהחוזה הקולקטיבי לא יחודש, עולה (שיעור המשכיות גבוה יותר) כך גדלה ההתחייבות הביטוחית עקב המשך ביטוח בתנאים קודמים, ללא התאמת החיתום לשינוי במצבו הבריאותי של המבוטח.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח חיים ובריאות (המשך)

ההנחות העיקריות המשמשות לחישוב ההתחייבויות הביטוחיות (המשך)

6. ניתוחי רגישות בביטוח חיים

ליום 31 בדצמבר 2008:

שיעור תמותה עבור מקבלי קצבאות זקנה		שיעור תחלואה		רווח (הפסד) הכנסה כוללת (הון עצמי)
-10%	+10%	-10%	+10%	
אלפי ש"ח				
(1,890)	1,602	46,688	(58,272)	
(1,890)	1,602	46,688	(58,272)	

ליום 31 בדצמבר, 2007

שיעור תמותה עבור מקבלי קצבאות זקנה		שיעור תחלואה		רווח (הפסד) הכנסה כוללת (הון עצמי)
-10%	+10%	-10%	+10%	
אלפי ש"ח				
(1,461)	1,239	41,571	(54,214)	
(1,461)	1,239	41,571	(54,214)	

ה. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי

1. תיאור מוצרי ביטוח כללי

להלן תיאור מוצרי הביטוח השונים והשיטות וההנחות המשמשות לחישוב ההתחייבויות בגינם בהתאם לסוג המוצר.

(א) רכב חובה

ביטוח רכב חובה הינו ביטוח סטטוטורי אשר מהווה תנאי מוקדם הכרחי לשימוש ברכב מנועי. פוליסת ביטוח חובה, בהתאם לפקודת ביטוח רכב מנועי, מעניקה כיסוי לבעל הרכב והנוהג בו, מפני כל חבות שהם עלולים לחוב לפי חוק הפיצויים ומפני חבות אחרת שהם עלולים לחוב בשל נזק גוף שנגרם לנהג הרכב, לנוסעים בו או להולכי הרגל שנפגעו כתוצאה מהשימוש ברכב מנועי. הכיסוי הביטוחי בתחום רכב חובה קבוע ואחיד בין חברות הביטוח. תביעות ברכב חובה מתאפיינות ב"זנב ארוך" LONG TAIL דהיינו לעיתים חולף זמן רב ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

(ב) רכב רכוש

פוליסת ביטוח רכב רכוש כוללת כיסויים בגין נזק עצמי הנגרם לרכב המבוטח, גניבה, וכן נזק רכוש הנגרם על ידי הרכב המבוטח לצד שלישי. ניתן לרכוש פוליסה לנזק לצד ג' בלבד או בשילוב עם כיסויים נוספים. הפוליסה התקנית קובעת נוסח ותנאים מינימליים לביטוח מקיף לרכב אשר חברת ביטוח יכולה לשנותם רק אם השינוי הוא לטובת המבוטח. התעריף לביטוח רכב רכוש אינו אחיד ותלוי במספר משתנים, כגון: סוג הרכב המבוטח, ניסיון התביעה המצטבר שלו, גילו של הנהג והגבלת מספר הנהגים הרשאים לנהוג ברכב. התעריף מאושר על ידי המפקח כתעריף מקסימום. ע"פ רוב, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

2ה. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

1. תיאור מוצרי ביטוח כללי (המשך)

(ב) רכב רכוש (המשך)

1.1. רכב מקיף (פרטי ומסחרי לרבות משאיות) - כיסוי בגין נזק לרכב כתוצאה מתאונה, נזק לרכב כתוצאה מאש, גניבת הרכב, נזק שנגרם תוך כדי גניבת הרכב, נזק שנגרם כתוצאה מנזקי טבע (שיטפון, סערה, שלג וברד), נזק לרכב כתוצאה ממעשה זדון (למעט על ידי המבוטח או מי מטעמו), נזק שגרם הרכב לרכוש של צד שלישי.

2.2. ביטוח מקיף ללא כיסוי תאונות - כיסוי ביטוחי של כל הסיכונים המפורטים בס"ק א' לעיל, למעט סעיף נזק כתוצאה מתאונה.

3.2. ביטוח מקיף ללא כיסוי גניבה - כיסוי ביטוחי של כל הסיכונים המפורטים בס"ק א' לעיל, למעט גניבת הרכב.

4.2. ביטוח אחריות כלפי צד שלישי - הגנה על המבוטח מפני אחריותו לנזקים שנגרמו לרכוש של צד שלישי כתוצאה משימוש ברכבו.

5.2. ביטוח אופנועים.

6.2. בנוסף לכיסוי הבסיסי, הקבוצה מאפשרת למבוטח להרחיב את הכיסוי כדלקמן: כיסוי לנזקי רעידת אדמה, רכב חדש תמורת הישן שניזוק (לרכבים משנות דגם אחרונות בלבד ולמקרה ביטוח של אובדן גמור), ביטוח רדיו טייפ או רדיו דיסק חליפי, ביטוח שבר שמשות, שירותי גרירה ומתן רכב חליפי. בנוסף, קיים מסלול ייחודי לכלי רכב פרטיים בלבד, המאפשר סל רחב יותר של שירותים והטבות למבוטח, עם אפשרות לפרמיה מוזלת.

(ג) חבויות

תביעות בחבויות מתאפיינות ב"זנב ארוך" LONG TAIL דהיינו לעיתים חולף זמן רב ממועד קרות האירוע ועד מועד הסילוק הסופי של התביעה.

1.1. ביטוח חבות מעבידים - כיסוי למבוטח בגין אחריותו לנזקי גוף הנגרמים לעובד בשל ותוך כדי עבודתו אצל המבוטח. החבות המכוסה היא חבות לפי פקודת הנזיקין או לפי חוק האחריות למוצרים פגומים, התש"ם-1980, והביטוח הינו שיורי, מעל הכיסוי לפי חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995. הביטוח נערך בדרך כלל על בסיס אירוע. דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם - מספר העובדים המועסקים, היקף שכר העבודה השנתי שמשלם המעסיק, סוג פעילות המעסיק, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק וכדומה. ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע. הגשת התביעה יכולה להיעשות לאחר תקופת הביטוח בתוך תקופת ההתיישנות.

2.2. ביטוח צד שלישי - הפוליסה לביטוח אחריות כלפי צד שלישי מכסה את חבותו של המבוטח על פי כל דין, בגין נזקי גוף או רכוש שנגרמו לצד שלישי שאינו עובד המבוטח בשל נזק שנגרם מאירוע תאונתי אשר התרחש במהלך תקופת הביטוח בקשר עם הפעילות בגינה רכש המבוטח את הכיסוי הביטוחי. ביטוח זה נערך בדרך כלל על בסיס אירוע. דמי הביטוח נקבעים כפונקציה של מספר משתנים, כאשר המרכזיים שבהם - עיסוק המבוטח, היקף פעילות המבוטח, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, חשיפה למפגעים או סיכונים סביבתיים, אמצעי ההגנה הקיימים בעסק וכדומה.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

1. תיאור מוצרי ביטוח כללי (המשך)

(ג) חביות (המשך)

3.ג. ביטוח אחריות מקצועית - ביטוח המכסה את חבותו של בעל מקצוע בגין כשל בביצוע חובתו המקצועית שתוצאתו נזק לצד שלישי, בין אם הינו לקוח של המבוטח ובין אם לאו. ביטוח אחריות מקצועית נערך על בסיס הגשת תביעה. הכיסוי בפוליסה מוגבל לאירועים תאונתיים ואינו מכסה מעשים מכוונים של המבוטח. המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, גבול האחריות הרצוי, ותק במקצוע, מספר העובדים, מחזור ההכנסות, ניסיון התביעות של המבוטח והתחום הטריטוריאלי של הכיסוי והשיפוט השפעה ניכרת על תעריף דמי הביטוח.

4.ג. ביטוח אחריות המוצר - ביטוח המכסה את חבותו של המבוטח בגין נזק שנגרם על ידי מוצרים שיוצרו על ידו, לאחר שפסקו מלהיות בחזקתו. ביטוח זה נערך על בסיס הגשת תביעה. המשתנה העיקרי המשפיע על דמי הביטוח הוא עיסוקו של המבוטח, כאשר גם להיקף הפעילות, קיום פעילות ייצוא, התקופה הרטרואקטיבית הנדרשת, גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח והתחולה הטריטוריאלי של הכיסוי השפעה על תעריף דמי הביטוח.

5.ג. ביטוח דירקטורים ונושאי משרה - ביטוח המכסה דירקטורים ונושאי משרה בשל חבות חוקית שהופרה על ידי הדירקטורים ונושאי המשרה בתוך תקופת הביטוח. הביטוח נערך על בסיס הגשת תביעה. החבות המכוסה היא בעיקרה מתוקף חוק החברות, המטיל חבות אישית על נושאי המשרה בחברה. בעלת הפוליסה בביטוח זה הינה החברה, הרוכשת את הכיסוי עבור נושאי המשרה והדירקטורים המכהנים ו/או שכיחנו בעבר והמוגדרים כמבוטחים.

דמי הביטוח בענף זה מתבססים על מספר משתנים, כאשר המרכזיים מביניהם: גבול האחריות הרצוי, ניסיון התביעות של המבוטח, תחום העיסוק של החברה, הרכב בעלי המניות, המבנה והחוסן הפיננסיים של החברה והיות החברה ציבורית או פרטית.

(ד) ביטוח רכוש

1.ד. ביטוח דירות (מקיף דירות) - ביטוח מבנה דירה וביטוח תכולת דירה למגורים. תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח דירות ותכולתן), התשמ"ו-1986 (להלן לצורך סעיף זה: "התקנות") מגדירות את סוג הכיסוי הביטוחי המינימלי למבנה דירה ותכולתה, כהגדרתן בתקנות (להלן: "הפוליסה התקנית דירה"). על פי התקנות, ביטוח דירות כולל כיסוי לתכולה ולמבנה כנגד סיכונים אש, פריצה, כיסוי נזקי טבע, רעידת אדמה ונזקי צנרת. חברת הביטוח יכולה לשנות את הפוליסה התקנית דירה רק אם השינוי הינו לטובת המבוטח. למבוטח ניתנת אפשרות לוותר בכתב על כיסוי לרעידת אדמה. במרבית המקרים, תביעות בגין פוליסות אלו מתבררות בסמוך למועד קרות מקרה הביטוח.

2.ד. אובדן רכוש ומקיף בתי עסק - ביטוחים המכסים אובדן רכוש שאינו דירת מגורים ותכולתה או רכב מנועי (למשל סחורות, מכונות, ציוד, מפעלים וכו'). ביטוח בתי עסק כולל כיסוי לתכולה ולמבנה כנגד סיכונים אש, פריצה, כיסוי נזקי טבע ורעידת אדמה. ניתן לרכוש בביטוחים אלה כיסוי לנזק תוצאתי של אובדן רווחים.

3.ד. ביטוח משכנתאות - כולל ביטוח מבנה עבור לווים הנוטלים משכנתא למימון רכישת דירות. פוליסות אלו משועבדות לטובת המלווה. ביטוח זה נמכר בדרך כלל בשילוב עם ביטוח חיים (ריסק) לכיסוי יתרת ההלוואה במקרה של מות המבוטח.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ה.2. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

1. תיאור מוצרי ביטוח כללי (המשך)

(ד) ביטוח רכוש (המשך)

- 4.ד. ביטוח ימי, כלי טיס וכלי שיט - ביטוח המכסה נזק או אבדן הקשורים לסיכוני תעופה או שיט. ביטוח כלי שיט מכסה גופי אניות; ביטוח כלי טיס כולל ביטוח גופי מטוסים וביטוח תאונות נסיעה; וביטוח ימי מכסה הובלת מטענים בים וביבשה.
- 5.ד. מטענים בהובלה - ביטוח המכסה אובדן או נזק למטען הנגרם במסגרת הובלה יבשתית.
- 6.ד. ביטוח הנדסי (ביטוח שבר מכני) - ביטוח המכסה נזקים לציוד הנובעים מהפעלתו, בניגוד לנזקים הנגרמים על ידי גורמים חיצוניים בלתי תלויים.
- 7.ד. ביטוח הנדסי (עבודות קבלניות) - כיסוי לעבודות קבלניות, ציודן וחומרים, מפני נזק תאונתי.
- 8.ד. ביטוח הנדסי (עבודות הקמה) - כיסוי לעבודות הקמה של מערכות מכניות, ציודן וחומרים, מפני נזק תאונתי.
- 9.ד. ביטוח ציוד אלקטרוני - כיסוי לנזק תאונתי, למערכות מתח נמוך ולכיסוי הוצאות שחזור מידע מחשבים ושכירת ציוד חלופי.
- 10.ד. ביטוח סיכוני טרור - ביטוח שיורי (מעל תקבולי מס רכוש) המכסה נזק פיזי לרכוש ואובדן רווח גולמי בשל מעשה טרור.
- 11.ד. ביטוח ערבויות ביצוע וערבויות פיננסיות: הקבוצה משווקת ערבויות ביצוע שמהותן התחייבויות לשיפוי המוטב בגין הפרת התחייבות המבוטח כלפיו. הפוליסות מונפקות לטובת מזמיני עבודה בפרויקטים ומיועדות להבטיח עמידה בהתחייבויותיהם של קבלנים, יזמים וגופים גדולים נוספים בביצוע פרויקטים, כפי שסוכמו בין הצדדים. בנוסף, הקבוצה משווקת ערבויות פיננסיות שמהותן התחייבות לשיפוי המוטב בגין הפרת התחייבות פיננסית של המבוטח כלפיו.
- 12.ד. ביטוח ערבות חוק המכר: הקבוצה משווקת ביטוח המכסה את השקעתם של רוכשי יחידות דיור כנגזר מחוק המכר (דירות) תשל"ג 1973 וחוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות רוכשי דירות), התשל"ה - 1974. ביטוח זה תואם את ההנחיות בחוק המכר ולרוב תקופת הביטוח שלו ארוכה (מעל שנה). הסיכון בפוליסות אלו הולך ופוחת עם הזמן כתוצאה מהתקדמות הבנייה וקבלת החזקה בנכס. בהתאם להוראות הפיקוח, ההכרה ברווח מהכנסות החברה מענף זה נדחות לתקופה של 5 שנים. החברה מנפיקה פוליסות אלו לקבלנים, בין אם באמצעות שיווק ישיר לקבלן או באמצעות בנקים המספקים מימון לפרוייקט הבנייה.
- 13.ד. ביטוח דמי מחלה: כיסוי חבותו של המבוטח (המעסיק) כלפי עובדיו לתשלום ימי מחלה. חבות המעביד לתשלום כפופה להוראות הדין (חקיקה, תקנות, הסכמים קיבוצים וצוויו הרחבה) לעניין זכויות עובדים.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ה. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

2. עקרונות חישוב ההערכה האקטוארית בביטוח כללי

(א) ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח כללי כוללות את המרכיבים העיקריים הבאים:

- הפרשה לפרמיה שטרם הורווחה
- תביעות תלויות כולל הפרשה להוצאות עקיפות
- הפרשה לפרמיה בחסר
- ובניכוי - הוצאות רכישה נדחות.

ההפרשה לפרמיה שטרם הורווחה והוצאות הרכישה הנדחות מחושבות בדרך שאינה תלויה בהנחות כל שהן ולכן אינן חשופות לסיכון הרזרבה. לעניין האופן בו מחושבות הפרשות אלה ראה באור מדיניות חשבונאית.

(ב) בהתאם להוראות המפקח התביעות התלויות מחושבות על ידי אקטואר, על-פי שיטות אקטואריות מקובלות המתבססות בעיקרן על ניסיון העבר של קבוצת הסיכונים שנבדקת, ומתחשבות הן בהתפתחות של התשלומים והן בהתפתחות של סכום התשלומים וההערכות הפרטניות, ובנוסף לעיתים גם על מגמת החומרות בקבוצה הרלוונטית. הערכת התביעות התלויות נעשתה ברמת הברוטו וברמת ביטוח המשנה בנפרד. השיבובים וכן ההשתתפות העצמית שתגבה מהמבוטחים, מחושבים על בסיס ניסיון העבר המשתקף בנתוני המודל האקטוארי.

(ג) כן נכללות הערכות איכותיות ושיקול דעת באשר למידה שמגמות העבר לא ימשכו בעתיד. גורמים פנימיים לדוגמא: שינויים בתמהיל התיק, שינויים במדיניות החיתום ושינויים בנהלי הטיפול בתביעות. גורמים חיצוניים לדוגמא: פסיקה משפטית, חקיקה וכו'. כאשר שינויים כאמור לעיל, לא באו לידי ביטוי באופן מלא בניסיון העבר, האקטואר מעדכן את המודלים ו/או מבצע הפרשות ספציפיות על סמך הערכות סטטיסטיות ו/או משפטיות לפי העניין.

(ד) בתביעות גדולות בעלות אופי לא סטטיסטי ובענפים בהם אין מודל סטטיסטי מתאים, העתודה נקבעת (בברוטו ובשייר) על סמך חוות דעת מומחי החברה, ובהתאם להמלצות יועציהם המשפטיים.

(ה) חלקם של מבטחי המשנה בתביעות התלויות נאמד בהתחשב בסוג ההסכם (יחסי/בלתי יחסי), ניסיון התביעות בפועל והפרמיה שהועברה למבטחי משנה.

(ו) הערכת התביעות התלויות עבור חלק החברה במאגר הישראלי לביטוחי רכב (להלן - הפול) התבססה על חישוב שבוצע על ידי הפול.

3. פירוט השיטות האקטוארית בענפי הביטוח העיקריים

לצורך הערכת התביעות התלויות נעשה שימוש במודלים האקטוארים המפורטים להלן, בשילוב ההנחות השונות. בחירת השיטה האקטוארית המתאימה לכל ענף ביטוח, סוג של אירוע ולכל שנת אירוע/פתיחה, נקבעת על סמך שיקול דעת לפי מידת ההתאמה של השיטה למקרה ולעיתים נעשה שילוב בין השיטות השונות. במקרים מסוימים האקטואר מעדכן את המודלים בגין מגמות, פסיקה, שינויי חקיקה או גורמים אחרים שעשויים להשפיע על התביעות בעתיד באופן שונה מאשר התפתחות בעבר.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

2ה. סיכון ביטוחי בחוזי ביטוח כללי (המשך)

3. פירוט השיטות האקטוארית בענפי הביטוח העיקריים (המשך)

התביעות התלויות בכל הענפים חושבו, על בסיס שיטות אקטואריות מקובלות: שיטת CHAIN LADDER המתבססת על התפתחות התביעות ההיסטוריות (התפתחות התשלומים ו/או התפתחות סך התביעות, התפתחות כמות התביעות ועוד), בכדי להעריך את ההתפתחות הצפויה לתביעות הקיימות והעתידיות. שיטת ממוצעים: לעיתים, כאשר ניסיון התביעות בתקופות האחרונות אינו מספיק בשל, משתמשים בחומרות היסטוריים בקבוצות הרלוונטיות תוך התייחסות למגמה אם קיימת כזו. שיטה זו מתבססת על חישוב סכום ממוצע לתביעה פתוחה או סגורה (חומרת התביעה), ולפעמים גם במשך הזמן מיום פתיחת התביעה ועד לסילוקה/סגירתה.

4. ההנחות העיקריות שנלקחו לצורך ההערכה האקטוארית

- א. החישובים האקטואריים אינם כוללים הפחתה בשל היוון תשלומי התביעות העתידיים. מאידך, לא נכללה תוספת בעד מרווח לסיכון (סטיית תקן).
- ב. בענפי החבויות בהם קיים מרכיב גדול של אי-וודאות, בעיקר בשל הניסיון המועט, החברה נוקטת במידה מסוימת של שמרנות בבחירת ההערכה על בסיס אומדנים שהתקבלו מהשיטות האקטואריות השונות.

1. מידע בדבר סיכוני אשראי

1. חלוקת נכסי חוב על פי מיקומם

ליום 31 בדצמבר, 2008			
סה"כ	שאינם סחירים אלפי ש"ח	סחירים	
10,570,428	8,542,159	2,028,269	בארץ (*)
124,585	125	124,460	בח"ל (*)
<u>10,695,013</u>	<u>8,542,284</u>	<u>2,152,729</u>	סך הכל נכסי חוב

ליום 31 בדצמבר, 2007			
סה"כ	שאינם סחירים אלפי ש"ח	סחירים	
6,593,835	4,610,244	1,983,591	בארץ (*)
175,512	50,924	124,588	בח"ל (*)
<u>6,769,347</u>	<u>4,661,168</u>	<u>2,108,179</u>	סך הכל נכסי חוב

(*) כולל נכסים מובנים המורכבים מנכסי חוב החשופים לסיכון אשראי (מוצגים במאזן כחלק מהשקעות פיננסיות אחרות).

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

1. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים

1.א. נכסי חוב

דירוג מקומי				
ליום 31 בדצמבר 2008				
סה"כ	לא מדורג	נמוך BBB- מ-אלפי ש"ח	BBB- עד A+	AA- ומעלה
924,282	-	-	-	924,282
1,002,851	7,822	116,028	335,935	543,066
101,136	-	-	-	101,136
2,028,269	7,822	116,028	335,935	1,568,484
5,710,276	-	-	-	5,710,276
1,125,269	-	29,538	372,620	723,111
905,647	-	1,310	18,060	886,277
89,487	-	6,535	11,307	71,645
85,324	-	-	-	85,324
3,040	-	-	-	3,040
385,453	5,375	191,904	110,963	77,211
237,663	125,923	111,740	-	-
8,542,159	131,298	341,027	512,950	7,556,884
10,570,428	139,120	457,055	848,885	9,125,368
591,789	-	242,081	121,544	228,165

נכסי חוב בארץ

נכסי חוב סחירים
אגרות חוב ממשלתיות
אגרות חוב קונצרניות
נכסי חוב אחרים

סך הכל נכסי חוב סחירים
בארץ

נכסי חוב שאינם סחירים
אגרות חוב ממשלתיות
אגרות חוב קונצרניות
פקדונות בבנקים
ובמוסדות פיננסיים
נכסי חוב אחרים לפי

בטחונות:

משכנתאות
הלוואות על פוליסות
הלוואות בשעבוד נדל"ן
בטחונות אחרים (*
לא מובטחים

סך הכל נכסי חוב שאינם
סחירים בארץ

סך הכל נכסי חוב בארץ

מזה-

נכסי חוב בדירוג פנימי (**)

(* כולל הלוואות בשעבוד מניות ושעבוד רכב.
(**) נכסים שדורגו בדירוג פנימי אינם מדורגים בדירוג חיצוני.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

1. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.1. נכסי חוב (המשך)

דירוג בינלאומי				
ליום 31 בדצמבר 2008				
סה"כ	לא מדורג	נמוך BBB-מ	BBB- עד BBB+	A- ומעלה
אלפי ש"ח				
5,580	-	-	-	5,580
106,079	-	3,958	28,282	73,839
12,801	-	-	-	12,801
124,460	-	3,958	28,282	92,220
125	-	-	-	125
125	-	-	-	125
124,585	-	3,958	28,282	92,345

נכסי חוב בחו"ל

נכסי חוב סחירים

אגרות חוב ממשלתיות

אגרות חוב קונצרניות

נכסי חוב אחרים

סך הכל נכסי חוב סחירים
בחו"לנכסי חוב שאינם סחירים
אגרות חוב קונצרניותסך הכל נכסי חוב שאינם
סחירים בחו"ל

סך הכל נכסי חוב בחו"ל

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

1. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.1. נכסי חוב (המשך)

דירוג מקומי				
ליום 31 בדצמבר 2007				
סה"כ	לא מדורג	נמוך BBB-מ	BBB- עד A+	AA- ומעלה
אלפי ש"ח				
736,868	-	-	-	736,868
1,246,723	-	194,057	255,962	796,704
1,983,591	-	194,057	255,962	1,533,572
2,181,544	-	-	-	2,181,544
997,929	1,653	17,417	293,947	684,912
694,799	-	966	24,131	669,702
95,664	623	-	27,631	67,410
83,304	-	-	-	83,304
332,121	55,415	189,740	42,389	44,577
224,883	62,549	159,276	3,058	-
4,610,244	120,240	367,399	391,156	3,731,449
6,593,835	120,240	561,456	647,118	5,265,021
467,117	-	201,806	70,020	195,291

נכסי חוב בארץ

נכסי חוב סחירים

אגרות חוב ממשלתיות

אגרות חוב קונצרניות

סך הכל נכסי חוב סחירים

בארץ

נכסי חוב שאינם סחירים

אגרות חוב ממשלתיות

אגרות חוב קונצרניות

פיקדונות בבנקים

ובמוסדות פיננסיים

נכסי חוב אחרים לפי

בטחונות:

משכנתאות

הלוואות על פוליסות

בטחונות אחרים (*)

לא מובטחים

סך הכל נכסי חוב שאינם

סחירים בארץ

סך הכל נכסי חוב בארץ

מזה - נכסי חוב בדירוג

פנימי (**)

(*) הלוואות בשעבוד מניות ובשעבוד רכב.

(**) הנכסים שדורגו בדירוג פנימי הם נכסים שאינם מדורגים בדירוג חיצוני.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

1. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.1. נכסי חוב (המשך)

דירוג בינלאומי					
ליום 31 בדצמבר 2007					
סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB	עד BBB- BBB+	A- ומעלה	
אלפי ש"ח					
7,225	-	-	-	7,225	נכסי חוב בחו"ל
117,363	-	13,436	8,249	95,678	נכסי חוב סחירים
					אגרות חוב ממשלתיות
					אגרות חוב קונצרניות
124,588	-	13,436	8,249	102,903	סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל
39,097	696	9,812	-	28,589	נכסי חוב שאינם סחירים
11,827	-	-	-	11,827	אגרות חוב קונצרניות
					פקדונות בבנקים ומוסדות פיננסיים
50,924	696	9,812	-	40,416	סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בחו"ל
175,512	696	23,248	8,249	143,319	סך הכל נכסי חוב בחו"ל

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

1. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

2. פירוט נכסים בחלוקה לדירוגים (המשך)

א.2. סיכוני אשראי בגין נכסים אחרים (בארץ)

מידע נוסף

דירוג מקומי				
ליום 31 בדצמבר 2008				
סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB עד A+	A- ומעלה
אלפי ש"ח				
7,032	7,032	-	-	-
656,810	652,530	-	-	4,280
61,498	-	-	-	61,498
-	-	-	-	-
571,969	-	-	-	571,969
1,297,309	659,562	-	-	637,747

הלוואות לחברות כלולות
חייבים ויתרת חובה למעט
יתרות מבטחי משנה (*)
נכסי מיסים נדחים
השקעות פיננסיות אחרות(**)
מזומנים ושווי מזומנים

סה"כ

דירוג מקומי				
ליום 31 בדצמבר 2007				
סה"כ	לא מדורג	נמוך מ-BBB	BBB- עד A+	AA- ומעלה
אלפי ש"ח				
641,825	641,825	-	-	-
54,413	-	-	-	54,413
-	-	-	-	-
267,497	-	-	-	267,497
963,735	641,825	-	-	321,910

חייבים ויתרות חובה, למעט
יתרות מבטחי משנה (*)
נכסי מיסים נדחים
השקעות פיננסיות אחרות(**)
מזומנים ושווי מזומנים

סה"כ חשיפת אשראי לנכסים
אחרים

(*) ראה ביאור מבטחי משנה להלן בסעיף 11.

(**) מוצרים מורכבים הוצגו על-פי נכסי הבסיס בטבלת נכסי החוב.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

1. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

3. מידע נוסף בדבר סיכוני אשראי

- א. הקבוצה מבצעת דרוג אשראי לנכסי חוב לא סחיר ע"פ מתודולוגיה שגיבשה ונבדקת בימים אלה ע"י המפקח על הביטוח. בכוונת הקבוצה לבחון באופן שוטף את הפערים, ככל שהם קיימים, בין דרוגים שבוצעו על ידה לבין דרוגים שבוצעו על ידי חברות דרוג חיצוניות. נכון לתאריך המאזן נמצאו פערים בין הדירוגים הפנימיים לדירוגים החיצוניים. הדירוגים הפנימיים נוטים להיות בממוצע נמוכים יותר ומשקפים את האווירה השלילית בשוק האג"ח הקונצרני ואת החשש הגובר מכך שחברות יחדלו פרעון בגלל חוסר אפשרות למחזר חוב.
- ב. החברה מבצעת הערכה של הפסד אשראי צפוי כולל בתיקי הנכסים, ע"ב הערכות של הסתברויות לחדלות פרעון ושיעורי Recovery.
- ג. קיים שוני בסולמות דרוג בין נכסי חוב בארץ לבין נכסי חוב בחו"ל. בכוונת החברה להשתמש בסולם ההמרה שיפורסמו חברות הדירוג ע"פ הוראת מהממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון. בדוח כספי זה מדווחים הדירוגים המקומיים בנפרד מהדירוגים הבינלאומיים.
- ד. מידע בדבר סיכוני אשראי בבאור זה אינו כולל את הנכסים עבור חוזים תלויי תשואה המוצגים בבאור נפרד.
- ה. לעניין יתרות מבטחי משנה בסך 662 מיליון ש"ח ראה סעיף 11 להלן.
- ו. לעניין יתרות פרמיה לגבייה בסך 540 מיליון ש"ח (חלק מחייבים ויתרות חובה בטבלה א.2. לעיל) ראה באור 11.
- ז. גיול השקעות בנכסי חוב פיננסים לא סחירים:

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
4,515,875	8,397,331	נכסי חוב שערכם לא נפגם ללא פיגור בפיגור (*):
9,789	7,016	מתחת ל- 90 ימים
1,345	1,922	בין 90 ל- 180 ימים
59,178	51,184	מעל 180 ימים
70,312	60,122	
4,586,187	8,457,453	סך הכל נכסי חוב שערכם לא נפגם
131,074	149,008	נכסי חוב שערכם נפגם
56,093	64,176	נכסים שערכם נפגם, ברוטו
		הפרשה להפסד
74,981	84,832	נכסי חוב שערכם נפגם, נטו
4,661,168	8,542,285	סך הכל נכסי חוב לא סחירים

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

1. מידע בדבר סיכוני אשראי (המשך)

4. פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות בנכסי חוב פיננסיים סחירים ושאינם סחירים

ליום 31 בדצמבר 2008		
סיכון חוץ מאזני אלפי ש"ח	סיכון אשראי מאזני % מסה"כ	אלפי ש"ח
165,381	0.82%	88,004
	6.45%	689,389
	2.61%	278,876
	0.68%	72,746
	3.61%	386,274
	0.14%	15,101
	13.26%	1,417,659
	1.21%	129,425
	3.22%	344,125
	4.59%	491,331
	1.27%	135,889
	62.14%	6,646,194
<u>165,381</u>	<u>100.00%</u>	<u>10,695,013</u>

ענף משק

תעשייה
 בינוי ונדל"ן
 חשמל ומים
 מסחר
 השקעות ואחזקות
 תקשורת ושירותי מחשב
 בנקים
 שירותים פיננסיים
 שירותים עסקיים אחרים
 אנשים פרטיים
 אחר

אג"ח מדינה/ פקדונות החשב הכללי

סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2007		
סיכון חוץ מאזני אלפי ש"ח	סיכון אשראי מאזני % מסה"כ	אלפי ש"ח
25,353	1.7%	117,137
	11.2%	755,732
	3.4%	227,042
	1.2%	82,446
	5.8%	389,888
	0.2%	12,657
	0.2%	10,809
	17.1%	1,159,533
	1.1%	77,174
	5.0%	340,671
	7.6%	514,435
	2.5%	167,516
	43.0%	2,914,307
<u>25,353</u>	<u>100.0%</u>	<u>6,769,347</u>

ענף משק

תעשייה
 בינוי ונדל"ן
 חשמל ומים
 מסחר
 השקעות ואחזקות
 מלונאות ותיירות
 תקשורת ושירותי מחשב
 בנקים
 שירותים פיננסיים
 שירותים עסקיים אחרים כולל תקשורת
 אנשים פרטיים
 אחר
 אג"ח מדינה

סך הכל

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

11. מידע בדבר סיכוני אשראי בביטוח משנה1. תיאור אופן ניהול סיכוני אשראי הנובעים מהחשיפה למבטחי משנה

חברות הביטוח בקבוצה מבטחות חלק מעסקיהן בביטוח משנה, שרובו נעשה באמצעות מבטחי משנה בחו"ל. עם זאת, ביטוח המשנה אינו משחרר את החברות מחובתן כלפי מבטחיהן על פי פוליסות הביטוח.

הקבוצה חשופה לסיכונים הנובעים מאי וודאות לגבי יכולת מבטחי המשנה לשלם את חלקם בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח (נכסי ביטוח המשנה) ואת חובותיהם בגין תביעות ששולמו.

הקבוצה חשופה לריכוז סיכון אשראי למבטח משנה בודד, עקב מבנה שוק ביטוח המשנה והכמות המוגבלת של מבטחי משנה בעלי דירוג מספק.

בהתאם להנחיית המפקח קובעים הדירקטוריונים של חברות הביטוח, אחת לשנה, מסגרות חשיפה מרביות למבטחי המשנה, עימם התקשרה ו/או תתקשר החברה, המבוססות על דירוגם הבינלאומי. חשיפות אלו מנוהלות ברמת חוזה ביטוח המשנה. כלומר לכל חוזה נקבעת מגבלת חשיפה מקסימלית למבטח משנה בודד בהתאם לדירוג האשראי שלו. ככל שהדירוג נמוך יותר מגבלת החשיפה למבטח משנה בודד תהיה נמוכה יותר. באמצעות המגבלות משיגה החברה תיק מבטחי משנה איכותי ומפוזר ובכך מגבילה את סיכון האשראי.

חברות הביטוח בקבוצה מבצעות מעקב אחר מצבו של מבטח המשנה בשוק העולמי, שינויים בדירוג האשראי שלו, וקיום התחייבויותיו הכספיות השוטפות.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ו'.1. ביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה

ליום 31 בדצמבר 2008:

חובות בפיגור		נכסי ביטוח משנה							סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2008	קבוצת דירוג (*)
		ביטוח כללי			תביעות תלויות					
מקל שנה	בין חצי שנה לשנה	סה"כ חשיפה (א)	פקדונות מבטחי משנה	בביטוח חבויות	בביטוח רכוש	פרמיה שטרם הורווחה	בביטוח חיים	יתרות בחובה (זכות) נטו (ב)		
		באלפי ש"ח								
AA ומעלה										
-	-	70,433	30,489	2,366	4,892	7,261	98,003	(11,600)	62,216	Munich Reinsurance
210	85	169,062	62,872	86,129	72,603	71,847	1,329	26	201,340	אחרים
210	85	239,495	93,361	88,495	77,495	79,108	99,332	(11,574)	263,556	
+A										
-	-	124,359	44,729	54,151	11,641	6,816	132,581	(36,101)	152,177	Swiss Reinsurance
83	27	131,396	28,561	80,170	29,869	48,573	5,462	(4,117)	142,838	אחרים
83	27	255,755	73,290	134,321	41,510	55,389	138,043	(40,218)	295,015	
14	-	29,500	16,250	541	659	1,303	52,479	(9,232)	25,761	BBB
1,000	458	71,896	2,099	43,375	3,944	10,190	569	15,917	18,854	נמוך מ- BBB - או לא מדורגות
1,307	570	596,646	185,000	266,732	123,608	145,990	290,423	(45,107)	603,186	סה"כ

(*) כל קבוצת דירוג כוללת בתוכה את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

1.1. ביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2007:

חובות בפיגור		נכסי ביטוח משנה									
		ביטוח כללי							סך פרמיות למבטחי משנה לשנת 2007		
		תביעות תלויות							יתרות בחובה (זכות) נטו (ב)		
מכל	בין	סה"כ	שנתקבלו	פקדונות	בביטוח	בביטוח	פרמיה	בביטוח	בביטוח	למבטחי משנה לשנת 2007	קבוצת דירוג (*)
שנה	חצי שנה	חשיפה (א)	ממבטחי משנה	מבטחי משנה	בביטוח חבויות	רכוש	הורוחה	חיים	נטו (ב)	2007	
באלפי ש"ח											
AA ומעלה											
-	-	121,031	1,323	55,858	52,817	28,552	8,145	115,346	(27,971)	143,808	Swiss Reinsurance Co.
10	556	220,310	-	96,297	102,221	71,003	79,155	81,569	(17,341)	236,925	אחרים
10	556	341,341	1,323	152,155	155,038	99,555	87,300	196,915	(45,312)	380,733	
A											
220	1,496	147,004	-	21,095	79,041	36,221	51,181	2,078	(422)	121,835	אחרים
1	415	12,915	-	2,341	1	10,507	4,850	-	(102)	7,737	BBB
68	1,575	54,060	-	726	41,229	1,976	3,028	905	7,648	9,636	נמוך מ-BBB - או לא מדורגות
299	4,042	555,320	1,323	176,317	275,309	148,259	146,359	199,898	(38,188)	519,941	סה"כ

(*) כל קבוצת דירוג כוללת בתוכה את כל הטוחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

11. מידע בדבר סיכוני אשראי בביטוח משנה (המשך)

2. מידע בדבר חשיפה לסיכוני אשראי של מבטחי משנה (המשך)

- (א) סה"כ החשיפה למבטחי המשנה הינה: יתרות בחובה (זכות) נטו, נכסי ביטוח משנה, בניכוי הפיקדונות ובניכוי סכום כתבי האשראי שנתקבלו ממבטחי המשנה כערבות להתחייבויותיהם ובתוספת (בניכוי) היתרות בחובה (בזכות) נטו.
- (ב) לא בוצעה הפחתה בשל הפרשה לחובות מסופקים.
- (ג) היתרות אינן כוללות יתרות של חברות ביטוח בגין ביטוח משותף.
- (ד) הדירוג נקבע בעיקרו לפי חברת הדירוג S&P במקרים בהם לא ניתן דירוג על ידי S&P, נקבע על ידי חברת דירוג אחרת והומר הדירוג לפי מפתח שנקבע בתקנות דרכי ההשקעה.
- (ה) סך-כל החשיפה של מבטחי המשנה לאירוע רעידת אדמה בהסתברות נזק של 0.2% (שיעור נזק מירבי 2.22% במנורה ו-3% בשומרה) הינה 2,622 מיליוני ש"ח, ממנה חלקו של מבטח המשנה המשמעותי ביותר בחשיפה זו הינו 404 מיליוני ש"ח, של חברת Munich Re, המדורגת AA-.
- (ו) לא קיימים מבטחי משנה נוספים על אלו אשר פורטו לעיל אשר החשיפה בגינם עולה על 10% מהחשיפה הכוללת של מבטחי משנה או שהפרמיה בגינם עולה על 10% מסך הפרמיות לביטוח משנה לשנת 2008.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ז. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2008						
סה"כ	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע חוץ או בהצמדה אליו (*)	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד	
אלפי ש"ח						
1,054,429	-	1,054,429	-	-	-	נכסים בלתי מוחשיים
61,498	-	-	-	-	61,498	נכסי מיסים נדחים
801,823	14,578	787,245	-	-	-	הוצאות רכישה נדחות
189,101	-	189,101	-	-	-	רכוש קבוע
7,032	-	-	7,032	-	-	השקעות בחברות כלולות
107,260	-	38,910	-	-	68,350	נדל"ן להשקעה אחר
826,753	-	-	-	814,461	12,292	נכסי ביטוח משנה
149,637	-	-	-	149,637	-	נכסי מיסים שוטפים
116,399	36,869	-	1,017	452	78,061	חייבים ויתרות חובה
540,187	91,883	-	419	447,885	-	פרמיות לגבייה
7,136,009	7,136,009	-	-	-	-	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
השקעות פיננסיות אחרות:						
2,038,365	-	-	136,381	1,425,930	476,054	נכסי חוב סחירים
8,542,159	-	-	137,329	8,330,560	74,270	נכסי חוב שאינם סחירים
141,723	-	7,409	45,395	-	88,919	מניות
266,578	-	27,328	88,284	-	150,966	אחרות
10,988,825	-	34,737	407,389	9,756,490	790,209	סה"כ השקעות פיננסיות
425,016	425,016	-	-	-	-	מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
571,969	-	-	92,915	-	479,054	מזומנים ושווי מזומנים אחרים
22,975,938	7,704,355	2,104,422	508,772	11,168,925	1,489,464	סך הכל נכסים

(*) בעיקר דולר אמריקאי.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ז. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2008						
סה"כ	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע חוץ או בהצמדה אליו (*	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד	
אלפי ש"ח						
1,286,480	-	1,286,480	-	-	-	סך הכל הון התחייבויות
12,025,038	-	-	150,936	11,762,209	111,893	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
7,080,227	7,080,227	-	-	-	-	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
8,808	-	-	-	-	8,808	התחייבויות מסים נדחים
86,611	-	320	-	-	86,291	התחייבות בשל הטבות לעובדים, נטו
8,627	-	-	-	5,433	3,194	התחייבויות בגין מסים שוטפים
866,659	120,316	3,719	189,833	30,082	522,709	זכאים ויתרות זכות
1,613,488	-	-	-	1,443,016	170,472	התחייבויות פיננסיות
21,689,458	7,200,543	4,039	340,769	13,240,740	903,367	סך הכל התחייבויות
22,975,938	7,200,543	1,290,519	340,769	13,240,740	903,367	סך הכל הון והתחייבויות
-	503,812	813,903	168,003	(2,071,815)	586,097	סך הכל חשיפה מאזנית
(87,606)	-	188	(87,794)	-	-	מכשירים נגזרים במונחי דלתא
(87,606)	503,812	814,091	80,209	(2,071,815)	586,097	סך הכל חשיפה

(* עיקר החשיפה למטבע חוץ היא דולר אמריקאי.)

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ז. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר, 2007						
סה"כ	תשואה	תחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע חוץ או בהצמדה (אליו *)	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד
אלפי ש"ח						
1,022,726	-	-	1,022,726	-	-	-
3,841	-	-	-	-	-	3,841
780,333	16,742	-	763,591	-	-	-
181,561	-	-	181,561	-	-	-
5,354	-	-	-	5,354	-	-
100,694	-	-	100,694	-	-	-
769,665	-	-	-	-	758,917	10,748
56,676	-	-	-	-	56,676	-
122,723	45,613	-	-	1,180	-	75,930
519,102	76,736	-	-	514	441,852	-
8,951,981	8,951,981	-	-	-	-	-
השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה						
השקעות פיננסיות אחרות:						
2,108,710	-	-	-	176,527	1,550,243	381,940
4,609,632	-	-	-	171,841	4,380,546	57,245
247,115	-	-	9,707	81,436	-	155,972
191,847	-	-	8,187	57,396	86,769	39,495
7,157,304	-	-	17,894	487,200	6,017,558	634,652
321,259	321,259	-	-	-	-	-
324,334	-	-	-	43,875	-	280,459
20,317,553	9,412,331	-	2,086,466	538,123	7,275,003	1,005,630

(*) עיקר החשיפה למטבע חוץ היא דולר אמריקאי.

(**) המטבע הרלוונטי לצורך החשיפה של מניות ותעודות סל נקבע בהתאם לערך הרשום.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ז. פירוט הנכסים וההתחייבויות בחלוקה לבסיסי הצמדה (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2007						
סה"כ	התחייבויות בגין חוזים תלויי תשואה	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע חוץ או בהצמדה אליו*)	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד	
אלפי ש"ח						
1,686,410	-	1,686,410	-	-	-	סך הכל הון
התחייבויות						
7,575,267	-	-	138,061	7,424,549	12,657	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה
8,605,702	8,605,702	-	-	-	-	התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה
158,531	-	440	-	-	158,091	התחייבויות מסים נדחים
73,677	-	-	-	-	73,677	התחייבות בשל הטבות לעובדים, נטו
12,095	-	-	-	12,095	-	התחייבויות בגין מסים שוטפים
809,345	144,221	2,974	79,635	19,781	562,734	זכאים ויתרות זכות
1,396,526	-	-	-	1,219,093	177,433	התחייבויות פיננסיות
18,631,143	8,749,923	3,414	217,696	8,675,518	984,592	סך הכל התחייבויות
20,317,553	8,749,923	1,689,824	217,696	8,675,518	984,592	סך הכל הון והתחייבויות
-	662,408	396,642	320,427	(1,400,515)	21,038	סך הכל חשיפה מאזנית
9,379	-	9,379	-	-	-	חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא
9,379	662,408	406,021	320,427	(1,400,515)	21,038	סך הכל חשיפה

(*) עיקר החשיפה למטבע חוץ היא דולר אמריקאי.

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ח. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה

1. פירוט הרכב ההשקעות לפי בסיסי הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2008					
סה"כ	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד	
		חוץ או בהצמדה אליו אלפי ש"ח			
425,016	-	60,507	-	364,509	מזומנים ושווי מזומנים
2,571,014	-	206,712	1,676,451	687,851	נכסי חוב סחירים
2,412,110	-	25,146	2,386,964	-	נכסי חוב בלתי סחירים
2,296,215	14,579	768,197	91,883	1,421,556	השקעות אחרות
<u>7,704,355</u>	<u>14,579</u>	<u>1,060,562</u>	<u>4,155,298</u>	<u>2,473,916</u>	סך הכל הנכסים

ליום 31 בדצמבר 2007					
סה"כ	פריטים לא פיננסים ואחרים	במטבע	בש"ח צמוד למדד	בש"ח לא צמוד	
		חוץ או בהצמדה אליו אלפי ש"ח			
321,259	-	36,840	-	284,419	מזומנים ושווי מזומנים
2,637,811	-	219,968	1,908,229	509,614	נכסי חוב סחירים
3,311,444	-	152,263	3,092,955	66,226	נכסי חוב בלתי סחירים
3,141,817	16,742	1,018,926	76,736	2,029,413	השקעות אחרות
<u>9,412,331</u>	<u>16,742</u>	<u>1,427,997</u>	<u>5,077,920</u>	<u>2,889,672</u>	סך הכל הנכסים

2. סיכון אשראי עבור נכסים בארץ

דירוג מקומי (* ליום 31 בדצמבר 2008)					
סה"כ (**)	לא מדורג	נמוך	BBB- עד A+	AA- ומעלה	
		מ-BBB אלפי ש"ח			
1,457,463				1,457,463	נכסי חוב בארץ:
1,180,419		106,403	327,413	746,603	אגרות חוב ממשלתיות
2,330,241	32,479	96,931	484,015	1,716,816	נכסי חוב אחרים - סחירים
4,968,123	32,479	203,334	811,428	3,920,882	נכסי חוב אחרים - בלתי סחירים
<u>524,219</u>		<u>64,442</u>	<u>124,058</u>	<u>335,719</u>	סך הכל נכסי חוב בארץ
					מזה- נכסי חוב בדירוג פנימי (***)

באור 35: - ניהול סיכונים (המשך)

ח. מידע בדבר השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה (המשך)

2. סיכון אשראי עבור נכסים בארץ (המשך)

דירוג מקומי (*)					
ליום 31 בדצמבר 2007					
סה"כ (**)	לא מדורג	נמוך מ-BBB אלפי ש"ח	BBB- עד A+	AA- ומעלה	
1,251,654	-	-	-	1,251,654	נכסי חוב בארץ: אגרות חוב ממשלתיות נכסי חוב אחרים - סחירים נכסי חוב אחרים - בלתי סחירים
1,364,330	-	196,401	329,374	838,555	
3,023,957	5,363	153,142	751,079	2,114,373	סך הכל נכסי חוב בארץ
5,639,941	5,363	349,543	1,080,453	4,204,582	
467,117	-	-	70,020	397,097	מזה- נכסי חוב בדירוג פנימי (***)

(*) המקורות לרמת הדירוג בישראל הינן חברות הדירוג "מעלות" ו"מדורג". נתוני חברת מדורג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המירבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

(***) הנכסים שדורגו בדירוג פנימי אינם מדורגים בדירוג חיצוני

3. סיכון אשראי עבור נכסים בחו"ל

דירוג בינלאומי (*)					
ליום 31 בדצמבר 2008					
סה"כ (**)	לא מדורג	נמוך מ-BBB אלפי ש"ח	BBB- עד BBB+	A- ומעלה	
211,620	13,535	23,387	54,268	120,430	סך הכל נכסי חוב בחו"ל

דירוג בינלאומי (*)					
ליום 31 בדצמבר 2007					
סה"כ (**)	לא מדורג	נמוך מ-BBB אלפי ש"ח	BBB- עד BBB+	A- ומעלה	
309,314	-	143,710	23,736	141,868	סך הכל נכסי חוב בחו"ל

(*) המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על-ידי המפקח S&P, Mood's ו-Fitch.

(**) הערך בספרים מהווה קירוב לסיכון האשראי המירבי. לפיכך, טור סה"כ מייצג סיכון אשראי מירבי.

באור 36: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

א. יתרות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

ההרכב:

ליום 31 בדצמבר, 2008

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות אלפי ש"ח
1,475	125,923
5,789	-

נכסי חוב בלתי סחירים
זכאים ויתרות זכות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות אלפי ש"ח
2,796	60,528
8,891	-

נכסי חוב בלתי סחירים
זכאים ויתרות זכות

ב. עסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2008

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות אלפי ש"ח
106	4,671
-	346
<u>106</u>	<u>5,017</u>

רווחים מהשקעות והכנסות מימון
הכנסות מדמי ניהול

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007

בעל עניין וצדדים קשורים אחרים	חברות כלולות אלפי ש"ח
64	(1,721)
-	144
<u>64</u>	<u>(1,577)</u>

רווחים מהשקעות והכנסות מימון
הכנסות מדמי ניהול

באור 36: - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

ב. עסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים (המשך)

נושאי משרה בחברה עשויים לרכוש, מידי פעם, חוזי ביטוח, חוזי השקעה או מוצרים פיננסיים אחרים שהונפקו על ידי הקבוצה וזאת בתנאי שוק ובמהלך העסקים הרגיל.

ג. הטבות לאנשי מפתח ניהוליים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2007		2008	
סכום	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים
אלפי ש"ח		אלפי ש"ח	
23,532	12	16,253	13
473	1	3,200	1
2,363	1	3,473	1
26,368	12	22,926	13

הטבות לזמן קצר
הטבות לאחר העסקה
תשלום מבוסס מניות (ראה באור 32)

ד. הטבות לצדדים קשורים ולבעלי עניין אחרים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2007		2008	
סכום	מס' אנשים	סכום	מס' אנשים
אלפי ש"ח		אלפי ש"ח	
669	8	1,053	6
669	8	1,053	6

דמי ניהול לשאינם מועסקים בחברה או מטעמה

ה. הכנסות והוצאות מצדדים קשורים ומבעלי עניין

תנאי העסקאות עם צדדים קשורים

חלק מפעילותה הכספית והביטוחית של החברה נעשה עם צדדים קשורים ובעלי עניין במהלך העסקים הרגיל ובמחירי שוק. יתרות שטרם נפרעו לתום השנה אינן מובטחות, אינן נושאות ריבית ויישובן יעשה במזומן. לא התקבלו או ניתנו כל ערבויות בגין סכומים לקבל או לשלם. לשנים שהסתיימו ביום 31 בדצמבר, 2008 ו-2007 החברה לא רשמה כל הפרשה לחובות מסופקים בגין סכומים לקבל מצדדים קשורים.

באור 37: - התחייבויות תלויות והתקשרויות

א. התחייבויות תלויות

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות

הבקשות לאישור תובענות כייצוגיות המפורטות בסעיפים 1-18 להלן, אשר בהן, להערכת הנהלת מנורה ביטוח וכן הנהלת שומרה (לעניין תובענות 9, 13 ו-18) המתבססת בין היתר, על חוות דעת משפטית שקיבלו, יותר סביר ("More likely than not") כי טענות ההגנה של מנורה ביטוח ושומרה תתקבלנה והבקשות לאישור התובענות כייצוגיות תדחנה, לא נכללה הפרשה בדוחות הכספיים. בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות בהן, ביחס לתביעה, כולה או חלקה, יותר סביר כי טענות ההגנה של מנורה ביטוח ידחו, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות לכיסוי החשיפה המוערכת על-ידי מנורה ביטוח ו/או חברות מאוחדות.

להערכת הנהלת מנורה ביטוח, המתבססת בין היתר על חוות דעת משפטיות שקיבלה, נכללו בדוחות הכספיים הפרשות נאותות, במקום בו נדרשו הפרשות, לכיסוי החשיפה המוערכת על-ידי מנורה ביטוח ו/או חברות מאוחדות. הפרשות שכללה מנורה ביטוח הינן בסכומים לא מהותיים.

בבקשות לאישור תובענות כייצוגיות המפורטות בסעיפים 19-20 להלן, אשר הוגשו בתקופת הדוח ולאחריה, לא ניתן בשלב ראשוני זה להעריך את סיכויי הבקשות לאישור התובענות כייצוגיות, ולפיכך לא נכללה בדוחות הכספיים הפרשה בגין תובענות אלו.

להלן פירוט הבקשות לאישור תובענות כייצוגיות:

1. ביום 21 בספטמבר, 2004 הוגשה כנגד מנורה ביטוח וסוכנות ביטוח הפועלת עימה תביעה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית, בהתאם לחוק הפיקוח. לטענת התובע הטעתה מנורה ביטוח, כמו גם סוכנות הביטוח, את מבוטחיה בביטוח כלי שייט, בכך שהנפיקה פוליסות לביטוח כלי שייט בלא שהיה בידיה רישיון מבטח בענף זה. במסגרת התביעה, מבקש התובע להשיב את הפרמיות ששולמו למנורה ביטוח על ידו ועל-ידי מבוטחים אחרים כאמור, במהלך שבע השנים שקדמו להגשת כתב התביעה. סכום התביעה האישית של התובע עומד על סך של 330 דולר. סכום התובענה הייצוגית לא כומת על-ידי התובע, והוא מבקש לכמתו לאחר קבלת פרטים ממנורה ביטוח.

ביום 23 בינואר 2009, ניתנה החלטה הדוחה את בקשת האישור ככל שהיא מתייחסת לעילת ההטעיה בניזיקין ועילת הפרת חובה חקוקה אך מאשרת את התובענה כייצוגית ככל שהיא מתייחסת לעילת עשיית עושר ולא במשפט, כאשר הסעד הנתבע הוא השבה או פיצוי עד לגובה הפרמיה ששולמה עבור כל אחת מן הפוליסות בתקופה הרלבנטית בה לא היה בידי מנורה ביטוח היתר בענף בכפוף להפחתות בהתאם לעקרונות ההשבה. מנורה ביטוח הגישה כתב הגנה ובקשה לעיכוב ביצוע ההחלטה לאשר את התובענה כייצוגית. במקביל הגישה מנורה ביטוח לבית המשפט העליון בקשת רשות ערעור ולבית המשפט המחוזי בקשה לעיכוב ביצוע ההחלטה.

באור 37 - : התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

2. ביום 18 באוקטובר, 2004 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו, תביעה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - בקשת האישור) נגד מנורה ביטוח ונגד שתי חברות ביטוח נוספות (להלן - הנתבעות). התביעה והבקשה לאישורה כתובענה ייצוגית הוגשו מכוח חוק הפיקוח וחוק הגנת הצרכן התשנ"ה-1995. לטענת התובעים הטעו הנתבעות את התובעים ומבוטחים נוספים בביטוח בריאות אשר הינם חיילים בשירות צבאי, בכך שלא הביאו לידיעתם כי החל ממועד גיוסם היקף הכיסוי הביטוחי הינו זניח, מכיוון שהשימוש בכיסוי הביטוחי על-ידי חייל, מותנה בהסכמה מוקדמת של הצבא וכן בשל העובדה שקבלת טיפול מגורם אזרחי תשלול את אחריות הצבא לפציעת החייל. במסגרת התביעה, מבקשים התובעים להשיב את הפרמיות ששולמו לנתבעות על ידם ועל-ידי מבוטחים נוספים כאמור בתקופת היותם חיילים, במהלך שבע השנים שקדמו להגשת כתב התביעה. סכום התביעה האישית כנגד כל הנתבעות עומד על סך של 4,883 ש"ח. סכום התביעה הייצוגית לא כומת על ידי התובעים והם מבקשים לכמתו לאחר קבלת פרטים מהנתבעות. עם זאת, מציינים התובעים כי הם מעריכים את סכום התביעה הכולל כנגד כל הנתבעות בסדר גודל של כ- 70 מליון ש"ח. ביום 15 בינואר 2009, ניתן פסק דין הדוחה את בקשת האישור ככל שהיא מתייחסת לעילת ההטעיה ולסעד הפיצוי בגינה אך מאשר את הבקשה לעניין הסעד ההצהרתי בלבד וקובע כי על הנתבעות להודיע למבוטחים טרם גיוסם כי השימוש בפוליסה בזמן השירות הצבאי כפוף להוראות הצבא.

3. ביום 19 בדצמבר, 2004 הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו תביעה כנגד מנורה ביטוח ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). עניינה של התביעה הינה טענה של הטעיה צרכנית במכירת הרחבות לפוליסת דירה ללא בקשת המבוטח ו/או הסכמתו.

הסעד העיקרי המבוקש בתובענה הינו להשיב לתובעים את דמי הביטוח שנגבו בגין ההרחבות כאמור במהלך שבע השנים שקדמו למועד הגשת התובענה. מנורה ביטוח הגישה תשובה לבקשה. התובע הגיש בקשה לתיקון הבקשה והתביעה. בקשה זו לתיקון התביעה והבקשה התקבלו ועל כך הגישה מנורה ביטוח ערעור שנדחה. בהתאם, הגיש התובע בקשה מתוקנת ומנורה ביטוח הגישה את תגובתה לבקשה המתוקנת. ביום 19 במאי, 2008 התקיים דיון והצדדים הגישו סיכומיהם בכתב.

4. ביום 21 בנובמבר, 2005 הוגשה כנגד מנורה ביטוח תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - בקשת האישור). עניינה של התובענה הוא בפרשנות נספח לפוליסות ביטוח חיים המתייחס לכיסוי ביטוחי בגין נכות תאונתית (להלן - נספח נכות תאונתית). הטענה המרכזית בתובענה הינה כי מנורה ביטוח מסייגת את חבותה בכל הקשור לכיסוי ביטוחי בגין נכות תאונתית הכלול בנספח נכות תאונתית, וזאת דרך חישוב תגמולי הביטוח שלא בהתאם להוראות הנספח, ולפיכך מפרה מנורה ביטוח את חובת הגילוי הקבועה בחוק הפיקוח והתקנות שהותקנו מכוחו, פעולה שהינה, לפי הטענה, גם בבחינת הטעיה לאחר קרות האירוע הביטוחי בנוגע להיקף הכיסוי הביטוחי ובניגוד להוראות החוק האמור.

הסעד המבוקש על-ידי התובע הינו תשלום הפער בין סכום הפיצוי המגיע לו לטענתו לפי פרשנותו את הפוליסה ובין סכום הפיצוי ששולם לו בפועל לפי פרשנות מנורה ביטוח את הפוליסה, וזאת לגבי כלל המבוטחים שהיו זכאים לפיצוי על-פי נספח נכות תאונתית והתשלום בוצע בשבע השנים האחרונות. סכום התביעה האישית של התובע הועמד על סך של 17,599 ש"ח, בעוד שלגבי כלל חברי הקבוצה אין בידי התובע נתונים המאפשרים עריכת אומדן של הנזק הכולל. מנורה ביטוח הגישה את תגובתה לבקשה בחודש אפריל, 2006. התלונה בעניין העולה בתובענה שהגיש המבקש למפקח נמצאה מוצדקת, ובהחלטת סגנית המפקח מיום 17 במאי, 2006 (להלן - ההכרעה) נקבע, כי על מנורה ביטוח לחשב ממועד ההכרעה ואילך, את תגמולי הביטוח על-פי הפוליסה בדרך שנקבעה בהכרעה ולא בדרך בה נהגה מנורה ביטוח לחשב את תגמולי הביטוח. על הכרעה זו הגישה מנורה ביטוח ערעור ביום 30 באוקטובר, 2006. התיק בערעור קבוע לסיכומים בכתב. ביום 11 בינואר 2009, ניתנה החלטה המאשרת את בקשת האישור בהתאם לעילות ולסעדים כמפורט בהחלטה. כן נקבע כי על מנורה ביטוח להגיש כתב הגנה. הנתבעת הגישה לבית המשפט העליון בקשת רשות ערעור על החלטה זו וכן, לבית המשפט המחוזי, בקשה לדחיית מועד בירורה של התובענה הייצוגית.

באור 37: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

5. ביום 3 באפריל, 2006 הוגשה כנגד מנורה ביטוח תביעה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכוח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התביעה והבקשה בגבייה, לפי הנטען, של תשלומים בלתי חוקיים, לכאורה, אשר גבתה מנורה ביטוח מציבור מבוטחיה שהתקשרו עימה בפוליסת ביטוח בריאות או פוליסת ביטוח חיים. לטענת התובעים, מנורה ביטוח עושה לעצמה מנהג בעת התקשרותה עם מבוטחיה בפוליסה חדשה וכן בעת ביצוע שינויים ו/או הרחבות בפוליסה קיימת, לחייב את המבוטחים, ובכללם התובעים, בפרמיה למן ה-1 בחודש בו התקשרו עם מנורה ביטוח או הרחיבו את הכיסוי הביטוחי (לפי העניין) וזאת גם באותם מקרים בהם ההתקשרות בוצעה לאחר ה-1 בחודש ולעתים אף בסוף החודש. לטענת התובעים אין חולק כי בגין כל התקופה שמה-1 בחודש הרלבנטי ועד למועד בו התקשר המבוטח עם מנורה ביטוח, לא ניתן הכיסוי הביטוחי נשוא הפוליסה החדשה או ההרחבה.

לטענת התובעים, במעשיה הנטענים, הטעתה מנורה ביטוח את ציבור לקוחותיה תוך הפרת חובת תום הלב כלפיהם וכי הם והקבוצה אותה הם מבקשים לייצג זכאים להשבה של החלק העודף של הפרמיה שנגבתה מהם שלא כדין. הנזק האישי של התובעים הועמד על ידם על סך של 389 ש"ח. הצדדים ניהלו מגעים לסיום המחלוקת ביניהם בדרך של פשרה. ביום 16 באוקטובר, 2007 חתמו הצדדים על הסכם פשרה אשר הוגש לבית המשפט בצירוף בקשה לאישורו.

ביום 28 בנובמבר, 2007 התקיים דיון מקדמי, במסגרתו הורה בית המשפט לצדדים למסור לו שמות של מומחים מוצעים בלתי תלויים. ביום 12 בדצמבר, 2007 מינה בית המשפט מומחה אשר בוחן בימים אלה את סבירותו של הסכם הפשרה. התיק נקבע לדיון בחודש יוני 2008. הצדדים הגישו בקשה לדחיית מועד הדיון עד להשלמת הבדיקה של המומחה. ביום 22 באוקטובר הגישו הצדדים הסכם פשרה מתוקן ובמסגרת הדיון שהתקיים התבקש המומחה להגיש חוות דעת משלימה. לאחר הגשת חוות הדעת המשלימה הורה בית המשפט על פרסום הסכם הפשרה והעברת עותק ממנו ליועץ המשפטי לממשלה. ביום 19 במרס, 2009 הגיש היועץ המשפטי לממשלה עמדתו בתיק.

6. ביום 25 באפריל, 2006 הוגשה כנגד מנורה ביטוח תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכוח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה בפוליסת אובדן כושר עבודה (להלן-הפוליסה) של מנורה ביטוח. לטענת התובעים, בפוליסה קבוע תנאי שעניינו "תקופת המתנה" (בת שלושה חודשים), שמשמעותו היא כי תגמולי ביטוח בגין אירוע ביטוחי בתקופת הפוליסה ישולמו רק החל מתום תקופת המתנה ובתנאי שהמבוטח עדיין חסר כושר עבודה במועד זה וכל עוד נמשך אי הכושר. לטענת התובעים, מנורה ביטוח (כמו גם חברות ביטוח נוספות הנתבעות בתובענה, להלן ביחד - הנתבעות) גובה דמי ביטוח גם בשלושת החודשים האחרונים שלפני תום תקופת הביטוח וזאת למרות שלפי תנאי הפוליסה, מבוטחים לא יהיו זכאים לקבלת תגמולי ביטוח לפי הפוליסה במידה ומקרה הביטוח יארע בשלושת החודשים האחרונים שלפני תום תקופת הביטוח בשל תקופת המתנה הנזכרת.

על בסיס האמור טוענים התובעים כי הנתבעות הטעו אותם, פעלו בחוסר תום לב, הפרו חובות שבדין, פעלו ברשלנות, הפרו חובות חקוקות ועשו עושר ולא במשפט וכי התנאי בדבר "תקופת המתנה" הינו תנאי מקפח בחוזה אחיד.

הסעד המבוקש על-ידי התובעים הינו, אישור התובענה הייצוגית, מתן צו המחייב את הנתבעות להפסיק ולגבות דמי ביטוח בגין תקופת שלושת החודשים האחרונים שלפני תום תקופת הפוליסה וכן חיוב הנתבעות להשיב את דמי הביטוח שגבו מחברי הקבוצה בגין התקופה האמורה. לטענת התובעים ובהתבסס על חוות דעת שצורפה לתובענה מטעמם, הנזק הכולל של הקבוצה לשנים 2004 - 1998 מוערך באופן ראשוני בסך של 47.6 מליון ש"ח לכלל הנתבעות ומתוכו (על-פי חוות הדעת) סך של 5.4 מליון ש"ח כנגד מנורה ביטוח. מנורה ביטוח הגישה תשובתה ביום 6 בנובמבר, 2006. התיק נקבע לסיכומים בכתב אשר הוגשו על ידי הצדדים. ביום 3 בפברואר, 2009, ניתן פסק דין המאשר את בקשת האישור בעילות של הטעיה, הפרת חובה חקוקה, הפרת תום לב, תנאי מקפח בחוזה אחיד ועשיית עושר ולא במשפט. כן נקבע כי על מנורה ביטוח להגיש כתב הגנה. מנורה ביטוח הגישה בקשה לדחיית מועד בירורה של התביעה הייצוגית, לדחיית מועד הגשת כתב הגנה ולדחיית מועד פרסום המודעה, וזאת עד להכרעת בית המשפט העליון בבקשת רשות ערעור שבכוונת מנורה ביטוח להגיש על החלטת לאשר את התובענה כייצוגית.

באור 37 - : התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

7. ביום 20 באוגוסט, 2007 הוגשה כנגד מנורה ביטוח כמו-גם כנגד חברות ביטוח נוספות (להלן - הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הוא דרישה להחזר מלוא תשלומי 3 פרמיות חודשיות ראשונות ששולמו על ידי מבוטחים חדשים שהצטרפו לביטוח בריאות ו/או "ביטוח ניתוח" (להלן - פוליסות בריאות) של הנתבעות, בגין תקופת אכשרה בת 3 חודשים שתחילתה במועד תחילת תוקפן של פוליסות הביטוח (להלן - תקופת אכשרה). לטענת התובעים, מכיוון שעל פי תנאי פוליסות הבריאות מקרה ביטוח שחל במהלך תקופת האכשרה לא מוכר כמקרה שלגביו חל כיסוי ביטוחי, אזי לכאורה המבוטח משלם דמי ביטוח עבור מוצר ו/או שירות שאיננו מסופק לו משך תקופת האכשרה, ומכאן שגביית דמי הביטוח בתקופה זו הינה שלא כדין. הסעד המבוקש על ידי התובעים הינו החזר מלא של דמי הביטוח ששולמו על ידי מבוטחים בפוליסות הנ"ל במהלך תקופת האכשרה והפסקת גביית דמי ביטוח בגין תקופה אכשרה בעתיד. הנזק האישי של התובע שהינו מבוטח מנורה ביטוח הועמד על סך של 280 ש"ח (משוערך ליום הגשת התביעה) בעוד שסכום התביעה הכולל כנגד כל הנתבעות (לרבות בגין פוליסות שבוטלו בעבר) חושב והוערך על ידי התובעים בסך של כ- 731 מליון ש"ח. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה.

8. ביום 8 באוגוסט, 2007 הוגשה כנגד מנורה ביטוח תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הוא הפחתת תגמולי ביטוח בקרות מקרה ביטוח של אובדן גמור או אובדן גמור להלכה בביטוח רכב, וזאת, על פי הטענה, שלא כדין ובניגוד להנחיית המפקח לפיה על מבטח לפרט בפני המבוטח בשלב הצעת הביטוח פירוט של המשתנים המיוחדים שבמחירון העשויים להשפיע על ערך הרכב לצורך חישוב תגמולי הביטוח במקרי ביטוח כאמור וזאת תוך ביצוע הטעיה, הפרת חוזה והתעשרות שלא כדין. הסעד המבוקש בתובענה הינו השבה של ההפרש בין סכום תגמולי הביטוח ללא השפעת המשתנים הנ"ל לבין סכום תגמולי הביטוח שמנורה ביטוח שילמה בפועל. הנזק האישי לתובע על פי התובענה הועמד על סך של 4,550 ש"ח, בעוד שהנזק המצרפי לכלל חברי הקבוצה הוערך על ידי התובע בסך של 87 מליון ש"ח. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה.

9. תובענה דומה לזו המפורטת בסעיף 8 לעיל, הוגשה ביום 22 ביולי, 2007, כנגד שומרה. הנזק המצרפי לכלל חברי הקבוצה הוערך על ידי התובע בסך של 60 מליון ש"ח. שומרה טרם הגישה תגובתה לבקשה.

10. ביום 3 בינואר, 2008, הוגשה כנגד מנורה ביטוח, כמו-גם כנגד חברות ביטוח נוספות (להלן - הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הוא בדרישה להחזר סכומים שנטען כי נגבו ביתר ושלא כדין בגין מרכיב תשלום בפוליסות המכונה "תת שנתיות". על פי הטענה, הגביה ביתר נובעת הן מגביה בשיעור העולה על השיעור המותר, הן בשל גביית מרכיב התת שנתיות בגין חלקים או תשלומים בפוליסה שהתשלום אינו אמור לחול עליהם (כגון בגין חלק החיסכון בפוליסה או בגין תשלום המכונה "גורם פוליסה") וכן בשל גביית המרכיב האמור בפוליסות שאינן פוליסות ביטוח חיים, והכל בניגוד להנחיית המפקח. עילות התביעה העיקריות הנטענות הן: הפרת הוראות חוק הפיקוח, תקנות הפיקוח וחוזרי המפקח, חוסר תום לב ועשיית עושר ולא במשפט. הסעד המבוקש על ידי התובעים הינו החזר סכום התת שנתיות שנגבה שלא כדין כמתואר בתובענה, וכן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן כמתואר לעיל. הנזק האישי של כל התובעים ביחד הוערך על פי העולה מכתב התביעה בסך כולל של כ- 1,683 ש"ח (בגין שנת ביטוח אחת) בעוד שסכום התביעה הכולל כנגד כל הנתבעות (בגין תקופה של 7 השנים האחרונות) חושב והוערך על ידי התובעים בסך של כ- 2.3 מיליארד ש"ח, מתוכם יוחס למנורה ביטוח סך נזק כולל של כ- 229 מליון ש"ח, והכל בהתבסס על הערכות והנחות שהניחו התובעים לענין זה. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה.

באור 37 - : התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

11. ביום 3 בינואר, 2008 הוגשה כנגד מנורה ביטוח, כמו-גם כנגד חברות ביטוח נוספות (להלן - הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הוא בדרישה להחזר הסכומים שנטען כי נגבו ביתר ושלא כדין בגין מרכיב דמי הניהול בפוליסות ביטוח חיים מסוג "משתתף ברווחים", בניגוד לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאים בחוזי ביטוח), התשמ"ב-1981 (להלן - תקנות הפיקוח). על פי הטענה, הגביה שלא כדין הינה בשתי דרכים: (א) גביית דמי ניהול קבועים בשיעור גבוה מהמותר (למעלה משיעור של 0.05% לחודש מהשווי המשוערך של תיק ההשקעות) ו- (ב) גביית דמי ניהול משתנים מדי חודש במקום לגבות את דמי הניהול בסוף השנה. עילות התביעה הנתענות הן: הטעיה ומצג שווא, הפרת הוראות חוק הפיקוח, תקנות הפיקוח וחוזרי המפקח, חוסר תום לב ועשיית עושר ולא במשפט. הסעד המבוקש על ידי התובעים הינו החזר סכום דמי הניהול העודפים שנגבו על פי הטענה שלא כדין או התשואה שהפסידו כמתואר בתובענה, וכן מתן צו עשה המורה לנתבעות לשנות את דרך פעולתן כמתואר לעיל. הנזק האישי של התובע שהינו מבוטח של מנורה ביטוח הועמד על סך של 5.45 ש"ח (בגין שנת ביטוח אחת), בעוד שסכום התביעה הכולל כנגד כל הנתבעות (בגין תקופה של 7 השנים האחרונות) חושב והוערך על ידי התובעים בסך של כ- 244 מליון ש"ח, מתוכם יוחס למנורה ביטוח סך נזק כולל של כ- 18 מליון ש"ח, והכל בהתבסס על הערכות והנחות שהניחו התובעים לענין זה. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה.

12. ביום 18 בפברואר, 2008 הוגשה כנגד מנורה ביטוח, כמו גם כנגד חברות ביטוח נוספות (להלן - חברות הביטוח הנוספות, וביחד - הנתבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית (להלן - הבקשה). הבקשה הוגשה מכוח חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. עניינה של התובענה הינה הטענה לפיה הנתבעות אינן משלמות, כביכול, כחלק מתשלום תגמולי ביטוח בביטוחי רכב רכוש וביטוח רכב צד ג' למבוטחים או ניזוקים שהינם "עוסקים" לפי חוק מס ערך מוסף, את רכיב המע"מ בגין עלות תיקוני הרכב, ירידת ערך הרכב ועלות חוות דעת השמאים, אשר בעלות תשלוםם נשאו התובעים, וזאת שלא כדין, באופן בו תקבולי הביטוח שולמו, לכאורה, בחסר, מאחר ולטענת התובעים, על פי הדין אין באפשרותם של בעלי הרכבים המסחריים לנכות באופן מלא את תקבולי המע"מ ששילמו. התובעים טוענים (כנגד חברות הביטוח הנוספות בלבד) כי הן אינן כוללות את רכיב המע"מ במסגרת חישוב ירידת ערך הרכב, על אף כי החל מחודש יולי 2005, אוסרות תקנות מס ערך מוסף, על "עוסק" לנכות את רכיב המע"מ לצורכי מס התשומות בגין רכישה או יבוא של "רכב פרטי", אפילו הרכב משמש או נועד לשמש את העוסק אך ורק לצרכי עסקו. הנזק האישי לתובע מס' 2, בגין האירוע המיוחס למנורה ביטוח, מוערך על ידו, כנזכר בתביעה, בסך של 108 ש"ח, בתוספת הפרשי הצמדה וריבית. התובעים אומדים את סכום התביעה כנגד כל הנתבעות, בשם כל הקבוצה אותם הם מבקשים לייצג בסך של 100 מיליוני ש"ח.

הקבוצה אותה מבקשים התובעים לייצג הינה - כל אדם ו/או תאגיד, אשר לא קיבל החזר מע"מ (מלא או חלקי) מהנתבעות במסגרת קבלת תקבולי ביטוח (על תיקונים, חור"ד שמאי וירידת ערך הרכב), אשר התקבלו במשך שבע השנים שקדמו להגשת הבקשה, ו/או כל אדם ו/או תאגיד, אשר בתחשיב הפיצוי שקיבל מהנתבעות בגין ירידת ערך הרכב לא הובא בחשבון רכיב המע"מ על ערך הרכב במועד הרלבנטי לעריכת התחשיב הנ"ל, וזאת החל מיום 10 ביולי, 2005 ואילך. התובעים מציינים, כי בשלב זה אין באפשרותם לדעת את המספר המדויק של יחיד הקבוצה המיוצגת. עילות התביעה הנתענות הן: הטעיה והפרת חובת גילוי על פי הוראות חוק הגנת הצרכן, הפרת חובה חקוקה לרבות חוק חוזה ביטוח, התנהגות שלא בתום לב ושלא בדרך מקובלת בניגוד לחוק החוזים (חלק כללי) ועשיית עושר ולא במשפט. הסעדים המבוקשים על ידי התובעים הינם: מתן פסק דין עשה/הצהרתי לפיו על הנתבעות להביא בחשבון את רכיב המע"מ בכלל החישוב לירידת ערך הרכב, מתן פסק דין עשה/הצהרתי לפיו על כל אחת מהנתבעות לשלם במסגרת תקבולי הביטוח, בגין תיקון הרכב, שמאות וירידת ערך הרכב, את אותו חלק המע"מ אשר על פי הדין לא ניתן לנכותו באמצעות מס תשומות; להורות לכל אחת מהנתבעות לשלם ליחיד הקבוצה המיוצגת (ובכללם לתובעים) את המע"מ על תקבולי הביטוח בגין תיקונים לרכב, בדיקת וד"ח שמאי (וירידת ערך הרכב מיום 10 ביולי, 2005 ואילך), בשיעור אותו חלק המע"מ שאינו ניתן לניכוי במס תשומות על פי הדין, וזאת לשבע השנים שקדמו להגשת בקשת האישור, בתוספת ריבית מיוחדת לפי סעיף 28א' לחוק חוזה ביטוח, או הפרשי הצמדה וריבית כדין. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה.

באור 37: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

13. ביום 20 בפברואר, 2008 הוגשה כנגד מנורה ביטוח, וכנגד שומרה, כמו גם כנגד חברות ביטוח נוספות, וכנגד תאגיד נוסף שאיננו מבטח (להלן ביחד - התבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן - התובענה). עניינה של התובענה, הינה, לפי הטענה, בהטעיה, באי גילוי ובהתעשרות שלא כדין של התבעות באמצעות גביית דמי ביטוח בפוליסת ביטוח מקיף לרכב, בגין כיסוי ביטוחי נוסף [ריידר] מפני גניבה ו/או החלפה של מערכת שמע לרכב בדגמי רכבים בהם מורכבת מערכת שמע אינטגראלית מקורית (להלן - מערכת שמע אינטגראלית). לטענת התובעים, מדובר בגביית שווא, שכן בפועל, התבעות לא נדרשות לממש הכיסוי ו/או שהן נדרשות לממשו בהיקף כה זניח, עד כי לא ראוי לחייב בגינו בדמי ביטוח בסכום כלשהו או בסכום השווה לזה הנגבה על ידן בפועל. כמו כן, טוענים התובעים כי התבעות לא יידעו ו/או גילו למבוטחיהן כי ניתן להסיר מפוליסת הביטוח את הכיסוי הביטוחי של מערכת השמע האינטגראלית. הקבוצה אותה מבקשים התובעים לייצג הינה כל מבוטח אשר רכש פוליסת ביטוח מקיף ו/או מנוי לכיסוי ביטוחי של חבילה ספציפית מאת התבעות, ואשר שילם בשבע השנים האחרונות, במסגרת פוליסת ביטוח מקיף לרכב, דמי ביטוח ו/או דמי מנוי עבור כיסוי ביטוחי למערכת שמע אינטגראלית.

התובעים מעמידים את הנזק האישי לכל אחד מחברי הקבוצה על סך של כ- 50 ש"ח, בממוצע. התובעים טרם אמדו את הנזק לקבוצה, אך מעריכים כי מדובר בעשרות רבות של מיליוני ש"ח. עילות התביעה הינן מכוח חוק החוזים (חלק כללי), חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), חוק הגנת הצרכן, חוק המכר, פקודת הנזיקין (נוסח חדש), וחוק עשיית עושר ולא במשפט. הסעדים העיקריים המבוקשים על ידי התובעים הינם ביטול ההוראה בפוליסה הנוגעת לכיסוי ביטוחי למערכת שמע אינטגרלית ברכב, מתן צו עשה כנגד התבעות שיורה על החזר דמי הביטוח בגין כיסוי למערכת שמע אינטגרלית, או לכל הפחות החלק היחסי מדמי הביטוח כאמור (המשקלל את שיעור הסיכון בפועל), שנגבו על ידי התבעות, על פי הטענה, שלא כדין וכן בקשה להמצאת מסמכים לצורך בירור וכימות הנזק הנתבע וזיהוי מדויק של הקבוצה. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה.

14. ביום 23 במרס, 2008 הוגשה כנגד מנורה ביטוח (להלן - התבעות), תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן - התובענה). עניינה של התובענה הוא, לפי הטענה, בהפרה לכאורה של סעיף 28(א) לחוק חוזה ביטוח, התשמ"א - 1981 ותקנה 27(z) לתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו - 1986, המורות כי מקום בו מוגשת תביעה לתגמולי ביטוח, והכספים משולמים לתובע בחלוף 30 ימים מאת הגשת התביעה, על המבטח להוסיף לתגמולי הביטוח ריבית שנתית בשיעור 4% בעבור התקופה שמחלוף 30 יום ממועד הגשת התביעה ועד למועד התשלום בפועל. לטענת התובע, התבעות נמנעות מתשלום תוספת הריבית כאמור ומחתימה את התובעים על כתבי סילוק. בכך, לטענת התובע, מתעשרת התבעות שלא כדין.

הקבוצה אותה מבקש התובע לייצג כוללת כל אדם אשר, במשך 7 השנים הקודמות להגשת התובענה, קיבל מהנתבעת תגמולי ביטוח בשל נזק לרכב פרטי, בין אם היה מבוטח אצל התבעות בביטוח מקיף ובין אם קיבל תגמולי ביטוח כצד ג' (נפגע), מקום בו שולמו לאותו אדם תגמולי הביטוח בחלוף 30 יום ומעלה מיום הגשת התביעה לנתבעת וללא שצורפה לכספי תגמולי הביטוח ריבית שנתית בגובה 4% כמתחייב מהוראות הדין. הנזק האישי לו טוען התובע הינו כ- 14 ש"ח, והוא מעריך את סך הנזק לקבוצה כולה בכ- 19.3 מיליון ש"ח. עילות התביעה הן: הפרת חובות חקוקות מכוח חוק חוזה ביטוח ותקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי) וכן עשיית עושר ולא במשפט. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה.

15. ביום 14 באפריל, 2008 הוגשה כנגד מנורה ביטוח בבית הדין לעבודה (להלן - התבעות) תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן - התובענה). עניינה של התובענה הוא, לפי הטענה, בהפליה לרעה של נשים במסגרת פוליסות המכונות "ביטוחי מנהלים", שהופקו לפני שנת 2001. על פי הטענה, התבעות נוהגת לזכות נשים מבוטחות, בהגיען לגיל הפרישה, בגמלה חודשית נמוכה מזו שמקבל מבוטח גבר בעל נתונים זהים, בנימוק כי תוחלת החיים של נשים גבוהה יותר. לעומת זאת, לפי הטענה, התבעות גובה מנשים פרמיית "ריסק" בשיעור זהה לזה שהיא גובה מגברים, על אף ששיעורי התמותה של נשים הינם נמוכים בהרבה. בכך, לטענת התובעות, יש משום הפליה אסורה מאחר והנתבעת מבחינה בין המגדרים כאשר ההבחנה פועלת לטובתה.

באור 37 - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

15. (המשך)

הקבוצה אותה מבקשת התובעת לייצג הינה כלל הנשים אשר רכשו מהנתבעת פוליסות המכונות "ביטוח מנהלים" בהן נערכה הבחנה בין גברים לנשים לעניין תשלום הגמלא אך לא נעשתה הבחנה בין המינים לעניין פרמיית ריסק. התובעת איננה מציינת את הנזק האישי שנגרם לה, לטענתה. התובעת טוענת כי לאור היקף הקבוצה (המוערך על ידה בעשרות אלפי נשים) הנזק שנגרם לכלל חברות הקבוצה מוערך במאות מיליוני ש"ח. עילות התביעה הן: הפליה בניגוד לחוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים, בכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים (להלן: "חוק איסור הפליה"); הפרת הוראות חוק הפיקוח; עשיית עושר ולא במשפט; הפרת חוק הגנת הצרכן וקביעת "תנאי מקפח" בחוזה אחיד כמשמעותו בחוק החוזים האחידים. הסעדים העיקריים המבוקשים על ידי התובעת הינם כי בית הדין יקבע ו/או יורה כי: א) ההפליה בה נוהגת הנתבעת, לפי הטענה, מנוגדת לדין, וכל הוראה בפוליסה ו/או כל פעולה מכוחה של הפליה זו - בטלות ומבוטלות; ב) בידי התובעת ויתר חברות הקבוצה הזכות לבחור בין החלופות הבאות: 1) להשוות את מקדמי הגמלה למבוטחת אישה לאלה הנוהגים למבוטח גבר באותו גיל, ולהורות כי במקרה של תשלום חד פעמי במקום גמלא יוגדל הסכום החד פעמי למבוטחת אישה בהתאם ליחס שבין מקדם הגמלא למבוטח גבר למקדם הגמלה למבוטחת אישה בגיל הרלבנטי. 2) הפחתה רטרואקטיבית ופרוספקטיבית של סכומי הריסק שנגבו מהתובעת בפוליסה נשוא התובענה ויתר המבוטחות בפוליסה מסוג זה, והעמדתם על סכומי הריסק הראויים למבוטחת אישה, כאשר הסכומים שיופחתו יצורפו לסכומי הצבירה לחיסכון של התובעת. כמו כן, התובעת מבקשת מבית הדין להתיר פיצול סעדים כך שניתן יהיה לתבוע בנפרד את הפיצוי ללא הוכחת נזק כקבוע בחוק איסור הפליה. מנורה ביטוח הגישה בקשה לסילוק התובענה על הסף בשל העדר סמכות עניינית של בית הדין לעבודה לדון בתובענה. בית הדין התיר למנורה ביטוח לא להגיש את תגובתה לגוף התובענה והבקשה עד להכרעה בבקשה לסילוק. ביום 2 באוקטובר 2008, נעתר בית הדין לבקשת הסילוק הנ"ל. על החלטה זו הוגש ערעור לביה"ד הארצי ובחודש ינואר 2009 הוגשו סיכומים מטעם מנורה ביטוח במסגרת ערעור זה.

16. ביום 30 ביולי, 2008 הוגשה כנגד שומרה תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן - התובענה). עניינה של התובענה הינה, לפי הטענה, בהפרה לכאורה של סעיפים 65, 67, 56(א) ו-56(ג) לחוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981, סעיף 12(א) לתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 והוראה של המפקח על הביטוח, המורים כי מקום בו מוגשת תביעת צד ג' לתגמולי ביטוח, על המבטח לשלם לידי צד ג' את מלוא הסכומים שהמבוטח צריך היה לשלם בשל מקרה הביטוח, לרבות את שכר טרחת השמאי. לטענת התובע, שומרה נמנעת מלשלם ו/או להשיב לצד ג' את מלוא שכר טרחת השמאי. הקבוצה אותה מבקש התובע לייצג הינה כל אדם אשר היה זכאי לקבל משומרה, כצד ג', כספים ו/או תגמולי ביטוח בשל נזק לרכב במהלך 7 השנים האחרונות, ושומרה לא השיבה ו/או שילמה לידי, את מלוא הסכום ששילם בגין שכר טרחת השמאי ו/או חלק ממנו. התובע העמיד את נזקו האישי על סך של 150 ש"ח, ומעריך את הנזק הכולל לקבוצה בכ- 6.8 מיליוני ש"ח. עילות התביעה הנתבעות הן הפרת חובה חקוקה ועשיית עושר ולא במשפט. שומרה טרם הגישה תגובתה לבקשה.

17. ביום 3 באוגוסט, 2008 הוגשה כנגד מנורה ביטוח, תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן - התובענה). עניינה של התובענה, לפי הטענה, באי תשלום שיפוי למבוטחי הנתבעת בביטוחי רכב, בגין הנזק שנגרם לאמצעי המיגון שהותקן ברכב על פי דרישתה תוך הפרת הוראות סעיף 1 לתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 (להלן - הפוליסה התקנית). הקבוצה אותה מבקשים התובעים לייצג הינה כל מבוטח אשר זכה, החל מיום 1.4.04 לקבל ממנורה ביטוח תגמולי ביטוח בשל נזק לרכב פרטי או מסחרי עד 4 טון, לרבות בשל אובדן גמור, אובדן להלכה או גניבה עת היה מבוטח אצל מנורה ביטוח בביטוח לפי פרק א' לפוליסה התקנית ולא קיבל את כל ו/או חלק מתגמולי הביטוח בגין אובדן או נזק שנגרם לאמצעי המיגון כאמור.

התובע העמיד את נזקו האישי על סך של 550 ש"ח ובהסתמך על נתונים מדוחותיה הכספיים של מנורה ביטוח ועל חישובים שביצע לעניין זה, העריך את הנזק הכולל לקבוצה כהגדרתה לעיל בכ- 23 מיליון ש"ח. עילות התביעה הנתבעות הינן הפרת חובה חקוקה ועשיית עושר ולא במשפט. מנורה ביטוח הגישה תגובתה לבקשה.

באור 37: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

א. התחייבויות תלויות (המשך)

בקשות לאישור תובענות כייצוגיות (המשך)

18. תובענה דומה לזו המפורטת בסעיף 16 לעיל, הוגשה ביום 2 בנובמבר, 2008 כנגד מנורה ביטוח. התובע מעמיד את נזקו האישי על סך של 1,350 ש"ח, ומעריך את סך הנזק לקבוצה כולה בכ- 20 מיליוני ש"ח. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה.

19. ביום 9 בנובמבר, 2008 הוגשה כנגד מנורה ביטוח, תובענה ובקשה לאישורה כתובענה ייצוגית בהתאם לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: "התובענה"). עניינה של התובענה הינו, לפי הטענה, בהפרה לכאורה של הוראות שונות בחוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981, בתוספת לתקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חוזה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 וכן הוראות המפקח לעניין מנגנון שמאות בביטוח רכב, המורים כי מקום בו מוגשת תביעת צד ג' לתגמולי ביטוח, על המבטח לשלם לידי צד ג' את מלוא הסכומים שהמבוטח צריך היה לשלם בשל מקרה הביטוח עד לסכום הנקוב במפרט הפוליסה. לטענת התובע, הנתבעת נמנעת משלם את מלוא הסכומים שהמבוטח על פי הפוליסה צריך היה לשלם לצד ג' הנפגע בשל מקרה הביטוח, בגין ירידת ערך הרכב. הקבוצה אותה מבקש התובע לייצג הינה כל אדם ו/או אישיות משפטית אחרת, אשר היה זכאי לקבל מהנתבעת, כצד ג', כספים ו/או תגמולי ביטוח בשל נזק של ירידת ערך לרכב במהלך 7 השנים הקודמות למועד הגשת תובענה זו, והנתבעת לא העבירה לידי מלוא הכספים שהיו מגיעים לו בגין ירידת הערך של הרכב. עילות התביעה הן הפרת חובה חקוקה ועשיית עושר ולא במשפט. התובע העמיד את נזקו האישי על סך של 1,500 ש"ח, והוא מעריך את סך הנזק לקבוצה כולה, בהתבסס על הנחות וחישובים שונים, בכ- 50 מיליוני ש"ח. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה.

20. תובענה דומה לזו המפורטת בסעיף 19 לעיל, הוגשה ביום 25 בינואר, 2009 כנגד שומרה. התובע מעמיד את נזקו האישי על סך של 1,012 ש"ח, ומעריך את סך הנזק לקבוצה כולה בכ- 11 מיליוני ש"ח. מנורה ביטוח טרם הגישה תגובתה לבקשה.

תביעות

בחודש דצמבר 2003, הוגשה לבית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו תביעה (להלן - התביעה) בסך 6.5 מיליוני ש"ח כנגד מנורה ביטוח, ממלא מקום המנהל הכללי שלה לשעבר ואחרים על-ידי סוכני ביטוח ואחרים (להלן - התובעים). עניינה של התביעה הוא חדירה שבוצעה לפני מספר שנים, למאגר המידע של מנורה ביטוח על-ידי מתחרים עסקיים של התובעים וטענה, כי בעקבות חדירה זאת, הושג מידע אשר שימש את המתחרים לפגוע בעסקי התובעים. מנורה ביטוח הגישה תביעה שכנגד, בגין חוב של עמלות עודפות ששולמו לתובעים בסך של 4.7 מיליוני ש"ח. הסיכוי לגבות מהתובעים סכום זה נראה קלוש. להערכת הנהלת מנורה ביטוח, בהסתמך על חוות דעת יועציה המשפטיים, היקף הנזקים הנתבע על-ידי התובעים נראה בשלב זה כמוגזם, ובכל מקרה, תעמוד למנורה ביטוח זכות קיזוז של חוב העמלות העודפות. לאור האמור לעיל, לא נרשמה הפרשה בדוחות הכספיים. ביום 8 ביולי, 2007 ועל רקע העובדה כי התובעים בתובענה האמורה לא התייצבו ולא יצרו קשר עם פרקליטם שוחרר הפרקליט מייצוג ובית המשפט הורה על הפסקת התובענה וקבע כי חידוש התובענה יעשה רק אם תוגש בקשה לא יאוחר מ- 24 חודש מיום ההחלטה ובאם לא תוגש תימחק התובענה ללא צורך בהחלטה נוספת. מאידך, התובענה שכנגד תיוותר על כנה. ביום 2 בדצמבר, 2007. ובהמשך להחלטת בית המשפט מיום 8 ביולי, 2007, קבע בית המשפט כי לאור העובדה שהתובעים לא הגישו תצהירים ולא התייצבו במסגרת התובענה שכנגד, זכאית מנורה ביטוח ליטול פסק דין נגד הנתבעים שכנגד (התובעים בתביעה העיקרית).

ב. ערבויות שניתנו

מנורה ביטוח העמידה ערבויות לטובת עמיתי קופות הגמל "יתר", "פלס" ו"אמיר" (המנוהלות על-ידי מנורה מבטחים גמל) להבטחת התחייבות הקופה כלפיהם לשיעור תשואה מובטח. היקף הערבויות מתייחס, נכון לתאריך הדוח הכספי, לצבירה בסך כולל של כ-3,981 מיליון ש"ח. יצוין, כי החשב הכללי במשרד האוצר התחייב כלפי הקופות לקבל את מרבית הפקדונות של כספי העמיתים כאמור בתשואה מובטחת העולה על שיעור התשואה המובטח לעמיתים. בנוסף לאמור, נתנה מנורה ביטוח ערבויות דומות להבטחת קרן ההשקעות של העמיתים במסלול שאינו מבטיח תשואה וזאת לטובת עמיתים שהצטרפו לקופה עד לשנת 1994 ולגבי הפקדוניהם הנומינליות עד לחודש ינואר, 2009. היקף הערבויות מתייחס, נכון לתאריך הדוח הכספי, לצבירה בסך כולל של כ- 290 מיליוני ש"ח.

באור 37: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ג. התקשרויות

1. בשנת 2003 הקבוצה התקשרה עם חברת סאפיינס ישראל מערכות תוכנה בע"מ (להלן - סאפיינס) בפרויקט לפיתוח מערכת כוללת לניהול מערך ביטוח חיים (טופז חיים). על רקע רכישה של מנורה מבטחים פנסיה בשנת 2004 ושינויים רגולטורים בתחום הפעילות כמו גם התפתחות עסקית של הקבוצה, התקשרה הקבוצה בשנים 2004 ו-2005, עם הספק הנ"ל בפרויקט נוסף לפיתוח מערכת לניהול מערכי הפנסיה והגמל (טופז פנסיה וגמל) (טופז חיים וטופז פנסיה וגמל יחד - להלן - מערכת טופז). פיתוח מערכת טופז חיים נמצא בשלב המאפשר תפעול של חלק מהפוליסות ומתבצעת פעילות פיתוח נוספת לצורך הגעה לתפעול מלא של סוגי הפוליסות נוספות. פיתוח מערכת טופז פנסיה וגמל הגיע לשלב תפעולי מלא. בנוסף, מבוצעת פעילות תחזוקה שוטפת של המערכות, לרבות עדכונים הנדרשים מעת לעת. הקבוצה שילמה לסאפיינס בשנת 2008 סך של כ-41 לעומת שנת 2007 בה שולם סך של כ-35 מליון ש"ח. מנורה ביטוח מעריכה, כי בשנתיים הקרובות ידרש להשקיע סך נוסף של כ-20 מליון ש"ח לצורך השלמת הפרויקט.

2. לקבוצה קיימות התחייבויות עתידיות כחלק מפעילויות ההשקעה כמפורט להלן:

א. התחייבויות להשקעה בקרנות השקעה שסכומן הכולל ליום 31 בדצמבר 2008 הינו כ- 219,330 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 203,795 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה (ליום 31 בדצמבר, 2007 סך של כ-251,201 אלפי ש"ח, מתוכם סך של 229,530 אלפי ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה).

ב. התחייבות להעמדת הלוואה לחברת נתיבי היובל, חברה בבעלות מלאה של דניה סיבוס מקבוצת אפריקה ישראל (עבור מימון פרויקט כביש 431), שסכומה הכולל הינו 270 מליוני ש"ח, מתוכם 195 מליוני ש"ח מכספי עמיתי קרן הפנסיה מבטחים החדשה ו-56 מליוני ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה.

ג. התחייבויות להעמדת הלוואות לחברות שונות שסכומן הכולל הינו 87 מליוני ש"ח מתוכן 39 מליוני ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה (ליום 31 בדצמבר, 2007 - 108 מליוני ש"ח מתוכם 42 מליוני ש"ח בגין חוזים תלויי תשואה).

ד. חכירות

חכירות בהן הקבוצה היא החוכרת בחכירה תפעולית

הקבוצה קשורה בהסכמי חכירה מסחריים ביחס לנדל"ן שברשותה, אשר כוללת את חלק משרדי הקבוצה.

חכירות אלו לא ניתנות לביטול ובעלות אורך חיים של 1-5 שנים.

חברה מאוחדת - מבטחים פנסיה קשורה בהסכמי חכירה תפעוליים ביחס לכלי הרכב שברשותה.

הסכם החכירה לתקופה של 3 שנים, מבלי שקיימת אופציית הארכה בחוזה.

דמי החכירה המינימליים העתידיים להיות משולמים בגין חוזי חכירה תפעולית שאינם ניתנים לביטול ליום 31 בדצמבר הינם:

2007	2008
אלפי ש"ח	
7,634	8,661
6,537	7,495
<u>14,171</u>	<u>16,156</u>

שנה ראשונה
שנה שנייה עד חמש שנים

באור 37: - התחייבויות תלויות והתקשרויות (המשך)

ד. חכירות (המשך)

חכירות בהן הקבוצה היא החוכרת בחכירה תפעולית (המשך)

הסכומים שנזקפו לדוח רווח והפסד:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	

7,076	8,083
-------	-------

דמי חכירה מינימליים

הקבוצה מחכירה מספר מבנים (נכסי נדל"ן להשקעה) לגופים חיצוניים. הסכמי החכירה הם לתקופה שבין שנה לחמש שנים ואינם ניתנים לביטול. חידוש החוזים בתום התקופה כפוף להסכמת שני הצדדים.

להלן דמי החכירה המינימליים העתידיים להתקבל בגין חוזי חכירה שאינם ניתנים לביטול ליום 31 בדצמבר הינם:

2007	2008
אלפי ש"ח	
3,262	4,027
5,150	4,791
183	-
8,595	8,818

שנה ראשונה
שנה שנייה עד חמש שנים
יותר מחמש שנים

לפרטים נוספים בדבר הכנסות שהוכרו בגין נדל"ן להשקעה, ראה באור 26.

באור 38: - אירועים לאחר תאריך המאזן

1. בשנת 2009 החלה במגמה חיובית בשווקי המניות ובשווקי האג"ח, בעיקר בישראל. במהלך הרבעון הראשון של השנה, עלו אגרות החוב הקונצרניות צמודות המדד בכ- 12%, אגרות החוב ממשלתיות צמודות מדד בכ- 3% ואגרות החוב הממשלתיות השקליות בכ- 2% בממוצע. אפיק המניות בישראל עלה אף הוא. מדד ת"א 25 עלה בכ- 4% ומדדי ת"א 75 ויתר 50 בכ- 30% ומעלה, כל אחד. לעומת זאת, בשווקי המניות המרכזיים בעולם, בארה"ב ובאירופה, נרשמו ירידות שערים של כ- 15% בממוצע. בשווקים המתעוררים המרכזיים, ברזיל, סין ורוסיה נרשמו עליות שערים של בין 35%-6%.

לעליות שערים אלו צפויה להיות השפעה חיובית על הדוחות הכספיים של הקבוצה לרבעון הראשון של שנת 2009. אומדן ההשפעה על ההון העצמי בגין ירידת הערך בתיק ניירות הערך הסחיר של הקבוצה שאינו מוחזק כנגד התחייבויות תלויות תשואה, מתאריך המאזן ועד למועד פרסום הדוח הכספי, מוערך בכ- 200 מיליון ש"ח (לאחר השפעת המס).

כמו כן, בסוף חודש מרס 2009, פרסם הממשל האמריקאי פרטים אודות תוכניתו ל"ניקוי" המערכת הפיננסית מ"נכסים רעילים", בעלת פוטנציאל של כטריליון דולר, וזאת במטרה לאפשר לגופים פיננסים לשחרר הון ולעודד מתן אשראי חדש. התוכנית החדשה כוללת הקמה של גוף חדש אשר יעניק הלוואות בריבית נמוכה לגורמים פרטיים המעוניינים לרכוש את הנכסים הרעילים. הגוף שיוקם יעניק ערבות לקרנות שישקיעו בנכסים הבעייתיים תמורת רווח פוטנציאלי.

2. בחודש מרס 2009, העבירה החברה למפקח כתב התחייבות להשלמת הון במבטחים ובחברות המנהלות שבשליטתה, וזאת בהתאם לתנאי היתר השליטה של הקבוצה. לפרטים נוספים ראה באור (7)ז6.

באור 39 - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS

כפי שמתואר בבאור 2א', דוחות כספיים אלו הינם הדוחות הכספיים השנתיים הראשונים של החברה לפי תקני IFRS. החברה אימצה לראשונה את תקני IFRS בשנת 2008 ולפיכך מועד המעבר לדיווח לפי תקני IFRS הינו 1 בינואר, 2007. החברה ערכה מאז פתיחה למועד המעבר שממנו החל הדיווח לפי תקני IFRS.

לפני אימוץ תקני IFRS, ערכה החברה את דוחותיה הכספיים לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל. הדוחות הכספיים השנתיים האחרונים של החברה לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל נערכו ליום 31 בדצמבר, 2007 ולשנה שהסתיימה באותו תאריך.

בהתאם לכך, מציגה החברה את ההתאמות הבאות בין דיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS ליום 1 בינואר, 2007 (מועד המעבר לדיווח לפי תקני IFRS), ליום 31 בדצמבר, 2007 ולשנה שהסתיימה באותו תאריך (הדוחות הכספיים השנתיים האחרונים שנערכו בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל).

1 IFRS בדבר אימוץ לראשונה של תקני IFRS קובע, באופן עקרוני, כי יישום תקני IFRS במאזן הפתיחה למועד המעבר לדיווח על-פי תקני IFRS, ייעשה למפרע (מאז ומעולם).

ההקלות מיישום למפרע של תקני IFRS שאומצו על ידי הקבוצה

1 IFRS מתיר מספר נושאים לגביהם לא נדרש יישום למפרע עם המעבר לדיווח על-פי תקני IFRS. הקבוצה בחרה לאמץ את ההקלות הבאות:

מוניטין ועודפי עלות

הקבוצה לא יישמה למפרע את תקן דיווח כספי בינלאומי IFRS 3, צירופי עסקים ולפיכך מוניטין ועודפי עלות שנוצרו בצירוף עסקים שהתרחש לפני 1 בינואר, 2007 לגבי רכישת מבטחים פנסיה לא טופלו בהתאם ל-3 IFRS אלא הוצגו כפי שטופלו בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בישראל.

ייעוד מכשירים פיננסיים

החברה ייעדה ביום 1 בינואר, 2007 נכסים פיננסיים לקבוצת נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד אף על פי שייעוד כזה נדרש במועד ההכרה הראשוני בנכס (מועד רכישת ההשקעה).

הפרשי תרגום

הקבוצה לא הכירה בהפרשי התרגום המצטברים ליום 1 בינואר, 2007 לגבי כל פעילויות החוץ, לכן, קרן ההון מהתאמות הנובעות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ ליום 1 בינואר, 2007, הינה אפס.

חוזי ביטוח

הקבוצה מיישמת את הוראות המעבר של תקן בינלאומי מס' 4 "חוזי ביטוח".

רכוש קבוע

הקבוצה בחרה במועד המעבר למדוד פריטי רכוש קבוע לפי הסכום המדווח, כעלות נחשבת.

הטבות לעובדים

הקבוצה הכירה בכל הרווחים או ההפסדים האקטואריים נטו שנצברו ליום 1 בינואר, 2007, וזקפה אותם ליתרת העודפים בהון העצמי.

באור 39: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

התאמות למאזנים המאוחדים						א.	
31 בדצמבר, 2007			1 בינואר, 2007				
תקני IFRS	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקינה ישראלית	תקני IFRS	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקינה ישראלית		
אלפי ש"ח						סעיף	
1,022,726	(3,186)	1,025,912	946,989	-	946,989	ד'3,6' ד'8	נכסים בלתי מוחשיים
3,841	2,484	1,357	1,122	198	924	ד'4	נכסי מסים נדחים, נטו
780,333	-	780,333	786,240	-	786,240		הוצאות רכישה נדחות
181,561	-	181,561	146,409	-	146,409		רכוש קבוע, נטו
5,354	-	5,354	3,637	-	3,637		השקעות בחברות כלולות
100,694	-	100,694	69,569	24,285	45,284	ד'1	נדל"ן להשקעה
769,665	(160)	769,825	665,198	-	665,198	ד'3	נכסי ביטוח משנה
56,676	-	56,676	47,597	-	47,597		נכסי מסים שוטפים
122,723	(17,331)	140,054	134,672	(1,008)	135,680	ד'4	חייבים ויתרות חובה
519,102	-	519,102	401,559	-	401,559		פרמיה לגביה
8,951,981	-	8,951,981	7,690,352	-	7,690,352	ד'7	השקעות פיננסיות עבור חוזים תלויי תשואה
2,108,710	-	2,108,710	1,335,996	-	1,335,996	ד'7	השקעות פיננסיות אחרות: נכסי חוב סחירים נכסי חוב שאינם סחירים
4,609,632	660	4,608,972	4,141,707	3,810	4,137,897		מניות
247,115	-	247,115	249,764	-	249,764		אחרות
186,708	7,655	179,053	35,663	2,225	33,438		
7,152,165	8,315	7,143,850	5,763,130	6,035	5,757,095		מזומנים ושווי מזומנים עבור חוזים תלויי תשואה
321,259	-	321,259	258,052	-	258,052		מזומנים ושווי מזומנים אחרים
324,334	-	324,334	111,039	-	111,039		נכסים המיועדים למימוש
5,139	5,139	-	-	-	-	ד'8	סך הכל הנכסים
20,317,553	(4,739)	20,322,292	17,025,565	29,510	16,996,055		סך הכל נכסים עבור חוזים תלויי תשואה
9,412,331	-	9,412,331	8,189,097	-	8,189,097		

באור 39: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

2007 31 בדצמבר			1 בינואר, 2007			סעיף	
תקני IFRS	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקינה ישראלית	תקני IFRS	השפעת המעבר לתקני IFRS	תקינה ישראלית		
אלפי ש"ח			אלפי ש"ח				
97,732	-	97,732	97,732	-	97,732		הון מניות
292,474	-	292,474	292,474	-	292,474		פרמיה על מניות
63,991	50,200	13,791	73,103	59,460	13,643		קרנות הון
1,189,554	(42,750)	1,232,304	1,142,575	93,194	1,049,381		יתרת רווח
							סך הכל הון המיוחס לבעלי המניות של החברה
1,643,751	7,450	1,636,301	1,605,884	152,654	1,453,230		
42,659	106	42,553	40,806	4,398	36,408		זכויות המיעוט
1,686,410	7,556	1,678,854	1,646,690	157,052	1,489,638		סך כל ההון
							<u>התחייבויות</u>
							התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה התחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה התחייבויות בגין מיסים נדחים, נטו התחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו התחייבויות בגין מיסים שוטפים זכאים ויתרות זכות התחייבויות פיננסיות
7,575,267	2,499	7,572,768	6,214,307	(9,403)	6,223,710	ד'2, ד'3	
8,605,702	(53,977)	8,659,679	7,740,760	(172,473)	7,913,233	ד'2, ד'6	
158,531	(24,401)	182,932	144,449	(4,914)	149,363	ד'4	
73,677	67,161	6,516	69,617	65,018	4,599	ד'6	
12,095	-	12,095	1,772	-	1,772	ד'4	
809,345	(3,577)	812,922	658,286	(5,770)	664,056		
1,396,526	-	1,396,526	549,684	-	549,684		
18,631,143	(12,295)	18,643,438	15,378,875	(127,542)	15,506,417		סך הכל ההתחייבויות
20,317,553	(4,739)	20,322,292	17,025,565	29,510	16,996,055		סך הכל ההון וההתחייבויות

באור 39: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ב. התאמות לדוחות רווח והפסד המאוחדים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2007			סעיף	
תקני IFRS	השפעת המעבר לתקני IFRS אלפי ש"ח	תקינה ישראלית		
3,452,831	(4,304)	3,457,135	6'ד	פרמיות שהורווחו ברוטו
508,278	-	508,278		פרמיות שהורווחו על ידי מבטחי משנה
2,944,553	(4,304)	2,948,857		פרמיות שהורווחו בשייר
1,040,698	19,975	1,020,723	7'ד	רווחים מהשקעות, נטו והכנסות מימון
387,366	-	387,366		הכנסות מדמי ניהול
94,305	-	94,305		הכנסות מעמלות
4,466,922	15,671	4,451,251		סך הכל הכנסות
3,278,997	128,298	3,150,699	ד'2,3'ד, 6'ד	תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח ברוטו
(352,835)	-	(352,835)		חלקם של מבטחי המשנה בתשלומים ובשינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח
2,926,162	128,298	2,797,864		תשלומים ושינוי בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח בשייר
742,164	-	742,164		עמלות, הוצאות שיווק והוצאות רכישה אחרות
308,262	(764)	309,026	ד'5,6'ד	הוצאות הנהלה וכלליות
22,024	-	22,024		הפחתת נכסים בלתי מוחשיים
83,854	-	83,854		הוצאות מימון
4,082,466	127,534	3,954,932		סך הכל הוצאות
1,801	-	1,801		חלק הקבוצה ברווחי חברות כלולות, נטו
386,257	(111,863)	498,120		רווח לפני מסים על ההכנסה
138,657	9,664	128,993		מיסים על ההכנסה
247,600	(121,527)	369,127		רווח נקי
240,868	(117,671)	358,539		<u>מיוחס ל:</u>
6,732	(3,856)	10,588		בעלי המניות של החברה
				זכויות מיעוט
247,600	(121,527)	369,127		רווח נקי

באור 39: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ג. הבדלים במבנה הדיווח בין התקינה הישראלית לבין הדוח הנוכחי:

1. מאזן

מבנה הדיווח בתקינה ישראלית היה שונה במרבית הסעיפים. להלן טבלה המציגה את השינויים העיקריים:

(א) בתקינה הישראלית השקעות עבור חוזים תלויי תשואה לא הוצגו בנפרד. בדיווח הנוכחי הוצגו השקעות אלו בנפרד, תוך פיצולן לנדל"ן להשקעה, השקעות פיננסיות ומזומנים ושווי מזומנים.

(ב) ניירות ערך, הלוואות ופקדונות בבנקים הוצגו בעבר בשורות נפרדות. במבנה הדיווח הנוכחי הם מוצגים כדלהלן:

(1) ניירות ערך המהווים מכשירי חוב פוצלו בין נכסי חוב לא סחירים וסחירים. תעודות סל, כתבי אופציה וקרנות השקעה נכללים בדיווח הנוכחי במסגרת השקעות פיננסיות אחרות.

(2) הלוואות ופקדונות בבנקים הוצגו בעבר בנפרד. במסגרת הדיווח הנוכחי הם נכללים בקבוצת נכסי חוב לא סחירים.

(3) מניות מוצגות במסגרת הדיווח הנוכחי בנפרד.

(ג) חלקם של מבטחי משנה בעתודות ביטוח ובתביעות תלויות, אשר הוצג בעבר בנפרד, נכלל בדיווח הנוכחי בסעיף נכסי ביטוח משנה.

(ד) פרמיות לגביה, חייבים ויתרות חובה וחשבונות אחרים של מבטחי משנה, אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללים בדיווח הנוכחי בסעיף חייבים ויתרות חובה.

(ה) הוצאות רכישת תיקי ביטוח ורכוש אחר, אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללים בדיווח הנוכחי בסעיף נכסים בלתי מוחשיים.

(ו) עתודות ביטוח ותביעות תלויות בביטוח חיים ובביטוח כללי, אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללים בדיווח הנוכחי בסעיפים התחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה, והתחייבויות בגין חוזי ביטוח תלויי תשואה.

(ז) כתבי התחייבויות נדחים והתחייבויות לזמן ארוך לתאגידים בנקאיים, אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללים בדיווח הנוכחי בסעיף התחייבויות פיננסיות.

(ח) התחייבויות למבטחי משנה וזכאים ויתרות זכות, אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללים בדיווח הנוכחי בסעיף זכאים ויתרות זכות.

2. דוח רווח והפסד

(א) אוחדה ההצגה של דוח עסקי ביטוח חיים, דוח עסקי ביטוח כללי ודוח רווח והפסד, לדוח רווח והפסד יחיד.

(ב) במסגרת הדיווח הנוכחי מחזור הפרמיה שהתקבלה אינו מוצג, מוצגת רק הפרמיה שהורווחה.

(ג) שינוי בעתודה לסיכונים שטרם חלפו, אשר הוצג בעבר בשייר העצמי בשורה נפרדת, קוזז במסגרת הדיווח הנוכחי מהפרמיות ברוטו ופרמיות משנה ונכלל במסגרת סעיפי "פרמיות שהורווחו ברוטו" ו-"פרמיות שהורווחו על-ידי מבטחי המשנה".

באור 39: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ג. הבדלים במבנה הדיווח בין התקינה הישראלית לבין הדוח הנוכחי:

2. דוח רווח והפסד (המשך)

- ד) עמלה שהתקבלה ממבטחי משנה אשר הוצגה בעבר בנפרד, נכללת במסגרת הדיווח הנוכחי בסעיף הכנסות מעמלות.
- ה) תביעות ששולמו ותלויות, ושינוי בעתודות בטוח חיים אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללים במסגרת הדיווח הנוכחי בסעיף גידול (קיטון) בהתחייבויות ביטוחיות ותשלומים בגין חוזי ביטוח.
- ו) דמי עמלה ושינוי בהוצאות רכישה נדחות, אשר הוצגו בעבר בנפרד, נכללו במסגרת הדיווח בסעיף עמלות והוצאות רכישה אחרות.
- ז) הוצאות מימון לזמן קצר, אשר קוזזו בעבר מסעיף הכנסות מהשקעות, נכללות במסגרת הדיווח הנוכחי בסעיף הוצאות מימון.
- ח) פעילות של חברות מאוחדות, אשר הוצגה בעבר בשורה אחת לפני מימון ומיסים, מוצגת במסגרת הדיווח הנוכחי לפי הסעיפים המפורטים בדוח רווח והפסד. פעולות הדדיות בין החברה לחברות מאוחדות, שלא קוזזו בעבר מול עסקי ביטוח, מקוזזות במסגרת הדיווח הנוכחי במלואן.

3. דוחות על תזרימי המזומנים ופירוט הנכסים והתחייבויות

דוחות אלו השתנו בהתאם לשינוי בסעיפי המאזן, כאמור בסעיף 1 לעיל.

ד. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר 2007 (להלן: מועד המעבר) ו- 31 בדצמבר, 2007 ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS.

1. נדל"ן להשקעה

על פי כללי חשבונאות מקובלים בישראל, הציגה הקבוצה את הנדל"ן להשקעה על פי עלותו המופחתת. בהתאם להוראות תקן חשבונאות בינלאומי IAS 40 החליטה הקבוצה במועד המעבר להציג את הנדל"ן להשקעה על פי השווי ההוגן. לפיכך, במועד המעבר גדלה יתרת הנדל"ן להשקעה בסך של 24,285 אלפי ש"ח כנגד גידול של 5,868 אלפי ש"ח בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו גידול בזכויות מיעוט בסך של 144 אלפי ש"ח וגידול ביתרת הרווח בסך 18,273 אלפי ש"ח.

2. עתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים

בהתאם לחוזר המפקח מחדש פברואר 2007, אשר לפיו העתודה לסיכונים יוצאים מן הכלל בביטוח חיים אינה עומדת בקנה אחד עם הוראות IFRS 4, בוטלה העתודה כאמור ברבעון הראשון של שנת 2007 בדרך של רישום פריט מיוחד בדוח רווח והפסד. על פי תקני ה-IFRS, יש להציג את ביטול העתודה כתיאום ליתרת הפתיחה של יתרת הרווח במועד המעבר. לאור האמור לעיל, נכון למועד המעבר קטנה יתרת ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה בסך 16,325 אלפי ש"ח, קטנה יתרת ההתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה בסך 125,033 אלפי ש"ח כנגד גידול ביתרת הרווח בסך 137,037 אלפי ש"ח וגידול בזכויות המיעוט בסך 4,321 אלפי ש"ח. הרווח בשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 קטן בסך 141,358 אלפי ש"ח.

באור 39: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ד. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר 2007 (להלן: מועד המעבר) ו- 31 בדצמבר, 2007 ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

3. תביעות תלויות בביטוח כללי

(א) הפרשה להוצאות עקיפות ליישוב תביעות בביטוח כללי: בהתאם להנחיות המפקח, החל מהדוח הכספי לשנת 2006, נכללו בהפרשות לתביעות תלויות בביטוח כללי, הפרשות להוצאות עקיפות ליישוב תביעות המתייחסות לפוליסות שהונפקו בגין שנת חיתום 2006 ואילך. עם המעבר לדיווח על פי IFRS, הושלם אומדן ההפרשה גם בגין שנות החיתום שקדמו לשנת חיתום 2006.

(ב) ייחוס הכנסות מהשקעות לצבירה: בהתאם להנחיות המפקח, בעקבות השינוי בכללים הנוגעים להכרה בהכנסות מהשקעות עקב המעבר לכללי התקינה הבינלאומית, על חברות הביטוח לשנות את אופן חישוב ההכנסות מהשקעות אשר מתווספות לעודף ההכנסות על ההוצאות, כך שיעמדו על שיעור קבוע של 3% ריאלי לשנה, וזאת ללא תלות בתשואה שהושגה בפועל על השקעות. בהוראות המפקח נקבע כי אין לשנות את יתרות עתודות העודף למועד המעבר.

לאור האמור לעיל, רשמה הקבוצה נכון למועד המעבר גידול בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה בסך 20,494 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 7,185 אלפי ש"ח קיטון בזכויות מיעוט בסך 407 אלפי ש"ח וקיטון ביתרת הרווח בסך 12,902 אלפי ש"ח. ליום 31 בדצמבר, 2007 רשמה הקבוצה גידול בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח שאינם תלויי תשואה בסך של 18,044 אלפי ש"ח, קיטון בנכסי ביטוח משנה בסך 160 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך של 6,492 אלפי ש"ח, גידול במוניטין שנוצר ברכישת חברה מאוחדת בסך 2,477 אלפי ש"ח וקיטון בזכויות מיעוט בסך 282 אלפי ש"ח. בשנת 2007 רשמה הקבוצה קיטון בהתחייבויות ביטוחיות ותשלומים בגין חוזי ביטוח בסך 6,274 אלפי ש"ח וגידול במסים על ההכנסה בסך 2,200 אלפי ש"ח.

4. מסים נדחים

בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל, מסים נדחים בגין הפרשים לזמן קצר הוצגו כנכסים והתחייבויות שוטפים במסגרת סעיפי חייבים ויתרות חובה וזכאים ויתרות זכות. עם המעבר לדיווח לפי תקני IFRS, על פי תקן חשבונאות בינלאומי IAS 12 - "מסים על ההכנסה" יתרות מסים נדחים מוצגות כנכסי מסים נדחים או התחייבויות בגין מסים נדחים ללא הבחנה בין יתרות לזמן קצר ויתרות לזמן ארוך. לאור האמור לעיל, רשמה הקבוצה במועד המעבר קיטון בסעיף חייבים אחרים בסך 1,008 אלפי ש"ח, קיטון ביתרת זכאים ויתרות זכות בסך 5,770 אלפי ש"ח, גידול בנכסי מסים נדחים, נטו בסך 13,415 אלפי ש"ח וגידול בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 18,177 אלפי ש"ח. ליום 31 בדצמבר, 2007, רשמה הקבוצה קיטון בסעיף חייבים אחרים בסך 17,331 אלפי ש"ח, קיטון ביתרת זכאים ויתרות זכות בסך 3,577 אלפי ש"ח, גידול בנכסי מסים נדחים, נטו בסך 29,474 אלפי ש"ח וגידול בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 15,720 אלפי ש"ח.

באור 39: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ד. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר 2007 (להלן: מועד המעבר) ו- 31 בדצמבר, 2007 ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

5. תשלומים מבוססי מניות

תקן חשבונאות מספר 24 של המוסד לתקינה - "תשלום מבוסס מניות", דן בהטבה בגין הענקות לעובדים רק לגבי עסקאות תשלום מבוסס מניות המסולקות במכשירים הוניים שבוצעו לאחר 15 במרס, 2005 ואשר טרם הבשילו ליום 1 בינואר, 2006.

עם המעבר לדיווח לפי תקני IFRS, הקבוצה מיישמת את הוראות תקן דיווח כספי בינלאומי 2 IFRS - "תשלום מבוסס מניות", הקובע כי גם לגבי הענקות של מכשירים הוניים כאמור שבוצעו לפני 15 במרס, 2005 אך לאחר 7 בנובמבר, 2002 ואשר טרם הבשילו ליום 1 בינואר, 2007, יש לבצע מדידה כספית של ההטבה.

בהתאם, במאזן למועד המעבר קטנה יתרת הרווח בסך של כ- 18,471 אלפי ש"ח כנגד גידול בקרן הון בסך של כ- 27,586 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך של כ- 9,403 אלפי ש"ח וגידול בזכויות מיעוט בסך 288 אלפי ש"ח. ליום 31 בדצמבר, 2007 רשמה הקבוצה גידול בקרן הון בסך 29,167 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 9,547 אלפי ש"ח וגידול בזכויות מיעוט בסך 292 אלפי ש"ח. בשנת 2007 נרשם גידול בהוצאות הנהלה וכלליות בסך 2,363 אלפי ש"ח וקיטון במסים על ההכנסה בסך 876 אלפי ש"ח.

6. הטבות לעובדים

בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל, נמדדת ההתחייבות בשל סיום יחסי עובד-מעביד על בסיס מכפלת מספר שנות העבודה במשכורת החודשית האחרונה של העובד לכל תאריך מאזן על פי שיטת ה-"SHUT DOWN METHOD" והיעודות לפיצויים נמדדות בהתאם לערכי הפדיון שלהן לכל תאריך מאזן.

בהתאם לתקן חשבונאות בינלאומי IAS 19 - "הטבות עובד", תוכנית הפיצויים של הקבוצה נחשבת כתוכנית הטבה מוגדרת, לכן נדרש להציג את ההתחייבות בשל סיום יחסי עובד-מעביד על בסיס אקטוארי. החישוב האקטוארי מביא בחשבון עליות שכר עתידיות ושיעור עזיבת עובדים וזאת על בסיס הערכה של עיתוי התשלום.

הסכומים מוצגים על בסיס היוון תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים, לפי שיעורי הריבית של אגרות חוב ממשלתיות סחירות, אשר מועד פרעונן קרוב לתקופת ההתחייבויות המתייחסות לפיצויי הפרישה. כמו כן, הנכסים בגין הטבות לעובדים נמדדים לפי שוויים ההוגן.

ככל הידוע לקבוצה הנושא של ריבית ההיוון מצוי בבחינה ויתכן כי תתקבל לבסוף החלטה כי בישראל ריבית ההיוון הנאותה הינה זו המתבססת על אג"ח קונצרני חלף היוון בריבית של אג"ח ממשלתית. במקרה זה, הנתונים הכלולים בבאור לעיל ישתנו, ההתחייבות האקטוארית תקטן והוצאות המימון השוטפות בגין ההתחייבות יגדלו.

בנוסף, יעודות לסיום יחסי עובד-מעביד, המופקדות במנורה ביטוח, אינן מהוות נכסי תוכנית ומוצגות בקיזוז מעתודות ביטוח חיים.

באור 39: - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ד. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר 2007 (להלן: מועד המעבר) ו- 31 בדצמבר, 2007 ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

6. הטבות לעובדים (המשך)

נכון למועד המעבר, רשמה הקבוצה גידול בהתחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו בסך 65,017 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה בסך 47,440 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה בסך 13,572 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 1,374 אלפי ש"ח, קיטון ביתרת הרווח בסך 2,566 אלפי ש"ח וקיטון בזכויות מיעוט בסך 65 אלפי ש"ח. ליום 31 בדצמבר, 2007 רשמה הקבוצה גידול בהתחייבויות בשל הטבות לעובדים, נטו בסך 67,161 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה תלויי תשואה בסך 54,137 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות בגין חוזי ביטוח וחוזי השקעה שאינם תלויי תשואה בסך 15,385 אלפי ש"ח, קיטון ביתרת מוניטין שנוצר ברכישת חברה מאוחדת בסך 524 אלפי ש"ח, גידול בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 847 אלפי ש"ח וגידול בזכויות מיעוט בסך 41 אלפי ש"ח. בשנת 2007 רשמה הקבוצה קיטון בהוצאות הנהלה וכלליות בסך 3,127 אלפי ש"ח, קיטון בפרמיות שהורווחו ברוטו בסך 4,304 אלפי ש"ח, קיטון בהתחייבויות ביטוחיות ותשלומים בגין חוזי ביטוח בסך 6,786 אלפי ש"ח וגידול במסים על ההכנסה בסך 1,988 אלפי ש"ח.

7. מכשירים פיננסיים

על פי כללי החשבונאות בישראל ניירות ערך סווגו לשתי קטגוריות: "השקעת קבע" המוצגת על פי העלות, או "השקעה שוטפת" המוצגת לפי שווי הוגן, ושינויים בשווי ההוגן נזקפים לדוח רווח והפסד.

בהתאם לתקן חשבונאות בינלאומי IAS 39 - "מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה", הטיפול החשבונאי בהשקעות במכשירים פיננסיים מבוסס על סיווגם לאחת מארבע הקבוצות שלהלן:

- (א) נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד.
- (ב) השקעות המוחזקות לפידיון.
- (ג) הלוואות ויתרות חובה.
- (ד) נכסים פיננסיים זמינים למכירה. נכסים אלו נמדדים לפי שווי הוגן והשינוי בערך הנכסים נזקף לקרן הון.

הטיפול בהתחייבויות פיננסיות מבוסס על סיווגן לאחת משתי הקבוצות שלהלן:

- (א) התחייבויות פיננסיות הנמדדות לפי שווי הוגן.
- (ב) התחייבויות פיננסיות הנמדדות לפי עלות מתואמת.

עוד יצויין כי החברה יישמה את ההקלה המפורטת בסעיף 25(ד) לתקן חשבונאות IFRS1 לפיו ניתן לייעד מחדש ניירות ערך סחירים לקבוצת נכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד ובלבד שהם מקיימים את התנאים האמורים בהוראות המעבר לתקן חשבונאות IFRS4.

להלן פירוט הסיווגים עליהם החליטה הקבוצה:

- (א) נכסים הכלולים בתיקי השקעה של פוליסות משתתפות ברווחי השקעה סחירים ובלתי סחירים - סווגו כנכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד. משמעות הבחירה בסיווג זה הינה כי לא חל שינוי במעבר לדיווח על פי כללי ה- IFRS ביחס לדיווח על פי כללי חשבונאות מקובלים בישראל, זאת לאור העובדה, כי על פי הוראות המפקח, נכסים אלה נמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד. בנוסף, שיטה זו יוצרת הקבלה (Match) מלאה בין הנכסים להתחייבויות.

באור 39 - התאמה בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

ד. באורים להתאמות למאזנים לימים 1 בינואר 2007 (להלן: מועד המעבר) ו- 31 בדצמבר, 2007 ולדוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר, 2007 בין הדיווח לפי כללי חשבונאות מקובלים בישראל לדיווח לפי תקני IFRS (המשך)

7. מכשירים פיננסיים (המשך)

להלן פירוט הסיווגים עליהם החליטה הקבוצה: (המשך)

ב) נכסי נוסטרו סחירים ולא סחירים המהווים נגזרים, או הכוללים נגזרים משובצים - סווגו כנכסים פיננסיים הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד. השינוי ביחס לדיווח על פי כללי חשבונאות מקובלים בישראל בא לידי ביטוי במדידת הנכסים שאינם סחירים בקבוצה זו לפי שווי הוגן.

ג) נכסי נוסטרו לא סחירים הכוללים: אגרות חוב ח"ג, אגרות חוב אחרות שאינן אגרות חוב להמרה, הלוואות ופקדונות - סווגו כהלוואות ויתרות חובה והוצגו לפי עלות מופחתת.

ד) נכסי נוסטרו אחרים שאינם נכללים בסעיפים ב' ו-ג' לעיל הכוללים, בין השאר, מניות סחירות ובלתי סחירות ואגרות חוב סחירות - סווגו כנכסים פיננסיים זמינים למכירה הנמדדים בשווי הוגן הנזקף לקרן הון. משמעות הסיווג לקבוצה זו הינה כי השינויים בשווי הנכסים נזקפים לקרן הון עד למועד מימושם, וזאת בשונה מהדיווח על פי כללי חשבונאות מקובלים בישראל, בו נזקפים השינויים לרווח והפסד ללא קשר למועד המימוש.

ה) התחייבויות פיננסיות - הוצגו לפי עלות מתואמת, ללא שינוי ביחס למצב כיום.

ו) כל המכשירים הפיננסיים בחברות הקבוצה שאינן חברות ביטוח הוצגו בשווי הוגן דרך רווח והפסד, ולפיכך למעבר לדיווח על פי כללי ה-IFRS, אין השפעה על התוצאות.

ז) נכסים והתחייבויות הצמודים למדד המחירים לצרכן - המכשירים הפיננסיים הצמודים למדד המחירים לצרכן (להלן - המדד) משוערכים בכל תקופה בהתאם לשיעור עליית המדד בפועל.

לאור האמור לעיל רשמה הקבוצה נכון למועד המעבר גידול בנכסי חוב שאינם סחירים בסך 3,810 אלפי ש"ח, גידול בהשקעות פיננסיות אחרות בסך 2,225 אלפי ש"ח, גידול בקרן הון בסך 31,824 אלפי ש"ח, גידול בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 2,221 אלפי ש"ח, קיטון ביתרת רווח בסך 28,127 אלפי ש"ח וגידול בזכויות מיעוט בסך 117 אלפי ש"ח. ליום 31 בדצמבר, 2007 רשמה הקבוצה גידול בנכסי חוב שאינם סחירים בסך 660 אלפי ש"ח, גידול בהשקעות פיננסיות אחרות בסך 7,655 אלפי ש"ח, גידול בקרן הון בסך 20,983 אלפי ש"ח, גידול בזכויות מיעוט בסך 55 אלפי ש"ח וגידול בהתחייבויות בגין מסים נדחים, נטו בסך 2,061 אלפי ש"ח. בשנת 2007 רשמה הקבוצה גידול בהכנסות מהשקעות בסך 19,975 אלפי ש"ח וגידול במסים על ההכנסה בסך 6,352 אלפי ש"ח.

8. נכסים מיועדים למימוש

על-פי תקני חשבונאות מקובלים בישראל, לא קיימת דרישה להצגה בנפרד של נכסים המיועדים למימוש. בהתאם לתקן דיווח בינלאומי IFRS 5 - "נכסים לא שוטפים המוחזקים למכירה ופעילויות שהופסקו", נכס המיועד למימוש יוצג בנפרד מנכסים אחרים במאזן. לאור האמור לעיל, מיינה הקבוצה סך 5,139 אלפי ש"ח מנכסים בלתי מוחשיים לנכס מיועד למימוש בגין תיק ביטוח של סוכנות ביטוח מאוחדת אשר מומש בשנת 2008.

9. מטבע פעילות

הקבוצה בחרה בהתאם להקלה בהוראות IFRS 1, לאפס את הפרשי התרגום המצטברים למועד המעבר.

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולר")

מאזנים

ליום 31 בדצמבר		
2007	2008	
אלפי ש"ח		
		נכסים שוטפים
43,059	112,021	מזומנים ושווי מזומנים
14,686	177,314	ניירות ערך
415,658	-	הלוואה לחברה מאוחדת
2,138	3,554	מסים שוטפים לקבל
6,557	3,797	חייבים ויתרות חובה
<u>482,098</u>	<u>296,686</u>	
		נכסים בלתי שוטפים
-	7,806	הלוואות
1,483,092	1,722,277	השקעות בחברות מאוחדות
63,605	68,350	נדל"ן להשקעה
<u>1,546,697</u>	<u>1,798,433</u>	
<u>2,028,795</u>	<u>2,095,119</u>	
		התחייבויות שוטפות
3,579	3,737	אשראי מתאגיד בנקאי
13,767	19,984	זכאים ויתרות זכות
<u>17,346</u>	<u>23,721</u>	
		התחייבויות לזמן ארוך
10,736	7,484	הלוואה מתאגיד בנקאי
562,268	587,491	אגרות חוב
8,823	6,732	מסים נדחים, נטו
<u>581,827</u>	<u>601,707</u>	
		הון
97,732	99,429	הון מניות
292,474	332,985	פרמיה על מניות
1,025,773	1,023,634	יתרת רווח
13,643	13,643	קרנות הון אחרות
<u>1,429,622</u>	<u>1,469,691</u>	
<u>2,028,795</u>	<u>2,095,119</u>	

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולר") (המשך)

דוחות רווח והפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	

		<u>הכנסות</u>
145,414	-	דיבידנד מחברה מאוחדת
27,951	43,542	הכנסות מהשקעות ומימון
10,950	4,248	עליית ערך נדל"ן להשקעה
4,240	4,441	הכנסות אחרות
<u>188,555</u>	<u>52,231</u>	
		<u>הוצאות</u>
27,805	53,261	הוצאות מימון
2,687	2,724	הוצאות הנהלה וכלליות
<u>30,492</u>	<u>55,985</u>	
158,063	(3,754)	רווח (הפסד) לפני מסים על ההכנסה
1,482	(1,615)	מסים על ההכנסה (הטבת מס)
<u>156,581</u>	<u>(2,139)</u>	רווח נקי (הפסד)

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולר") (המשך)

דוחות על השינויים בהון

סך הכל הון	קרנות הון אחרות	יתרת רווח אלפי ש"ח	פרמיה על מניות	הון מניות	
1,466,930	13,643	1,063,081	292,474	97,732	<u>יתרה ליום 1 בינואר, 2007</u>
(193,889)	-	(193,889)	-	-	דיבידנד ששולם לבעלי מניות של החברה
156,581	-	156,581	-	-	רווח נקי
1,429,622	13,643	1,025,773	292,474	97,732	<u>יתרה ליום 31 בדצמבר, 2007</u>
42,208	-	-	40,511	1,697	הנפקת מניות
(2,139)	-	(2,139)	-	-	הפסד
<u>1,469,691</u>	<u>13,643</u>	<u>1,023,634</u>	<u>332,985</u>	<u>99,429</u>	<u>יתרה ליום 31 בדצמבר, 2008</u>

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולר") (המשך)

<u>דוחות על תזרימי המזומנים</u>		
לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2007	2008	
<u>אלפי ש"ח</u>		
		<u>תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת</u>
156,581	(2,139)	רווח נקי (הפסד)
(9,903)	(14,004)	התאמות הדרושות להצגת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת (א)
<u>146,678</u>	<u>(16,143)</u>	מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) שוטפת
		<u>תזרימי מזומנים מפעילות השקעה</u>
(136,000)	-	השקעה בשטר הון צמית של חברה מאוחדת
(352,654)	51,473	מימוש השקעה (השקעה) במניות והלוואות של חברות מאוחדות
(7,384)	(497)	רכישת נדל"ן להשקעה
419	49,652	תמורה ממימוש ניירות ערך הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד, נטו
<u>-</u>	<u>(11,765)</u>	מתן הלוואות לזמן ארוך
<u>(495,619)</u>	<u>88,863</u>	מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) השקעה
		<u>תזרימי מזומנים מפעילות מימון</u>
(193,889)	-	דיבידנד ששולם לבעלי המניות של החברה
548,330	-	הנפקת אגרות חוב (בניכוי הוצאות הנפקה)
<u>(3,561)</u>	<u>(3,758)</u>	פרעון הלוואה לזמן ארוך מתאגיד בנקאי
<u>350,880</u>	<u>(3,758)</u>	מזומנים נטו שנבעו מפעילות (ששימשו לפעילות) מימון
1,939	68,962	<u>עלייה במזומנים ושווי מזומנים</u>
<u>41,120</u>	<u>43,059</u>	<u>יתרת מזומנים ושווי מזומנים לתחילת השנה</u>
<u>43,059</u>	<u>112,021</u>	<u>יתרת מזומנים ושווי מזומנים לסוף השנה</u>

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולר") (המשך)

דוחות על תזרימי המזומנים (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
2007	2008
אלפי ש"ח	

(א) התאמות הדרושות להצגת תזרימי מזומנים מפעילות שוטפת

הכנסות והוצאות שאינן כרוכות בתזרימי מזומנים:

(24,853)	(46,840)	שערך הלוואות שניתנו לחברות מאוחדות
(10,950)	(4,248)	עלייה בשווי הוגן של נדל"ן להשקעה
14,407	25,887	שערך התחייבויות לתאגידים בנקאיים והתחייבויות אחרות לזמן ארוך
1,267	(2,091)	מסים נדחים, נטו
961	1,777	ירידת ערך ניירות ערך הנמדדים בשווי הוגן דרך רווח והפסד
-	3,959	ירידת ערך הלוואות שניתנו לזמן ארוך
		שינויים בסעיפי רכוש והתחייבויות:
(2,890)	(1,416)	שינוי במסים שוטפים
(751)	2,760	ירידה (עלייה) בחייבים ויתרות חובה
12,906	6,208	עלייה בזכאים ויתרות זכות
<u>(9,903)</u>	<u>(14,004)</u>	

(ב) פעולות מהותיות שלא במזומן

-	42,217	גידול בהשקעה בחברה מאוחדת כנגד הנפקת מניות
-	214,057	פרעון הלוואה שניתנה למנורה ביטוח באמצעות קבלת נכסים פיננסיים

(ג) מידע נוסף על תזרימי המזומנים

מזומנים ששולמו במשך השנה:

912	27,669	ריבית
3,107	1,829	מסים על ההכנסה

מזומנים שהתקבלו במשך השנה:

3,273	547	ריבית
145,751	1,446	דיבידנד

נספח א' - תמצית נתונים המתייחסים לדוחות הכספיים הנפרדים של החברה ("סולר") (המשך)

המדיניות החשבונאית שיושמה לגבי תמצית הנתונים הנ"ל זהה לזו שיושמה לגבי הדוחות הכספיים המאוחדים כמפורט בבאור 2 למעט:

א. יישום מוקדם של תקני IFRS

החברה אימצה מוקדם את IFRS 1 (מתוקן) - אימוץ לראשונה של תקני IFRS ו- IAS 27 (מתוקן) - דוחות כספיים מאוחדים ונפרדים.

בהתאם לתיקון לתקנים, נוספה הקלה מיישום למפרע של תקני IFRS במאזן הפתיחה לפי IFRS 1 במועד המעבר לדיווח לראשונה לפי תקני IFRS בדוחות הכספיים הנפרדים (דוחות כספיים 'סולר'). בהתאם להקלה, בדוחות כספיים אלה, עלות ההשקעה במניות של חברות מאוחדות, יכולה להיקבע, מלבד על בסיס עלות היסטורית או שווי הוגן, גם לפי עלות נחשבת (DEEMED COST) המבוססת על הערך הפנקסני של ההשקעה כפי שהוצגה לפי כללי חשבונאות מקובלים קודמים, דהיינו לפי שיטת השווי המאזני. הבחירה הנ"ל יכולה להיעשות עבור כל השקעה בנפרד. כמו כן, דיבידנד בגין השקעות בחברות כאמור לעיל יוכר בדוחות הכספיים הנפרדים כהכנסה ללא הבחנה אם חולק בגין רווחים שנצברו לפני רכישת ההשקעה או לאחר מכן. התקן ייושם בדוחות הכספיים הנפרדים כאמור לעיל עם מועד מעבר של 1 בינואר, 2008 ואילך. יישום מוקדם אפשרי. בהתאם לכך, החברה בחרה להציג במאזן הפתיחה ליום המעבר בדוחות הכספיים הנפרדים את השקעותיה במניות של חברות מאוחדות, לפי עלות נחשבת שהינה היתרה על בסיס שיטת השווי המאזני ליום המעבר כפי שהוצגה בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים קודמים.

ב. הטיפול החשבונאי בהשקעות במניות של חברות מוחזקות - בהתאם ל- IAS 27

כאשר מוצגים הנתונים לגבי החברה האם בלבד ("סולר"), השקעות במניות של חברה בת, וחברות וחברות כלולות מוצגות על בסיס העלות או לפי השווי ההוגן בהתאם ל- IAS 39 ולא לפי שיטת השווי המאזני. החברה בחרה לטפל בהשקעות כאמור על בסיס שיטת העלות ולפיכך ההשקעות במניות של חברה בת וחברות כלולות הוצגו לפי עלותן.

ג. ירידת ערך נבחנת לגבי כל השקעה כאמור בבאור 2'ד.

ד. דיבידנד מחברות מוחזקות נרשם כהכנסה בדוח רווח והפסד.

נספח ב' - רשימת חברות מוחזקות

31 בדצמבר

2007		2008	
מניות המקנות זכויות לרווחים	מניות המקנות זכויות הצבעה	מניות המקנות זכויות לרווחים	מניות המקנות זכויות הצבעה
שיעור ההחזקה			

חברות המוחזקות על-ידי החברה

96.94%	96.94%	100%	100%	מנורה מבטחים ביטוח בע"מ
100%	100%	100%	100%	מנורה מבטחים פיננסים בע"מ
100%	100%	100%	100%	מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ
100%	100%	100%	100%	מנורה מבטחים משלמת בע"מ (לשעבר מנורה בריאות בע"מ)
100%	100%	100%	100%	דורות חברה לניהול קשרי לקוחות בע"מ *
100%	100%	100%	100%	מנורה ניהול קופות גמל בע"מ *
100%	100%	100%	100%	מנורה שירותי סוכנים (1994) בע"מ *

חברות המוחזקות על-ידי מנורה מבטחים ביטוח בע"מ:

100%	100%	100%	100%	מנורה מבטחים פנסיה בע"מ - חברה מנהלת
100%	100%	100%	100%	שומרה חברה לביטוח בע"מ
100%	100%	100%	100%	מנורה מבטחים גיוס הון בע"מ
80%	80%	80%	80%	אורות סוכנות לביטוח חיים (2005) בע"מ
100%	100%	100%	100%	מנורה נכסים והשקעות בע"מ

חברות המוחזקות על-ידי שומרה חברה לביטוח בע"מ

100%	100%	100%	100%	שומרה נדל"ן בע"מ
100%	100%	100%	100%	סיני סוכנות לביטוח בע"מ
100%	100%	100%	100%	סיני מורשי חיתום סוכנות לביטוח (1989) בע"מ

חברות המוחזקות על-ידי מנורה מבטחים פיננסים בע"מ

100%	100%	100%	100%	מנורה מבטחים ניהול תיקי השקעות בע"מ
100%	100%	100%	100%	מנורה מבטחים גמל בע"מ - חברה מנהלת
100%	100%	100%	100%	מנורה מבטחים חיתום וניהול בע"מ
100%	100%	100%	100%	מנורה מבטחים קרנות נאמנות בע"מ
-	-	60%	60%	מנורה מבטחים והסתדרות המהנדסים ניהול קופות גמל בע"מ

חברות המוחזקות על-ידי מנורה מבטחים נדל"ן בע"מ

50%	50%	50%	50%	Belltrend Menora Enterprises LTD
100%	100%	100%	100%	MMB Holdings INC
50%	50%	50%	50%	MXR Development LTD
-	-	60%	60%	Yatelsis River Development LTD

מוחזקות על-ידי MMB Holdings INC

100%	100%	100%	100%	MML Enterprises SARL
------	------	------	------	----------------------

מוחזקות על-ידי MML Enterprises SARL

60%	60%	60%	60%	Yatelsis Development LTD
-----	-----	-----	-----	--------------------------

חברות שאינן פעילות.